T.C.
HARRAN ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

DOKTORA TEZİ

SURUÇ OVASI ÜRETİCİLERİNİN SULAMA BİLGİLERİNİN TARIMSAL YAYIM AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Fatma ÖCAL KARA

TARIM EKONOMİSİ ANABİLİM DALI

ŞANLIURFA
2018

Prof. Dr. Turan BİNİCİ danışmanlığında, Fatma ÖCAL KARA'nın hazırladığı **"Suruç Ovası Üreticilerinin Sulama Bilgilerinin Tarımsal Yayım Açısından Değerlendirilmesi"** konulu bu çalışma 22/06/2018 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Harran Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı'nda DOKTORA TEZİ olarak kabul edilmiştir.

İmza

Danışman : Prof. Dr. Turan BİNİCİ ……..……..…

Üye : Doç. Dr. Emine İKİKAT TÜMER ……..……..…

Üye : Doç. Dr. Tamer IŞGIN ……..……..……

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Songül AKIN ……..……..……

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Selahaddin KİRAZ ……..…

Bu Tezin Tarım Ekonomisi Anabilim Dalında Yapıldığını ve Enstitümüz Kurallarına Göre Düzenlendiğini Onaylarım.

Prof. Dr. Halil Murat ALĞIN
Enstitü Müdürü

Bu çalışma HÜBAK Tarafından Desteklenmiştir.
Proje No: 1025

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki hükümlere tabidir.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖZET i
ABSTRACT ii
TEŞEKKÜR iii
ŞEKİLLER DİZİNİ iv
ÇİZELGELER DİZİNİ v
KISALTMALAR DİZİNİ vii
1 .GİRİŞ 1
1.1 . Suyun Önemi 1
1.2 . Dünyada ve Türkiye'de Su Kullanımı 4
1.3 . İklim Değişikliği ve Su Kaynakları 7
1.4 . Türkiye'de Su Yönetimi 8
1.4.1 . Su yönetimi ve tarımsal yayım ilişkisi 11
1.4.2 . Su yönetimi ve cinsiyet boyutu 14
1.4.3 . Sulama yönetimi sorunları 17
1.4.3.1 . Yönetimle ilgili sorunlar 17
1.4.3.2 . Organizasyon ile ilgili sorunlar 18
1.4.3.3 . Toplumsal ve tarımsal yayım sorunları 19
1.5 . Tarımsal Yayım Anlayışı 20
1.6 . Araştırma Tasarımı 25
1.6.1 . Araştırma gerekçesi 25
1.6.2 . Araştırma amaçları 26
1.6.3 . Araştırma varsayımları 26
2 . ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR 29
3 . MATERYAL ve YÖNTEM 40
3.1 . Materyal 40
3.1.1 . Araştırma alanının seçimi 40
3.2 . Yöntem 42
3.2.1 . Verilerin elde edilmesinde kullanılan yöntem 42
3.2.2 . Verilerin değerlendirilmesinde kullanılan yöntem 43
3.2.2.1 . Tek yönlü Anova 43
3.2.2.2 . Mann Whitney U 43
3.2.2.3 . Kruskal – Wallis testi 44
3.2.2.4 . Ki – kare testi 45
3.2.3 . Kuramsal Yöntem 46
3.3 . Araştırma Alanı Hakkında Genel Bilgiler 48
3.3.1 . Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) 48
3.3.2 . Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin sosyolojik çözümlemesi 49
3.3.3 . Şanlıurfa 51
3.3.4 . Harran Ovası 53
3.3.5 . Suruç Ovası hakkında genel bilgiler 55
3.3.5.1 . Yerleşme 55
3.3.5.2 . Demografik özellikler ve sosyal ve ekonomik yapı 55
3.3.5.2.1 . Nüfus 55
3.3.5.2.2 . Eğitim 56
3.3.5.2.3 . Ekonomik yapı 56
3.3.5.3 . İklim özellikleri 57
3.3.5.4 . Yer şekilleri ve genel arazi dağılışı 57
3.3.5.5 . Su varlığı 59
3.3.5.6 . Seçilmiş bazı bitkisel ürünlerin üretim miktarı ve alanı 60
3.3.5.6.1 . Buğday ve arpa 61
3.3.5.6.2 . Kırmızı mercimek ve nohut 62
3.3.5.6.3 . Nar 62
3.3.5.6.4 . Antepfıstığı 63

3.3.5.6.5 . Pamuk 64
3.3.5.6.6 . Mısır 65
3.3.5.7 . Hayvancılık 65
3.3.5.8 . GAP Suruç sulama projesi hakkında genel bilgiler 67
4 . ARAŞTIRMA BULGULARI ve TARTIŞMA 69
4.1 . Demografik bulgular 69
4.2 . İşletmeye ait bulgular 70
4.3 . Ekonomik durum 72
4.4 . Toplumsal-kültürel yapı 73
4.4.1 . İkamet 73
4.4.2 . Aşiret 74
4.4.3 . Girişimcilik ve kaçakçılık 79
4.4.4 . Kadınların tarımsal üretime katılımı 80
4.4.5 . Göç ve mevsimlik işçilik 81
4.5 . Tarımsal üretim 83
4.5.1 . Köy dışı tarımsal üretim 83
4.5.2 . Genel tarımsal sorunlar 84
4.5.3 . Tarımsal ürün deseni ve beklenen değişim 87
4.6 . Ekonomik bulgular 91
4.6.1 . Kredi 91
4.6.2 . Tarımsal yatırım 92
4.6.3 . Aileye yatırım 94
4.7 . Sulama Projesine İlişkin Görüşler 95
4.7.1 . Beklenen değişimler 95
4.7.2 . Suruç sulama projesini değerlendirme 98
4.7.3 . Suruç ve Harran Ovası karşılaştırma 99
4.8 . Tarımsal Yayım ve Bilgi Kaynakları 101
4.8.1 . Danışmanlık şirketine üyelik 102
4.8.2 . İletişim araçlarından yararlanma 104
4.8.3 . Yenilikçilik 106
4.8.4 . Bilgi alma kaynakları 109
4.8.5 . Tuzlanma bilgisi 112
4.8.6 . Yayım çalışması önceliği 115
4.8.7 . GAP TEYAP (GAP Tarımsal Eğitim ve Yayım Projesi) 117
4.8.8 . Sulama eğitimine katılım 118
4.8.9 . Tarımsal yayım sorunları 120
4.9 . Örgütlenme Durumu 124
5 . SONUÇLAR ve ÖNERİLER 129
5.1 . Sonuçlar 129
5.1.1 . Sulama öncesi durum 129
5.1.2 . Tarımsal yayım 134
5.2 . Öneriler 137
5.2.1 . Yönetsel, kurumsal ve politik öneriler 138
5.2.2 . Çevreye ilişkin öneriler 142
5.2.3 . Toplumsal-kültürel yapı ve tarımsal yayıma ilişkin öneriler 143
5.2.4 . Eşgüdüm önerisi 149
KAYNAKLAR 156
ÖZGEÇMİŞ 164
EKLER 169
EK 1: Haritalar 169
EK 2: Suruç Tüneli İnşaatından Görüntüler 172
EK 3: Gazete Haberleri 173
EK 4: Okuma Parçaları 175
EK 5: Anket Formu 177

ÖZET

Doktora Tezi

SURUÇ OVASI ÜRETİCİLERİNİN SULAMA BİLGİLERİNİN TARIMSAL YAYIM AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Fatma ÖCAL KARA

Harran Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Turan BİNİCİ
YIL: 2018, Sayfa: 181

Dünyada nüfus artışına paralel olarak, besin ve su gereksinimi de artış göstermektedir. Ancak su kaynakları sınırlıdır ve küresel iklim değişimleri sonucunda yaşanan kuraklıklar, bu kaynağın giderek azalmasına neden olmaktadır. Ne yazık ki, bu değişimden en fazla tarım sektörü etkilenmektedir. Çünkü tarımsal üretim doğa ve iklim koşullarına bağlıdır ve en fazla su tüketimi bu sektörde gerçekleşmektedir. Bu nedenle su politikası, tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de önem kazanmış, modern sulama yöntemleri kullanılmaya başlanmıştır. GAP kapsamında planlanan Suruç Sulama Projesi, su kaynaklarının daha ekonomik kullanılabilmesi amacıyla hazırlanan bir projedir. Projenin en önemli özelliği, Türkiye'nin en büyük, dünyanın 5. büyük sulama tüneli olan Suruç Tüneli'ne sahip olmasıdır. Atatürk Barajı'ndan alınan sularla brüt 94.814 ha alan sulanabilecektir. Suruç Sulama Projesi'ni, Harran Ovası Projesi'nden farklı kılan özellik, üreticilerin basınçlı sistemler ile üretim yapılmasına uygun olarak planlanmasıdır. Harran Ovası'nda karşılaşılan tuzlanma sorunu, Suruç Projesi'nin hazırlanmasında ana örnek olmuştur. Bu çalışmada, sulamaya açılacak Suruç Ovası'nda, durum değerlendirmesi yaparak tarımsal, çevresel, sosyo-kültürel yapıya ilişkin sorunları ortaya koymak, tarımsal yayım açısından çıkarımlarda bulunarak çözüm önerileri gerçekleştirmek amaçlanmıştır. Şanlıurfa İli'ne bağlı Suruç İlçesi'nden 96 üretici araştırma kapsamına alınmış, 24 köyde yüz yüze anket yapılmıştır. Ayrıca, nitel araştırmalarda sıklıkla kullanılan görüşme tekniği çalışmada kullanılmıştır. Kuramsal yaklaşım olarak, işlevsel modelden yararlanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, Suruç üreticisi sulu tarımı bilmektedir. Özellikle Harran Ovası'na su verildiğinde, Suruç üreticisi, Harran üreticisine sulu tarımı öğreten öncü kişiler olmuşlardır. Üreticilerin en önemli sorunları; su, alet-makine, toprak, sermaye ve bilgi yetersizliğidir. Üreticilerin öncelikli tarımını yapacağı ürünler sırasıyla; pamuk, mısır, sebze ve meyvedir. Harran Ovası topraklarının aşırı sulamadan dolayı tuzlanması, olumsuz bir örnek oluşturduğundan, üreticiler sulama projesini olumlu değerlendirmektedir. Aşiret yapısı, bölgede varlığını devam ettirmesine karşın, üreticilerin aşiret ile ilişkilerinin zayıf olduğu saptanmıştır. Çiftçilerin ana bilgi kaynakları arasında, birinci sırada ilaç satıcıları, ikinci sırada kamu yayımı, üçüncü sırada çevresi, dördüncü sırada danışmanlık şirketleri yer almaktadır. Ovada sulamanın başlamasıyla her alanda bir değişim gerçekleşebilecektir. Bu değişimlerin tarımsal, ekonomik, toplumsal, kültürel, çevresel alanlarda olması beklenebilir. En çok ekonomik yaşamda beklenen değişim, sosyo-kültürel alanda da büyük bir değişime neden olabilir. Ancak tüm bunlar Tarımsal Yayım bilimdalının kapsamını aşmaktadır. Çünkü, tek boyutla açıklanabilecek bir süreç değildir. Kısaca sulama, ovada yeni bir toplumsal değişim süreci başlatacağından, sulama sonrası yapılacak durum değerlendirmelerinde disiplinlerarası çalışma gereği ortaya çıkmaktadır. Ayrıca araştırmada, eşgüdüm ve tarımsal yayım için öneriler geliştirilmiştir.

ANAHTAR KELİMELER: Suruç Ovası Sulama Projesi, Tarımsal Yayım, Sulu tarım, Harran Ovası

ABSTRACT

PhD Thesis

ASSESSING THE SURUC PLAIN PRODUCERS' KNOWLEDGE OF IRRIGATION IN TERMS OF AGRICULTURAL EXTENSION

Fatma ÖCAL KARA

Harran University
Graduate School of Natural and Applied Sciences
Department of Agricultural Economics

Supervisor: Prof. Dr. Turan BİNİCİ
Year: 2018, Page: 181

In the world, the need for food and water shows increase in parallel with the increase in world population. However, water resources are limited and current drought resulting from global climate changes leads to decrease in water resources gradually. Unfortunately, agricultural sector has been affected mostly due to this change, because agricultural production depends on nature and climate conditions, and so the most water consumption occurs in the agriculture sector. Therefore, water policy has gained importance in Turkey as worldwide and modern irrigation techniques have been started to implement. Suruc Plain Irrigation Project, which took place in the scope of Southeastern Anatolia Project, is a project that has been undertaken with the aim of being able to use water sources efficiently. The strongest part of the project is that it includes Suruc Tunnel which is the biggest irrigation tunnel in Turkey and the fifth biggest irrigation tunnel in the world. Thanks to the water pumped from Ataturk Dam, 94.814 hectares gross area will be irrigated. The difference between Suruc Plain Irrigation Project and Harran Plain Irrigation Project is that the first one was planned as a suitable agricultural production with pressurized irrigation system for producers. Salinity encountered on the Harran Plain has become a significant lesson for the design of Suruc Plain Irrigation Project. In this study, it was aimed to reveal the problems related to agriculture, environment, socio-cultural structure by carrying out the situation assessment in Suruç Plain to be opened for irrigation and to find solution suggestions in terms of agricultural publication. 96 farmers from Suruç District of Şanlıurfa Province were included in the survey and a face-to-face interviews were conducted in 24 villages. In addition, the interview technique, which is often used in qualitative research, was used in the study. As a theoretical approach, the functional model has been utilized. According to the results of the research, Suruç Plain producers are familiar with irrigated agriculture. They were the only pioneers in teaching how to farm on irrigated land for the Harran Plain producers when irrigation was made available to them. The most important problems of producers include; water, tools-machinery, soil, capital and inadequacy of knowledge. The producers prioritize the following agricultural products include; cotton, corn, vegetables and fruits. Since the Harran Plain has a salinity problem due to excessive irrigation, Suruc producers evaluate the irrigation project positively. Although the tribal structure continued its existence in the region, it was found that the producers' relations with the tribe were weak. The main sources of information for farmers; pesticide sellers, state based extension services, rural community and consultancy companies. A change in each area will be possible at the beginning of the irrigation. These changes can be expected to be in agricultural, economic, social, cultural, environmental areas. The expected change in the most economical life can make a big change in the socio-cultural field. However, all these are beyond the scope of Agricultural Extension. Because it is not a process that can be explained in one dimension. In short, a new social change process will start in irrigation on the plain, and the need for interdisciplinary work in post irrigation research. In the research, recommendations for coordination and agricultural extension were also developed.

KEY WORDS: Suruc Plain Irrigation Project, Agricultural Extension, Irrigated Agriculture, Harran Plain Irrigations

TEŞEKKÜR

Çalışmamda desteğini hiçbir zaman esirgemeyen ilk danışmanım Prof. Dr. Yaşar AKTAŞ'a gerek Tarımsal Yayım Bilimdalı, gerekse toplumbilim konusunda tüm lisansüstü eğitimimde verdiği değerli katkılarından dolayı sonsuz teşekkür ederim. Daha sonra danışmanlığımı devam ettiren Prof. Dr. Turan BİNİCİ'ye, değerli katkılarından dolayı teşekkürü borç bilirim. Ayrıca, değerli jüri üyeleri Doç. Dr. Emine İKİKAT TÜMER ve Dr. Öğr. Üyesi Songül AKIN'a, Tez İzleme Komitesi üyeleri, Doç. Dr. Tamer IŞGIN ve Dr. Öğr. Üyesi Selahaddin KİRAZ'a çok teşekkür ederim.

Tezin düzenlenmesinde çok yardımcı olan ve her aşamasında destek veren Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Reşit SEVİNÇ, Öğr.Gör.Dr. Mehmet CANÇELİK ve Arş.Gör. Muhammet Ali PALABIÇAK'a, tez anketlerinde yardımcı olan değerli öğrencilerim Zir. Müh. Baver Eser, Zir. Müh. Hüseyin Akbaş ve Abdulcelil Baran'a ve ayrıca görüşlerini esirgemeyen değerli Suruç üreticisine ve muhtarlara çok teşekkür ederim. Sorunların çözümünde desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen Fen Bilimleri Enstitüsü personeline ayrıca teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca değerli aileme, eşim Zir. Yük. Müh. Umut Kenan KARA'ya, zamanlarından çaldığım sevgili çocuklarım Umut Çınar ve Ekin'e sonsuz teşekkürler.

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa No

Şekil 1. 1. Sulama tesislerinin dağılımı 11
Şekil 1. 2. Sistemlerarası (Intersystem) tarımsal yayım modeli 21
Şekil 3. 1. GAP Haritası 48
Şekil 3. 2. Harran Ovası 1993-2002 arasındaki değişim 54
Şekil 3. 3. 1985 yılının Ağustos ayına ait görüntüleri yakın infrared 58
Şekil 3. 4. 2011 yılı Ağustos ayı görüntüleri 59
Şekil 4. 1. Yayım çalışmalarının etkisi düşük “sorun analizi” 122
Şekil 5. 1. Üniversite toplum araştırmaları ve uygulama merkezi modeli 153

ÇİZELGELER DİZİNİ

Sayfa No

Çizelge 1. 1. Ülkelerin gelir gruplarına göre su kaynaklarının sektörel kullanımı (%) 5
Çizelge 1. 2.Türkiye'de su ve toprak kaynakları 6
Çizelge 1. 3. Türkiye'de su tüketiminin sektörel dağılımı ve projeksiyonu 6
Çizelge 1. 4. Su yönetiminde rolü olan devlet kurumları 9
Çizelge 1. 5. Devralan kurum ve örgütlere göre sulamaların dağılımı 10
Çizelge 1. 6. Araştırma varsayımları 27
Çizelge 3. 1. Şanlıurfa ili tarım alanları 52
Çizelge 3. 2. Harran Ovası'nda sulama sonrası GSÜD ve katma değer 54
Çizelge 3. 3. Kentsel ve kırsal nüfus (1927-2017) 55
Çizelge 3. 4. Öğrenim durumuna göre nüfus (15 +) 56
Çizelge 3. 5. Suruç ilçesi arazi varlığı 57
Çizelge 3. 6. Suruç'ta buğday ve arpa ekim alanı ve üretimi (1991-2017) 61
Çizelge 3. 7. Suruç'ta kırmızı mercimek ve nohut ekim alanı ve üretimi (1991-2017) 62
Çizelge 3. 8. Suruç'ta nar ekim alanı ve üretimi (1991-2017) 63
Çizelge 3. 9. Suruç'ta Antepfıstığı ekim alanı ve üretimi (1991-2017) 63
Çizelge 3. 10. Suruç'ta pamuk ekim alanı ve üretimi (1994-2017) 64
Çizelge 3. 11. Suruç'ta mısır ekim alanı ve üretimi (1991-2017) 65
Çizelge 3. 12. Suruç İlçesi'nde sığır yetiştiriciliği (1991-2014) 66
Çizelge 3. 13. Suruç ilçesinde koyun ve keçi yetiştiriciliği (1991-2014) 66
Çizelge 4. 1. Üreticiye ait demografik özellikler 69
Çizelge 4. 2. İşletmeye ait özellikler 70
Çizelge 4. 3. Arazinin sulama öncesi ve sonrası değeri (TL/da) 71
Çizelge 4. 4. İkamet yerine göre üreticilerin hayvancılık faaliyetleri (%) 71
Çizelge 4. 5. Tarım dışı gelir ve gelirin yeterliliğini değerlendirme 72
Çizelge 4. 6. İkamet yerine göre üreticilerin ek iş yapma durumları (%) 72
Çizelge 4. 7. İkamet edilen yere göre ortalama arazi varlığı 73
Çizelge 4. 8. İkamet edilen yere göre ortalama arazi varlığının istatistiki anlamlılığı 74
Çizelge 4. 9. Gruplar arası ortalama arazi varlığı farklılığının kaynağının analizi 74
Çizelge 4. 10. İkamet edilen yere göre bir aşirete üye olma durumu 76
Çizelge 4. 11. Aşiretin adı 77
Çizelge 4. 12. Aşiretle ilişki 77
Çizelge 4. 13. Kaçakçılık yapma durumu 79
Çizelge 4. 14. Suruç Halkının Girişimciliği 80
Çizelge 4. 15. Kadınların tarımsal üretime katılımı 81
Çizelge 4. 16. Mevsimlik işçilik 82
Çizelge 4. 17. Ek iş yapma durumlarına göre köy dışı tarımsal üretim (%) 83
Çizelge 4. 18. En önemli sorunları öncelikli değerlendirme 85
Çizelge 4. 19. Köydeki sorunları önceliklerine göre değerlendirme 87
Çizelge 4. 20. Ovaya su verilmesi sonrası pamuk ekme durumu ve ortalama arazi varlığı 88
Çizelge 4. 21. Pamuk ekimi yapma durumuna göre üreticilerin ortalama arazi varlığının farklılığı 88
Çizelge 4. 22. Sulama sonrası öncelikli ekilecek ürün 89
Çizelge 4. 23. İkinci ürün önceliği 90
Çizelge 4. 24. Yaş gruplarına göre kredi kullanma durumu (%) 91
Çizelge 4. 25. Tarımsal yatırım önceliği 93
Çizelge 4. 26. Aileye yatırım önceliği 94
Çizelge 4. 27. Sulamanın başlaması ile öngörülen olası değişimler (%) 95
Çizelge 4. 28. Ovaya suyun geç gelmesini değerlendirme 99
Çizelge 4. 29. Harran ovası sulama projesi ile Suruç ovası sulama projesi arasındaki fark 100
Çizelge 4. 30. GAP Bölgesi'nde tarım sektörüne hizmet sağlayan kurum ve kuruluşlar 101
Çizelge 4. 31. Danışmanlık şirketine üyelik (%) 103
Çizelge 4. 32. Danışmanlık şirketinden memnun olma durumu 104
Çizelge 4. 33. Kitle iletişim araçlarından yararlanma durumu (%) 105
Çizelge 4. 34. Arazi büyüklüğüne göre yenilikçi olma durumu (%) 108
Çizelge 4. 35. Üreticinin tarımsal sorununu danışma önceliği 110

Çizelge 4. 36. Tuzlanma bilgisinin öğrenim durumuna göre karşılaştırılması (%) 113
Çizelge 4. 37. Eğitim durumuna göre tuzlanma bilinci farklılığının istatistiki anlamlılığı 114
Çizelge 4. 38. Üreticilerin yayım çalışması önceliği 116
Çizelge 4. 39. GAP TEYAP Projesi'nden yararlanma durumu kır-kent karşılaştırması(%) 117
Çizelge 4. 40. Üreticilerin sulama eğitimine katılma durumu (%) 119
Çizelge 4. 41. Üreticilerin kooperatif ortaklığı ve yenilikçi olma ilişkisi (%) 125
Çizelge 4. 42. Üreticilerin örgütlenme durumu (%) 126

KISALTMALAR DİZİNİ

AB	Avrupa Birliği
ADNKS	Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
ÇKS	Çiftçi Kayıt Sistemi
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
DSİ	Devlet Su İşleri
EPDK	Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu
GAP	Güneydoğu Anadolu Projesi
GAP BKİ	Güneydoğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı
GSÜD	Gayrisafi Üretim Değeri
GTHB	Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı
HİE	Hizmet İçi Eğitim
KKA	Karacadağ Kalkınma Ajansı
KOSGEB	Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Bşk..
KÖYMER	Köy Merkezli Tarımsal Üretime Destek Projesi
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
STK	Sivil Toplum Kuruluşları
SYGM	Su Yönetimi Genel Müdürlüğü
TARGEL	Tarımsal Yayımı Geliştirme Projesi
TDK	Türk Dil Kurumu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu

1.GİRİŞ

1.1. Suyun Önemi

İnsan yaşamının en önemli gereksinimi, su ve beslenmedir. Suyun birinci önemi, canlılığın sürdürülebilmesi için zorunlu bir gereksinim olması ikinci önemi ise, beslenme ihtiyacımız için yapılan tarımın önemli bir girdisi niteliğini taşımasıdır. Toplumun giderek besin gereksiniminin artması, suyun etkili kullanımıyla ilişkilidir. Su, hemen hemen bütün sektörlerin tamamında büyük ölçüde kullanılmakla birlikte toplumsal ve ekonomik yaşamda büyük önem taşıyan doğal bir kaynaktır. Küresel iklim değişiminin etkilerinin hissedildiği son yıllarda suyun önemi ve yapılan araştırmalar giderek artmıştır.

Varlığıyla uygarlıkları yeşerten, azalması ile uygarlıklar yıkan su ve kaynakları ırmak olarak; köylere, ilçelere, ovalara adını verecek güçtedir (Aktaş ve Öcal Kara, 2010). Suyun tarihteki değeri büyüktür ve birçok kutsal kitapta da adı geçmektedir. Literatürde suyun, tarihte savaş nedenlerinden biri olduğu düşünülmektedir. Ancak, su savaşın değil, barışın da motoru olagelmiştir. Belirli bir su kaynağını paylaşan insanlar, kullandıkları su üzerine anlaşmalar yaparak barışmayı öğrenmişlerdir. Bu nedenle su savaşın bir gerekçesi değil, anlaşmaya varmanın ve barışın bir aracı olmalıdır. Toprakla olan ana ilişki “sahip olmak” eylemiyle özetlenebilir. Su ise, sahipliğin sınırlarını yıkar. Toprak sahip olunur, su ise paylaşılır (Robert, 2003).

Su, bu kadar önemli olmasına karşın, yalnızca Türkiye’de değil bütün dünyada bilinçsiz kullanılmaya ve yağmalanmaya maruz kalmaktadır. Son 25 yılda dünyanın en önemli gündem maddelerinden birini oluşturmuştur. Daha önceleri su, toprak ve hava kirlenmesi şeklinde değerlendirilen çevre sorunlarına bugün, çevrenin de kısıtlı ve tükenebilir olduğu, korunması ve geliştirilmesi gerektiği anlayışıyla yaklaşılmaktadır. Bunun nedeni, tüm dünya insanlarının ortak zenginliği olan çevresel değerlerin hızla tükenmekte olduğunun günümüzde daha iyi anlaşılmasıdır (Karakaş, 2007). Bu nedenle su, insanlar ve gezegen için sonsuza kadar korunmalıdır

ve suyun güvende olduğu bir gelecek ve su hakkı için 4 önemli prensip vardır. Bunlar; “Su insan hakkıdır”, “su ortak bir mirastır”, “suyun da hakları vardır”, “su bize nasıl bir arada yaşayacağımızı öğretebilir” biçimindedir (Barlow, 2016).

Son zamanlarda suyun ekonomik bir mal gibi değerlendirilmesi gündeme gelse de, su birçok özelliği ile diğer ekonomik mallardan ayrılmaktadır. Bunlardan bazıları, “su temel bir ihtiyaçtır”, “su sınırlı bir kaynaktır”, “su hareketlidir”, “su ikame edilemezdir”,“su hantal yapılıdır”, “su bir döngü içindedir.”, “su serbest ticareti yapılan bir mal değildir”, “kamu malıdır” “vazgeçilemez ve ikame edilemez olduğundan özel mülkiyet konusu olamaz” (Muslu, 2015).

Sürdürülebilir tarımın ana amacı; kırsal alan toplumunun yaşam şartlarını iyileştirilmek ve nüfusun besin güvenliğini sağlanmaktır. Bunun için de özellikle gelişmekte olan ülkelerde sulu tarım çok önemli role sahiptir. Çünkü sulama, kırsal gelişmeyi arttırmayı hedefleyen ve insani boyuta önem veren, kurak alanlarda tarımsal üretimi artırmada ve güvenceye almada temel bir etkendir (Büyükcangaz, 2003; Dougherty ve Hall 1995). Su olmadan kalkınmanın sağlanması ve kalkınma olmadan arzu edilen refah seviyelerine ulaşılması beklenemez. Bu nedenle, dünyadaki su kaynaklarının bilinçsizce kullanılmasını ve su kalitesinin bozulmasını önlemek için küresel düzeyde işbirliği yapılması gereklidir. Gelecekte dünya, "petrol savaşları" yerine "su savaşları" ile karşı karşıya kalabilecektir. Su tüm insanlığa ait olup, bu nedenle ekonomik ya da **ticari meta** değil, **toplumsal bir varlıktır** (Turan ve Eren; 2008). Bu nedenle suyun tüm dünyada koruma altına alınması gerekmektedir.

Suyun toplum yapıcı bir özelliği de bulunmaktadır. Tarihte çeşitli kökenlerden insanlar tekrar ve tekrar aynı kuyuları paylaşmışlar, aynı nehir boyunca birlikte yaşamışlar ve toplumun temellerini oluşturmuşlardır. Nehrin yukarısında yaşayanla aşağıdan su içen; bir yakasında çamaşırını yıkayanla öbür yakasında yıkanan; ortak kuyuyu atını sulamak için kullananla tarlasını sulamak için kullanan, karşılıklı su kuralları belirlemişler ve alışkanlıklar zamanla politikanın ve kanunların temelini

oluşturmuştur. Su, gerçek toplumsal bağların özüdür ve bu öz ne kadar sınırlanırsa bağlar da o kadar sıkılaşır (Robert, 2003).

Hızlı nüfus artışı, şehirleşme, sulu tarımın yaygınlaşması, sanayileşme hareketleri ile bunlara dayalı olarak kalkınma hamleleri doğal su kaynakları sistemlerini nicelik ve nitelik açısından her geçen gün daha fazla zorlamaktadır. Suyun yenilenebilir özelliği olmasına karşın, kullanımına bağlı olarak miktarındaki oran gün geçtikçe azalmaktadır. Sonsuz bir kaynak olmaması nedeniyle suyun korunması, geliştirilmesi ve tüketimi çok önemlidir (Aydoğdu ve ark., 2014).

Hem mühendislik uygulamalarının amacına ulaşması, hem de istenilen değişimin ve kalkınmanın olabilmesi için toplumun kalkınma çabalarına dahil edilmesi, **"insanın"** merkeze alınması ön koşul olmalıdır. Çünkü insan, kalkınma çabalarının hem öznesi (gerçekleştirilen), hem de nesnesi (etkilenen) durumundadır (Ökten, 2004).

Tüm görüşlerin odak noktası, suyun yaşamsal, ekonomik ve toplumsal açıdan ne kadar önemli olduğu konusundadır. Kısaca su, toplumsal bir varlıktır. Yapılan tüm eylemler insanlar için yapılmaktadır ve beraberinde toplumsal değişimi de ortaya çıkarmaktadır. Sürdürülebilir kalkınma için, suyun öneminin tüm toplumlar tarafından anlaşılması ve bu konuda nitelikli çalışmalar yapılması gerekmektedir. Bu çalışmada da, suyun kullanıcısı **"insan"**, toplumsal boyut ve tarımsal yayım kapsamında ele alınacaktır. Çünkü yapılan tüm çalışmalar, insan için ve yine insanlar tarafından yapılmaktadır. Bu nedenle üretici insanı etkileyen toplumsal, ekonomik, tarımsal, ekinsel (kültürel), örgütsel tüm özellikler araştırmada tarımsal yayım açısından ele alınmıştır. Çünkü, tarımsal yayımda temel öğe, doğa ile savaşarak ondan ekonomik fayda sağlayan, toplum içinde yaşamını devam ettiren ve toplumsal bir varlık olan insandır.

Tarım sektörünün giderek bilgi yoğun bir sektör olması ve doğal kaynakların akılcı yönetimi ile ilgili kaygıların ön plana çıkması son zamanlarda tarımsal yayımın önemini arttırmış, sektörün içinde yaşadığı ve dışında gelişen bazı koşullar tarımsal

yayımda da yeni yaklaşımları ve arayışları da gündeme getirmiştir. Tarım sektörü bir ulus için ne kadar önemliyse, tarımsal yayım da o kadar önemli olmalıdır. Kır toplumuna ulaşan her yenilik, bir değişimin varlığını da ortaya koyarak üreticilerin gelişimine ve uzun vadede kırsal kalkınmaya neden olabilir. Böylelikle, kırsal alanlarda sürdürülebilir bir kalkınma dinamiği yakalanabilir (Çukur, 2007).

Kırsal alanda yüzyıllardır yaşayan, o toprağı işleyen, hayvanlarını yetiştiren, kendi sulama sistemlerini yapan ve bunları yöneten yerel toplumun neler bildiğine bakarak ilk önce onlardan öğrenmek ve düşüncelerini dikkate alarak kalkınma hamlelerini bu bilgilerin ışığında başlatmak sürdürülebilir stratejiler oluşturabilmek için gereklidir. Tersi durumda, zaman kaybı yaşanacağından kaynaklar kaybedilmekte ve sürdürülebilirliğin güvenceye alınması da zorlaşabilmektedir (Özer, 2007).

1.2. Dünyada ve Türkiye'de Su Kullanımı

Dünya'daki su varlığı 1.4 milyar km^3 olup bunun, %97.5'i tuzlu sudan oluşmaktadır. Toplam su varlığının yalnızca %2.5'i tatlı sudur. Bunların çoğu kutuplardaki erişilemeyen temiz su olup, oranı %1.7, göller, nehirler gibi ulaşılabilir kaynaklarda bulunan temiz suyun oranı ise %0.8'dir. Dünya nüfusu son yüzyılda üç kat artmış olmasına rağmen, aynı dönemde su tüketimi altı kat artmıştır. Günümüzde su sıkıntısı çeken ve gelecekte çekmesi beklenen ülkelerin büyük bir bölümü aynı enlem kuşağında yer alan Afrika ve Ortadoğu ülkeleri ile yüksek nüfuslu Asya ülkeleridir. Bu bölgelerdeki nüfus artışları dikkate alındığında, gelecekte kişi başına düşen su miktarının daha da azalacağı ve dolayısıyla su kaynakları yetersiz olan bu ülkeler başta olmak üzere, birçok ülkede su sıkıntısı yaşanacağı tahmin edilmektedir (Thatte, 2002; Aydoğdu, 2012).

Dünyada en fazla su tüketimi tarım (%67-70), endüstri (%22-23) ve içme-kullanma (%8-10) alanlarında gerçekleşmektedir. Gelir düzeyi düşük ülkelerde su, en fazla tarım sektöründe kullanılırken, gelir düzeyi yüksek ülkelerde ise, sanayi

sektöründe daha fazla kullanılmaktadır (Çizelge 1.1). Tarımda suyun fazla kullanılması, sulama yöntemi ile yakından ilişkilidir.

Çizelge 1. 1. Ülkelerin gelir gruplarına göre su kaynaklarının sektörel kullanımı (%)

Sektör	Az gelişmiş ülkeler	Gelişmekte olan ülkeler	Gelişmiş ülkeler	Avrupa	Türkiye	Dünya ort.
İçme-kullanma	7	10	15	16	15-16	8-10
Tarım	86	52	39	33	72-75	67-70
Sanayi	7	38	46	51	10-12	22-23

Kaynak: Muslu, (2015)

Sulama randımanı, damla sulamada %90, yağmurlama sulamada %70 ve yüzey sulamada yaklaşık %40'dır. Sulama randımanını artıran ve sulama suyu gereksinimini azaltan sulama teknikleri ile, sulu tarımda kullanılan suyun yarısının tasarruf edilmesi mümkün olabilir (Seckler 1996, Shiklomanov 1998). Bu nedenle, gelecekte su sıkıntısı çekmemek için ülkelerin suyu akılcı kullanması, yeni yöntemler geliştirmesi ve politikalarını yeniden düzenlemesi gerekmektedir.

Su varlığına göre ülkeler; yılda kişi başına kullanılabilir su miktarı 1.000 m^3'ten daha az ise "su fakiri ülke", 2.000 m^3'ten daha az ise "su azlığı çeken ülke", 8.000-10.000 m^3'ten daha fazla ise "su zengini ülke" olarak sınıflandırılmaktadır (DSİ, 2016). TÜİK 2030 yılında Türkiye nüfusunun 100 milyona ulaşacağını öngörmektedir. Bu durumda kişi başına su tüketimi de artacaktır. Diğer bir deyişle artan nüfusu, gelişen ekonomisi ve büyüyen kentleriyle Türkiye, "su fakiri" olma yolunda ilerlemektedir. Toplumun su kullanımı konusunda bilinçsiz olması, ulusal bir su politikasının oluşturulamaması, yasaların uygulanmasındaki aksaklıklar nedeniyle yaratılan su krizinden yararlanılarak sular özelleştirilmektedir. Küresel su politikalarının yerelde uygulamaya geçirilmesini kolaylaştırmanın en etkili yöntemi kıtlık, kuraklık ve küresel ısınmaya bağlı iklim değişikliği gibi su krizi iddialarında bulunmaktır. Oysaki su kirliliği ve su kıtlığını yaratan, küresel yönetim biçimidir (Atabey, 2018). Bu nedenle gerekli önlemlerin alınması, tüm dünya devletlerinin sorumluluğundadır. Çizelge 1.2'de sunulan verilere göre, Türkiye, su sıkıntısı çeken bir ülkedir ve yıllık kişi başına kullanılabilir su miktarı 1.519 m^3 dür.

Çizelge 1. 2.Türkiye'de su ve toprak kaynakları

Su kaynakları	Miktar	Toprak kaynakları	Miktar (milyon ha)
Buharlaşma	274 milyar m^3	Yüz ölçümü	77.9
Yıllık yağış miktarı	501 milyar m^3	Tarım arazisi	28.05
Yıllık yağış ortalaması	643 mm/yıl	Sulanabilir alan	25.75
Yüzey suyu		Sulanan alan	5.90
Yıllık yüzey akışı	186 milyar m^3	Kuru tarım alanı	7.25
Kullanılabilir yüzey suyu	98 milyar m^3	Sulanabilir alan hedefi	8.50
Yer Altı Suyu			
Yıllık çekilebilir su miktarı	14 milyar m^3		
Toplam kullanılabilir su (net)	112 milyar m^3		
Gelişme Durumu			
DSİ sulamalarında kullanılan	32 milyar m^3		
İçme suyunda kullanılan	7 milyar m^3		
Sanayide kullanılan	5 milyar m^3		
Toplam kullanılan su	44 milyar m^3		

Kaynak: DSİ, 2016

Çizelge 1.3'e göre, Türkiye'nin 1990 yılında tüketilen su miktarı 30.5 km^3'dür. 2023 yılında ise, 112 km^3 olacağı tahmin edilmektedir. Su kullanım hedefleri, tarımda %64, sanayide %20 ve evsel kullanımda %16 olarak belirlenmiştir. Tarımda yeni alanların sulamaya açılması yanında modern sulama tekniklerinin kullanılacağı da düşünülerek yılda 72 km^3 su kullanacağı öngörülmektedir.

Çizelge 1. 3. Türkiye'de su tüketiminin sektörel dağılımı ve projeksiyonu

Yıl	Toplam su tüketimi		Tüketim Alanları					
			Sulama		İçme/Kullanma		Sanayi	
	km^3	%	km^3	%	km^3	%	km^3	%
1990	30.5	28	22.0	72	5.1	17	3.4	11
2004	40.1	36	29.6	74	6.2	15	4.3	11
2008	43.0	38	32.0	74	6.0	15	5.0	11
2023	112.0	100	72.0	64	18.0	16	22.0	20

Kaynak: Muluk ve ark. (2013).

Tarımsal sulama, su kaynaklarının yönetiminde en önemli unsurdur. Gelecek yıllarda daha fazla hissedilecek olan küresel ısınma, kuraklıklara sebep olabilecektir. Burada suyun etkili kullanımının arttırılması, su tasarrufu sağlayan uygun sulama yönetiminin seçilmesi ve suyun kullanıcısı olan insan kaynağını geliştirmenin, farkındalık yaratmanın önemi ortaya çıkmaktadır.

1.3. İklim Değişikliği ve Su Kaynakları

Yaşanan olumsuz küresel iklim değişimi ve bilinçsiz su kullanımı su kaynaklarının giderek azalmasına neden olmuş, ve bu süreçte, suyun önemi dünyada giderek artmaya başlamış, toplumlar suyun akılcı kullanılması gerektiği konusunda hem fikir olmuşlardır. Bu kadar önemli olan su, birçok araştırmaya konu olmuştur.

İklim değerleri, akşamdan sabaha değişen kısa süreli gözlemleri değil, yüzlerce yıllık ölçme ve gözlemlere dayalı genel ortalamaları yansıtmaktadır. Ancak, uzun süreli de olsa bu değerlerin artı ya da eksi yönde genel ortalamadan ekstrem derecede uzaklaştığı da bilinen bir gerçektir. Nitekim halk arasında *"Mart kapıdan baktırır kazma kürek yaktırır"* ya da *"Kork Abrulun (Nisan) beşinden, koca öküzü ayırır eşinden"* gibi yüzlerce yıllık gözleme dayanan atasözleri, iklim olaylarındaki bu sapmaların önemini ve toplumdaki yerini ortaya koymaktadır (Asan ve ark., 2007). İklim değişikliği ve küresel ısınma kavramları bazen aynı anlamda kullanılmaktadır ancak bu kavramlar arasında farklılıklar vardır. Küresel ısınma, dünyanın ortalama sıcaklık değerlerindeki iklim değişikliğine yol açabilecek artışı gösterirken, iklim değişikliği ise, belirli bölgedeki mevsimlik sıcaklık, yağış ve nem göstergelerindeki değişimi ifade etmektedir. Başka bir anlatımla küresel ısınma günlük, aylık ve yıllık en yüksek sıcaklıklardaki artıştan çok, en az sıcaklıklardaki artışı ifade eder (Yamanoğlu, 2006).

Küresel ısınmanın tarıma olan en büyük etkilerinden birisi, aşırı sıcaklar nedeniyle kurak bölgelerde verim düşüklüğüdür. Sulu tarım yapılan yerlerde ise, bitkilerin sıcaklık stresine girmelerine ve dolayısıyla verimde azalışa sebep olmaktadır. Ayrıca, sıcaklık nedeniyle sulama sayısı da artmakta, bu durum yeraltı ve yerüstü sularının aşırı tüketilmesine neden olmaktadır (Erem Kaya ve Atsan, 2008). Kuraklıkla ürün kayıpları olmakta ve bu da üretim masraflarını artırmaktadır. Tarımsal üretimin azalması, ürün fiyatlarının artmasına ve tüketicilerin daha fazla fiyat ödemesine, ihracatın azalmasına, ithal edilen ürün çeşidinin artmasına neden olabilmektedir. Türkiye'de tarımsal üretimin tüketimi karşılama durumu incelendiğinde, birçok bitkisel üründe gıda güvencesine sahip olduğu söylenebilir. Ancak, iklim değişikliğinin en büyük etkisi olan kuraklık ile yaşanacak ürün

kayıpları, birçok ürün açısından gıda güvencesini tehlike altına alacak ve nüfusun gıdaya ulaşması güçleşebilecektir (Dellal, 2012).

Kuraklık, hayvansal üretimi de etkileyip yem bitkileri üretiminin azalmasına neden olmakta, üretim masraflarını artmaktadır. Aşırı sıcak, hayvanlarda strese sebep olabilmekte, yem tüketimlerini, et, süt ve döl verimlerini de düşürebilmektedir. Hastalıkların artmasına ve hayvan kayıplarına da neden olabilmektedir (Öcal Kara ve ark., 2016). Ayrıca yaşanan ürün kayıpları, tarıma dayalı sanayilerin hammadde teminini zorlaştırarak, kıt olan hammaddeyi yüksek maliyetle temin etmesine neden olmaktadır. Bu da, ürünlerin tüketiciye daha yüksek fiyatla ulaşmasını doğurmaktadır. İklim değişikliğinin, deniz sularının yükselmesi ile tarım arazilerini sel basması, toprakta tuzlanma, kırsal göç, kırsal yoksulluk, işsizlik, orman yangınlarının artması ile orman ürünlerinde kayıplar gibi dolaylı etkileri de oluşmaktadır (Eren Yalçın ve Öcal Kara 2014). Küresel ısınmanın su kaynaklarına etkide bulunması kaçınılmazdır. Dünyada insanların birçoğunun su sıkıntısı çektiği düşünüldüğünde, tehlikenin boyutları görülmektedir. İklim değişikliklerine karşı gerekli önlemler alınmaması durumunda yaşamımızın en önemli kaynağı olan su, dünyanın en önemli sorunlarından biri olacaktır (Karaman ve Gökalp, 2010).

1.4. Türkiye'de Su Yönetimi

Yönetim toplumsal bir eylem olup, her toplumda var olmuştur ve toplumsal yaşamın etkili ve verimli yürütülmesi de bir düzenle mümkündür. Su yönetimi de, toplum için yürütülen bir eylemdir ve yönetimin bütün özelliklerini taşımaktadır. Su yönetimi, belirli amaçlara ulaşmak için, var olan insan ve maddi kaynakları bir araya getirilmesi ile su kaynaklarının sistemli bir biçimde planlanmasını gerektirir. Sulama yönetimi de aynı biçimde, suyun kaynağından bitkinin köküne kadar izlediği yoldaki tüm yöntemlerin planlanmasıdır. Suyun en son kullanıcısı üreticidir ve yönetimi en son onun elindedir. Su kaynağını bilinçli kullanması, onun deneyimine, tarımsal yayım çalışmasının niteliğine ve diğer çevresel etkenlere bağlı olabilmektedir. Çünkü çevre, davranışın biçimlenmesinde önemli rol oynamaktadır. Yayım çalışmasının önemi burada karşımıza çıkmaktadır.

Türkiye'de su yönetimi konusunda en büyük göreve sahip iki kurum Orman ve Su İşleri Bakanlığı bünyesinde yer alan, Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü (DSİ) ve Su Yönetimi Genel Müdürlüğü'dür (SYGM). Su yönetimi ile birçok kurum ilgilenmektedir ve çoğu zaman dile getirilen "çok başlılık" sorunu da yıllardır devam etmektedir. İklim değişikliklerinden en az etkilenmek için yapılacak çabalar, tüm bu kurumların ve suyun kullanıcıların sorumluluğundadır. Eşgüdümün önemi, bu noktada ortaya çıkmaktadır. Türkiye'de su yönetiminde rolü olan tüm kurumlar Çizelge 1.4'de bir araya toplanmıştır.

Çizelge 1. 4. Su yönetiminde rolü olan devlet kurumları

Kurum	Görev
DSİ, Orman ve Su işleri Bakanlığı	İçme, sulama, kullanma suyu temini, arıtım hizmeti sağlanması, taşkın koruma, hidroelektrik enerji üretimi, yeraltı suyu etüt ve araş. için kuyu açmak, yeraltı suyu tahsisi yapmak, yeraltı sularının korunması, baraj ve isale hattı, su tasfiye tesisi inşaatları, su depoları yapımı.
SYGM	Su kaynakları yönetimi, politika belirleme, su yönetiminin ulusal ve uluslararası düzeyde koordinasyonu, nehir havza yönetim planlarının hazırlanması, yeraltı ve yüzeysel suların kalitesinin izlenmesi, sektörel su tahsisi, Ulusal Su Bilgi Sistemi'nin oluşturulması.
Doğa Koruma ve Milli Parklar G.M.	Sulak alanlar ve biyolojik çeşitliliğin korunması; korunan sulak alanların yönetimi.
EPDK	Hidroelektrik üretimi için lisans verilmesi.
Çevre Yönetimi GM	Su ve toprak kaynaklarının yönetimi, kalite izlenmesi, atık su arıtma.
Yenilenebilir Enerji G.M. (Elektrik İşleri Etüd İdaresi-EİE)	Elektrik üretimi amaçlı su kaynaklarının araştırılması.
Sağlık Bakanlığı	İçme, yüzme suyu kalite izleme, çevre, halk sağlığı ile ilgili tedbirlerin alınması, içilecek, kullanılacak su temini vb.sağlık düzenlemeleri
İl Özel İdareleri	Belediye alanlarının dışındaki yerleşim yerlerine su, kanalizasyon ve atık su arıtımı hizmetleri sağlanması
Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı (GTHB)	Tarım politikalarının belirlenmesi, sulama etkinliği, balıkçılık ve su ürünleri mevzuatı, tüm su ürünleri alanlarının kalitesinin denetlenmesi, tarımsal ilaç kontrolü ve izlemesi.
Sulama Birlikleri	Sulama suyunun dağıtımı (yerelde)
Kalkınma Bakanlığı	Yatırımların planlaması (barajlar, su temini, kanalizasyon, arıtım hizmetleri)
İller Bankası	Belediyelere su, kanalizasyon ve atık su arıtımı tesisleri yapımı için kredi ve teknik destek sağlanması .
Belediyeler	Su dağıtımı, kanalizasyon/ atıksu arıtım, denetimi, arıtım yapılarının inşaatı, işletimi, bakımı.
Kültür ve Turizm B.	Turizm bölgelerinde atıksu arıtım altyapılarının yapımı

Kaynak: Muluk ve ark. (2013).

Geçmişte Türkiye'de sulama suyunun dağıtımında devlet sorumlu iken, 1993 yılında alınan karara göre sulama tesislerinin işletme, bakım ve yönetim sorumluluğunun faydalananlarca kurulan sulayıcı örgütleri ile yerel yönetimlere

devrine karar verilip uygulamaya konulmuştur. Merkezi idare, sulama yönetiminde bir reform olan bu uygulamayla, yetki ve görevlerinin bir bölümünü su kullanıcılarının kurdukları çeşitli organizasyonlara bırakmaktadır. Bu işletme modelindeki değişiklikte; devletin bakış açısındaki değişimle birlikte, faydalananların kendi örgütleri ile hizmetleri daha düzenli, hızlı ve ekonomik olarak yapabilecekleri inancı etkili olmuştur (Özlü, 2006). Devirde, sulama tesislerinin mülkiyetinin değil, işletme bakım ve yönetim sorumluluğunun devri söz konusu olmaktadır. Devirde şu etkenler rol oynamıştır:

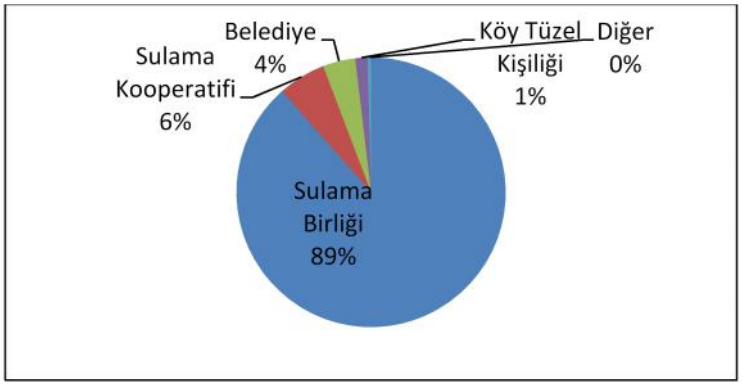
- İşletme ve bakım hizmetlerinin yürütülmesinde ihtiyaç duyulan personel, ekipman, makine parkı ve mali kaynakların devlete büyük bir yük getirmesi,
- İnşaat halindeki baraj, gölet ve sulama tesislerinin tamamlanmasıyla birlikte işletmeye alınan sulama alanlarının ve beraberinde DSİ'nin işletme ve bakım sorumluluğunun her geçen yıl daha da artması,
- Hizmetlerin daha düzenli, hızlı ve ekonomik yapabileceği düşüncesi,
- Sulama tesislerinden beklenen faydanın sağlanabilmesi için işletme, bakım, onarım ve yönetim hizmetlerinin aksatılmadan yürütülmesinin gerekliliği,
- Dünyada benimsenen katılımcı sulama yönetimi anlayışı ile kullanıcıların kurdukları örgütler ve yerel yönetimlerce yapılan sulama işletmeciliğinin ağırlık kazanmaya başlamasıyla tesislerin mülkiyeti DSİ'de kalmak şartıyla işletme, bakım ve yönetim sorumluluğunun devri hız kazanmıştır (DSİ, 2016).

Çizelge 1.5'e göre, tarımsal sulama amaçlı suyun dağıtımını devralan kurum ve örgütler arasında sulama birlikleri, devredilen alan ve ortalama sulama alanı açısından önemli yer tutmaktadır.

Çizelge 1. 5. Devralan kurumlara ve örgütlere göre sulamaların dağılımı

KURUM	Adet	Oran (%)	Alan (ha)	Oran (%)
Sulama Birlikleri	383	39	2 036 836	88.6
Sulama Kooperatifleri	246	25	130 105	5.7
Belediye	124	13	89 551	3.9
Köy Tüzel Kişiliği	201	21	33 671	1.5
Diğer	17	2	9 727	0.4
TOPLAM	971	100	2 299 890	100

Kaynak, DSİ Faaliyet Raporu, 2016

Şekil 1. 1. Sulama tesislerinin dağılımı

Suyun dağıtımını devralan kurum ve örgütler arasında sulama birliklerinin oranı % 89'dur (Şekil 1.1). Ancak yönetiminde birçok sorunlar bulunmaktadır. Çünkü, tesislerin mülkiyeti DSİ'ye ait olduğundan sahiplenme ve koruma duygusu gelişememiştir. "Ver kurtul" mantığı ile devredilen sulamalarda, yeni kamusal yararların oluştuğu fırsatlar şekline dönüşmüştür. DSİ elinde mevcut kamu otoritesini, seçimle belirlenen ve doğrudan kullanıcı örgüt sayılan sulama birliklerine devretmiştir. Böylece kamusal yararların sulama birliği marifeti ile özelleştirilmesi ve oluşacak özel zararların kamulaştırılması gerçekleştirilmiştir. Sulama şebekelerindeki işletme ve bakım hizmetlerinin birliklere devrindeki birincil amaç; özdenetim ve/veya yerinde denetimdir. Yürütülecek hizmetlerde yüksek düzeyde katılım, küçük ve dağınık olan işletme ve bakımın hedef kitleye ve odak noktaya seri şekilde hizmetin sunulmasıdır. Oysa suyun varlığı ve yönetimi kamu mülkiyetindedir (Şimşek ve ark, 2008).

Sulama birliklerinde son yıllarda yaşanan sorunlar, birliklerinin devri konusunu gündeme getirmiş ancak konu tam olarak açıklık kazanmamıştır.

1.4.1. Su yönetimi ve tarımsal yayım ilişkisi

Su yönetimi olgusuna yalnızca teknik açıdan incelemek araştırmaların bir tarafını eksik bırakmaktadır. Kuramsal temelde de değinildiği gibi, üretici insanı eğitilecek bir nesne olarak görmek yerine, düşünen, sorgulayan, aklını kullanan, etkileşim özelliği olan ve birlikte çalışabilecek bir özne olarak görmek

gerekmektedir. Çünkü tarımsal yayım çalışması, üretici insan için değil, tam tersine üretici insanla birlikte gerçekleştirilen bilinçli ve katılımcı bir eylemdir. Bu açıdan bakıldığında incelenen çalışmalarda da, su kullanımı konusunda üretici insanın bilinçsizliği, eğitilmesi gerektiği sık sık vurgulanmaktadır. Bu bakış açısı, mekanik bilgi aktarmadır ve katılımcılığı öngörmemektedir. Üreticiyi bu davranışa iten nedenler araştırılmamaktadır. Bilindiği gibi Harran Ovası, suyun, hiç tükenmeyecek gibi gereğinden çok fazla tüketilmesi sonucunda tuzlanıp, çoraklaşmıştır.

Harran Ovası'nda taban suyunun çok hızlı bir biçimde yükselmesinin ana nedeni olarak, sulama randımanın düşük olması, ana drenaj kanalının sorun olması ve ekim nöbetinde pamuk tarımının çok geniş alanlar kaplaması gösterilebilir. Bir taraftan taban suyunu besleyip drenaj sorunu yaratan, diğer taraftan sulama suyu yetersizliğine neden olan etkenler ise, sulama sistemi, sulama yönetimi, su ve ücret sistemi, arazinin sulamaya hazırlanması ve üreticilerin deneyim ve bilgi eksikliği ile mülkiyet sisteminden kaynaklanmaktadır (Berekatoğlu ve Bahçeci, 2005).

Aktaş ve Öcal Kara (2007) tarafından ovada yapılan bir başka araştırmada, aşırı sulama olgusuna farklı bir açıdan yaklaşılmıştır. Bu araştırmaya göre, Harran Ovası'ndaki toprakların tuzlanması süreci, 1995 yılında sulama tesislerinin üreticilerin hizmetine onların ekonomik ve sosyal katılımı olmadan karşılıksız biçimde sunulması ile çok boyutlu olarak hızlanmış ve derinleşmiştir. Bu tesislerin yapımında özellikle sulama tesislerinden en fazla yarar sağlayacak olan büyük toprak sahibi aşiret ileri gelenlerinin hiçbir biçimde finansal katkısı olmamıştır. Bu etken hiç dikkate alınmadığından, ovadaki bu güç odakları hazıra konmuşlardır. Bu biçimi ile sulama teknolojisi toplumdaki dinamiklerin gelişme ve emeğinin bir ürünü değildir. Bu da o zamana kadar doğada ve toplumsal-kültürel yapıda var olan dengeleri olumsuz etkilemiştir. Bu araştırmaya göre, aşırı sulama sorunu, yalnızca üreticiye bağlı bir olgu değildir. Üreticinin çevresini oluşturan tarımsal yayım, su politikaları ve özellikle aşiret düzeni ile yakından ilişkilidir. Çünkü bu özellikler, üreticinin davranışını göreli olarak etkileyebilmektedir.

Dış dünya ve aşiret ileri gelenleri ile ilişkilerinde sürekli yitiren taraf, hep üreticinin kendisi olmuştur. Bu nitelik, üreticileri yakın akraba çevresi dışına karşı, koyu kuşkucu bir kişilik kazandırmıştır. Aşiret düzeni, soru sormayı özendiren bir sosyalleşme gerçekleştiremediğinden üreticiler, kamu kuruluşlarına karşı ürkek, çekingen bir kişilik sergilemektedir. Bu nedenle tarımsal yayım örgütlerine tarımla ilgili bir soru sormamaktadır. Anılan kuruluşlar ve yayımcılar bu tutumu, "ilgisizlik", "vurdumduymazlık" olarak algılayıp garipsemektedir. Aşiret üyeleri, aşiret dışındaki toplumsal ilişkilere, kamu kuruluşlarına kuşkuyla bakmakta, önerilerini dinlemede çekingen ve ürkektir. Bundan dolayı tarımsal kuruluşların en önemli sorunu olan "aşırı sulamayı azalt", önerileri inandırıcı gelmemektedir. Bu, sanki onların gönencini kıskanıyor, engelliyormuş gibi algılanmaktadır. Buna karşılık aşiretin içinden hiç kimse "aşırı sulama" yapma diye bir uyarıda bulunmamaktadır. Kuşkusuz bunun temelinde, üreticilerin bilgi ve deneyim eksikliğine ek olarak tarımsal kuruluşların bu tuzlanma sürecini aşiret üyelerinin toplumsal-ekinsel özellikleriyle uyumlu, anlaşılabilir bir biçimde kendilerine iletemediği gerçeği bulunmaktadır (Aktaş ve Öcal Kara, 2007).

Bu araştırma, Şanlıurfa koşullarında gerçekleştirildiğinden, her bölgede sulama davranışına aşiretin neden olduğu söylenemez. Bu örnek, ovadaki toprağın nasıl bu biçime dönüştüğünü kısaca anlatmaktadır. Su konusunda yapılan benzer araştırmalarda da yayım çalışmasının eksikliğine değinilmiştir. Bu çalışmalardan bölümlere aşağıda yer verilmiştir.

Yaşar ve ark. (2008) tarafından Adana köylerinde yapılan bir araştırmada, üreticilerin %90.0'ı gerek birliklerden, gerekse diğer kurumlardan sulama ile ilgili herhangi bir eğitim almadıklarını, sulamada atadan kalma yöntemleri kullandıkları saptanmıştır. Güvercin ve Boz (2003), tarafından Osmaniye İli Düziçi İlçesi'nde yapılan bir çalışmada ise, yöredeki üreticilerden %80'inin, sulama suyuna ulaşmada sorunlar yaşadıkları; %53'ünün ürettikleri ürünlerin su gereksinimleri hakkında kısmen veya yetersiz bilgiye sahip oldukları belirtilmiştir. Ayrıca, %90'ının salma sulama yöntemi uyguladıkları; %96'sının sulu tarım konusunda eğitim ya da yayım çalışmasına katılmadığı; %90'ının sulama bilgisini ailedeki yaşlı bireylerden

edindikleri; %98'inin ikamet ettikleri köylerde bugüne kadar sulu tarım konusunda bir eğitim çalışmasının yapılmadığı; %67'sinin sulu tarım konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları ve %69'unun ise, bilinçli sulama yapmadığı saptanmıştır.

Sulama konusundaki tarımsal yayım çalışmasının yetersizliği salt bölgeye özgü değil, başka bölgelerin de sorunu olabilmektedir. Öz olarak, sulama yönetiminin başarısının suyun akılcı kullanımı ile doğru orantılı olduğu söylenebilir. Bu da ancak etkili tarımsal yayım çalışması ile olanaklıdır. Çünkü bu hizmet insana sunulmaktadır ve tarımsal yayım çalışmasının da odağında **insan** vardır. Ancak üreticinin davranış biçimini değiştirmek, sanıldığı kadar kolay değildir Bu nedenle yayım çalışması, mekanik bilgi aktarma biçiminde yürütülmemeli, üretici ve yayımcı eşdeğer görülerek, katılımcı, üreticiye seçenekler ve sonuçlarını göstererek, aklını kullanabileceği bir ortam yaratılarak sunulmalıdır. Böylelikle yayım çalışmalarının sürdürülebilirliği sağlanabilinir.

1.4.2. Su yönetimi ve cinsiyet boyutu

Dünya nüfusunun yarısını oluşturan, gelecek nesilleri yetiştirecek olan kadınların su kullanımında önemli bir yeri vardır. Gelişmekte olan ülkelerin büyük bir bölümünde kadınlar, bitkisel üretimde önemli görevler üstlenmekte, toprağın hazırlanmasından hasata kadar sürecin içinde bulunmaktadır. Hasattan sonra ise işleri devam etmekte, depolama, satış, bakım ve işleme gibi işlerin de neredeyse tamamı kadınlar yapmaktadır (Hablemitoğlu, 2001). Ayrıca, Türkiye'deki özellikle küçük ölçekli tarım işletmeleri bitkisel üretim ile hayvansal üretimi birlikte yapmaktadırlar. Dolaysıyla kadınlar, sadece bitkisel üretimin yükünü değil, aynı zamanda hayvansal üretimin de iş yükünün büyük bir bölümünü üstlenmektedir. Annelik, beslenme, temizlik vb. işler de bu iş yüküne eklenince, kadınların topluma olan katkılarını görmemek mümkün değildir.

Tarımsal üretimde kadınların, ağırlıklı olarak çapalama, seyreltme ve hasat işlerinde çalıştığı, çok yoğun olmasa da sulama, gübreleme ve ilaçlama gibi işleri de üstlendikleri söylenebilir. Ancak bu kadar yoğun çalışmanın küçük toprak

sahiplerinde görülmektedir. Bir diğer nokta ise, kadınlar, bu işlerin dışında ürün değerlendirme işlemini de kendileri yapmaktadır. Erkekler ise, daha çok toprak işleme, sulama ve ilaçlama ve taşıma gibi işleri yapmaktadır. Ancak kadınlar ev işi, ürün değerlendirme, beslenme, çocuk bakımı gibi etkinliklerde de suya yoğun biçimde gereksinim duymaktadır. Bu durumda, bu tür işlerde suyun yönetimi kadınların elindedir (Öcal Kara, 2007).

Türkiye'de tarımsal faaliyetlere yoğun olarak katılan kırsal kadınlar, tarımsal faaliyetlerdeki statüleri ve rolleri açısından ikinci plandadır. Emek yoğun işlerde ve geçimlik ekonomilerde kadın büyük sorumluluk üstlenirken, erkekler pazara dönük üretimde kontrolü ele almakta ve tüm karar mekanizmalarını kendileri yönlendirmektedirler. Özellikle sulama yönetimi, sosyolojik olarak erkek işi görüldüğü için kadınlar bu faaliyetlere sadece geçimlik ekonomilerde katılmakta ve yardımcı işgücü olarak görülmektedirler. Pazara dönük üretimde, gerek üreticiler gerekse sulama birlikleri tarafından yapılan sulamalara kadın çiftçilerin doğrudan katılımı bulunmamaktadır. Diğer taraftan, kamu kurumlarında sulama yönetiminde söz sahibi olabilecek eğitime sahip kadın mühendisler bulunmakla birlikte, sulama ile ilgili plan, program ve politikaların hazırlanmasına katılımları çok sınırlıdır (Davran, 2005).

Su kıtlığı ve kirliliğinden etkilenme bakımından erkeklerden daha çok zahmet çeken kadınlar şehirlerde daha çok evsel temizlik, yemek pişirme, yıkama gibi alanlarda suyun esas kullanıcılarıdır. Kırsal alanlarda ise, su kaynaklarının esas yöneticisi durumundaki kadınlar, suyun nasıl ve nereden sağlanacağına ve ne miktarda ve nasıl kullanılacağına esas üretici olarak karar verici durumdadır. Kısaca, tarım dışı su yönetimi ve kullanımı tamamen kadınların kontrolündedir. Diğer taraftan kadınların, tarımsal etkinliklerinin en önemli bir bileşeni olan sulamadaki rolü, diğer tarımsal faaliyetlerle karşılaştırıldığında, kültürel sebeplerle çok az veya çok sınırlıdır. Ayrıca, kamu kurum ve kuruluşlarında sulama yönetiminde söz sahibi olabilecek eğitime sahip kadın mühendisler bulunmakla birlikte, sulama ile ilgili plan, program ve politikaların hazırlanmasına katılımları çok sınırlıdır (Özgüler ve ark. 2008).

Dünya nüfusunun yaklaşık yarısını kadınlar oluşturmaktadır ve su kullanımı, kirliliği ve kıtlığı konusunda erkeklere göre daha fazla zahmet çekmektedir. Bu nedenle, gerek tarımsal, gerekse tarım dışı su yönetiminde kadınların daha fazla katılıma sahip olmaları gerekmektedir (Öcal Kara ve ark., 2011). Kadınların tarımsal üretime katkısı ve gelecek kuşaklarımızı yetiştirmedeki rolü görmezden gelinemeyecek kadar büyüktür. Buna karşın kalkınma açısından kadınlar ve çocuklar toplumların en güçsüz ve dezavantajlı grupları olarak kabul edilmektedirler.

Gelişmekte olan ülkelerde kadınların üstlendikleri görevler genelde doğal kaynaklarla bağlantılıdır. İklim değişikliği nedeniyle kadınlar ev içi sorumlulukları, örneğin yemek temini ve güvenliği, temiz suya ulaşım, ısınma için daha fazla zaman harcamak zorunda kalmaktadırlar. Dolayısıyla çevresel bozulmalardan daha fazla etkilenirler bu nedenle iklim değişikliğine karşı daha hassastırlar (Öcal Kara ve ark., 2016b). Kadınların toplumsal yaşamda ve tarımsal üretimde rolü büyüktür. Bu karşın yayım çalışmalarından yararlanma durumları çok düşüktür. Kadınların yayım çalışmasına katılımını etkileyen birçok olumsuz etken bulunmaktadır. Bunlar örgüt ve kadın ile ilgili etkenler olarak sınıflanabilinir. Örgüt ile ilgili etkenlerden bazıları; kadın odaklı çalışmaların yeni benimsemesi, projelerin merkezde hazırlanması, kadınların gereksinimine göre olmaması, kaynaklarının yetersizliği, durum çözümleme ve değerlendirme olmaması, kadın yayımcı sayısının yetersiz olması, yayımcıların kadın çalışması konusunda hizmet içi eğitim (HİE) yetersizliği, kitle iletişim araçlarının kadınlara ulaşmaması, yayım yöntemlerinin tek boyutlu olması gibi sıralanabilir. Kadınla ilgili etkenler ise; yaş medeni durum, çocuk sayısı, zaman sorunu, eğitim durumu, dil sorunu, gönüllülük, örgütsüzlük, toplumsal yapı, toprak mülkiyeti sorunu vb. olarak sıralanabilir (Öcal Kara, 2007).

Bütün bu etkenler, kırsal alanda suyu kullanan kadının su kullanımı ve yönetimi konusundaki yayım çalışmalarından yararlanmasını da olumsuz derecede etkilemektedir. Bu olumsuz etkenleri ortadan kaldırmak, kısa sürede olmasa da, uzun dönemde olanaklı olabilir. Bunun için de; gerek kamu, gerekse kamu dışı kuruluşlar, sivil toplum örgütleri tarafından kadınların bilgiye ulaşması, örgütlenmesi,

girişimciliğin artırabilmesi gibi eylemlerin sağlanabileceği ortam oluşturulmaya çalışılmalıdır. Bu eylemler eşgüdüm içerisinde yürütüldüğünde ve iç dinamikler harekete geçirildiğinde, kadınların ülke kalkınması ve gelişmesindeki payı da artabilecektir.

1.4.3. Sulama yönetimi sorunları

1.4.3.1. Yönetimle ilgili sorunlar

Türkiye'de sulamada ihtiyacın üzerinde su tüketildiği bilinmektedir. Diğer sorunlar ise, şebekelerde su kayıplarının çok yüksek olması ve sulama suyu fiyatlarının düşük olmasıdır. Bu durum çevresel sorunlara da neden olmaktadır. Suyun fiyatı genellikle sulanan alan ve bitki çeşidine göre belirlenmektedir. Ancak toplanan miktar tahakkuk ettirilenden daha düşük olmaktadır. Atık sular arıtılıp ya da iyileştirilip alıcı ortamlara verilememektedir. Su sorununu gidermek için alternatif su kaynaklarını kullanmak gerekmektedir (Çakmak ve ark., 2008).

Sulama alanında, arazi toplulaştırma, tesviye ve drenaj, gibi tarla içi geliştirme hizmetleri tam olarak tamamlanamadığı için sürdürülebilir bir su yönetimi gerçekleştirilememektedir. Kanal şebekelerinin çoğunda ara depolamalar bulunmadığından özellikle pik dönemler dışında gece sulaması da yapılmadığı için şebekeye verilen sular tahliyeye gitmektedir (Koçak ve Zayif, 2005). Su kaynağından bitkiye ulaşıncaya kadar oluşan dağıtım kayıpları nedeniyle gerçekte sulama suyu olarak saptırılan su, bitki su ihtiyacından fazla olmaktadır. Yüksek su kayıpları nedeniyle gereğinden çok daha fazla su dağıtılmakta, ihtiyacın yaklaşık iki ya da üç kat fazlası su verilmektedir. Bunun başlıca nedeni hem şebeke, hem de tarla düzeyinde büyük miktarda su kaybı olmasıdır (Çakmak ve ark., 2007).

Klasik sulama sistemlerinde, sulama parsellerinin küçük olması, karık ya da tava boyutlarının uygun seçilememesi su yönetimini güçleştirmekte, sulama randımanı düşmekte ve su kayıplarının da fazla olmasına neden olmaktadır. Karık ya da tava sulama metotları kullanıldığında, ideal koşullarda tarla su uygulama

randımanı %60 civarında olup, şebekedeki sızma, buharlaşma ve işletme kayıpları da eklenirse randıman yaklaşık %50 civarında olmaktadır. Bitkiye ihtiyacı olan 1 m^3 suyu verebilmek için 2 m^3 su kullanılmaktadır (Kanber ve ark., 2005). Klasik yöntemler yerine, damla ve yağmurlama sistemi gibi sulama yöntemlerinin kullanılması durumunda su tasarrufu sağlanabilmektedir.

Bilinçsiz su tüketimi, yeraltı ve üstü suyunun kirlenmesinin yanı sıra toprak kirliliğine de, neden olmaktadır. Suyla taşınan kimyasallar gübre ve pestisitler kirlilik sakıncası yaratabilmektedir. Bu sorun, üreticilerin tarımsal girdileri bilinçli kullanmı sağlanarak azaltılmaya çalışılabilir. Suyun kalitesini izleme-değerlendirme farklı kurumlarca yapılmakta ve her kuruluş farklı parametreleri izlemektedir. Bu durum, toplanan verilerin yeterince değerlendirilmemesine yol açmaktadır.

1.4.3.2. Organizasyon ile ilgili sorunlar

Su kaynaklarının tahsisi, kullanımı, korunması ve geliştirilmesinde hala tutarlı, kalıcı ve rasyonel politikalar geliştirilip ve kalıcı bir temele oturtulamadığından su kaynakları yönetimine ilişkin mevcut yasaların tümü, bütün sorumluluğu devlete yüklemekte olup, katılımcılıktan uzaktır. Bu nedenle su kullancıların hiçbir rolü ve sorumluluğu yoktur. Kurumlar arası görev alanları ve yetki sınırlarında da önemli örtüşmeler bulunmakta, bu durum da eşgüdüm eksikliklerine ve hizmetlerin aksamasına neden olmaktadır (Çakmak ve ark., 2008). Dünyadaki genel eğilim suyun ekonomik bir değer olarak görülmesi ve ticarete konu olabilecek bir meta olarak görülmeye başlaması yönündedir. Türkiye'de sulama birliklerinden beklenen fayda ve verimlilik sağlanamaz ise, süreç özelleştirmeye doğru gidecektir. Bu durum, su fiyatlarında artışa sebep olabilecektir (Aydoğdu, 2012). Ülkede, su yönetiminde çok sayıda kurum aldığından eşgüdüm sorunu bulunmaktadır. Su kaynağının bir bütün olduğu gerçeğinin benimsenmesiyle ve tüm kuruluşlar arasında eşgüdüm sağlandığında yönetim sorunları da azalabilecektir.

1.4.3.3. Toplumsal ve tarımsal yayım sorunları

Tarımsal Yayım, üreticinin suyu akılcı kullanımında çok önemli olmasına karşın, öneminin yeteri kadar algılanamamış olması, bir takım sorunları da beraberinde getirmektedir. Su yönetiminde karşılaşılan sorunlar, aşağıdaki gibi sıralanabilir.

- Çalışmalarda toplumsal yapı, yeterince çözümlenemediğinden, üretici ve örgüt sisteminin birbirinden kopuk olduğu ileri sürülebilir.
- Yayım çalışması, insan kaynağını geliştirmek yerine, daha çok mekanik bilgi aktarma biçiminde yürütülmektedir ancak amaç, üreticinin kendi sorununu kendi çözebileceği ortamı oluşturabilmek olmalıdır.
- Tarımsal yayım eyleminin başarı ölçütlerinden birisi, üreticinin üretim yöntemi ile ilgili alanda alışılagelmiş davranış biçimini değiştirmesidir. Bu durumda, aşırı sulama sonucu toprakların tuzlandığı bölgelerde, yayım çalışmalarında başarı sağlanamadığı söylenebilir.
- Gerek sulama, gerekse diğer konulardaki yayım çalışmalarında katılımcı, örgütlenmeyi özendirici yaklaşımlar uygulanmamaktadır. Çalışmalar cinsiyet dengeli değildir. Özellikle kadınların katılımı yoktur ya da sınırlıdır.
- Tarımsal Yayım Bilimdalı'nın kapsadığı konularda, yayımcılara/danışmanlara belirli aralıklarda ve sistemli biçimde hizmet içi eğitim sınırlı kalmaktadır.
- Yayım çalışmalarında, kamu kuruluşları, üniversiteler ile eşgüdüm yok denecek kadar azdır. Bu durum, yayım çalışmasının başarısını olumsuz yönde etkilemektedir.
- Yayım çalışmaları, değişen hükümetlerin politikalarına bağlı olarak değişebilmekte, çalışmalar bazı durumlarda her bölgeye uygun olamamaktadır.
- Yayım çalışmalarının değerlendirilmesi nitel yerine, nicel olarak yapılmaktadır.
- İnsan ve parasal kaynak sorunları vardır. Bu nedenle iletişim araçları kullanımı da sınırlıdır. Konuyla ilgili daha birçok sorun bulunmakta ve bu sorunlar tarımda su kullanımını olumsuz etkileyebilmektedir. Tüm bu sorunlara göre, Türkiye'de tarımsal yayımının öneminin anlaşılmadığı söylenebilir.

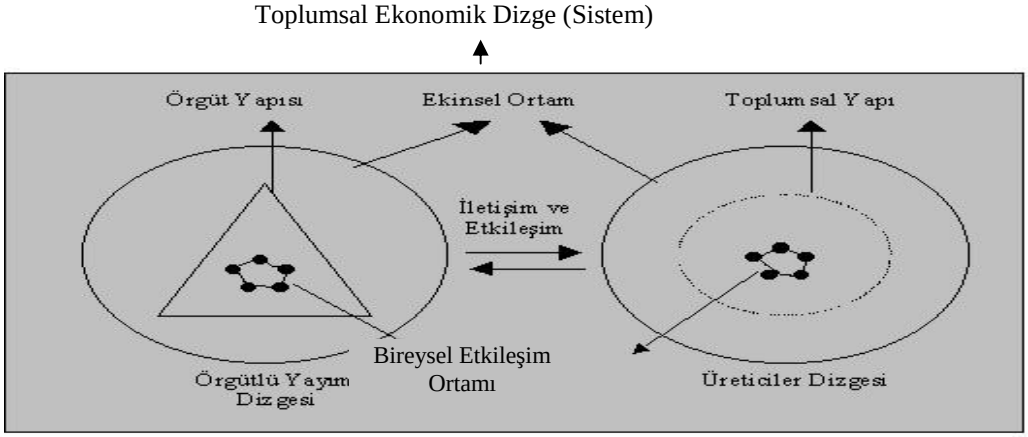
Bir ulusun beslenmesinin ve özellikle sağlıklı beslenmesinin güvencesi, tarımsal üretimden geçmektedir. Bunun için de, tarımsal üretimin yapıldığı doğal koşullar korunup sürdürülebilir olmalıdır. Bu işlevlerin gerçekleştirilmesi, ancak tarımsal üreticilerle dolaysız ilişkide bulunan tarımsal yayım örgüt çalışması ile olanaklıdır. Diğer araçlar örneğin bilimsel araştırma sonuçları, televizyon, radyo gibi görsel, işitsel ve gazete, dergi gibi yazılı araçlar, ancak tarımsal yayım eyleminin bir bütünleyicisidir (Aktaş, 2005c). Ülkeye ve bölgeye uygun insan kaynağını geliştirmeye yönelik, katılımcılık odaklı yayım çalışmalarıyla, tüm sorunların üstesinden gelinerek tarımsal üretimin gelişmesini sağlamak mümkün olabilir. Gerek kamu da, gerekse özel sektörde birçok ziraat mühendisi çalışmaktadır. Nicel olarak yeterli olan bu sayı, gerekli eğitim çalışmalarıyla nitel olarak da geliştirilebilinir.

1.5. Tarımsal Yayım Anlayışı

Tarımsal yayım çalışması, Türkiye'de kamu, özel sektör ve kısmen de olsa üretici birlikleri tarafından yürütülmektedir. Kamu yayımını yürütme görevi Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'na (GTHB) verilmiştir. İller düzeyinde Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlükleri, ilçelerde ise ilçe müdürlükleri ile yürütülmektedir. Bu kuruluşlar, hükümetlerin tarım politikaları çerçevesinde tarımda verimliliği arttırarak üreticinin toplumsal, ekonomik refahını sağlamak amacıyla program, proje yapar ve uygular. Bu yolla tarımsal sorunların çözümünü gerçekleştirmeyi öngörür.

Yayım çalışması üreticilere sunulan ücretsiz bir hizmet olarak görülmektedir. Bu bakış açısı üretici insanı eğitilecek bir nesne olarak görmektir. Oysa, insan bir nesne yerine, düşünen, sorgulayan, usunu kullanan, etkileşim özelliği olan ve birlikte çalışabilecek bir özne olarak görülmelidir. Tarımsal yayım çalışması, üretici insan için değil, tam tersine üretici insanla birlikte gerçekleştirilen bilinçli bir eylemdir (Aktaş 2005). Bu nedenle, Tarımsal Yayım anlayışının odağında insan vardır ve insan öğesi bir yanda üreticinin kendisini, diğer yanda ise yayımcıyı kapsamaktadır.

Bu çalışmada tarımsal anlayışı olarak Albrecht (1969) tarafından geliştirilen Dizgelerarası (Sistemlerarası) Tarımsal Yayım Modeli'nden yararlanılmıştır. Tarımsal yayımın ne olduğu, bu modele dayanılarak açıklanmıştır (Şekil 1.2).

Şekil 1. 2. Sistemlerarası (Intersystem) tarımsal yayım modeli

Bu modelde üretici ve örgüt sistemi olmak üzere, iki önemli sistem vardır. Örgütü, tarımsal yayım çalışmasını gerçekleştiren kuruluşlar, üretici sistemini ise, tarımsal üreticinin ya da üreticilerin kendisinin ve ailesinin bulunduğu toplumsal bir yapı olarak oluşturur. Ayrıca, Aktaş (1977) toplumsal ekonomik sistem olarak üçüncü bir öğeyi eklemiştir. Bu sistem ise, tüm öğeleri içinde barındıran bir sistemdir ve her ülkeye, her bölgeye göre değişen kendine özgü bir özelliği vardır. Bu üç sistem, modelin ana parçalarıdır ve üçünü birleştiren bağlar vardır. Bunlar, bireylerin birbirinden bekledikleri rollerdir. Ayrıca bunları birbirinden ayıran bağlar da bulunmaktadır. Bu yaklaşımda, her sistemde "Bireysel Etkileşim Ortamı", "Toplumsal Yapı" ya da "Örgüt Yapısı" ve "Kültürel (Ekinsel) Ortam" öğeleri yer almaktadır. Bireysel etkileşim ortamını, üretici için ailesi, yakın çevresi, aşiret üyeleri, köy toplumu, köyün ileri gelenleri ile olan iletişim ve ilişkileri oluşturur. Yayımcı için de özdeş durum söz konusudur. Ek olarak yayımcı, yayım örgütünün diğer üyeleri ile resmi olmayan bir iletişim ve ilişki içindedir. Örgütü oluşturan öğeler, birbirleriyle belirli bir tür ve biçimde karşılıklı ilişki içinde bir bütün oluştururlar. Bu öğelerin kendi aralarındaki düzenli ilişki biçimi ise örgüt yapısını oluşturur. Üreticinin içinde yaşadığı köy ortamı ise toplumsal yapıdır. Bu yapıdan üretici hem etkilenir, hem de bu yapıda bulunan diğer bireyleri etkileyebilir. Kültürel ortam, her iki sistem için ayrım göstermektedir. Üretici için gelenekler, törelere

bağlılık önemlidir. Özellikle birey için, içinde bulundukları ataerkil sistem, yayımcı için ise kentli ve modern olma özelliği belirgindir. Bu ortam, yayımcı ve üretici arasındaki uyumsuzlukların ana kaynağıdır. Bu modelde gerek yayımcı, gerekse üretici farklı bir çevreye sahiptir ve her bireyin kendi çevresi içinde bir anlamı vardır. Çevre ile birey arasında sürekli bir etkileşim vardır. Birey ve çevre ilişkisi her ikisi için de geçerlidir. Ancak bu iki sistem etkileşim ile birbirine bağlıdır. Ancak bu etkileşimin çok yoğun olduğu söylenemez. Her birinin bağlı bulunduğu toplumsal sistemde diğer üyelerin bulunduğu, bu üyelerle olan etkileşimin, yayımcı ile üretici arasındaki etkileşimden daha sık ve yoğun olduğu varsayılmaktadır. Örneğin kırsal alanda yaşayan bir bireyin çevresini eşi, çocukları, kendisinin ve eşinin ailesi, komşuları ve akrabaları oluşturmaktadır. Birbirleriyle olan etkileşimleri tarımsal yayım çalışmasını yürütecek yayımcı ile olan etkileşimlerine göre daha yoğundur. Yayımcının ise kentte bir çevresi vardır. Bu çevrenin içinde ailesi, akrabaları, iş arkadaşları ve yöneticileri bulunmaktadır (Aktaş 2005).

Üreticinin ve yayımcının davranışının, önemli ölçüde içinde bulundukları toplumsal sistemin diğer üyeleri ile olan etkileşiminden oluştuğu ileri sürülebilir. Her ikisi de, kültürel ortamın ve ortak bir kültür sisteminin parçalarıdır ve davranışları, bir tek nedene dayanılarak açıklanamaz. Çünkü davranışı çok ayrımlı etkenler belirlemektedir. Bireyin kişisel nitelikleri ile fiziksel-toplumsal çevresi arasında sürekli bir etkileşim vardır. Başka deyişle birbirini karşılıklı olarak zayıflatır, güçlendirir, etkiler ve değiştirir. Birey, gereksinmesine göre, çevrenin ancak kendi gereksinmesi ile ilgili dilimini algılar. Davranışı tüm çevre etmenleri değil, yalnızca birey tarafından öznel olarak algılanan etmenler belirlemektedir. Buradan çıkarılabilecek sonuç, özdeş bir gerçeğin, değişik koşullarda ayrı bir etki yapıp ve farklı bir davranış yaratmasıdır. Bu anlamda belirleyici olan değişen koşullar, bu süreçte bireyin edindiği yeni bilgi, deneyimler ve daha önemlisi bunları edinme biçimidir. Birey, bu bilgi ve deneyimlerini, diğer birey ve nesnelerle olan ilişkilerinden kazanır (Aktaş, 2004).

Bütün bu davranış özelliklerini, model üzerinde düşünecek olursak örgütün, tarımsal yayım çalışmalarında üreticinin davranışını anlamanın önemi ve

zorunluluğu açık bir biçimde ortaya çıkmaktadır. Tarımsal yayım örgütünün bu kuramı iyi bir biçimde kavramış olması ve uygulaması tarımsal yayım çalışmasının başarısını artıracağı söylenebilir. Bu iki sistem (örgüt ve üretici), birbiriyle örtüştüğü kadar tarımsal yayım çalışması başarılı olabilir. Bu örtüşmenin tam olması beklenmese de birinin örtüşmeyi gerçekleştirmesi için büyük bir adım atması gerekmektedir. Bu adımı, köyün toplumsal yapısı göz önünde bulundurulursa, üreticiden beklemek şimdiki varolan koşullarda gerçekçi değildir. Bu durumda bu adımı atması gereken tarımsal yayım örgütüdür. Ancak bunun için de başarılı yayım çalışması için ortam yaratılması gerekebilmektedir. Örgüt, üretici sistemine her yaklaştığında – ki bu da başarılı tarımsal yayım proje ve programlarıyla mümkün olabilir- ikisinin örtüşme oranı da artacaktır. Örgüt çalışanları ve yöneticileri kendi kendilerini sorgulamalı, bu örtüşmenin daha büyük oranda gerçekleşebilmesinin yöntemini aramalıdır.

Modele dayanarak Tarımsal Yayım şöyle tanımlanabilir: Tarımsal Yayım, varolan sorunun çözüm amacına yönelik yayımcı ile tarımsal üretici arasındaki bir etkileşimdir. Bu etkileşim süreci amaç, yöntem ve yayımcı ile üretici arasındaki ilişki açısından şu şekilde açıklanabilir. Amaç, üreticiye anlaksal (zihinsel+fikirsel) bir destekle üreticinin algılamadığı sorunları somutlaştırarak sorunun varlığının bilincine varması için üreticiye kullanabileceği ortamı yaratarak ve insan kaynağını geliştirmektir. Yararlanılacak yöntem ise, zor etmenini kullanmadan üreticinin güvenini kazanmaya, onu sorunun çözümü konusunda göstererek bilgi ve öneri sunma kanalı ile ayıktırıp canlandırmaya ve yeni bir davranış biçimi önermeye dayanır. Yayımcı ile üretici arasındaki ilişki ise, üreticilerin çıkarları ile çatışmadan üreticinin esenliğini gözetmesi, yayımcının üreticiye göre daha etkin olması, üreticinin tüm çalışma konularında özgürce karar vermesi ve doğacak sonucun da sorumluluğunu taşıması biçimindedir (Aktaş, 2002).

Son olarak, sunulan modelden ve tanımdan şu sonuçlar çıkarılabilir: Tarımsal Yayım, yayımcı tarafından üreticiye verilen anlaksal bir yardımdır. Değişik deyişle onu kendi sorunlarına çözüm bulabilir duruma ulaştırmaktır. Yayımcının temel işlevi, üreticinin sorunlarını çözebilmek için onu güdülemek ve yeteneklerini

geliştirerek onu sorunu çözmede yeterli duruma getirmektir. İki temel öğe vardır: Değişik işlevlerle etkinlik gösteren yayımcı ve üretici. Bu iki öğenin de temel özelliği insan olmasıdır. Tarımsal yayım çalışmalarında çözülmesi gereken sorunun, ne yayım örgütünün, ne de tarım işletmesinin sorunu olduğu ileri sürülebilir. Sorun, yayımcının ve üreticinindir. Üretici, işletmesinin sorunlarına yönelik konularda karar verme konusunda özgürdür. Doğacak sonuçtan da kendisi sorumludur. Ancak yayımcı, verdiği bilginin, önerinin niteliği, uyguladığı yayım yöntemi konusunda tümden sorumludur (Aktaş, 2002).

Tüm bu açıklamalar Tarımsal Yayım'ın üretici için ne kadar önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak ne yazık ki Tarımsal Yayım, Türkiye'de hak ettiği yeri bulamamıştır. Danışmanlık desteklemeleri ile kısmen de olsa özelleştirme süreci içerisine girmiştir. Kamu yayımının etkisi giderek azalmış, danışmanlık sistemi özendirilmeye başlanmıştır. GTHB İl ve İlçe Müdürlükleri tüm işgücünü ve zamanını, destekleme ödemeleri için Çiftçi Kayıt Sistemi'ne (ÇKS) harcamaktadır. Sayıları giderek artan danışmanlık şirketleri bu görevi üstlenmişlerdir. Ancak bu uygulama da yayım sorunlarını çözememiş destekleme ödemeleri değiştirilmiştir. Çünkü bölgede sadece kağıt üzerinde varlıklarını sürdüren bir çok şirket olduğu bilinmektedir. Üretici birlikleri de çok az da olsa tarımsal yayım çalışması yapabilmektedir. İlaç satıcıları da üreticilere sınırlı da olsa danışmanlık yapmaktadır. Ancak yayım hizmeti sunmaktan çok, kendi ilacını satma amacını gütmektedir. Örneğin danışmanlık şirketleri ya da ilaç satıcıları, çevre koruma ilgili bir yayım çalışmasını önemsemeyebilir. Tarımın beslenme ve ekonomi için ne kadar önemli olduğu düşünüldüğünde yayım çalışmasından kamunun elini çekmesini beklemek mümkün değildir. Hem varolan şirketlerin denetimi kamu tarafından belirli aralıklarla yapılmalı, hem de kamu ile birlikte katılımcılık teknikleri kullanılarak yürütülmelidir.

Ayrıca, bölgede GAP TEYAP adında bir proje yürütülmekte, özellikle yeni sulamaya açılacak alanlar için üreticilere uygulamaya yönelik birçok tarımsal yayım çalışması yapılmıştır ve yapılmaya devam etmektedir. Projede, bölge için en uygun yayım modeli ortaya konmaya çalışılmıştır. Araştırmanın ilerleyen bölümlerinde bu

projeye de değinilecektir. Özetle, çalışmada Tarımsal Yayım'a bakış açısı, insan öğesinin geliştirilerek, katılımcı yayım çalışmalarının planlanmasına yöneliktir.

1.6. Araştırma Tasarımı

1.6.1. Araştırma gerekçesi

Dünyada nüfus artışına paralel olarak, artan besin ve su gereksinimi de artış göstermektedir. Ancak su ve besin kaynakları sınırlıdır ve küresel iklim değişimleri sonucunda yaşanan kuraklıklar, bu çok önemli kaynağın giderek azalmasına neden olmaktadır. Ne yazık ki, bu değişimden en fazla tarım sektörü etkilenmektedir. Çünkü tarımsal üretim doğa ve iklim koşullarına bağlı olarak yürütülmektedir ve en fazla su tüketim miktarı tarım sektöründedir. Bu nedenle su politikası, hem dünyada, hem de Türkiye'de de önem kazanmış, modern sulama yöntemleri kullanılmaya başlanmıştır. Ancak, tarımsal yayım çalışmasının öneminin, bu süreci etkileme potansiyelinin ve işlevinin henüz anlamlı bir biçimde ülkede algılanamadığı söylenebilir.

Çalışma, şimdiye kadar benzer konularda yapılmış çalışmalardan farklı bir özellik taşımaktadır. Sulama yatırım hizmetlerinin yapımından önce, yapımı sırasında ve sonrasında, kullanımına sunulan insanın özelliklerini, gereksinmelerini, sorunlarını, sulama konusundaki zayıf yönlerini araştırmak kaçınılmazdır. Bu da, gerek kamu, gerek özel, gerekse üniversitelerde yapılan çalışmalarla olanaklıdır. Sulama projelerinin daha çok *"toplumsal"* ve *"tarımsal yayım"* boyutu bir bütün olarak araştırmalarda ele alınmamış, benzer bir araştırma ovada henüz yapılmamıştır. Uzun yılları kapsayan GAP'ın günümüzde hala tamamlanmamış olması, sulamaya yeni açılacak alanların bulunması ve Harran Ovası sulamasından kaynaklanan toprağın tuzlanması vb. sorunlara karşın, Suruç Ovası Sulama Projesi'nin modern sulama yöntemlerini (basınçlı/pompaj) öngörmesi ilgi çekicidir. Bu nedenle Suruç Ovası araştırma kapsamına alınarak teknik, toplumsal, kültürel özelliklerin tanımlanıp belirlenmesi mümkün olabilecektir.

1.6.2. Araştırma amaçları

Araştırmanın ana amacı, sulamaya açılan Suruç Ovası'nda sulama öncesi tarımsal, çevresel, toplumsal- kültürel yapıya ilişkin tarımsal yayım açısından durum değerlendirmesi yaparak çözüm önerileri geliştirmektir. Diğer amaçlar ise, var olan koşullarda bölgedeki tarımsal yayım çalışmalarını ve üreticilerin bilgi kaynaklarını araştırmak, üreticilerin sorunlarını saptayıp sulama sonrası süreçle ilgili değişim beklentilerini ortaya koymak ve sulama sonrası yapılacak çalışmalara kaynak oluşturmaktır.

1.6.3. Araştırma varsayımları

Verilen amaçlarla bağlantılı olarak, araştırmanın ana varsayımı ve diğer varsayımlar aşağıdaki gibi alt başlıklar biçiminde sınıflandırılarak sunulabilir (Çizelge 1.6). Araştırmanın ana varsayımı: "Suruç üreticileri suyu, uzun yıllardır beklediklerinden, sulu tarıma ilişkin yenilikleri benimsemeleri de daha kolay olacaktır. Harran Ovası'nda toprakların tuzlanması vb. olumsuz sonuçlar Suruç üreticileri için olumsuz örnek oluşturmuştur. Bu nedenle Suruç Ovası'nın, kısıtlı sulama teknikleriyle sulanması öngörülmüştür. Suruç Ovası üreticileri, bu durumun ve suyun değerinin farkındadır. Bu nedenle modern sulama yöntemlerini benimsemesi daha çabuk olacaktır ve ürün deseni Harran'a göre daha çeşitli olacaktır. Ayrıca sulu tarım, toplumsal, ekonomik, çevresel, örgütsel ve tarımsal alanda önemli değişimlere neden olmaktadır."

Diğer araştırma varsayımları ise, toplumsal-kültürel, çevresel, tarımsal özellikler, ekonomik, örgütsel, tarımsal yayım açısından sınıflandırılmıştır (Çizelge 1.6). Din, etnik kimlik, siyasal yapı gibi toplumsal özelliklere araştırmada değinilmemiştir.

Çizelge 1. 6. Araştırma varsayımları

Toplumsal-kültürel özellikler	
Öğrenim:	Suruç Ovası üreticilerinin öğrenim düzeyi, Harran Ovası üreticilerine göre daha yüksektir. Bu durum, yeniliklerin benimsenmesi, suyun akılcı kullanımını olumlu etkileyebilir.
Göç:	Köylerin ekonomik ve toplumsal yapısını oluşturan tarım, yerleşim yerlerindeki nüfus hareketinin de temel belirleyicisidir. Tarımsal alanların sulanabilirliği ve göç arasında doğrudan bir ilişki söz konusudur. Özellikle arazi büyük olanlar, kentte oturmaktadır. "Tersine göç" beklenmeyebilir.
Dil:	Suruç Ovası'nda ağırlıklı olarak Kürtçe konuşulmaktadır.
Aşiret ilişkileri:	Aşiret ilişkilerinin, sulama davranışını etkilemesi, Harran Ovası'nda görülmüştür. Aynı durum Suruç Ovası için de geçerli olmayabilir. Çünkü aşiret ilişkileri ovada zayıftır.
Cinsiyet:	Kuru koşullarda tarımsal üretim yapıldığından, kadınların tarımsal üretime katılımı sınırlıdır.
Değişim:	Sulu tarıma geçişle birçok alanda köklü değişim yaşanabilir.
İstihdam:	Sulu tarımla birlikte istihdam olanakları artacaktır. Gerek tarımsal girdi, gerek pazarlama, gerekse tarım işçiliği konusunda işgücü gereksinimi doğacaktır. Bu da uzmanlaşmayı gerektirecektir.
Yaşam biçimi:	Gelir artışı ile kırsal ailenin yaşam biçimi değişecektir. Bu değişim, hem toplumsal, hem kültürel, hem de çevresel alanda kendini gösterecektir.
Girişimcilik:	Girişimcilik ve gönüllü olmak, öngörülen yeniliği benimsemede olumlu etki yapmaktadır. Suruç üreticisi, girişimci özellik göstermektedir.
Çevresel özellikler:	
İklim:	Sulu alanların artması, nem oranının da artması biçiminde, bir iklim değişikliği yaratabilecektir.
Çevre:	Sulu tarımla birlikte, tarımsal girdilerin kullanımını da artacağından, bunların özenli kullanılmaması sonucu çevrede olumsuz değişim yaratabilir. Bu da dolaylı olarak insan sağlığını tehdit edebilmektedir.
Tuzlanma:	Tuzlanmayı Suruç üreticisi bilmektedir. Tüm olumsuz sonuçlarına ve toplumsal kültürel farklılığa karşın tuzlanma sorunu yaşanabilecektir.
Suyun akılcı kullanımı:	Harran Ovası'nın olumsuz örnek oluşturması, Suruç'ta suyun daha akılcı kullanılmasına neden olacaktır.
Tarımsal özellikler	
Ürün deseni:	Harran Ovası'nda, sulamayla bitki deseni değişmeye başlamış ve sulanan alanlarda özellikle pamuk yetiştiriciliği yaygın hale gelmiştir. Polikültür tarım yerine, monokültür tarım oluşmuştur. Bu da, toprağın tuzlanmasına da neden olmuştur. Bu olumsuz durum, Suruç Ovası'nda oluşmayabilir.
Deneyim:	Üreticilerin sulu tarım deneyimi vardır. Çünkü birçok ilçede ve ilde sulu tarım yapmışlardır.
Verim:	Sulu tarımla verim artacaktır. Bu da, üreticinin bilgisine, deneyimine, girişimciliğine ve tarımsal yayım çalışmasının niteliğine bağlıdır.
Altyapı:	Proje, basınçlı sulama sistemlerini öngördüğünden ovada altyapı sorunu olmayabilir.
Üreticinin sorunu algılaması:	Suruç'ta üreticilerin en büyük sorunu kuru tarım yapıyor olmalarıdır. Sulu tarım ile, bütün tarımsal sorunların çözüleceği sanılmaktadır.
Hayvancılık:	Sulu tarımdan beklenen gelir artışı, hayvancılığın giderek azalmasına neden olabilecektir. Köyde oturanlar, kentte yaşayanlara göre daha fazla hayvancılık yapmaktadır.

Çizelge 1.6. Araştırma varsayımları **(devam)**

Ekonomik	
Ekonomik etki:	Üreticiler, sulu tarımla gelirlerini artırabileceklerdir. Sulamayla meydana gelecek gelir, Harran'ın tersine Suruç'ta tarımsal yatırımlara dönüşecektir. Suruç üreticisi girişimci özellik gösterebilir.
Kredi:	Arazisi büyük olan üreticiler, sulu tarımla birlikte tarımsal kredilerden daha fazla yararlanacaktır. Bu da küçük-orta işletmeleri olumsuz etkileyecektir.
Ticaret:	Suruç üreticisi, Harran üreticisine göre daha fazla girişimci özelliğe sahiptir. Çünkü Suruç halkı, Harran üreticisine göre daha fazla ticaretle ve diğer il ve ilçelere giderek tarımla uğraşmaktadır. Tarıma girdi sağlayan işyerleri ve tarıma dayalı sanayi artabilecektir.
Ek iş:	Gelir düşüklüğü nedeniyle üreticiler ek işlere yönelmişlerdir. Kent merkezlerinde yaşayanlar daha fazla ek iş yapmaktadır.
Tarım işçiliği:	Sulu tarımla tarımsal işgücünün göç etmesi ortadan kalkacaktır.
Su ücreti:	Pompaj sulama sistemi nedeniyle su ücreti fazla olacaktır.
Örgütsel ve Tarımsal Yayım	
Örgütlenme:	Sulu tarım öncesi üreticilerin örgütlenme isteği azdır ancak sulu tarımla artması beklenebilir.
Su yönetimi:	Su yönetimi daha çok önem kazanacak, uzmanlık kaçınılmaz olacaktır. Bu bağlamda üreticilerin bilinçlenmesi de önem kazanacaktır.
Katılımcılık:	Proje etkin ve etkili bir biçimde katılımcılığı öngörmemektedir.
Eşgüdüm:	Eşgüdüm eksikliği yine sürecektir.
Sulama dağıtımı:	Su dağıtımı, bölgede güçlü kümeler ve kişiler tarafından yürütülecektir.
Yayımcı//Danışman:	Sulu tarımla birlikte bölgede yayımcı/danışmanlar kendilerini birçok konuda geliştireceklerdir.
Yeniliklerin benimsenmesi	Sulama ile ilgili tüm yenilikler diğer yeniliklere göre daha çabuk benimsenebilir. Çünkü sulu tarım yıllardır beklenilmektedir.
İnsan odaklı yayım:	Yayım çalışmalarında diğer proje örneklerinde olduğu gibi, yine insan etkeni ihmal edilebilir.
İletişim	Üretici ve yayım kuruluşları arasındaki ilişki olumlu olarak artabilecektir.
Bilgi alma kaynakları	Üreticilerin bilgi alma kaynaklarını, kamu yayımcılarından çok, kendi çevresi ve ilaç satıcıları oluşturmaktadır. Danışmanlık şirketlerinin bölgede etkisi düşüktür.
Sulama eğitimi:	Üreticilere götürülen sulu tarım eğitimleri azdır.

2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

Literatür taramasında, Suruç Ovası'nda yapılmış konu ile ilgili benzer nitelikte yapılan bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Ancak araştırma konusu ile bağlantılı hem teknik, hem de toplumsal içerikli araştırmalara aşağıda yer verilmiştir.

Akış ve Akkuş (2007), Şanlıurfa'daki göç hareketlerini ortaya koymak amacıyla Şanlıurfa İli'nin Merkez, Harran ve Akçakale İlçeleri'nde sulanan ve sulanmayan alanlarında 408 üretici ile anket çalışması yapmıştır ve göçün en önemli sebebinin istihdam sorunu, diğer nedenlerinin ise, daha iyi yaşam isteği, toprak mülkiyetinin olmaması ya da az olması, eğitim ve kan davası olduğunu saptamıştır. Çalışmaya göre, araştırma sahası sulu tarım ile birlikte kentsel alanlara kıyasla daha fazla istihdam olanağı sağlamaktadır. Bu sebeple, sahada 1995 yılından itibaren özellikle Şanlıurfa'nın merkezinden Merkez İlçe'nin köylerine ve baraj sulamasının başladığı ova köylerine doğru "kentten köye göç" başlamıştır.

Aktaş ve Öcal Kara (2007), aşiret bağlantısında Harran Ovası'nda aşırı sulama davranış nedenlerin tarımsal yayım açısından değerlendirmek amacıyla yürüttüğü çalışmada, 8 köyde 86 üretici, 12 sulama birliği başkanı ve genel sekreteri, ziraat odası personeli, 26 ilaç bayi, tarım il ve ilçe müdürlüklerinde görevli 34 yayımcı ile anket çalışması yapmıştır. Araştırmada, sulama tesislerini kullanarak tarımsal üretimi gerçekleştiren üreticilerin içerisinde yaşadıkları toplumsal-ekinsel yapıyı çözümlemiş, daha önce araştırılmayan konuları, "Konum İşlevsel Yaklaşım" kullanarak "aşırı sulama" olgusunun nedenlerini aşiret bağlantısında araştırmıştır.

Aktaş (2017), "Toplumbilimin abc'si" başlıklı kitabında, toplumbilim ile ilgili birçok kavramlara yer verip, toplumbilim konularını diğer çalışmalara da değinerek kendi bakış açısıyla çözümlemiştir. Okuma parçaları ile bütünleştirilen kitapta, günümüz koşullarına özellikle küreselleşme sürecine ilişkin birçok eleştiride bulunmuştur.

Albrecht (1969), "Tarımda Yenilik Süreçleri" adlı kapsamlı çalışmasında Amerika ve diğer ülkelerde yürütülen tarımsal yeniliklerin benimsenmesi ve yayılması araştırmalarını sistematik biçimde çözümleyip Tarımsal Yayım çalışması için kuramsal sonuçlar çıkararak bir yeni model ortaya koymuştur.

Atabey (2018), çalışmasında tıbbi ve jeolojik içerikleri, suyla ilgili sorgulanması gerekli birçok konuyu ayrıntılı ele almıştır. Alan çalışmalarıyla elde edilen verilerin ve laboratuar çalışmalarının yanı sıra, ilgili kaynakları derleyerek oluşturduğu çalışmasında, su ayak izi kavramlarına değinmiş, ülke için önemli önerilerde bulunmuştur.

Aydın (2006), araştırmasını büyük yatırım karşılığında devletçe yapılan sulama yapılarının devrinden sonra yönetim, işletme ve bakım aşamasında üretici katılım düzeyini belirlemek, üreticilerin sulama organizasyonlarına katılımını etkileyen sosyo-ekonomik etkenleri belirlemek, bölgedeki mevcut durumu ve sorunları belirlemek amacıyla, Kırklareli, Edirne ve Tekirdağ illerine bağlı 16 köyde 195 üretici ile anket yapmıştır. Üreticilerin katılımcılığa bakış açıları, yeni bir yatırım olması durumunda katılımcılığa ilişkin düşünceleri, katkı vermeyi düşündükleri aşama/aşamalara ilişkin düşüncelerini incelemiş ve yorumlamıştır.

Aydoğdu (2012), araştırmasını Harran Ovası'nda yer alan 22 sulama birliği sahasında su işletmeciliği, fiyatlandırılması ve tahsilatlar konularında yaşanan sorunların ve ödeme istekliğinin belirlenmesi amacıyla yapmıştır. Çalışmasını sulama birliği sahası içerisinde yer alan üreticiler (471 kişi), birlik yöneticileri ve DSİ çalışanları ile anket çalışması yaparak yürütmüştür. Araştırmada, ödeme istekliliğini yaş, eğitim, gelir, sahip olunan arazi miktarı, sulama birliklerine bakış, doğal kaynakları algılama ve su fiyatları gibi değişkenlerin etkilediği sonucuna varmıştır.

Başbağ ve ark. (2011), Diyarbakır ve Şanlıurfa illerinde yürüttüğü çalışmasında, sektörün gerçek potansiyelini ve sorunlarını araştırmak amacıyla 2230 üretici, 108 çırçır fabrikası ve 19 iplik fabrikası ile anket çalışması yürütmüştür.

Araştırma sonucunda, pamuk üretiminin ülke için hala yeterli olmadığı, dışa bağımlılığın devam ettiği, bölgede, pamuk lif kalitesinin iyi olmadığı, çok fazla çeşit olduğu gibi daha birçok sorunlar sıralanıp SWOT analizi yapılmış, öneriler sunmuştur.

Barlow (2016), "Su Hakkı" isimli kitabında suyun insanlar ve gezegen için sonsuza kadar korunması gerektiğini belirterek, suyun güvende olduğu bir gelecek ve su hakkı için 4 prensip önerir. Bunlar, "Su insan hakkıdır", "su ortak bir mirastır", "suyun da hakları vardır", "su bize nasıl bir arada yaşayacağımızı öğretebilir" biçimindedir.

Benek ve ark. (2008), çalışmasını Şanlıurfa İli'nde sulama tesislerinin arazi kullanımı bakımından yarattığı sorunları saptamak amacıyla yürütmüştür. Araştırmasında Şanlıurfa ilindeki üreticilerin, kendi imkânları ile 1970'li yılların başından itibaren kuzeydeki platolarda (Urfa-Bozova, Siverek-Viranşehir) ve güneydeki ovalarda (Suruç, Harran ve Ceylanpınar) tarımsal sulama için kuyular açtıklarını ve bu kuyulara, yörede "sulama tesisi" adı verildiğine değinmiştir. Şanlıurfa ve çevresinde yaşanan kuraklığın yanında, kuyu sayısının (sulama tesisinin) artması sonucunda, yeraltı suyunun çok fazla tüketilmesine bağlı olarak doğal dengede bozulmaların olduğu saptamıştır.

Ceylan ve Gülçubuk (1995), çalışmasında etkin ve sürdürülebilir bir sulu tarımın suyu kullanan üreticilerin çağdaş anlamda eğitimi ve organize olmasına bağlı olduğuna değinmiştir. Sulama tesisleri ne kadar mükemmel olursa olsun bakım ve onarımlarının yapılmamasına bunlardan beklenen yararların elde edilememesi yanında tesislerin kısa sürede elden çıkmasına neden olduğunu, tesislerin bilinçsiz işletilmesinin ve sulamaların teknik anlamlarda yapılamamasının sonucunda ise tarım alanlarının tarım toprağı özelliğini kaybedebileceğini bildirmişdir.

Cristovao (1999), kamu yayım çalışmalarını değerlendirmek amacıyla Portekiz'de yürüttüğü çalışmasında, 200 yayımcı ve 570 üreticiyle görüşmüş, üreticilerin %40'ının aldıkları teknik yayım hizmetlerini yetersiz bulduğunu

saptamıştır. Araştırmaya göre, üreticilerin %48,8'i teknik bilgiyi kamu dışı kaynaklardan almaktadır. Bu kaynaklar arasında ilk sırayı %41'lik oranla kooperatifler almaktadır. Bunun yanında diğer aile bireyleri ve komşular başvurulan diğer kaynaklardır. Yayımcıların %56'sı etkin açık ve net bir yayım politikasının olmamasını, %55'i yayım çalışmalarında bütçenin yetersiz oluşunu, %42,5'i araştırma-yayım ilişkilerinin yetersiz oluşunu, %34'ü hizmet içi eğitimlerin yetersizliğini kamu yayımının temel problemi olarak görmektedir.

Çukur (2007), çalışmasında TYUAP öncesi ve sonrası dönemde, Türkiye'de uygulanan tarımsal yayım politikaları ve yayım çalışmalarında aksayan yönleri araştırmıştır. Bu kapsamda yayım politikalarının amaçları, araçları, uygulamaları ve uygulama sonuçları üzerinde durmuştur. Avrupa Birliği ile ilgili değerlendirmelerde öncelikle tarımsal yayım politikalarının amaçları, araçları, uygulamaları ve sonuçları, daha sonra Avrupa Birliği'ne üye ülkelerin yayım çalışmalarını ayrı ayrı değerlendirmiştir. Araştırmada, Türkiye'de uygulanan yayım politikaları ile Avrupa Birliği'nde uygulanan yayım politikaları arasında önemli farkların olduğunu belirlemiş, en belirgin farkın tarımsal yayım politika amaçlarında olduğu saptamıştır.

Demir ve ark. (2014), araştırmasında Erzurum Daphan Ovası sulama alanında, sulama işletmeciliği açısından mevcut durumu incelemiş ve yapılan sulama yatırımının tarımsal üretime etkisini ortaya koymaya çalışmıştır. Ovada yapılan sulama yatırımıyla birlikte önemli bir tarımsal kalkınma hamlesinin başladığını vurgulamış, ancak tarımda su kullanım etkinliği göstergelerinden olan sulama oranlarının, beklenen seviyenin çok altında kaldığını saptamıştır. Araştırmaya göre, sulamayla birlikte, ekili alanlar üzerinde sulamanın etkisi ortaya çıkmıştır. Kuru tarımdan sulu tarıma geçişle birlikte kuru alanlarda yetiştirilen hububattan vazgeçilerek yem bitkilerine ağırlık verildiği, Daphan projesinin uygulanmadığı durumda 2013 yılı verilerine göre, halihazırda sulanan alanların toplam net gelirin 2.693.132 TL'den, proje ile birlikte elde edilen yıllık toplam net gelir 11.071.578 TL'ye yükseldiğini vurgulamıştır.

Doğantürk (2014), çalışmasında Suruç'ta tarımsal amaçlı kullanılan suyun tamamı yeraltından sondaj yolu ile elde edildiğini ancak 1965-1990 yılları arasında bilinçsiz olarak birçok sondaj kuyusu açıldığını, bunun sonucunda yeraltı suyunun zamanla azalıp tükendiğini belirtmiştir. 1990 yılından sonra yeraltı suyunun azalıp tükenmesinden dolayı önemli oranda pamuk tarımında azalma olduğunu, günümüzde de kuru tarım uygulamasının devam ettiğini vurgulamıştır. Suruç ilçesinde tarımsal ürün deseninde meydana gelen değişim ortaya konulmuş, yer altı suyunun azalmasında insan faktörünün önemli etkisi olduğu çıkarımına varmıştır.

Doğantürk (2015), Suruç İlçesi'nin tarımsal özelliklerini coğrafi yaklaşımla ele almıştır. Çalışmada ilk olarak araştırma alanının coğrafi özelliklerinin açıklanması amacı ile doğal ve beşeri faktörlere değinilmiştir. Sulu tarıma geçişle birlikte Suruç Ovası'nda daha fazla gelir getirici ürünlerin ekiminin sağlanabileceği, ilçe ekonomisinin gelişeceği, bu gelişmeye paralel olarak başta hayvancılık olmak üzere sanayi ve hizmet sektörlerinde de gelişmeler yaşanılmasının kaçınılmaz olduğuna değinmiştir.

Figueira (1991), 1977–1986 yılları arasında güney Portekiz'de uygulanan kırsal yayım programını değerlendirmek amacıyla yürüttüğü araştırmasında, 120 üreticiyle görüşmüştür. Araştırmada uygulanan yayım programının etkinliğinin sınırlı kaldığını, yayım programında kullanılan seçilmiş çiftçi uygulamasının başarılı olamadığını, yayım programına çiftçi katılımının yeterince sağlanamadığını ve üreticilerin yayım programını başarılı bulmadığını saptamıştır.

GAP (1993), çalışmasını GAP Bölgesi'nde toplumsal değişme eğilimlerini araştırmak amacıyla yapmıştır. Araştırma bölge genelinde gerçekleştirilmiş kapsamlı bir çalışmadır. Bölgenin sosyo-ekonomik yapısı hakkında geniş bir inceleme yapmıştır. Ayrıca proje ile ilgili gerçekleşecek olan değişme eğilimlerinin belirlenmesi için, sorunlara en uygun çözüm yolları önermek, halkın beklentilerini ve katılımını en yüksek düzeyde sağlamak için öneriler geliştirmiştir.

Gökçe ve ark. (2010), araştırmada sürdürülebilir kalkınma açsından GAP'ın sosyal etki değerlendirmesinin yapılmasını amaçlamış, sosyal ve insani gelişme göstergelerinde son 10-15 yılda oluşan değişimi incelemiştir. Çalışmayı, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin dokuz ilinin kentsel ve kırsal yerleşim birimlerinde 3790 üretici ile anket çalışması yapılarak yürütmüş, proje merkezli yaklaşım yerine, erek küme merkezli yaklaşımı kullanmıştır. Çalışmada, bölgede daha çok sosyo-ekonomik yapısal dönüşümlerin gerçekleştirilmeye çalışıldığı, birey boyutunun ihmal edildiğini saptamış, bunun da GAP'ın tüm boyutlarının bilinmemesinden kaynaklandığını vurgulamıştır. Sosyolojik olarak yapı-birey etkileşiminin sağlanabilmesi için kalkınmanın temel ilkeleri olan katılımcılık, eşitlik ve insan öğesinin geliştirilmesi gibi ilkeleri benimseyen uygulamalara geçilmesi gerektiğini ileri sürmüştür.

Guangzhi (2002), Çin'de yaptığı araştırmasında sulama alanlarında üç temel sorunla karşılaşıldığını belirtimiştir. Bu sorunları, sulama sistemlerinin altyapı yetersizliği, hatalı sulama yönetimi ve su kaynaklarının kıtlığı olarak saptamıştır.

Güvercin ve Boz (2003), Osmaniye İli Düziçi İlçesi'nde üreticilerin sulu tarım konusundaki deneyimleri ve sulama birliklerine bakış açılarını belirlemek amacıyla, 9 köyde 99 üretici ile anket çalışması yapmıştır. Çalışmada, yöredeki üreticilerin su sıkıntısı çektiklerini, yetiştirdikleri bitkilerin su tüketimi hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıklarını, çoğunlukla salma sulama yöntemini kullandıklarını, sulama konusundaki birikimlerini geleneksel kaynaklardan edindiklerini ve sulama konusunda her hangi bir eğitim ve yayım etkinliğine katılmadıklarını saptamıştır. Sulama birliklerinde denetim, su ücretleri, sulama şebekelerinin bakım ve onarımı, suyun çiftçilere dağıtımı, birliklerin yönetimi ve personel seçimi gibi konuların en önemli üretici sorunları olduğunu ortaya koymuş, öneriler geliştirmiştir.

Kara ve ark. (2009), Şanlıurfa'da yürüttüğü çalışmasında 15 tarım danışmanı ve 4 köydeki toplam 58 üretici ile anket çalışması yapmış, projenin göreli de olsa kamu tarımsal yayım çalışmalarındaki eksikliklerin giderilmesinde önemli bir rol üstlendiğini vurgulamıştır. Tarım danışmanlarının üreticiler ile birlikte özdeş, toplumsal kültürel ortamda yaşamalarının, üreticilerin sorunlarını iletmede ve çözüm

bulmadaki sıkıntılarını büyük ölçüde ortadan kaldırdığını, ancak projenin altyapı eksiklerinin giderilmeden başlaması ilk yıllardaki başarısını olumsuz olarak etkilediğini saptamıştır.

Karlı ve ark. (2010), "GAP Eğitim-Yayım Projesi Fizibilite Raporu" başlıklı çalışmayı, GAP Bölgesi'ndeki tarımsal yayım ve eğitim etkinliklerinin belirlenmesi amacı ile hazırlamıştır. Dokuz ilde faaliyet gösteren tarımsal kuruluşlarda görevli 50 yönetici ve 85 yayımcı ile anket çalışması yapmıştır. Çalışmada, bölgede bir yayımcıya düşen üretici sayısının yüksek olduğunu, bürokratik iş yükü nedeni ile yayım çalışmalarına ayrılan zamanın yetersiz olduğunu, büyük çiftçiler ve üretim artışının öncelikli hedefler arasında olduğunu, bireysel görüşmelerin kullanımının varolan olanaklar nedeni ile sınırlı olduğunu, kitle yöntemlerinin etkili kullanılmadığını, yayım faaliyetleri ile ilgili düzenli bir kayıt sisteminin olmadığını saptamış, GAP Danışma Konseyi'nin oluşturulmasını önermiştir.

Kırmızıtaş (2003), çalışmasında Türkiye'nin değişik bölgelerindeki akiferlerin hidrolojik ve geometrik yapıları dikkate alınmadan bilinçsizce açılan sondaj kuyuları nedeniyle, yapısında gerek nitelik, gerekse nicelik yönünden olumsuzluklar meydana geldiğini, Şanlıurfa-Suruç Ovası'nda bu olumsuzlukların yaşandığı ileri sürmüştür. Akiferler hakkında yeterince bilgi sahibi olmayan yöre çiftçilerinin, derinlikle doğru orantılı olarak açılacak sondaj kuyularında çok su alınacağı varsayımı ile 150-300 m derinlikte binlerce sondaj kuyusu açarak mevcut farklı akiferleri birleştirdiğini vurgulamıştır.

Öcal Kara (2007), Şanlıurfa İli'nde kadınların tarımsal yayım çalışmalarına katılımını etkileyen etkenleri araştırmak amacıyla yaptığı çalışmasında, toplam 73 kadınla anket görüşmesi yapmıştır. Araştırmada, kadınların tarımsal üretimde yoğun emeğine karşın, yayım çalışmalarından erkekler kadar yararlanamadıklarını vurgulamıştır. Yayım çalışmasına katılımlarını; yaş, eğitim durumu, medeni durum, çocuk sayısı, dil sorunu, zamanın kısıtlı olması gibi kişisel etkenlerin, toprak sahipliliği, aşiret yapısının baskın olması, örgütsüzlük, köy toplumunun kırsal kadına olumsuz bakışı, bilgi kaynaklarını yalnızca yakın çevresinin oluşturması gibi dış

etkenlerin etkilediğini saptamıştır. Örgüt açısından etkenler ise; yayımcıların niteliği, deneyimi, örgütün katılımcılığı öngörmemesi, finansal yetersizlik, iletişim araçlarının kadınlara ulaşmamasıdır. Araştırmada yeni bir örgütlenme ve eşgüdüm modeli önerisi sunmuştur.

Ökten (2000), GAP çerçevesinde sulamaya açılan 35 köyde 450 hane halkı ile yürüttüğü araştırmasında, sulu tarımla birlikte yaşanan sosyo- ekonomik ve kültürel değişimin toprak sahibi ve topraksız kesime ne biçimde yansıdığını ortaya koymayı amaçlamıştır. Araştırma sonucunda, bu kalkınma girişiminde söz konusu kesimlerin eşit bir şekilde faydalanamadığı ortaya çıkmış, varolan gelir farklılıklarının yoğunluğunu koruduğu ve bu farkların giderek daha keskin bir nitelik kazanacağını saptamıştır. Sulama ile ilgili fiziksel ve kültürel altyapı yeterince hazır olmadığından hedeflenen verim artışının bölgede gerçekleşemediğini ileri sürmüştür.

Ökten (2006), Şanlıurfa İli'nin merkeze bağlı dört köyünde 400 denekle yürüttüğü çalışmasında, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin sosyo-kültürel ve ekonomik yapısal özelliklerinin bölgedeki aile yapısını, özellikle "otorite" ve "hane halkı" bağlamında nasıl etkilediğini ve nasıl şekillendirdiğini araştırmıştır. Araştırmada, tarım topraklarının işletme ve mülkiyetinde dengesiz bir dağılımın söz konusu olduğu bölgede, geleneksel yapının henüz etkin olduğu ve bu yapının özellikle kırsalda toplum yapısına büyük oranda rengini verdiğini gözlemiştir. Bölgenin bu ayırıcı temel özelliklerinin toplumsal yaşamın birçok alanında olduğu gibi, özellikle aile yapısını da etkilediği ve buna uygun biçimlendirdiğini saptamıştır.

Özçatalbaş (1994), Şanlıurfa'da yürüttüğü araştırmasında, GAP Bölgesi'nde yürütülmekte olan tarımsal yayım çalışmalarının hangi koşullarda daha etkin bir biçimde gerçekleştirileceğini ortaya koymuştur. Araştırma bulguları pamuk, buğday, arpa ve kırmızı mercimekte üretici uygulamaları ile yayım birimlerinin önerileri arasında önemli düzeyde uyumsuzluk olduğunu, üreticilerin üretim tekniği ve işletme ekonomisiyle ilgili bilgileri büyük oranda kırsal toplum içindeki bilgi kaynaklarından karşıladıklarını ortaya koymaktadır. Ayrıca, tarımsal yayım'a ilişkin öneriler geliştirmiştir.

Özçelik ve ark. (1999), araştırmasında, Türkiye'de sulama işletmeciliğinin mevcut durumu, kamu sulamalarının, sulama birlikleri ve kooperatiflere devri ve devir sonrası işletmelerin çalıştırılması, sulama organizasyonlarının çalışma esasları, su ücretinin belirlenmesi ve tahsilatı ile ilgili sorunlar ve sulama organizasyonuna çifti katılımının artırılması için alınması gereken önlemleri saptamayı amaçlamıştır. Şanlıurfa ve Kayseri'de kamu, kooperatif, birlik, yerel yönetimlerce işletilen sulama tesisleri incelenmiştir. 268 üretici, 21 yönetici ile anket çalışması yapmıştır. Özellikle Şanlıurfa'da üreticilerin sulama suyunun bol ve nispeten ucuz olması nedeniyle daha fazla sayıda sulama yaptığını saptamıştır.

Robert (2003), "Suyun ekonomi-politiği" başlıklı kitabında, su ile ilgili çok özel çıkarımlarda bulunmuştur. Yazara göre, su savaşın değil, barışın motoru olagelmiştir. Hatırlanabilen dönemlerde belirli bir su kaynağı paylaşan insanlar, kullandıkları su üzerine anlaşmalar yaparak barışmayı öğrendiler." biçimindeki farklı görüşünü dillendirmiştir. Yazara göre, su savaşın bir gerekçesi değil, anlaşmaya varmanın ve barışın bir aracıdır.

Rogers (1983), "Diffusion of Innovations" başlıklı çalışmasında, kişileri yenilikleri benimseme zamanlarına göre, erken benimseyenden, geç benimseyene doğru "yenilikçiler", "erken benimseyenler", "erken çoğunluk", "geç çoğunluk" ve "takipçiler" (sona kalanlar) olmak üzere beş farklı grupta incelemiştir. Modelde yeniliklerin benimsenme zamanı olarak yeniliğin ilk satın aldıkları zamanlar baz alınmaktadır. Pazarın %2,5'ini yenilikçiler, erken benimseyenler %13.5'ni, erken çoğunluk %34'ünü, geç çoğunluk %34'ünü ve takipçiler %16'sını oluşturmaktadır.

Sağanda (2005), çalışmasında GAP Bölgesi'ndeki kültürel yapıyı incelemiş, bölgedeki yaşam biçimi ile ilgili genel bir çerçeve oluşturmaya çalışmıştır. Araştırmada, GAP Bölgesi'nde bulunan aşiretleri, bölgenin sosyo-kültürel özelliklerini, kadının konumunu incelemiştir. Geleneksel örgütlenme biçimi olan aşiret yapısının kentsel alanlarda çözülüp kendisini yeniden üreterek dönüştürdüğünü vurgulamış, köylerden kentsel alanlara göçün kültürel yabancılaşmaya, yozlaşmaya ve kültürel gecikmeye neden olduğunu saptanmıştır.

Sepetçioğlu ve ark. (2010), çalışmasında Suruç Ovası Sulama Projesi ve bu projenin uygulamasında karşılaşılabilecek sorunlara değinmiştir. Projenin, GAP'ta hayata geçirilen sulamalarda yaşanan sorunlar ışığında değerlendirilebileceği için daha şanslı bir proje durumunda olduğuna değinmiş, bu değerlendirmeler için en önemli doğal laboratuar alanı Şanlıurfa-Harran Ovası sulamaları olduğu vurgulamıştır. Ayrıca, sulama ile birlikte Suruç Ovası'nda kuru tarımdan sulu tarıma geçileceği, tarımsal üretim ve gelirin de artacağı, bu kazanımların sosyo-kültürel anlamda da önemli değişikliklere yol açacağını ileri sürmüş, Harran Ovası ile gerekli karşılaştırılmalar yaparak mevcut durumu ortaya koymaya çalışmıştır.

Sharma ve ark. (1995), araştırmasında Hindistan'ın Hayrana bölgesinde toprak deformasyonu ve su kaynaklarının aşırı kullanımının neden, sonuç ve boyutları araştırmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, toprakların yoğun bir şekilde işlenmesi, buğday ve pirinç tarımının yaygınlaşması ve özel su kuyularının, su kaynaklarının aşırı derecede kullanılmasına neden olmuştur. Hindistan'da 7 milyon hektar alan tuz etkisine maruz kalmıştır. Toprak deformasyonu üretici gelirlerine, işsizlik ve göçe etki etmiş ve ayrıca toprak-su ve çevresel kaynakların sürdürülebilirliğini olumsuz etkilemiştir.

Sivük (2010), çalışmasında Konya ili Ereğli İlçesi'nde faaliyet gösteren İvriz Sağ Sahil Sulama Birliği üyelerinin su kullanım davranışlarını belirlemek amacıyla 169 üretici ile yapmıştır. Vurgulanan en önemli sonuç; araştırma bölgesinde basınçlı sulama sistemlerini tercih eden üretici grubunun, yüzey sulama yapanlara göre %50'nin üzerinde su tasarrufu sağlamış olmasıdır. Araştırmada, konuya ilişkin öneriler geliştirmiştir.

Tatlıdil (1989), çalışmasında Polatlı İlçesi'nde üreticilerin yağmurlama sulama yöntemini 1953 yılından beri bildikleri ancak aradan 17 yıllık bir süre geçtikten sonra, iki üreticinin 1970 üretim yılında uygulamaya koyduklarını saptamıştır. Yağmurlama sulama yöntemini erken benimseyenlerin geç benimseyenlere oranla daha yaşlı, daha geniş işletmelere sahip olma, gelir düzeyleri daha yüksek, daha fazla gazete alma ve okuma gibi ortak nitelikleri olduğunu saptamıştır. Modern tarım

teknolojilerinin tanıtılması ve benimsetilmesini amaçlayan tarımsal yayım çalışmalarında önder çiftçi yaklaşımı etkili bir araç olarak kullanıldığı ileri sürülmektedir. Araştırmada anket uygulanan üreticilerin yağmurlama sulama yöntemini ortalama benimseme süreleri 6.24 yıl olarak hesaplamıştır.

Yercan (2001), çalışmasında Gediz Havzası'nda bulunan sulama birliklerini ele alıp, birliklerin gerçek sahipleri olması gereken üreticilerin birliklere ne kadar sahip olabildiklerini araştırmıştır. Sulama masraflarının toplam işletme giderleri içindeki payı %3,8 olarak bulmuş ve oranın bu kadar düşük olmasına karşın, üreticilerin bu ücreti bile ödemeye zorlandığı bulgusuna ulaşmıştır. Ayrıca, birliklerin çok büyük bütçeleri olmasına karşın, yasal dayanaktan yoksun olmaları nedeniyle, üreticiye su temininden başka hizmet vermediğini, yayım çalışması yapmadığını vurgulamıştır.

Quazi ve Iqbal (1991), Pakistan Faysalabad bölgesinde, yeniliğin benisenmesinde arazi büyüklüğünün; eğitim, yaş ve üreticilerin sahip olduğu arazi büyüklüğünün önemli olup olmadığını belirlemek amacıyla 271 köyde veri toplama yöntemiyle yaptığı çalışmasında, eğitimin yeniliklerin benimsenesinde önemli bir gösterge olduğunu; buna karşılık yaşlı üreticilerin girişimcilik konusunda daha dikkatli olduğunu saptamış, genel olarak büyük işletme sahiplerinin küçüklerine göre modern teknoloji riskine hazır olduğu belirtmiştir.

3. MATERYAL ve YÖNTEM

3.1. Materyal

Alan araştırması yöntemi, sosyolojiye antropoloji ve etnografya bilimlerinden aktarılmıştır ve yalnızca soru-anket uygulamaktan öte katılımcı gözlem, görüşme (mülakat), olgu tespitleri vb. yaklaşımları kapsamaktadır. Soru kağıdı ve anketler yönteme yardımcı unsur olarak kabul edilmektedir (Türkdoğan, 2016). Alan araştırması, birçok yöntem bir arada kullanıldığında doğru sonuca ulaşabilmemizi sağlayabilmektedir. Ancak zaman ve ekonomik olanaksızlıklar nedeniyle bu araştırmada da ağırlıklı olarak anket yöntemi kullanılmıştır.

Çalışmanın ana materyalini Suruç üreticileri ile yüz yüze yapılan anket çalışması oluşturmuştur. Anket çalışması dışında, sosyal bilimlerde sıklıkla kullanılan bireysel görüşme tekniği kullanılmıştır. Böylelikle; Suruç halkı, kamu ve özel sektör kuruluşları, üretici örgütlerinden elde edilen notlar ve gözlemler değerlendirilmiştir. İkincil verileri ise, araştırma konusu ile bağlantılı yurt içi ve yurtdışı araştırmalar oluşturmaktadır. Bölgede henüz benzer bir araştırma yapılmadığından araştırma alanı ile ilgili toplumsal, tarımsal ve teknik bilgi içeren tüm literatür toplanmaya çalışılmıştır. Elde edilen veriler, araştırma amaçları, varsayımları ve soruları ile ilişki kurularak incelenmiş, ilgili yerlerde atıflar yapılmıştır. Ayrıca araştırma ile bağlantılı okuma parçalarına da araştırmada yer verilmiştir.

3.1.1. Araştırma alanının seçimi

Araştırma, Suruç Ovası'nda yapılmış olup, Harran Ovası'nda anket çalışması yürütülmemiştir. Ancak Harran Ovası'nda benzer nitelikte araştırmalar yapıldığından bazı bölümlerde karşılaştırmalar yapılmıştır.

Araştırma bölgesinin tamamında anket çalışması yapmak maddi açıdan olanaksız olduğundan, Suruç İlçesi'nden gayeli örnekleme ile köy seçimi yapılması uygun görülmüştür. Bu nedenle araştırma alanının seçiminde, kente uzaklık ve yakınlık, arazinin kuru ya da sulu olması, nüfusu, aşiret, mülkiyet durumu göz önünde bulundurularak köyler seçilmiştir. Araştırma, Ağırtaş, Akören, Aligör, Aşağı Oylum, Yukarıoylum, Aybastı, Ayhan, Beyruz, Bilge, Boztepe, Çanakçı, Gönen, Kapucu, Kırkmağara, Uysallı, Karahöyük, Yatırtepe, Yurtiçiçeği, Ölçektepe, Yalpı, Eskice, Özlüce, Kara köylerinde yürütülmüştür (EK 1).

Araştırma alanında anket uygulaması ve bireysel görüşmenin yapılacağı birey sayısının (örneklem) tespiti için öncelikli olarak Suruç ilçesi kırsal nüfusunun (20 yaş ve üzeri) tespiti gerekmektedir. Suruç İlçesi'nin toplam nüfusu 100 912 kişidir. Bu nüfusun %44.4'ü (44 829 kişi) kırsal/köy nüfusu olup, %55.6'sı (56 083) ilçe merkezi nüfusudur. Saha çalışması Suruç ilçesi kırsalında bulunan 20 yaş ve üzeri yetişkin çiftçiler ile yapılacağından, TÜİK'in veri tabanı sayfasından Suruç ilçesi kırsalının 2012 yılına ait 20 yaş ve üzeri nüfus verisi alınmıştır. Veri tabanı çıktısına göre 2012 yılında Suruç ilçesi kırsalında 20 yaş ve üzeri 22 030 kişi bulunmaktadır (TÜİK, 2014; TÜİK, 2015).

Araştırma alanında 20 yaş ve üzeri nüfusun 22 030 kişi olduğu dikkate alınarak, saha araştırmasında anket uygulaması ve bireysel görüşme yapılacak çiftçi sayısı, basit tesadüfi örnekleme yöntemi ile tespit edilmiştir. Basit tesadüfi örnekleme, her bir mümkün örneğin aynı seçilme şansına sahip olduğu bir seçme işlemi olarak tanımlanmıştır (Yamane, 2010). Basit tesadüfi örnekleme yönteminde, aşağıdaki Denklem 3.1. kullanılarak anket uygulanacak birey sayısı (örneklem) tespit edilmiştir (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2014).

$$n = \frac{N.t^2.p.q}{d^2.(N-1) + t^2.p.q} \qquad (3.1)$$

Söz konusu formülde;

N: hedef kitledeki birey sayısı,

n: örnekleme alınacak birey sayısı,

q: incelenen olayın görülmeyiş sıklığı (gerçekleşmeme olasılığı),

p: incelenen olayın görülüş sıklığı (gerçekleşme olasılığı),

t: belirli bir anlamlılık düzeyinde t tablosuna göre bulunan teorik değer (%95 güven aralığına karşılık gelen t değeri = 1.96),

d: olayın görülüş sıklığına göre kabul edilen örnekleme hatasıdır.

Bu çalışmada; ± %10'luk örnekleme hatası dikkate alındığında, %95 güven aralığında, 22 030 kişi evren sayısında; örneklem büyüklüğü 96 kişi olarak hesaplanmıştır. Bireysel görüşme yapılacak kişilerin, araştırmaya katılımlarının gönüllü olması dikkate alınmıştır.

$$n = \frac{(22030).(1.96)^2.(0.5).(0.5)}{(0.1)^2.(22030-1)+(1.96)^2.(0.5).(0.5)} = 95.6$$

Suruç Ovası'nda örneğe çıkan 96 üreticiyle anket görüşmesi yapılmıştır. Ancak Suriye savaşı, diğer bazı siyasi olaylar, üreticilerin kent ya da ilçe merkezlerinde yaşıyor olması anket sürecinde oldukça sıkıntı yaratmış ve çok zaman almıştır.

3.2. Yöntem

3.2.1. Verilerin elde edilmesinde kullanılan yöntem

Araştırmada anket formu, yapılan ön alan araştırmalarından, daha önce yapılan benzer çalışmalardan, sözlü görüşmelerden ve gözlem tekniğinden yararlanılarak oluşturulmuştur. Sorular, giriş bölümünde de belirtilen araştırma varsayımları ve sorularına göre, kuramsal temelden de yararlanılarak, "Anket Bilgileri", "Üreticiyi ve Ailesini Tanıtıcı Bilgiler", "Toplumsal-Ekinsel Özelliklere İlişkin Sorular", "Tarımsal ve Çevresel Özelliklere İlişkin Sorular", "Tarımsal Yayım Çalışmasına İlişkin Sorular" başlıkları altında sınıflandırılmıştır (Ek-5). Anket formu, açık uçlu, çoktan seçmeli, önem düzeyine göre sıralayıcı ve likert tutum ölçekli sorulardan oluşmaktadır ve deneme anketleri sonrasında soruların içeriği biraz değiştirilmiştir.

Araştırmada, anket formu dışında nitel araştırmalarda sıklıkla kullanılan görüşme tekniği de kullanılmıştır.

3.2.2. Verilerin değerlendirilmesinde kullanılan yöntem

Anketlerden elde edilen veriler, SPSS programına kaydedilip, her soruya ilişkin yanıtların sayıları ve yüzde değerleri çapraz ilişki kurularak hesaplanmıştır. Bu çapraz ilişkiler, çizelgelerle uygun istatistik testler uygulanarak, araştırmanın amaç ve kuramsal temeline göre yorumlanmıştır. Çalışmada; Tek Yönlü Anova, Mann Whitney U, Kruskal – Wallis testi ve Ki – kare testi gibi analiz yöntemleri kullanılmıştır.

3.2.2.1. Tek yönlü Anova

Tek yönlü Anova varyans analizinde iki tane değişken vardır. Bunlardan birisi kategorik özellik gösteren bağımsız değişkendir ve diğeri de metrik özellik gösteren bağımlı değişkendir. Bağımsız değişken içerisinde iki veya daha fazla grup olabilir. Tek yönlü Anova, bu gruplara göre, bağımlı değişkendeki ortalamalar arasında fark olup olmadığını test eder. Tek yönlü Anova'da iki temel varsayım vardır. Bu varsayımlara göre her bir grup normal dağılımdan gelir ve göreli olarak grupların varyansları homojendir (Antalyalı, 2014). Tek yönlü Anova testinde kurulacak hipotez aşağıdaki gibidir;

H_0: Grupların ortalamaları arasında anlamlı farklılık yoktur.

H_1: Grupların en az ikisinin ortalamaları arasında anlamlı farklılık vardır.

H_0 hipotezinin kabul edilmesi için p değerinin 0.05'den büyük olması gerekir.

3.2.2.2. Mann Whitney U

Mann Whitney U testi parametrik bağımsız iki örneklem t testinin parametrik olmayan karşılığıdır. İki bağımsız kitlenin ortalamalarını karşılaştırmak için kullanılan bağımsız iki örneklem t testinde normallik varsayımı bozulduğunda

parametrik olmayan bu test kullanılacaktır. Bu test kitlelerin ortalamalarının değil de medyanlarının eşit olup olmadığını test edecektir (Mert, 2016).

Mann Whitney U testi, iki ilişkisiz örneklemden elde edilen puanların birbirinden anlamlı bir şekilde farklılık gösterip göstermediğini test eder. Başka bir anlatımla, bu test iki ilişkisiz grubun, ilgilenilen değişken bakımından evrende benzer dağılımlara sahip olup olmadığını test eder (Büyüköztürk, 2017). Mann Whitney U testinde kurulacak hipotez aşağıdaki gibidir;

H_0: Her iki grubun ortalamaları arasında anlamlı farklılık yoktur.
H_1: Her iki grubun ortalamaları arasında anlamlı farklılık vardır.

H_0 hipotezinin kabul edilmesi için p değerinin 0.05'den büyük olması gerekir. Eğer p değeri 0.05'den küçükse o zaman H_1 kabul edilecektir.

3.2.2.3. Kruskal – Wallis testi

Bu test ikiden çok kitlenin ortalamalarının eşitliğini test etmek için kullanılan parametrik testlerden tek yönlü varyans analizinin parametrik olmayan karşılığıdır. Diğer bir ifadeyle, tek yönlü varyans analizinin varsayımlarından normallik ve homojenlik varsayımlarından herhangi biri sağlanmadığında parametrik olmayan Kuruskal -Wallis testi uygulanmalıdır (Mert, 2016). Fakat Kruskal-Wallis testi hiçbir zaman sıralama ortalaması hesaplamaz ve ortalamalar arası farkı test etmez. Bu nedenle Kruskal-Wallis testindeki yokluk hipotezi bir gruptaki sıralamaların diğer gruptaki sıralamalardan sistematik olarak yüksek (veya düşük) olmadığını iddia eder (Baştürk, 2011). Bu durum "yokluk" ve "alternatif" hipotezlerin oluşturulmasında sözel olarak gösterilecek olursa;

H_0: Gruplar arasında ilgili değişkenin sıralanmasında anlamlı fark yoktur.
H_1: En az bir grupta ilgili değişkenin sıralanması diğer gruplardakinden farklıdır.

H_0 hipotezinin kabul edilmesi için p değerinin 0.05'den büyük olması gerekir. Yapılan Kruskal-Wallis analizi sonucunda gruplar arası fark elde edilirse, bu farkın hangi grup veya gruplar lehine olduğunu belirlemek gerekir. Bu belirleme işleminde örneklemin yapısı dikkate alınarak küçük ve büyük örneklemler için gruplar arası fark belirleme yöntemleri önerilmiştir. Örneklem sayısının 3 olduğu ve her örneklemde 5 ve daha az gözlem sayısının yer aldığı durumlar küçük örneklem olarak tanımlanır. Bu durumda gruplar arası fark belirlemek için "Bonferoni Düzeltmesi" veya "Miller" tekniği kullanılabilir. Küçük örneklem durumu dışındaki örneklem yapısında ise; veriler ikili gruplar şeklinde tekrar hazırlanarak "Mann-Whitney U" testi analizleri yapılır. Böylelikle ikili karşılaştırmalar sonunda farkın hangi grup ya da gruplar lehine olduğu belirlenebilir (Baştürk, 2011).

3.2.2.4. Ki – kare testi

Sosyal bilimler analındaki çalışmalarda yaygın olarak kullanılan Ki – kare analizi yöntemi, yalnızca ilişkilerin saptanmasında değil, aynı zamanda değişkenler arasındaki farklılıkların belirlenmesinde de kullanılmakta olup, frekans dağılımları üzerinden işlem yapan bir analiz yöntemidir. İki değişkenin birbirlerinden bağımsız olması aralarında bir ilişkinin bulunmadığı anlamına gelir. Ki – kare testi değişkenlerin bağımsızlığını ölçmede yaygın olarak kullanılır (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2014). Ki – kare bağımsızlık testi iki veya daha fazla değişken grubu arasında ilişki bulunup bulunmadığını incelemek için kullanılır. Yani değişkenler arasında bağımsızlık olup olmadığı araştırılır. Ki – kare testinde kullanılan hipotez aşağıdaki şekilde verilebilir;

H_0: Değişkenler birbirinden bağımsızdırlar.
H_1: Değişkenler birbirinden bağımsız değildir.

SPSS'de hesaplanan Pearson chi square test istatistiğinin p değeri 0.05 den küçük olduğunda H_0 hipotezi red edilir.

Ki – kare analizi yapılırken sonuçların doğru olarak yorumlanabilmesi için beklenen değerlerin her bir hücrede 5'den büyük olması gerekir. Aksi takdirde test istatistiği aşırı derecede büyüyeceğinden H_0 hipotezi red edilecektir. Bu durumda Fisher exact testinin yapılması doğru sonuçlara ulaşılması açısından kullanılabilecek bir yöntemken, yeni veriler toplanması ikinci bir yöntem olabilir. Eğer ilgilenilen değişkende ikiden fazla sınıf varsa ve sınıflardan birine az sayıda gözlem düşüyorsa sınıfların birleştirilmesi de çözüm olabilir (Durmuş ve ark., 2011).

3.2.3. Kuramsal Yöntem

Toplumla ilgili yürütülen tüm bilimsel araştırmalarda kuramsal yöntem yol gösterici olduğundan bu bölümde, araştırmada izlenecek kuramsal (teorik) yöntem, ayrıntılı bir biçimde açıklanmış, bu kuram ışığında araştırmaya yön verilmiştir. Araştırmanın kuramsal çerçevesi oluşturulurken **"Konum İşlevsel Yaklaşım"** yararlanılmıştır.

Araştırma bölgesindeki varolan konumu açıklayabilecek, araştırma sorularına doyurucu yanıt verecek ve üreticilerin sulama teknolojisinin kullanmasında ortaya çıkan tutum ve davranışlarını kavrayıp açıklayabilmek için Albrecht'in (1964;1969;1980;1987) geliştirdiği *konum işlevsel modelinden* (Situationsfunktionaler Ansatz) kuramsal temel olarak yararlanılacaktır. Ancak bu modele Aktaş (2007) da, bazı katkılarda bulunmuştur. Bu bağlamda KİM'in ana özellikleri, Aktaş (2007)'den alınarak aşağıda sunulmuştur.

Bu yaklaşım, yeniliklerin benimsenme ve yayılmasında bireyin davranışını temel alır; alan kuramı varsayımlarından hareketle süreçteki bireylerin davranış güdülerini arayıp bularak çözümlemektedir. Davranış, bütünsel konumun bir sonucu olarak görülmektedir. Sonuçların açıklanması için (bir araç olarak) araştırma alanı ile ilgili bir durum çözümlemesinin yapılması gereklidir. Burada davranış için anlamlı olan etkenler çözümlenir. Bu çözümlenmiş olan etkenlerin tarımsal yayım çalışması ile değiştirilebilir olması, yürütülecek tarımsal yayım çalışmasına bir yardım, bir katkıdır. Bu model salt kuramsal bir katkıyı değil, aynı zamanda uygulamaya yönelik

başarılı tarımsal yayım çalışmasını gerçekleştirebilecek somut önerileri de göz önünde tutar. İnsan davranışı nedensel olarak belirlenmez. Tersine kişi ile çevresi arasındaki dinamik etkileşimi belirleyen farklı etkenlerin karşılıklı, karmaşık etkisinden oluşmaktadır. Başka deyişle davranış, kişi ve onun tarafından algılanan çevrenin karşılıklı etkileşiminin bir işlevidir. Bu iki öğe dinamik bir sistem oluşturmaktadır. Bu iki öğe birbirini karşılıklı etkiler, güçlendirir, zayıflatır, karşılıklı olarak birbirini değiştirebilir. Bunlar, özgül (spesifik) konumdan oluşan koşullar vaziyeti yaratır. Buradan da somut hareket ya da davranış ortaya çıkar. Yeniliği benimseme akışında hangi etkenlerin etkili olduğu, araştırmanın başında belirlenmemektedir, tersine bireyin varolan özgül konumunun çözümlenmesinden elde edilmektedir. Bu da bireyin, kendi özgül konumunu öznel algılaması ve değerlendirmesini nasıl yaptığında yatmaktadır (Albrecht, 1964). Kısaca araştırma alanında varolan tüm toplumsal-ekinsel, ekonomik etkenler değil, salt kişinin, çevresindeki etkenlerden *öznel* (sübjektif) olarak algıladıkları, davranışını etkilemektedir.

Her birey, konumuna göre, çevreyi değişik algılayabilir. Bu çevre ile bireyin kişisel özellikleri arasında sürekli bir etkileşim vardır. Karşılıklı olarak birbirini etkileyerek zayıflatabilir, güçlendirir, etkiler ve değiştirebilir. Bireyin davranışını, kendi özelliklerinin yanı sıra salt birey tarafından öznel olarak algılanan çevre özellikleri belirlemektedir. Özetle davranış, bireyin öznel olarak algıladığı çevre ve bireyin kendi fiziksel-psikolojik özelliklerinin bir işlevidir. Bireyin bulunduğu konumu öznel algılamasında, salt güncel veriler değil, bireyin deneyimleri, beklentileri, konu ile ilgili bilgilenme durumu, sunulan bilginin ve sonuçlarının belirsizliği ve toplumsal yaptırımlar etkili olmaktadır. Algılama, daima bireyin değer ölçütleri içerisinde gerçekleşir. Kuşkusuz bu değer ölçütleri de, yaşadığı toplumun ve bireyin orada edindiği bilgi, deneyim ve onları ediniş biçimiyle bağlantılıdır.

Kısaca, konum işlevsel yaklaşım, yenilikle ilgili davranış değişimini bir tek etkene dayanarak yalıtılmış biçimde değil, tersine çok sayıdaki birbirinden bağımsız, dinamik etkenlerin karşılıklı etkileşiminin bir sonucu olarak görmektedir. Bu yaklaşımla üreticilerin davranışları açıklanabilir.

3.3. Araştırma Alanı Hakkında Genel Bilgiler

3.3.1. Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP)

Çok sektörlü ve entegre bir bölge kalkınma projesi olan GAP'ın alanı Fırat-Dicle Havzası ile yukarı Mezopotamya ovalarında yer alan Gaziantep, Şanlıurfa, Diyarbakır, Adıyaman, Mardin, Kilis, Batman, Siirt ve Şırnak olmak üzere 9 ilden oluşmaktadır. GAP illerinin alan ve nüfus büyüklüğü, Türkiye'nin ortalama %10' u civarındadır. Başlangıçta yalnızca bölgenin su ve toprak kaynaklarının geliştirilmesine dayalı bir proje olarak ele alınırken, 1989 yılında tarım, sanayi, sağlık, eğitim, ulaştırma, kırsal ve kentsel altyapı yatırımlarını da içine alan entegre bir bölgesel kalkınma projesine dönüşmüştür. 1990'lı yıllarda dünyada yaşanan gelişmelere paralel olarak sürdürülebilir kalkınma felsefesi benimsenmiş ve bu çerçevede insani gelişme, adalet ve eşitlik, katılımcılık ilkeleri temel alınmıştır.

Şekil 3. 1. GAP Haritası

Bu nedenle GAP, yalnızca bir enerji ve sulama projesi olmayıp, bölgenin gerek sosyal, gerekse kültürel dönüşümünü gerçekleştirecek yapısal ve entegre bir projedir. Kişiler ve bölgeler arasındaki gelir farkının azalması, kalkınma hedeflerinin gerçekleşmesinde önemli bir unsurdur. Projenin sürdürülebilirliği için **"insan öğesi"** de diğer öğelerle birlikte ve aynı önemde dikkate alınıp geliştirilmelidir (Gökçe ve ark, 2010).

DSİ tarafından inşa edilen sulamaların yönetimi, tüm Türkiye'de olduğu gibi GAP Bölgesi'nde de kullanıcılara devredilmektedir. Bu kullanıcılar şunlardır: 42 adet Sulama Birliği, 6 adet Köye Hizmet Götürme Birliği, 10 adet Sulama Kooperatifi, GAP Uluslararası Tarımsal Araştırma ve Eğitim Merkezi ve GAP Tarımsal Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü'dür.

3.3.2. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin sosyolojik çözümlemesi

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin sosyolojik çözümlemesine aşağıda kısaca yer verilmiştir. Çünkü, Türkiye'nin diğer bölgelerine göre sosyolojik açıdan bazı farklılıklar gösterebilmektedir. Bu nedenle, bölgeye özgü özellikleri sunmak, gerekli ve anlamlıdır. Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze kadar bölgelerarası dengesizlik her zaman var olmuştur. Özellikle coğrafi koşullar nedeniyle kalkınma çabaları Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerine ulaşamamıştır.

Bölgelerarası dengesizlik, ekonomik, toplumsal ve fiziksel koşulların coğrafi yapıya göre farklılık göstermesi nedeniyle, sermaye akışı ve yatırımlarının daha çok elverişli bölgelerde yoğunlaşması sonucu, emek ve sermaye alan ve veren bölgeler arasındaki gelişmişlik farkının giderek artmasıdır. Türkiye ortalamalarının çok aşağısında olan istatistiki veriler, bu bölgelere kalkınma hamlelerinin ulaşmadığının bir göstergesidir. Yaklaşık yirmi yıldır Türkiye'nin toplumsal, siyasi ve ekonomik gündemini oluşturan ve çeşitli etiketlerle anılan (terör, etnik sorun vb.) sorunların kökeninde bölgenin ekonomik bakımdan kalkınmamış olması yatmaktadır. Yörede yaygın olan kan bağına dayalı geleneksel aile, akraba, aşiret ve köy yapısı, bireysel davranışların önüne set çekmekte ve kişileri, ait oldukları aile ve aşiret gibi toplumsal grupla özdeşleştirmektedir. Feodal ilişkiler kişilerin davranışları, toplumsal ilişkileri bireysellikten öte, ait olunan topluluk düzeyinde olmaktadır. Bu alanda davranış biçimini ve yönünü belirleyen, aile, aşiret ya da köy reisi-ağasıdır. Bölgenin ağalık ve aşiret kurumlarının dışında kalmış kırsal alanları, dış dünyadan etkilenmeye ve sosyo-ekonomik değişime daha yatkın bir yapısal özellik göstermektedir. Ulaşım ve iletişim olanaklarındaki gelişme sonucu kentsel yaşam biçimi ile etkileşime giren bu kesimde geleneksel kırsal yapı yavaş yavaş çözülmeye başlamıştır. Bölgedeki

kentleşme, hızlı nüfus artışının yanı sıra kırdan kente ve bölge içi kent merkezlerine kentsel göçün bir ürünüdür. Yani kentleşme kendi iç dinamiğinden değil, kırsal alandan akan nüfusun zorlaması ile ortaya çıkmaktadır. Kasaba ve kentlere yerleşen kısal nüfusun büyük bir bölümü tarımsal uğraşılardan tamamen kopmamıştır. Kentlere göç edip hizmet ya da küçük sanayi kesimlerinde çalışanlar nitelikli birer işgücü değildir. Kısacası, bölge kentlerindeki ekonomik yaşam, uzmanlaşma temeline dayalı işbölümüne bağlı belirgin bir toplumsal tabakalaşma yaratmamıştır. Kırdan kente göç, feodal ilişkilerin zayıflamasına neden olmuş, kişi aile üyesi olmanın dışında toplumsal birey olma ve özgün davranış gösterme sürecine girmiştir. Geleneksel ilişki ve kurumların etkinliği azalırken, değişime karışı eskiden gösterilen direnç de kısmen kırılmıştır. Ancak söz konusu kent ya da kasabalar, kırsal alandan gelenlere kurumsallaşmış ilişkiler, belirgin davranış kalıpları ve toplumsal kent örgütlenmeleri ile oturmuş güçlü bir yapı sunamadıklarından, uyum süreci uzamakta, değişim sorun ve karmaşa yaratmaktadır. Değişim sürecinin hızlandığı son yıllarda şiddet olayları ve çıkar çatışmalarının arttığı gözlenmektedir (Gökçe ve ark., 2010).

Bölgede feodal yapı, giderek çözülmekle birlikte, ilgi ve çıkarların daha geniş ölçekte örgütlenmesi ve toplulukların kan bağını aşan bir bağlılıkla bütünleşmesi yolunda önemli bir engeldir. Bu bağlılık bütünleştirici olmaktan çok ayırıcı bir etken olarak rol oynamaktadır. Bu nedenle soy birliğine dayalı toplumsal alt bağlaşmalar, kır ve kent topluluklarının ortak amaçlar yönünde örgütlenmesi ve topluluk bilinç ve davranışı kazanmasında aşılması gereken bağımlılıklardır (Gökçe ve ark., 2010).

Gökçe'nin bölge hakkındaki çözümlemesi, Aktaş (2005) tarafından yapılan bir çalışma ile birçok konuda örtüşmektedir ve şu çıkarımlara ulaşılmıştır.

Küçük ve orta büyüklükteki aşiret üyelerinin, aşiret içindeki davranışlarını ve yeniliklerin benimsenmesini etkileyen yeni perspektifler oluşmaktadır. Bu koşullarda onların da durumu yeniden değerlendirme ve davranışlarını değiştirme fırsatını yakalayabilme olanağı doğabilir. Ancak bu sürecin gerçekleşmesi, bu kesimin kesin ve sürekli istemleri ile bağlantılıdır. Kuskusuz bu süreç inişli çıkışlı ve uzun süreli bir nitelikte olacaktır. Oymak düzeni çözülme evresine girmesine karsın medya ve

siyasal çevrelerin özel katkı, çabaları ile yeniden "hortlatılarak" sürdürülmeye çalışılmaktadır. Bu yönelmenin doğurduğu tedirginlik ve nostalji mafyalaşmaya da ortam hazırlamıştır. Mafyalaşmanın özellikle ihale alma olgusunda biçimlendiği söylenebilir." Bu görüşten sonra tarımsal yayım çalışması için şöyle bir öneri getirmiştir: "Yayım örgütü, üreticilerin varolan algılama, değer ölçüleri, gereksinme ve bireysel bilgi düzeylerinden hareketle çalışma amaçlarını oluşturmalı; onları etkinleştirerek yayım çalışmalarına katılımını sağlayacak bir ortam yaratmalıdır. Yayım örgütü, oymak içinde varolan "bizlik" duygusu ve büyük aile yapısına özen göstermeli, karar verme düzeneğini kavrayarak yayım projelerini planlamalıdır. Yukarıda da değinildiği gibi oymak, boy ve aile içerisinde yönetici konumundakiler yenilikleri benimserlerse, oymak bireyler tarafından benimsenmesi de daha kolaydır. Bu nedenle bu karar verici kesimin onayı alınmaya çalışılmalıdır.

Öz olarak, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde daha fazla sosyolojik araştırmalara gereksinim duyulmaktadır. Türkdoğan (2016), şöyle bir öneri sunmaktadır: Bölgede insan-toprak ilişkilerini kapsayan anketler, monografiler, özellikle gözleme dayalı uzun vadeli araştırmalar yürütülmesi gerekir. GAP öncesi ve sonrası bölgede yürütülen anketvari sathi yorumlar, hiçbir zaman bölgenin sosyo-kültürel envanterini ortaya koyamaz. C.C. Zimmerman Amerikan toplumunun sosyal yapısını incelerken kırkbin köyün taramasını yürütmüştür. Ancak, bu derin tahlillerden sonradır ki Amerikan köy sosyolojisi gerçekleşmiştir. Bölgede yapılacak araştırmalar bütüncül (holistik) ve derinliğine tahlillere dayanmadığı sürece yapılacak sonuçlara itibar etmek mümkün değildir.

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ne özgü bu özelliklere, araştırma bulgularında da değinilmiş, bazı çıkarımlara ulaşılmıştır.

3.3.3. Şanlıurfa

Şanlıurfa, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin Orta Fırat Bölümü'nde yer almaktadır. Batısında Gaziantep, kuzeybatısında Adıyaman, kuzey ve kuzeydoğusunda Diyarbakır, doğusunda Mardin illeri ve güneyinde ise, 223 km

uzunluğunda Türkiye-Suriye devlet sınırı ile çevrilidir (Benek, 2006). İl, karasal iklim özelliği gösterir. Şanlıurfa, çok sektörlü, entegre ve sürdürülebilir bir kalkınma anlayışı ile ele alınan bölgesel bir kalkınma projesi olan GAP'ın merkezi olarak bilinmekte ve GAP İdaresi'nin idari yerleşkesini içermektedir. Geniş ve verimli tarım arazilerine sahip Şanlıurfa da, GAP Projesi ile birlikte tarımın önemi daha da artmıştır. Tarımın yanında sanayi sektörü de, tarım ürünlerine dayalı olarak hızla gelişmeye başlamıştır. GAP ile yapay olarak oluşturulan Atatürk Baraj Gölü, Türkiye'nin en büyük baraj gölü olup, il sınırları içinde bulunmaktadır.

Şanlıurfa İl'inde 13 ilçe ve belediye bulunmaktadır. Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) sonuçlarına göre, il nüfusu, 1.985.753 kişidir ve il, ‰ -7,76 net göç hızı ile göç vermektedir. Genç nüfusun da fazla olması sebebiyle, mevsimlik tarım işçilerinin en yoğun olarak bulunduğu ve bu sektörü ayakta tutan en önemli ildir. Mevsimlik tarım işçiliği açısından Türkiye'nin diğer bölgelerindeki ihtiyacı da karşılayan bir özelliğe sahiptir. Ağırlıklı olarak tarıma dayalı olan İlin ekonomisinde enerji, turizm ve hayvancılıkta önemli sektörlerdendir. Sanayi, ağırlıklı olarak tarıma dayalı sanayidir. Türkiye'deki toplam sulanabilen verimli alanların önemli bir kısmına tek başına sahiptir (TUİK, 2013). GAP Bölgesi'nin tarım alanı 3 153 913 hektar olup, Şanlıurfa ilinin tarım alanı ise 1 219 920 hektardır ve GAP Bölgesi tarım alanlarının %38.7'sini oluşturmaktadır (Çizelge 3.1) .

Çizelge 3. 1. Şanlıurfa ili tarım alanları

	Tarım Alanı Toplamı (ha)	**Tarla (ha)**	**Nadas (ha)**	**Sebze (ha)**	**Meyve (ha)**
Şanlıurfa	1 219 920	897 360	187 570	20 179	114 809
GAP	3 153 913	2 344 757	220 373	74 537	310 324
Şanlıurfa/GAP (%)	38.7	38.3	85.1	27.1	37

Kaynak: GAP BKİ, 2015.

Şanlıurfa İli ilçelerinin sosyo ekonomik gelişmişlik sıralaması incelendiğinde, Türkiye'deki 872 ilçe arasında; Merkez İlçe 146., Birecik 407., Viranşehir 694., Ceylanpınar 718., Siverek 755., Suruç 756., Bozova 792. Hilvan 794., Halfeti 809., Akçakale 814., ve Harran 857. Sırada yer almaktadır (DPT, 2004).

3.3.4. Harran Ovası

Harran Ovası, bölgede ilk sulamaya açılan geniş bir alan olduğundan ve araştırmada da bazı bölümlerde de karşılaştırma yapıldığından bu bölümde ova ile ilgili bazı kısa bilgilere yer verilmiştir. Ova, Şanlıurfa İli'nin güneydoğusundan başlayıp Suriye sınırına kadar uzanan bir bölgedir. Günümüzde toprağı çok verimli olan ovalardan biridir ancak tarihte uzun yıllar kuraklık yaşadığı bilinmektedir.

Cüllab ve Deysan ırmaklarının suladığı kuzey Mezopotamya düzlüğünde bulunan Harran Ovası tarihte bir ağ gibi su kanalları ile örülmüş bir tarım sahası olmuştur. 1184 yılında Harran'ı ziyaret eden Seyyah İbni Cübeyr, burasının önceden gölgelik ve ağaçlık olduğunu, çeşitli meyve sebzelerin yetiştiğini, uzun süren bir kuraklık sonucunda harap olduğunu yazmaktadır. Bugün Harran, GAP ile tekrar Fırat suyuna kavuşup eski günlerine dönmüştür (Yıldız ve Özbay, 2011). Bölgede hayata geçirilen ilk sulama, Şanlıurfa-Harran Ovası sulamalarıdır. Atatürk Barajı gölünden alınan sularla sulanan ovaya ilk olarak 1995 yılında su verilmiş ve ilk olarak 30.000 ha alanda sulu tarım yapılmaya başlanmıştır (Sepetçioğlu, ve ark., 2010).

Denizden yükseltisi 400 m olan ova, toplam olarak 225 109 hektarlık bir alan kaplamaktadır ve Harran İlçesi'nden Suriye sınırına kadarki alanda bir çanaklaşma veya çukurlaşma özelliği göstermektedir. Ovanın çevresine göre daha alçakta olması veya çukurda olması, çevreden gelen ve sulama sonucu biriken fazla suların yeterince tahliye edilememesi toprakların çoraklaşmasında önemli oranda etkili olmuştur. Ova topraklarının killi bir bünyeye sahip olması, tuzlanma açısından önemli riskler taşımaktadır. Genişleyebilir kil oranının fazla olması topraklardaki geçirgenlik durumunu olumsuz yönde etkilemektedir. Geçirgenlik kapasitesi azalan toprakta taban suyu artmakta ve bunun sonucunda da tuzlanma riski yüksek değerlere çıkmaktadır (Yenmez, 2004).

Şanlıurfa-Harran Ovası sulamaları, alanı her yıl daha da artmış ve yıllara, alana ve kişi başına GSÜD (Gayrisafi Tarımsal Üretim Değeri) ve katma değer artmıştır. Sulama öncesi kişi başına düşen GSÜD 1 044 $ iken, 2 kat artarak 2006

yılında 2 040$ olmuştur (Çizelge 3.2). Ayrıca, bu süreçte kurulan sulama birlikleri, DSİ'nin gözetim ve denetiminde, su işletmeciliği yapmış ve suyu fiyatlandırmışlardır.

Çizelge 3. 2. Harran Ovası'nda sulama sonrası GSÜD ve katma değer

			GSÜD			Katma Değer		
Yıl	Alan (ha)	Nüfus (Kişi)	Milyon $/yıl	$/ha	$/Kişi	Milyon $/yıl	Milyon $/yıl	$/Kişi
Sulama Öncesi	30 000		31.5	1 050	1 044	18.0	600	596
1995	30 000	30 165	65.4	2 180	2 168	49.8	1 661	1 652
2000	111 600	101 733	261.9	2 347	2 574	172.2	1 543	1 519
2005	125 000	128 564	250.6	2 005	1 949	114.2	913	888
2006	130 000	135 712	276.8	2 130	2 040	116.6	897	859

Kaynak: Sepetçioğlu, ve ark., (2010)

Şekil 3.3'de ovanın 1993-2002 yılları arasındaki değişimi görülmektedir. Harran Ovası'na ilk suyun verilmesinden sonra kısa sürede ovanın mevsime göre tarım uygulamaları da değişmiştir.

Şekil 3. 2. Harran Ovası 1993-2002 arasındaki değişim
Kaynak: Sepetçioğlu ve ark., (2010)

3.3.5. Suruç Ovası hakkında genel bilgiler

3.3.5.1. Yerleşme

Atatürk Barajı'ndan alınan sularla sulanacak olan ve brüt 94 814 ha alana sahip olan Suruç Ovası, kuzeydoğudan Şanlıurfa, batıdan Fırat nehri, güneyden Suriye, doğudan Harran Ovası ve kuzeyden Bozova Yaylak sulaması ve gölünden besleneceği Atatürk Barajı ile sınırlanmış bir bölgede yer almaktadır.

3.3.5.2. Demografik özellikler, sosyal ve ekonomik yapı

İlçelerin gelişmişlik sırasını belirlemek amacıyla DPT tarafından yapılan "İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması" (2004)'na göre ilçenin 872 İlçe İçinde Gelişmişlik Sırası 756. sıradadır.

3.3.5.2.1. Nüfus

Çizelge 3.3'de Suruç İlçe'sinin nüfusu, (1927-2017) tarihleri arasında incelendiğinde 1927'de ilçede nüfusun %92'si kırsal alanda yaşarken bu oranın %44.45'e kadar düştüğü görülmektedir. Belirli dönemlerde yaşanan göçler nedeniyle kırsal nüfusta azalmalar olmuştur. Ortalama hane halkı büyüklüğü ise, 6.38 olup Şanlıurfa ilçeleri içerisinde 8. sıradadır (TUİK, 2018).

Çizelge 3. 3. Kentsel ve kırsal nüfus (1927-2017)

Yıllar	Toplam nüfus	Kentsel nüfus	Kentsel nüfus (%)	Kırsal nüfus	Kırsal nüfus (%)
1927	18 632	1 491	8.00	17 141	92.00
1940	25 152	3 147	12.51	20 010	79.56
1950	30 022	4 214	14.04	25 898	86.26
1960	38 657	6 800	17.59	31 857	82.41
1970	53 158	15 033	28.28	38 125	71.72
1980	50 664	18 892	37.29	31772	62.71
1990	80 202	39 905	49.76	40 297	50.24
2000	82 247	44 421	54.01	37 826	45.99
2010	100 082	55 600	55.55	44 482	44.45
2015	101 964				
2016	102 356				
2017	102 237				

Kaynak, TUİK 2018

3.3.5.2.2. Eğitim

İlçede 15 yaş ve üzeri nüfusun öğrenim durumu incelendiğinde nüfusun çoğunluğunun ilköğretim mezunu olduğu göze çarpmaktadır. Okuma yazma bilmeyen nüfusu, büyük oranda kadın nüfus oluşturmaktadır (Çizelge 3.4).

Çizelge 3. 4. Öğrenim durumuna göre nüfus (15 +)

Eğitim düzeyi	Kadın	Erkek	Toplam
Okuma yazma bilmeyen	7 621	1 634	9 255
Okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyen	8 057	3 731	11 788
İlkokul mezunu	4 861	5 804	10 665
İlköğretim mezunu	6 274	10 013	16 287
Ortaokul veya dengi okul mezunu	263	820	1 083
Lise veya dengi okul mezunu	1 694	5 352	7 046
Yüksekokul veya fakülte mezun	699	1 783	2 482
Yüksek lisans mezun	19	83	102
Doktora mezunu	6	7	13
Bilinmeyen	1 971	1 144	3 115
Toplam	31 465	30 371	61 836

Kaynak: (TUİK, 2013) Seçilmiş Göstergelerle Şanlıurfa

3.3.5.2.3. Ekonomik yapı

İlçenin canlı bir ekonomik hayatı bulunmamaktadır. İlçe nüfusunun büyük bir bölümü işsiz olup, insanlar, aileleriyle birlikte mevsimlik işçi olarak genellikle Bozova, Harran, Akçakale, Viranşehir, Mardin-Kızıltepe ilçeleri ile ülkenin değişik illerine göç etmektedir. Uzun yıllar ekonomik yönden uğraşımı, sınırda yapılan kaçakçılık oluşturmuştur. Ancak sınırda alınan tedbirler sonucu kaçakçılık azalmış ve son 20 yılda tarımsal faaliyetler ağırlık kazanmıştır. Son yıllarda meydana gelen kuraklık, üreticileri zor durumda bırakmıştır. İlçe ekonomisini ağırlıklı olarak tarım oluşturmakta; başta tahıl (buğday-arpa) olmak üzere, baklagiller (mercimek ve nohut gibi), kimyon, burçak, pamuk, antepfıstığı, zeytin, nar, sebze ve üzüm yetiştiriciliği yapılmaktadır. Son yıllarda Aspir, Kanola ekimi de artış göstermektedir. Ayrıca büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık, halkın önemli geçim kaynakları arasında yer almaktadır. Bunların dışında, yarış atı yetiştiriciliği de bölgede görülmektedir. Suruç'ta sanayi gelişmemiştir." Ancak sulama ile birlikte tarımsal sanayinin de canlanması beklenmektedir. Ticaretin en fazla bölümünü yine bitkisel ve hayvansal ürünlerin ticareti oluşturmaktadır (KKA, 2018).

3.3.5.3. İklim özellikleri

Bölgede karasal iklim görülmektedir. En sıcak ve en soğuk ayların sıcaklık ortalamaları arasında büyük fark vardır. Bu sıcaklık farkları en çok tarımı etkilemektedir. Yıllık ortalama yağış 464 mm; Haziran, Temmuz, Ağustos ayları ortalama yağış toplamı ise 3.7 mm'dir. Bu değerler, bölgedeki büyük boyutlu kuraklığı ve sulama suyu gereksinimini açıkça göstermektedir (Anonim, 2000).

3.3.5.4. Yer şekilleri ve genel arazi dağılışı

Yer şekilleri açısından doğudan batıya ve kuzeyden güneye doğru eğimlidir ve topografik yapısı da dalgalanmalıdır. Ova; marn, kireçtaşı, kil, silt, kum-çakıl ve bazalttan oluşan bir arazi yapısına sahiptir. Topoğrafya eğimi özellikle sulama başta olmak üzere pek çok alanda önemli bir etkiye sahiptir. Eğim artıkça gerekli tedbirler alınmazsa erozyonla toprak kayıpları oluşabilir (Doğantürk, 2014).

Toplam yüzölçümü 660 430 da olup, bunun yaklaşık %90'nını tarım alanları oluşturmaktadır. Tarım alanlarında varolan koşullarda ise, en fazla tarla ürünü tarımı yapılmaktadır (Çizelge 3.5).

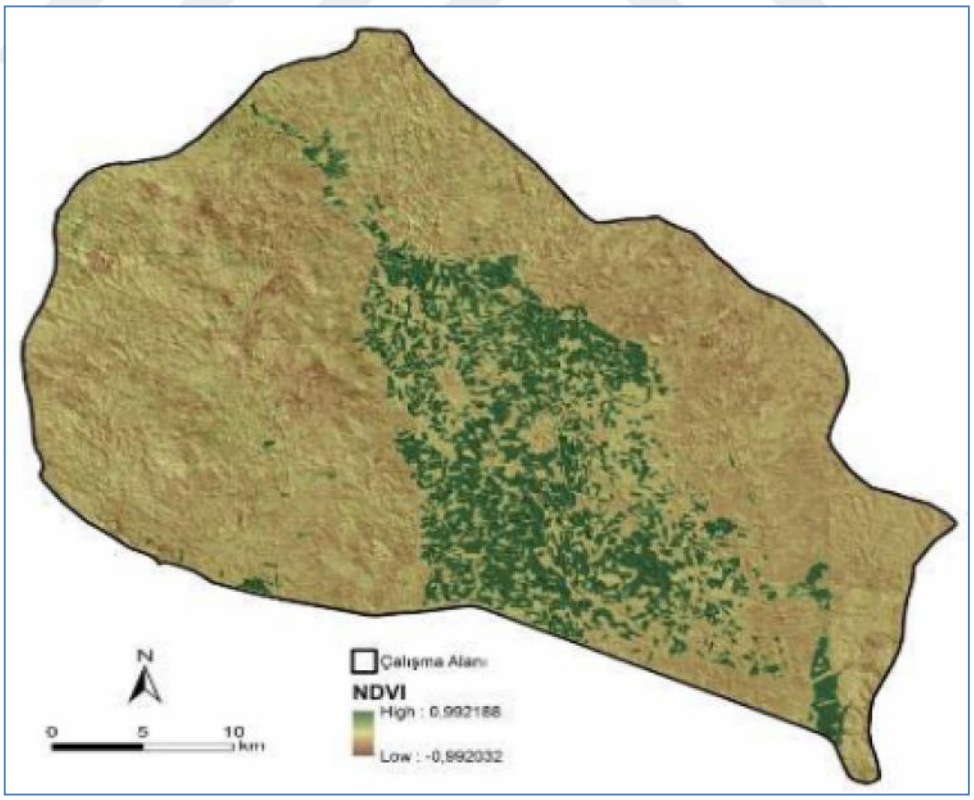
Çizelge 3. 5. Suruç ilçesi arazi varlığı

Arazi Varlığı	**(Dekar)**
1 Yüzölçümü	660 430.0
2 Toplam Tarım Alanı	593 500.0
2 1 Tarla Ürünleri Alanı	494 500.0
Sulanan	48 550.0
Kuru	445 950.0
2 2 Meyve Alanı	43 980.0
2.3. Açıkta Sebze Alanı	480.0
2.4. Örtü Altı Tarımı Alanı (Sulu)	0.0
2.5. Zeytin ve Turunçgiller Alanı	440.0
2.6. Nadas Alanı	52.060.0
2.7. Tarıma Elverişli Olup Kullanılmayan Alan	2.040.0
3. Orman ve Fundalık Alan	0.0
4. Çayır ve Mera Alanı	19.900.0
5. Tarım Dışı Alan	47.030.0
Toplam Sulanan Alan	49.220.0
Devlet Sulaması	0.0
Halk Sulaması	49.220.0

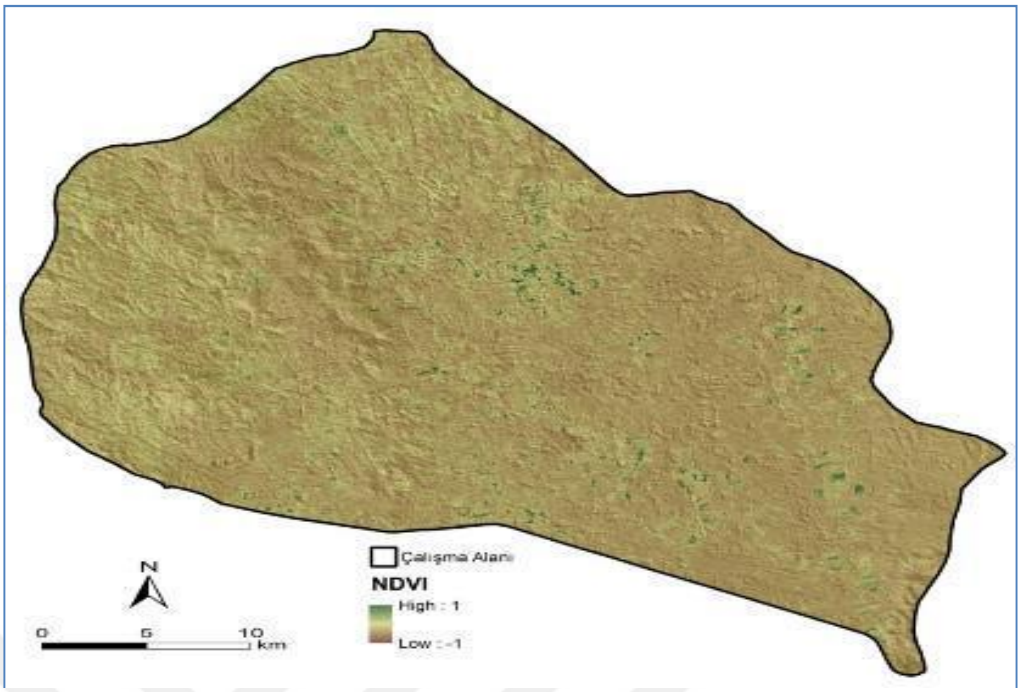
Kaynak: Karacadağ Kalkınma Ajansı, 2011

Doğantürk, 2014, tarafından çalışma sahasındaki bitki desenindeki değişimi belirlemek amacıyla yapılan bir araştırmada, çalışma sahasının 1985 ve 2011 yıllarının Ağustos ayına ait uydu görüntüleri kullanılmıştır. Sulama yapılan alanları belirtmek için bölgenin ve ülkenin en kurak ayı olan Ağustos tercih edilmiştir. Yarı kurak iklim şartlarının hakim olduğu Suruç'ta Ağustos ayında step bitkilerinin büyük kısmı vejetatif gelişimini tamamlar ve kış durumuna geçerler. Buna karşılık Temmuz ayı içinde pamuk gibi ürünler ise henüz olgunlaşma aşamasında olduğundan yeşil kalmaktadır. Böylece Ağustos ayına ait uydu görüntülerinden elde edilen veriler bitki desenindeki değişimi ortaya koymak için büyük önem taşımaktadır (Sönmez, 2012).

Çalışma alanında, sulama olanaklarının yaygın olduğu 1990 yılı öncesinde sulu tarım yöntemleri benimsenmiştir. Yetiştirilen ürünlerin başında ise pamuk, sebze gibi ürünler gelmektedir ve 1985 yılına ait uydu görüntüsü de bunu desteklemektedir. Ancak, 1990 yılı sonrasında yeraltı suyunun azalmasına bağlı olarak çalışma sahasında nadaslı ve kuru tarım yöntemleri benimsenmiştir (Şekil 3.3 ve Şekil 3.4).

Şekil 3. 3. 1985 yılının Ağustos ayına ait görüntüleri yakın infrared

Şekil 3. 4. 2011 yılı Ağustos ayı görüntüleri

Sulu tarımdan kuru tarıma geçişle beraber bu ürünlerin ekim alanları da genişlemiştir. Sulama Projesi'nin tamamlanması durumunda buğday, arpa üretiminin gerilemesi ve pamuk, mısır, sebze gibi ürünlerin üretiminde artış olması beklenebilir.

3.3.5.5. Su varlığı

Suruç Ovası'nın önemli akarsuları devamlı olmamakla beraber Kara ve Kırmızı Çayları'dır. Yüzey suları, Suruç Ovası'na ve Suriye sınırına doğru kuru derelerle drene olmaktadır. Devamlı akan hiçbir akarsu ya da dere yoktur. Yaz kuraklığıyla beraber Mayıs ayı sonlarında tamamen kuruyan mevsimlik akarsular, sulama amaçlı kullanılmamaktadır. Özellikle yaz yağışlarının olmayışı ya da çok düşük oluşu, akarsuların tamamının mevsimlik olmasında etkili olmuştur. Dolaysıyla Suruç'ta tarımsal amaçlı kullanılan suyun tamamı yeraltından sondaj yolu ile elde edilmektedir (Anonim, 2000).

1970'li yıllarda üreticiler tarafından çakma adı verilen basit ve sığ sondaj kuyuları ile nispeten az sayıda sulama amaçlı işletme yapılırken, artan yoğun talepler karşısında mevcut rezervden fazla su çekilmeye başlanmıştır ve bunun sonucu yeraltı

suyu seviyesi hızla düşmeye başlamıştır. Düşen su seviyesine bağlı olarak açılan sondaj kuyu derinlikleri de artmaya başlamıştır.

Artan talep karşısında kısa zamanda üreticiler kendi sondaj makinelerini dahi imal edecek duruma gelmişlerdir. Ovada birbirlerinin tesir yarıçapı içinde kalan çok miktarda kuyu açıldığından, kuyu verimleri de hızla azalmıştır. Bunun üzerine açılacak sondaj kuyu derinliğine bağlı olarak daha çok verim elde edebileceklerini düşünen üreticiler, her geçen gün sondaj kuyu derinliklerini sondaj tekniğine uygun olmadan artırmaya başlamışlardır. Bilinçsiz ve hatalı sondaj çalışmaları sonucu, doğanın jeolojik yıllar boyunca özenle kurduğu ve koruduğu akifer yapısı alttaki geçirimsiz seviyenin delinmesi ile bozularak iki akiferin birleşmesine neden olmuştur. 1970' li yıllarda santrifüj pompalarla (yaklaşık 5-6 m) 15-30 l/s verimle işletme yapılırken, bugün açılmış sondaj kuyular en az 150-200 m derinliktedir. Açılan sayısız kuyu ile, üstteki akifer ile bazalt birimi birleştirildiğinden üsteki akifer suları bazalt akiferine doğru gelmekte ve Suriye sınırları içinde Suriyeliler tarafından aynı bazalt birimi içinde açılmış birçok kuyuda işletme yapılmaktadır. Bunun sonucu Suriye topraklarında oluşan sahasal düşüm, Türkiye sınırları içinde hidrolik yükün artmasına neden olmakta ve ülke sınırları içindeki her iki akiferden de artık yeterli yeraltı suyu alınamamaktadır (Kırmızıtaş, 2003).

Projenin tamamlanmasıyla, Suruç Ovası'nın tamamı Atatürk Barajı gölalanı suyundan sulanacağından Suruç akiferi yeraltı suyunun tamamı bu projenin tamamlanmasından sonra Suriye sınırı boyunca Suriye topraklarına akacaktır (Doğantürk, 2014). Araştırma alanında yapılan sözlü görüşmelerde de, geçmiş zamanda suyun bol olduğu birçok kişi tarafından dile getirilmiştir. Suyun bolluğu ile ilgili anılar, yeni kuşağa sıkça aktarılmıştır. Suyu yıllarca özlemle bekleyen halk, gerek yazılı kaynaklarda, gerekse basında sesini duyurmaya çalışmıştır (Bkz. Ek-4).

3.3.5.6. Seçilmiş bazı bitkisel ürünlerin üretim miktarı ve alanı

Günümüz koşullarında ilçenin en önemli geçim kaynağı tarımdır ve ovanın büyük bölümünde kuru tarım yapılmaktadır. Yer altı su kuyularından alınan sularla

kısmî olarak da olsa sulu tarım yapılmaktadır. Kuru tarım yapılan yerlerde buğday, arpa, mercimek, nohut ve fıstık+bağ üretimi yapılmaktadır. Sulu tarımın ürünleri ise pamuk, mısır, nar ve sebzedir. Suruç Ovası üreticileri Şanlıurfa'nın sulu tarıma geçen ilk üreticileridir. Ovada artezyen kuyuları açarak sulu tarım içinde özellikle pamuk tarımını ön plana çıkarmışlardır. Söz konusu suyun 1990'lı yıllardan sonra tükenmesi sonucu sulu tarım yerini kuru tarıma bırakmıştır.

Bu bölümde ovada, seçilmiş buğday, arpa, kırmızı mercimek, nohut, nar, fıstık, pamuk, mısır gibi bazı ürünlerin yıllara göre ekim alanları ve üretimindeki değişim incelenmiştir. Araştırma bulguları bölümünde ise bu ürünlere tekrar değinilecek, sulama sonrası oluşabilecek ürün deseni ortaya konmaya çalışılacaktır.

3.3.5.6.1. Buğday ve arpa

Suruç'ta sulama öncesi en yaygın tarımı yapılan ürünler buğday ve arpadır. Çizelge 3.6'da buğday ve arpa ekim alanlarının ve üretimin yıllara göre dağılımı verilmiştir. Buğday üretiminde yıldan yıla dalgalanmalar görülmektedir.

Çizelge 3. 6. Suruç'ta buğday ve arpa ekim alanı ve üretimi (1991-2017)

Yıl	Buğday		Arpa		
	Ekim alanı (da)	Üretim (ton)	Yıl	Ekim alanı (da)	Üretim (ton)
1991	220 190	27 405	**1991**	23 570	25 575
1995	243 780	56 764	**1995**	254 510	44 911
2000	214 230	10 953	**2000**	230 000	17 837
2005	151 670	37 512	**2005**	197 340	57 502
2010	177 005	29 169	**2010**	225 281	40 978
2015	164 621	39 293	**2015**	171 583	36 729
2016	201 965	40 450	**2016**	134 125	6 644
2017	155 152	65 426			

Kaynak: TUİK, 2018

Yer altı suları azaldıkça buğday ekim alanlarında da azalma olmuştur. Buğday yerini bazı yıllarda bölgeye uygun diğer kışlık ürünler olan arpaya, kırmızı mercimeğe ve nohuta bırakmıştır. Türkiye'de tahıl üretimi içerisinde arpa, buğdaydan sonra ikinci sırada yer alır. Aynı şekilde Suruç İlçesi'nde de buğdaydan sonra en çok yetiştirilen tahıl ürünü arpadır. Bunun temel sebebi ise yetişme

şartlarının buğdayla paralellik göstermesidir. Bu nedenle Suruç ilçesinde buğdayda olduğu gibi arpa da sulu olarak yetiştirilmediği için üretim miktarı doğrudan yağışa bağlıdır.

3.3.5.6.2. Kırmızı mercimek ve nohut

Kırmızı mercimek ovada buğday ve arpadan sonra kuru koşullarda en fazla tarımı yapılan üründür. Çizelge 3.7'de Suruç'ta kırmızı mercimek ekim alanı ve üretim miktarındaki değişim görülmektedir. Mercimek üretiminde günümüze kadar dalgalı bir seyir izleyerek azaldığı söylenebilir.

Çizelge 3. 7. Suruç'ta kırmızı mercimek ve nohut ekim alanı ve üretimi (1991-2017)

	Kırmızı Mercimek			Nohut	
Yıl	Ekim alanı (da)	Üretim (ton)	Yıl	Ekim alanı (da)	Üretim (ton)
1991	78 210	4 588	**1991**	22 540	2 347
1995	80 000	11 200	**1995**	20 000	1 900
2000	85 000	4 250	**2000**	17 000	1 200
2005	84 000	14 280	**2005**	7 000	840
2010	53 091	10 728	**2010**	1 000	120
2015	111 472	13 545	**2013**	165	13
2016	106 570	7 190	**2014**	200	10
2017	142 000	10 895	**2015**	318	33

Kaynak: TUİK, 2018

Nohut, mercimek tarımından sonra en fazla tarımı yapılan baklagil bitkisidir. Ovadaki nohut ekim alanı ve üretimindeki değişim incelendiğinde, yıllara göre dalgalanarak azaldığı görülmektedir.

3.3.5.6.3. Nar

1990'lı yıllardaki nar ağacı sayısı değişimi, üreticilerin ağaçları söküp yerine kuru tarım yaptıklarının göstergesidir. Suyun geleceği umuduyla geri dönerek nar bahçeleri kurmaya başlamışlardır. 2011-2014 yılı meyve vermeyen nar ağacı sayısı verileri de söylenenleri doğrulamaktadır. Ancak yer altı suyu yeterli olmadığından kuyularında su bulunan köylülerden, saatini 30-60 TL ye satın alıp nar bahçelerini

sulayan üreticiler, suyun gelmesiyle tekrar nar yetiştiriciliğine devam edeceğini söylemektedirler (Doğantürk, 2015). 1990'lı yıllarda susuzluk nedeniyle nardan vazgeçen üreticiler, ilçeyi terk etmişlerdir. 1995'den sonra meyve veren ağaç sayısı da azalmıştır (Çizelge 3.8).

Çizelge 3. 8. Suruç'ta nar ekim alanı ve üretimi (1991-2017)

	Toplu Meyveliklerin Alanı (da)	Üretim (ton)	Meyve Veren Ağaç Sayısı	Meyve Vermeyen Ağaç Sayısı	Toplam Ağaç
1991	0	366	19 500	6 000	25 500
1995	200	56	7 000	300	7 300
2000	180	130	6 500	0	6 500
2006	170	163	6 500	0	6 500
2010	170	163	6 500	0	6 500
2011	503	65	6 500	13 530	20 030
2013	507	97	6 500	13 530	20 030
2014	507	98	6 500	13 530	20 030
2015	1 649	316	21 000	45 000	66 000
2016	1 649	289	21 000	45 000	66 000
2017	1 649	400	25 000	41 000	66 000

Kaynak: TUİK, 2018

3.3.5.6.4. Antepfıstığı

Antepfıstığı, GAP Bölgesi'nde üretim ve dış satım yönünden önemlidir. Özellikle, bu bölgede önemli ölçüde tarımı yapılan antepfıstığının, Suruç Ovası'nda da yetiştirildiği görülmektedir. Antepfıstığı tarımı, ilçenin kuzeyinde ve kuzey batısında genelde engebeli, kuru ya da sulu tarıma elverişli olmayan kıraç alanlarda, yapılmaktadır. Çizelge 3.9'da ovada ekim alanı ve üretim miktarındaki değişim incelendiğinde, yıldan yıla dalgalanmalar gösterdiği görülmektedir.

Çizelge 3. 9. Suruç'ta Antepfıstığı ekim alanı ve üretimi (1991-2017)

	Toplu Meyveliklerin Alanı (da)	Üretim (ton)	Meyve Veren Ağaç Sayısı	Meyve Vermeyen Ağaç Sayısı	Toplam ağaç
1991	0	249	160 000	26 800	186 800
1995	35 000	1 600	410 000	250 000	660 000
2000	36 000	900	450 000	150 000	600 000
2005	38 000	1 000	500 000	135 000	635 000
2010	38 000	70	55 000	13 500	68 500
2015	54 056	2 780	686 350	416 750	1 103 100
2017	52 908	1 638	687 370	415 730	1 103 100

Kaynak: TUİK, 2018

Antepfıstığının periyodisite gösteren bir ürün olması, üretim miktarını da yıldan yıla değiştirmektedir.

3.3.5.6.5. Pamuk

Pamuk ve tekstil sektörü, Türkiye ekonomisinde önemli bir yere sahiptir. Pamuk, dünyada Türkiye'nin içinde yer aldığı 85 ülkede yetiştirilmektedir. Türkiye, 2010 ABD Tarım Bakanlığı (USDA) verilerine göre, ekim alanı yönünden dünyada dokuzuncu, birim alandan elde edilen lif pamuk verimi yönünden üçüncü, miktar olarak yedinci, tüketimi yönünden dördüncü, ithalatı yönünden ikinci sıradadır (Başbağ ve ark, 2011). Türkiye'de pamuk üretimi, başta Güneydoğu Anadolu olmak üzere, Ege, Çukurova ve Antalya yöresinde yapılmaktadır. Üretimin yaklaşık %60'ı Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden karşılanmaktadır. Bölgede, ilk sırada Şanlıurfa, ikinci sırada Diyarbakır yer almaktadır. Şanlıurfa, aynı zamanda Türkiye'nin en fazla pamuk üreten ili konumundadır. Ancak Türkiye'de pamuk üretimi, tüketimi karşılamamakta; ABD, Yunanistan, Türkmenistan, Hindistan gibi ülkelerden ithalat yapılmaktadır (DTM, 2011).

Ovada pamuk yetiştirmek için sulama suyuna ihtiyaç duyulmaktadır. Suruç 1990 yılı öncesi yeraltı suyunun yeterli olmasından dolayı ekilen alanların büyük bir bölümünde pamuk tarımı yapılmış, özellikle 1970-1980 yılları arasında yoğunluk göstermiştir. Ancak yer altı suyunun giderek azalmasından dolayı pamuk tarımı yerini buğday tarımına bırakmıştır. Günümüzde de Suruç'ta çok az miktarda sulu arazilerde hala pamuk tarımı yapılmaktadır (Çizelge 3.10).

Çizelge 3. 10. Suruç'ta pamuk ekim alanı ve üretimi (1994-2017)

Yıl	Ekim alanı (da)	Üretim (ton)	Yıl	Ekim alanı (da)	Üretim (ton)
1994	58 000	31 294	**2014**	20 500	17 604
2000	40 000	29 038	**2015**	12 921	10 667
2005	35 000	27 468	**2016**	48 500	43 284
2010	22 000	17 274	**2017**	66 900	60 356

Kaynak: TUİK, 2018

Birçok üretici arazileri olmasına karşın suyun olmamasından dolayı çevre il ve ilçelerde (Harran, Viranşehir, Kızıltepe, Bozova gibi) pamuk yetiştiriciliğine devam etmişlerdir. Sulama ile birlikte çevre ilçelerde olan Suruç üreticisinin kendi arazisine dönüp daha bilgili, tecrübeli olarak kendi arazisinde pamuk yetiştiriciliğine devam etmesi beklenebilir.

3.3.5.6.6. Mısır

Mısır, tek yıllık bir bitki olup, özellikle Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde sulu koşullarda yetiştirilmektedir. 1995 yıllarında Harran Ovası'nın sulanmasıyla ovada mısır tarımı da yaygınlaşmıştır. Çizelge 3.11'de Suruç İlçesi'ne ait yıllara göre mısır ekim alanları ve üretim miktarının değişimi görülmektedir.

Çizelge 3. 11. Suruç'ta mısır ekim alanı ve üretimi (1991-2017)

Yıl	Ekim alanı (da)	Üretim (ton)	Verim (kg/da)	Yıl	Ekim alanı (da)	Üretim (ton)	Verim (kg/da)
2004	650	526	809	**2013**	794	640	806
2010	469	332	708	**2014**	703	468	666
2011	824	604	733	**2015**	11 293	7 237	641
2012	837	692	827	**2016**	58 509	45 212	773
				2017	39 270	32 707	833

Kaynak: TUİK, 2018

Yeraltı sularının yetersiz olması ovada mısır tarımını olumsuz etkilemiştir. Ancak sulama sonrası, ikinci ürün olarak yetiştirilmeye uygun olasından mısır üretiminde artış beklenebilir. Ayrıca, fıstık ağaçlarının aralarında bağcılık ve zeytin üretimiyle az miktarda sebze tarımı (domates, biber, patlıcan) da görülmektedir.

3.3.5.7. Hayvancılık

Çizelge 3.12'de yıllara göre sığır yetiştiriciliği verileri verilmiştir. Çizelge incelendiğinde melez sığırların dalgalanarak da olsa arttığı görülmektedir. Araştırma alanında sığır yetiştiriciliği, çoğunlukla aile işletmeciliği ve ahır hayvancılığı şeklinde ailelerin süt, peynir ve et ihtiyaçlarını karşılamak için yapılmaktadır.

Çizelge 3. 12. Suruç İlçesi'nde sığır yetiştiriciliği (1991-2014)

Yıllar	Sığır (Melez)	Sığır (Yerli)	Melez Süt (Ton)	Yerli Süt (Ton)
1991	826	1 620	745 667	752 376
1995	2 040	851	2 184 570	327 120
2000	2 680	990	2 038 932	392 544
2005	4 945	600	5 001 717	254 540
2010	5 605	480	5 071 508	238 293
2014	6 610	557	6 164 907	265 372

Kaynak: TUİK

Suruç'ta, en yaygın hayvansal üretim uğraşı verimsiz kuru alanlarda, zayıf çayır ve meralarda yapılmaktadır. Merayı en iyi değerlendiren koyundur. Bu nedenle, koyun yetiştiriciliği en yaygın hayvansal üretim uğraşıdır. Hiçbir masrafı olmadan çayır, mera, anız ve nadas alanlarında yetişen yemlerden beslenebilirler ve yem, barınak ve diğer masraflar asgari düzeydedir. Koyun yetiştiriciliğinin yaklaşık olarak %80 i meralarda, %20 si ise genellikle kış aylarında kaba ve suni yem ile ahır besiciliği şeklinde yapılmaktadır. Suruç'ta genellikle İvesi koyun ırkı yetiştirilmektedir. Ayrıca Kilis keçisi de yetiştirilmektedir. (Doğantürk, 2015). Yıllara göre küçükbaş hayvan sayıları incelendiğinde (Çizelge 3.13) koyun yetiştiriciliğinin, keçi yetiştiriciliğine göre daha fazla olduğu söylenebilir.

Çizelge 3. 13. Suruç ilçesinde koyun ve keçi yetiştiriciliği (1991-2014)

	Koyun Yetiştiriciliği				Keçi Yetiştiriciliği			
Yıllar	Koyun (Yerli)	Koyun Süt (Ton)	Koyun Et (Ton)	Yün (Ton)	Keçi (Kıl)	Keçi Süt (Ton)	Keçi Et (Ton)	Kıl (Ton)
1991	33 800	1 445 840	269 888	58 271	10 012	431 659	50 247	5 560
1995	40 400	932 800	86 763	69 650	5 000	126 672	63 135	1 851
2000	26 900	489 720	164 730	46 376	7 000	194 880	0 000	2 777
2005	34 400	1 021 680	204 755	64 053	9 900	463 008	0 000	4 628
2010	23 830	677 336	-	44 371	10 750	489 720	-	4 782
2014	26 750	753 016	-	49 809	12 565	560 952	-	6 772

Kaynak: TUİK

Araştırma alanında kümes hayvancılığı da yapılmaktadır. Ancak daha çok aile içi tüketim için yetiştirilmektedir. En yaygın kümes hayvanları; yumurta tavuğu, hindi, kaz ve ördektir.

Suruç'ta birçok köyde yarış atı yetiştiriciliği birçok ailenin geçim kaynağını oluşturmaktadır. Çoğunlukla Arap atları yetiştirilmektedir. Arap atları, açlığa,

susuzluğa, yorgunluğa ve her türlü doğa koşullarına dayanıklıdırlar. Bugün Türkiye'de bulunan 3 bin baş safkan Arap atının yarısı Şanlıurfa'da bulunmaktadır. Bunların 400 başı damızlık kısraktır. Toplam olarak Şanlıurfa'daki at sayısı ise 20 bin civarındadır (Gökoğlu, 2008; Doğantürk, 2015).

3.3.5.8. GAP Suruç sulama projesi hakkında genel bilgiler

Suruç Ovası Sulama Projesi, her ne kadar GAP kapsamında adı anılsa da, Urfa Salnamesi'nde Suruç Ovası'nın sulamasının gerekliliği üzerinde de durulmuştur. İlin kalkınması için tarıma öncellik verilmiş, tarımsal üretimde yağış rejiminin düzensizliği en temel sorun olarak tanımlanmıştır. Bu sorunun aşılabilmesi için Urfa'nın kuzeybatısındaki Fırat havzasından açılabilecek olan kanal veya kanallarla, şehrin güneyindeki Harran Ovası'nın sulanması gereği üzerinde durulmuştur. Harran Ovası sulamasının gerçekleşmesi halinde Suruç ve Viranşehir Ovaları'nın da sulama sistemine dahil edilmesi amaçlanmıştır. Sulama sisteminin kurulması Nafia nezaretinden talep edilmiş ancak ilgili talebin somut bir temele dayanması amacı ile Fuad Bey'in talimatıyla gerekli teknik ölçümlere de başlanmıştır (Öğüt ve Ekici, 2011;Anonim, 1927).

Proje ile ilgili ilk çalışmalar ise, 1967 yılında yapılan Fırat Havzası İstikşaf Raporu içinde yer almıştır. Rapor, Suruç-Baziki (Yaylak) olarak Ocak 1991'de tamamlanmış olup, daha sonra Yaylak projesi ayrı olarak ele alınmış ve projesi 1993'de tamamlanmıştır. DSİ tarafından 1991 yılında hazırlanan rapora göre, Suruç pompaj sulama alanı 93 754 ha olup, sulama suyu Atatürk Baraj Gölü'nden pompajla alınmaktadır. Ana kanal ve iletim kanalları klasik, sulama şebekesi ise kanaletli olarak önerilmiştir. Daha sonra 1998 yılında DSİ, 15. (Şanlıurfa) Bölge Müdürlüğü'nce "Suruç Pompaj Sulaması Alternatif Araştırma Raporu" hazırlanmıştır.

Proje, Aşağı Fırat Projesi'nin üniteleri arasında yer almaktadır 94 814 ha'lık alanda, en uygun pompaj, iletim, depolama ve dağıtım şebekesi planlanmıştır. Proje sahasında ikisi ana pompa istasyonu (1. kademe (P1) ve 2. kademe (P2); dördü tali

pompa istasyonu (P3, P4, P5 ve P6) ve üç adet de (YP1, YP2, ve YP3) yağmurlama sulaması için gerekli 305 m'lik minimum basıncı sağlamak üzere, toplam 9 adet pompa istasyonu bulunmaktadır. I. Kademe Pompajlı iletim kanalı sonunda, Taşbasan depolaması bulunmaktadır (Anonim, 2000).

Proje öncesi yapılan çalışmalarda, bölgede taban suyu sorunuyla karşılaşılmamıştır. Yer altı su seviyesinin düşmesi ile taban suyu seviyesi de alçalmıştır. Ovada yapılan yetersiz sulamaların taban suyu seviyesini etkilemediği, projeli koşullarda yapılacak bilinçsiz sulamalar ile taban suyu sorunun ortaya çıkabileceği belirlenmiştir. Toplam 94 814 ha'lık sulama sahasında 10 391 ha'lık alanın borulu sistemde Kaliforniya yöntemiyle (yüzeysel) sulanmasına, 84 423 ha'lık alanın ise yağmurlama yöntemiyle sulanmasına ekonomik değerlendirmeler sonucunda karar verilmiştir. Sulama sisteminin borulu seçilmesi, damlatmalı sulama yapılmasına da uygundur (Anonim, 2000).

Projedeki en büyük yatırım Suruç sulama tünelidir. Tünel, GAP kapsamında 17.2 km uzunluğunda, 7 m çapında ve TBM (tünel delme makinesi) yöntemiyle açılan Türkiye'nin en büyük dünyanın ise 5. uzun sulama tünelidir. DSİ kontrolündeki Suruç tüneli projesi, iki mühendislik şirketi tarafından tasarlanmış ve kazılması bir inşaat şirketi tarafından yapılmıştır (Ertürk, 2014). Bkz. EK 2

4. ARAŞTIRMA BULGULARI ve TARTIŞMA

4.1. Demografik Bulgular

Ankete katılan üreticilerin yaşı, medeni durumu, öğrenim durumu, çocuk sayısı, evdeki birey sayısı gibi demografik özellikler çizelge 4.1'de verilmiştir. Üreticilerin ortalama yaşı 46.10'dur ve %33.3'ü 21-40, %26'sı 41-50 yaş aralığında olup ve 40.7'si ise, 51 yaşın üzerindedir. Köylerde oturanlar genellikle 35 yaş ve üzeri üreticilerdir. Üreticilerin %42.7 ilkokul mezunu olup, %17.7'si ortaokul, %24'ü ise lise muzunudur. Köylerde okuryazar olmayanlar oldukça azdır (%3.1).

Çizelge 4. 1. Üreticiye ait demografik özellikler

	Seçenekler	**Sayı**	**%**
Yaş aralıkları	21-40	32	33.3
	41-50	25	26.0
	51-+	39	40.7
	Ortalama yaş 46.10		
Medeni durum	Evli	87	90.6
	Bekar	9	9.4
Öğrenim durumu	Okur-yazar değil	3	3.1
	Okur - yazar	10	10.4
	İlkokul	41	42.7
	Ortaokul	17	17.7
	Lise	23	24.0
	Yüksekokul ve üniversite	2	2.1
Çocuk sayısı	Yok	12	12.5
	1-3	14	14.6
	4-6	44	45.8
	7- +	26	27.1
	Ortalama 5.12		
Birey sayısı	1-3	15	15.6
	4-6	34	35.4
	7-ve +	47	49
	Ortalama 6,69		
Toplam		**96**	**100.0**

Üreticilerin aile yapısı incelendiğinde, çok fazla çocuk sayısına sahip olmadıkları dikkat çekmektedir. Ortalama çocuk sayısı 5.12'dir. Ayrıca bölgede, Harran Ovası'ndaki durumun tersine, tek eşliliğin daha yaygın olduğu gözlemlenmiştir. Geçmiş yıllarda daha fazla görülen çok eşlilik, öğrenim durumunun

yükselmesi, kente göç vb. nedenlerle giderek azalmaya başlamıştır. Mülkiyet ve iş ilişkilerinin değişimi, tarımın makineleşmesi gibi nedenlerle çok kadınla evlenmenin giderek azaldığı söylenebilir. Ortalama birey sayısı 6.69 dur. TUİK verilerine göre ise, Suruç İlçesi ortalama hane halkı büyüklüğü 6.38 olup Şanlıurfa ilçeleri içerisinde 8. Sıradadır

4.2. İşletmeye Ait Bulgular

İşletmeye ait özellikler, arazi durumu, arazi miktarı, hayvancılık yapma durumu olarak üç başlık altında incelenmiştir (Çizelge 4.2).

Çizelge 4. 2. İşletmeye ait özellikler

Özellikler	Yanıtlar	Sayı	%
Arazi durumu	Mülk	78	81.2
	Kira	6	6.3
	Ortak	5	5.2
	Yok	7	7.3
Arazi miktarı (da)	Yok	7	7.3
	0-50	45	46.9
	51-100	18	18.7
	101- +	26	27.1
	Ortalama arazi genişliği		90.90
Hayvancılık	Ticari	24	25.0
	Aile içi	27	28.1
	Yok	45	46.9
Toplam		**96**	**100.0**

Üreticilerin arazi mülkiyet durumu incelendiğinde, %81.2'sinin mülk, %6.3'ünün kira ve %5.2'sinin ortak olduğu görülmektedir. Ovada şimdilik ortakçılık ilişkileri geleneksel ürün tarımı yapıldığından yaygın değildir. Ancak gelecekte ortakçılık yoluyla tarımın artacağı beklenebilir. Ovada yapılan sözlü görüşmelerde de bu durum dile getirilmiştir.

Araştırma alanında görüşme üreticilerin ortalama arazi varlığı 90.90 dekardır. Ancak üreticilerin %46.9'unun arazisi 50 dekarın altındadır. Arazisi 50 dekarın altında olan işletmelerin arazi büyüklüğü ortalaması ise, 30.42 dir. Bu durum görüşülen üreticilerin arazi büyüklüklerinin küçük olduğunu göstermektedir. Ayrıca, büyük toprak sahiplerinin pek fazla kırsal alanda oturmadığı, kentsel alanda ikamet ettikleri, tarım dışı gelir getirici diğer sektörlerde çalıştıkları gözlenmiştir.

Bunların dışında üreticilere, sulama öncesi 1 da arazinin değeri ile sulama sonrası tahmini değeri sorulmuştur. Üreticiler, arazilerinin değerleneceği düşüncesi ile arazilerini satmak istememekte, tarımsal üretime az bir araziyle de olsa devam edeceklerini belirtmektedirler. Gelirin artması durumunda ise arazi alabileceklerini dile getirmişlerdir.

Çizelge 4. 3. Arazinin sulama öncesi ve sonrası değeri (TL/da)

	Arazi değeri	Sulama sonrası Arazi değeri (Tahmin)
Ortalama	8 842.47	14 082.19
En düşük değer	3 000.00	6 000.00
En yüksek değer	25 000.00	35 000.00

Su kaynaklarının sınırlı olması, bitkisel üretim kadar hayvansal üretim üzerinde de etkilerini göstermektedir. Üreticilerin %46.9'u hayvancılık ile uğraşmamaktadır. Hayvancılık ile uğraşanların %47'si aile içi, %53'ü ticari anlamda hayvancılık faaliyetlerini yürüttüklerini belirtmiştir. Büyük miktarlarda olmasa da, tarımsal üretime elverişli olmayan alanlarda hayvancılık daha fazla yapılmaktadır. İkamete göre hayvancılık faaliyetlerine bakıldığında; kırsalda ikamet edenlerin %43.6'sı, kentte ikamet edenlerin ise %51.4'ü hayvancılık yapmamaktadır. Kırsalda ikamet edenlerin %40'ı aile içi, %16.4'ü ticari anlamda hayvancılık faaliyetlerini yürütmektedir. Kentte ikamet edenlerin %36.4'ü ticari, %12.2'si ise aile içi hayvancılık faaliyetlerini yürütmektedir (Çizelge 4.4).

Çizelge 4. 4. İkamet yerine göre üreticilerin hayvancılık faaliyetleri (%)

Hayvancılık yapma durumu	İkamet Yeri			Ki-Kare (P değeri)
	Kırsal	Kent	Toplam	
Ticari	16.4	36.4	25.0	
Aile içi	40.0	12.2	28.1	10.587
Yapmıyor	43.6	51.4	46.9	(0.005)
Toplam	**100.0**	**100.0**	**100.0**	

*Anlamlılık düzeyi %5 (0.05)

İkamet yerine göre hayvancılık faaliyetlerine yürütme durumunun farklılığının istatistiki açıdan anlamlığını ölçmek amacıyla Ki kare testi uygulanmıştır. Bu test sonucuna göre, ticari anlamda hayvancılık faaliyetlerini yürütenler kentte, aile içi hayvancılık faaliyetini yürütenler kırsal alanda daha fazla ikamet etmektedir ($p<0.05$).

4.3. Ekonomik Durum

Çalışma alanında yer alan üreticiler, ağırlıklı olarak tarımsal faaliyetlerden elde edilen gelire bağlı olarak yaşamlarını sürdürmektedir. Ancak, su sıkıntısı nedeniyle tarımdan elde edilen gelirin düşük olması, çocukların eğitimi vb nedenler, üreticilerin tarımsal üretim dışında çalışmasına neden olmuştur.

Çizelge 4. 5. Tarım dışı gelir ve gelirin yeterliliğini değerlendirme

	Yanıtlar	Sayı	%
İşletme dışı gelir	Yok	48	50.0
	Memur	18	18.8
	Serbest	17	17.7
	İşçi	13	13.5
Geliri yeterli bulma durumu	Gelirim yeterli	16	16.7
	Gelirim yetersiz	79	82.3
	Yanıtsız	1	1.0
Toplam		**96**	**100**

Tarımsal üretimin dışında geliri olan üreticilerin sayısı %50 dir. Diğer yarısı ise ek iş yapmamaktadır. Bunların % 18.8'ini memurlar oluşturmaktadır. Köy muhtarları da bu grupta incelenmiştir. Diğer üreticiler ise ya serbest olarak (%17.7) çalışmakta, ya da işçi olarak (%13.5) çalışmaktadır (Çizelge 4.5).

Yerleşim yerine göre ek iş yapma durumu incelendiğinde, kent merkezinde ikamet eden (Şanlıurfa ve Suruç) üreticilerin çoğunluğu olan %63.4'ü ek iş yaparken, kırsalda ikamet eden üreticilerin çoğunluğu olan %60.0'ı ek iş yapmamaktadır (Çizelge 4.6).

Çizelge 4. 6. İkamet yerine göre üreticilerin ek iş yapma durumları (%)

Ek iş yapma durumu	İkamet Yeri			Ki-Kare (P değeri)
	Kırsal	Kent	Toplam	
Yapmıyor	60.0	36.6	50.0	5.151 (0.019)
Yapıyor	40.0	63.4	50.0	
Toplam	100.0	100.0	100.0	

*Anlamlılık düzeyi %5 (0.05)

İkamet yerine göre ek iş yapma durumu farklılığının istatistiki açıdan anlamlığını ölçmek amacıyla Ki kare testi uygulanmıştır. Bu test sonucuna göre,

ikamet yerine göre üreticilerin ek iş yapma durumları farklı olup bu farklılık istatistiki açıdan anlamlıdır ($p<0.05$).

4.4. Toplumsal-Kültürel Yapı

Toplumsal kültürel yapı içerisinde, ikamet, dil, aşiret, girişimcilik ve kaçakçılık, kadınların tarımsal üretime katılımı, göç ve mevsimlik işçilik gibi konular işlenmiştir. Kürtçe, Suruç'ta yaygın olarak kullanılan dil olup, görüşülen üreticilerin tamamı Kürtçe ve Türkçe konuştuklarını dile getirmişlerdir. Araştırma alanında Arapça konuşulan üreticilere rastlanılmamıştır.

4.4.1. İkamet

Birçok köyde yer altı suyunun giderek azalması kırsal halkın ilçe ya da il merkezine zorunlu olarak göçe itmiştir. Bu varsayımdan hareketle üreticilere "ailenizle birlikte nerede ikamet ediyorsunuz?" sorusu yöneltilmiştir. Üreticilerin %57.3'ü köyde oturduklarını belirtirken, %30.2'si ilçede ve %12.5'i ise Şanlıurfa İli'nde oturduğunu dile getirmişlerdir (Çizelge 4.7). Araştırmada büyük toprak sahiplerinin pek fazla kırsal alanda oturmadığı, kentsel alanda ikamet ettikleri tarım dışı gelir getirici diğer sektörlerde çalıştıkları gözlenmiştir. Köyde oturmayanlar gerekçe olarak su kaynaklarının olmayışını ve eğitim olanaklarının yetersiz oluşunu göstermiş, ilçe ve il merkezinde kendilerine bir düzen kurmuşlardır. Suruç İlçe Merkezi'nde ikamet eden üreticilerin ortalama arazi varlıkları düşük olup 60.72 dekardır. Ortalama arazi varlığı en yüksek olan grup Şanlıurfa il merkezinde ikamet etmekte olup bu grubun ortalama arazi varlığı 166.08 dekardır (Çizelge 4.7).

Çizelge 4. 7. İkamet edilen yere göre ortalama arazi varlığı

İkamet ettiği yer	Ortalama arazi varlığı (dekar)	Kişi sayısı	%
Köy	90.40	55	57.3
Suruç	60.72	29	30.2
Şanlıurfa	166.08	12	12.5
Ortalama	**90.90**		
Toplam		**96**	**100.0**

Üreticilerin ikamet yerlerine göre ortalama arazi varlıklarının istatistiki açıdan anlamlığını ölçmek amacıyla Kruskal Wallis analizi yapılmıştır. Bağımsız değişken olan "ikamet ettiği yer" dikkate alınarak yapılan istatistiki anlamda farklılık analiz sonucuna göre; %5 önem seviyesinde ($p<0.05$) ikamet yerine göre üreticilerin ortalama arazi varlıkları değeri farklıdır ve bu durum istatistiki açıdan anlamlıdır (Çizelge 4.8). Non-parametrik analiz yöntemi olan Kruskal Wallis testinde, veri değerleri sıralı hale getirilir ve sıra toplamları grup büyüklüğüne bölünerek sıra ortalamaları hesaplanır ve bu ortalamalar karşılaştırılır.

Çizelge 4. 8. İkamet edilen yere göre ortalama arazi varlığı farklılığının istatistiki anlamlılığı

	Gruplar	N	Sıra ortalaması	Ki kare[a, b]	df	p
İkamet ettiği yer	Köy	55	50.91	6.357	2	0.042
	Suruç	29	38.78			
	Şanlıurfa	12	60.96			

a. Kruskal Wallis Testi
b. Gruplama değişkeni: İkamet ettiği yer

Kruskal Wallis testi sonucuna göre, ikamet yerine göre grupların ortalama arazi varlıklarının istatistiki açıdan anlamlılığı ispatlansa da bu farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığının tespiti için Mann Whitney U testi uygulanmıştır. Test sonucuna göre gruplar arasındaki istatistiki anlamlı farklılık Suruç ve Şanlıurfa grupları arasında olduğu tespit edilmiştir (Çizelge 4.9).

Çizelge 4. 9. Gruplar arası ortalama arazi varlığı farklılığının kaynağının analizi

	Gruplar	N	Sıra ort.	Test İstatistiği			
				Mann-Whitney U	Wilcoxon W	Z	p
İkamet ettiği yer	Suruç	29	18.17	92.000	527.000	-2.358	0.018[a, b]
	Şanlıurfa	12	27.83				

a. Gruplama değişkeni: İkamet ettiği yer
b. İlişkiler için düzeltilmemiş

4.4.2. Aşiret

Kırsal alanda bireyi etkileyen önemli bir etken aşiret yapısıdır. Araştırma bölgesinde bu yapının, bireyin davranışını önemli ölçüde etkileyip etkilemediğinin araştırılması büyük önem arz etmektedir. Bu bağlamda, toplumsal özelliklerden aşiret olgusuna kısaca değinilmiş, bu konuda yapılan araştırmalara yer verilmiştir. Bölgede yapılan araştırmalar, aşiret yapısının hemen hemen her alanda etkili

olduğunu ortaya koymaktadır. Bu nedenle bölgede yapılacak araştırmalarda, aşiret etkenini ele almamak daha doğrusu bölgedeki örgütlenmiş toplumsal yapıyı görmemek, gerçeğe yakın durumu gözden kaçırmaya eşittir. Ancak günümüzde hala varlığını devam ettiren aşiret düzeni, bireysel kararlar ağırlık kazandıkça etkisi de azalmaya başlamış, aşiret ilişkilerindeki biz bilinci giderek önemini kaybetmeye başlamıştır.

Aşiret, özellikle Güneydoğu ve Doğu Anadolu Bölgesi'nde var olan bir sistemdir. Kökenlerini göçebe yaşamda bulan yüzyılların aşiret düzeni, önce toprağa yerleşme, giderek tarımsal yapı değişmeleri, kentleşme ve son yıllarda bölgede yaşanan olağanüstü koşullar nedeniyle, değişik ölçülerde zayıflayarak çözülmeye uğramaktadır. Aşiretçilik bugün bile, salt bir toplumsal bağlaşma ve bağlılık biçimi olmakla kalmayarak, kimi alanlarda işlevselliği olan bir örgütlenmedir. Özellikle kan davası ve aileler arasındaki çekişmelerde çeşitli yaptırım ve yükümlülükleriyle önemli rol oynamaktadır. Günümüzde aşiret bağının en etkin olduğu alan politikadır (Sencer, 1993).

Aşiretin toplumsal ilişkileri düzenleyen bir yapı, bir ilişkiler ağı, yüzyıllardır kendisini yaratan insanlara hizmet veren bir düzen, düzeni sağlayan kurallar ve yaptırımlar bütünü, bir yönetim biçimi, tabakalandırılmış bir toplumsal örgütlenme biçimi, günlük yaşam kuralları, sembolleri, iletişim araçları ve yolları sunduğunu, mensuplarının kişisel ve toplumsal kimliklerini biçimlendirdiğini ve koruduğunu dikkate aldığımızda, aşiret yapısının neden çok kısa bir sürede ortadan kalkmayacağını anlamış oluruz. Bu noktada sosyal, ekonomik ve siyasal yapılar boşluk bırakmadan devreye girmelidir. Aksi taktirde bırakılan boşluklar aşiret tarafından doldurulmaya devam edecektir (Doğanay, 1994).

Şanlıurfa Suruç Bölgesi'nde Didanlı Aşireti, Mersavi (Mersaflar) Aşireti, Şeyhan (Şeyhanlı) Aşireti, Dinar Aşireti, Piyan Aşireti, Piranlı Aşireti, Alaaddin veya Alaadinli aşiretlerinin varolduğu saptanmıştır. Araştırmaya göre, Suruç Bölgesi'nde genellikle tüm aşiretler Hanefi mezhebine ait olup, Kürtçe konuşmaktadır (Sağanda, 2005).

İkbal (2001) ise, kitabında Suruç'ta Dınnayi, Pijan (20 000 ve üzeri) ve Şeddad (10 000 ve üzeri) olmak üzere üç büyük aşiret olduğunu belirtmiştir. Bu aşiretlerden, Dınnayi aşiretinin diğer iki aşiretten şive bakımından farklı olduğunu, etrafa zarar vermediklerini, tersine sorunları ve davaları karakola, adliyeye yansımadan kendi aralarında çözdüklerini dile getirmiştir. Yazara göre, aşiretin yapısında büyük bir edep vardır ve "almak" yerine "vermek" aşiretin temel felsefesidir. Aşiretler halka hizmetçilik yapan bir yapıya sahiptir. Aşiretlerin kolları şu biçimdedir. Dınnayi (yaklaşık 30 000 kişi) 3 koldan (Reşek'ler, Mendekor'lar, Bedrik'ler), Pijan (20 000 ve üzeri) 6 koldan (Mışkan'lar, Cımıkiler, Beşaltılar, Delıkiler, Bekmestalar, Babokiler, Atuşağı), Şeddad (10 000 ve üzeri) 3 koldan (Şeddadlar, Oği'ler, Asil'ler) oluşur. Bunlar dışında aşiretleri başka yerde olup, kolları Suruç'ta bulunanlar da vardır. Bunlara Kurubeg'ler, Didanlar, Karageçili'ler, Şeyhanlı'lar, Zizoğulları örnek verilebilir.

Araştırmada üreticilere aşiret ilişkileri ile ilgili sorular yöneltilmiştir. Ancak hassas bir konu olduğundan, üreticilerin çoğu açıklama yapma gereksinimi duymadan sorulara kısa yanıtlar vererek geçiştirmişlerdir. Üreticilerin aşiret üyeliği, kırda ya da kentte oturma durumuna göre Çizelge 4.10' da görülmektedir. Buna göre, kırsalda yaşayanların %81.8'i bir aşirete mensup olduğunu dile getirirken, kent yaşayanların %78'i bir aşireti olduğunu vurgulamıştır. Kırsalda oturan üreticilerin aşiret üyeliği, kentsel alanda yaşayanlara göre fazladır. Ancak üreticilerin ikamet yerlerine göre aşiret üyeliği konusunda istatistiki açıdan anlamlı faklılılığın ölçülmesi için yapılan ki-kare testine göre anlamlı ilişki bulunamamıştır ($p>0.05$).

Çizelge 4. 10. İkamet edilen yere göre bir aşirete üye olma durumu

Aşirete üyeliği	Kırsal	Kent	Toplam	Ki-Kare (P değeri)
Evet	81.8	78.0	80.2	0.210 (0.418)
Hayır	18.2	22.0	19.8	
Toplam	**100.0**	**100.0**	**100.0**	

*Anlamlılık düzeyi %5 (0.05)

Çizelge 4.11'de ise, üreticilerden bağlı bulundukları aşiretin adını söylemeleri istenmiştir. Ankete katılanların %19.82'si aşiretinin olmadığını belirtirken, %17.7'si bu soruyu yanıtlamak istememiştir.

Çizelge 4. 11. Aşiretin adı

	Dınnan	Bijan	Atman	Diğer	Yanıtsız	Aşiret yok	Toplam
Sayı	40	7	5	8	17	19	96
%	41,7	7,3	5,2	8,3	17,7	19,8	100,0

Üreticilerden bir aşirete bağlı olduklarını söyleyenler, aşiret adı olarak **"Dınnan Aşireti"** (%41.7) adını vermişlerdir. Bu aşiret, bir Kürt Aşireti olup, ilçenin birçok alanında görülmektedir.

Çizelge 4. 12. Aşiretle ilişki

	Yanıtlar	%
Aşiret ile ilişki düzeyi	Çok iyi	4.2
	İyi	20.8
	Orta	13.5
	İlişki yok	31.3
	Yanıtsız	10.4
	Aşiret yok	19.8
Aşiretinize karşı yükümlülük durumu	Evet	3.1
	Hayır	68.8
	Aşiret yok	19.8
	Yanıt yok	8.3
Aşiret ilişkilerinin tarımsal üretimi etkileme durumu	Etkilemez	69.8
	Etkiler	2.1
	Aşiret yok	19.8
	Yanıt yok	8.3
Toplam		**100.0**

Çalışmada üreticiler, bir aşirete bağlı olduklarını ancak ilişkilerinin olmadığını vurgulamışlar, aldıkları kararlara aşiret ileri gelenlerinin karışmadığını dile getirmişlerdir. Çizelge 4.12'de de görüldüğü gibi aşiretle bir ilişkisi olan üreticilerin oranı, %38.5 dir. İlişkilerinin olmadığını belirten üreticilerin oranı ise, %31.3'dür. Ayrıca üreticilerin çoğunlukla aşirete karşı bir yükümlülüğünün olmadığı söylenebilir (%68.8) ve aşiret, tarımsal üretimi etkilememektedir. Bu da bireylerin karar almada özgür olduğunu, aşirete karşı bir sorumluluğunun olmadığını göstermektedir.

Bu konuda bölgede çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Bunlardan bazılarına aşağıda yer verilmiştir. Ancak, Harran Ovası'nda Aktaş ve Öcal Kara (2007) tarafından yapılan bir araştırmada tersi bir durum saptanmıştır. Sulama, Harran Ovası'ndaki doğal ve toplumsal gerçeği göz önüne çıkarması bakımından göreli bir

önem ve anlama sahiptir. Harran Ovası'nda aşırı sulama bir köyün, bir yörenin, bir üretici katmanının, bir kişinin özgül bireysel bir davranış türü değildir. Başka deyişle, üreticiler, bir bütün olarak aşırı sulama yapmaktadırlar. Aşırı sulama, bir ortak davranış türüdür. Aşırı sulama ortak davranış niteliğiyle sosyolojik bir özellik taşımaktadır. Bu bağlamda oymak üyesi, öncelikle aşiret ileri gelenlerinin sulama davranışını izlemektedir. Aşiret seçkinleri, kendilerini boş yere riske atmaz. Onun bir bildiği vardır, diye düşünür oymak üyesi. Eğer onlar, pamuğu üretim mevsiminde 12 kez suluyorsa, kendisi de 12 kez sulamak ister. Fırsatını bulursa 12'yi aşmak ister. Bu durum oymak içinde doğa ve su kaynaklarını kirleten bir yarışma yaratır. Oymak üyeleri, bir bütün olarak koşullanmış biçimde bir ortak davranış özelliği gösterir. Başka deyişle, sulama konusunda oymak üyelerinin hepsi birbirini izleyip gözlemleyerek aşırı sulamada yarışır. Ancak aşiret düzeni, Harran Ovası'nda sulamanın başlamasıyla birlikte bir değişim sürecine girmiştir. Ancak evrimleşme süreci henüz tamamlanmamıştır.

Ökten (2004)'e göre, aşiret bağı, insanlar için güvenlikten barınmaya birçok alanda işlevsel olan bir toplumsallaşma düzeneği olarak görülmektedir. Bu kadar yüksek bir oranda olan aşiret bağlılığı, kişilerin hangi partiye oy vereceklerinden, aile, evlilik ve diğer birçok alanda belirleyici olmakta, çeşitli yükümlülükler getirmektedir.

Sulama, Harran Ovası'ndaki doğal ve toplumsal gerçeği göz önüne çıkarması bakımından göreli bir önem ve anlama sahiptir. Harran Ovası'nda aşırı sulama bir köyün, bir yörenin, bir üretici katmanının, bir kişinin özgül bireysel bir davranış türü değildir. Başka deyişle, üreticiler, bir bütün olarak aşırı sulama yapmaktadırlar. Aşırı sulama, bir ortak davranış türüdür. Aşırı sulama ortak davranış niteliği ile sosyolojik bir özellik taşımaktadır (Aktaş ve Öcal Kara, 2007)

Öcal Kara (2007), tarafından Şanlıurfa'da kırsal alanda kadınlarla yapılan bir araştırmada da kadınların yayım çalışmasından yararlanmasına etki eden olumsuz etkenler araştırılmıştır. Feodal koşullar, kadınların yayım çalışmasına katılımını önemli derecede etkilemektedir. Kadınlar, bayan yayımcılar tarafından kendilerine

yönelik tarımsal yayım çalışması istediklerini belirtmişlerdir. Bu durum, kadınların aşiretin ve dolayısıyla köy toplumunun baskısı altında olduğu sonucunu doğurmaktadır.

İlçede yapılan sözlü görüşmelerde, Suruç'ta feodal ekonomik ilişkilerin son derece zayıf olduğu saptanmıştır. İlçede ekonomik yapı 1960'lı yılardan sonra şekil değiştirmiştir. 1960'lı yıllara kadar feodal ilişkilerin ağırlıklı olduğu ilçede, 1960'lardan sonra göçle başlayan süreç feodaliteye dayalı ilişkileri derinden sarsmıştır. Aşiret yaşamının geleneksel yapısının Suruç'ta çözülmeye başladığı, bu bağlamda Suruç'un toplumsal değişime açık olduğu çıkarımına ulaşılabilir.

4.4.3. Girişimcilik ve kaçakçılık

İlçenin Suriye sınırına komşu olması nedeniyle bölgede, uzun yıllar "belgesiz sınır ticareti" olarak tanımlanan kaçakçılık yapılmıştır. Ancak sınırda alınan tedbirler sonucu kaçakçılık azalmıştır. Bu durumun tüm yöre halkı tarafından bilinen bir gerçek olması nedeniyle üreticilere, "Ailenizde geçmişte kaçakçılık yapan var mıydı?" sorusu yöneltilmiştir. Bu soruyu üreticilerin büyük bir bölümü (%45.8) yanıtlamamıştır. Ailesinde geçmişte kaçakçılık yapmayanların oranı %32.3, yapanların oranı ise, %21.9'dur (Çizelge 4.13). Riskli bir soru olduğundan doğru yanıt vermek için çekindikleri düşünülmektedir. Çünkü, birçok ailenin geçmişte kaçakçılık yaptığı bilinmektedir. Görüşmelerde de, geçmiş yıllarda kaçakçılığın çok yapıldığı dile getirilmiştir.

Çizelge 4. 13. Kaçakçılık yapma durumu

Yanıtlar	Sayı	%
Evet	21	21.9
Hayır	31	32.3
Bilmiyorum	44	45.8
Toplam	**96**	**100.0**

Bu konunun ele alınmasının ana nedeni, Suruç'ta bireylerin girişimci, cesur, risk almayı seven vb. özelliklerle anılmalarıdır. Kaçakçılığın Suruç insanı üzerinde bu tür etkiler yaptığı, geçmişteki yaşam şartlarından ve aileden gelen bir özellik

olduğu sözlü görüşmelerde anlatılmıştır. Ancak anket sorularında böyle bir soruya yanıt vermek istemediklerinden bilimsel rakamlar ve testlerle durum açıklanamamıştır.

Bunun dışında üreticilere yönetilen diğer bir soru da, "Suruç Ovası üreticisini girişimci olarak nitelendiriliyor. Bu konuda ne düşünüyorsunuz?" sorusuna üreticilerin %79.2'si Suruç halkını girişimci olarak tanımlamıştır (Çizelge 4.14). Üreticiler bu girişimcilik özelliğinin daha çok çalışkan ve cesur olmalarından, risk almayı sevmelerinden kaynaklandığını düşünmektedir (%36.5). Tarımsal üretimin sınırlı ve gelirin düşük olmasından dolayı mecburiyetten girişimci olduklarını düşünenlerin oranı %22.9'dur. Üreticilerin %19.8'i ise, deneyimli olduklarından girişimci kişilik özelliği gösterdiklerini vurgulamıştır. Bireysel görüşmelerde, Suruç halkının ticarete yatkın olduğu, tüccarlık yaptıkları, fabrika sahibi oldukları ve birçok farklı mesleklerde çalıştıkları dile getirilmiştir.

Çizelge 4. 14. Suruç Halkının Girişimciliği

Yanıtlar	Sayı	%
Çalışkanlar, Cesurlar, Risk Alırlar	35	36.5
Deneyimleri var	19	19.8
Mecburiyetten girişimciler	22	22.9
Bilmiyorum	20	20.8
Toplam	**96**	**100.0**

Üreticilerin suyun olmaması nedeniyle farklı yerlerde, farklı işlerde çalışmak zorunda kalmaları çevrede onların girişimci olarak görülmesine neden olmuştur. Başka illerde tarımsal üretim faaliyetinde bulunmanın birey üzerinde bir çok alanda olumlu etki yaptığı söylenebilir. Aktaş ve ark., (2005), mevsimlik işçi olarak çalışmanın, orada gördükleri tarımsal yöntemlerin yeniliklerin benimsenmesini olumlu etkilediğini, bu durumun toplumsal evrimleşmeye de katkı sağladığını tespt etmişlerdir.

4.4.4. Kadınların tarımsal üretime katılımı

Suruç Ovası'nda kuru koşullarda tarım yapıldığından kadınlara tarımsal üretimde fazla ihtiyaç duyulmamaktadır. Kadınlar daha çok hayvancılık

faaliyetlerinde çalışmaktadır. Ankete katılan üreticilerin %30.2'si kadınların tarımsal üretimde çalıştığını, %67.7'si ise çalışmadığını belirtmiştir (Çizelge 4.15).

Çizelge 4. 15. Kadınların tarımsal üretime katılımı

Yanıtlar	Sayı	%
Evet	29	30,2
Hayır	65	67,7
Yanıtsız	2	2,1
Toplam	**96**	**100,0**

Sulamadan sonraki toplumsal değişimi saptamak amacıyla ovada kadınlarla ilgili bir çalışmanın yürütülmesi önerilebilir. Çünkü, kuru tarım koşullarında kadınlar tarımsal üretimde çalışmamaktadır ancak sulu tarımla birlikte çalışması beklenebilir. Anket uygulaması sırasında birçok köy göç verdiğinden oldukça sıkıntı yaşanmıştır. Bu nedenle kadın üreticilerle yapılacak anketler kapsam dışı bırakılmıştır. Ancak yapılan sözlü görüşmelere ve gözlemlere dayanarak evde su kullanımının yöneticisi durumunda olan kadınların suyu özlemle beklediği söylenebilir. Sulama sonrası bu konu araştırılması gereken en önemli konulardan biridir.

4.4.5. Göç ve mevsimlik işçilik

İlçenin canlı bir ekonomik hayatı bulunmamaktadır. Sulama suyunun yeterli olmaması nedeniyle toprağın işlenememesinden dolayı, yöre halkı geçimlerini sağlayabilmek amacıyla yaz aylarında aileleri ile birlikte çevre il ve ilçelere mevsimlik tarım işçisi olarak gitmektedirler. İlçe nüfusunun büyük bir bölümünün işsiz olduğu, genellikle Bozova, Harran, Akçakale, Viranşehir, Mardin-Kızıltepe İlçeleri ile ülkenin değişik illerine aileleri ile birlikte göç ettikleri tespit edilmiştir.

Şanlıurfa İli, 2008 yılında %3.36 ve 2009 yılında %2.51 oranında nüfus artış hızına sahipken, Suruç İlçesi aynı yıllarda sırasıyla %-0.54 ve %-1.25 oranında nüfus azalışı gözlemlenmektedir. 1990 yılında Suruç İlçesi'nin Şanlıurfa toplam nüfusuna oranı %8 iken bu oran 2009 yılında %6'ya gerilemiştir. Bu bilgiler ışığında Suruç, Şanlıurfa ilçeleri içerisinde en çok göç veren ilçe konumundadır. Aynı zamanda Suruç'ta 0-15 yaş arası nüfusun toplam nüfusa oranı %40 civarındadır ve literatürde

"göçe yatkın nüfus" olarak tanımlanan en çok göç veren nüfus grubunu oluşturan 15-30 yaş arası nüfusun toplam nüfusa oranı da %30.45'tir. Göçe yatkın genç nüfus oranının yüksek olduğu, ilçe nüfusunun yaklaşık %45'inin kırsal alanda ikamet ettiği Suruç İlçesi'nde, sulu tarıma geçiş ve kırsal alanlarda istihdam olanaklarının artmasıyla birlikte göç oranlarında önemli azalışlar olacağı, orta ve uzun vadede Suruç'un göç veren ilçe konumundan çıkacağı öngörülmektedir (KKA, 2011).

Şahinalp (2012) tarafından Suruç İlçesi'nde yürütülen çalışmada, Suruç Ovası ve yakın çevresinde görülen ve yüzyıllar boyunca kullanılan bir kırsal mesken tipi olan Suruç Kümbet evlerini araştırmıştır. Çalışmada, Suruç İlçesi'nin kırsal alanlarında 1980'li yıllara kadar yaygın olarak kullanılan kümbet evlerin yok olmasının en büyük nedenlerinden birinin kırsal alanlardan şehirlere doğru yaşanan göçler olduğunu ileri sürmüştür. Gerek sosyal ve siyasal olaylar, gerekse susuzluk sorunu, bu durumun en önemli nedenini oluşturmuştur. Göç edenlerin daha önce kullanılmış oldukları bu evler daha sonra kullanılmamış ve başıboş olarak ayakta kalmaya çalışmışlardır. Bunun yanında göç edenlere ait evler çoğu kez akrabalar tarafından ahır, tahıl ve saman ambarı olarak kullanılmış, içinde yaşanılabilmesi için gerekli olan yıllık bakımlar yapılmamıştır. Bu nedenle bu evler, zamanla bakımsızlıktan dolayı yıkılmaya başlamışlardır.

Bölgedeki diğer bir göç biçimi mevsimlik işçiliktir. Üreticilerin %61.5'inin ailesinde ve köyünde mevsimlik işçilik için ilçe dışına giden birey bulunmamaktadır. Buna karşın üreticilerin %34.4'ünün ailesinde ya da köyünde mevsimlik işçilik için ilçe dışına giden birey bulunmaktadır (Çizelge 4.16). Sözlü görüşmelerde, yer altı sularının azalmaya başlamasından sonra mevsimlik işçiliğe gidenlerin önemli ölçüde arttığı, daha sonra (halkın tarım dışı başka alanlara yönelmesi, ekonomik durumun iyileşmesi, kente göçten) giderek azaldığı belirtilmiştir.

Çizelge 4. 16. Mevsimlik işçilik

Yanıtlar	**Sayı**	**%**
Evet	33	34.4
Hayır	59	61.5
Yanıtsız	4	4.2
Toplam	**96**	**100,0**

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde devletin ekonomide müdahaleci yaklaşımları dolayısıyla, ekonomik gelişme ve kalkınmaya yönelik uygulanan; düşük faiz ve hibeli destekler, bürokratik destekler (vergi, sigorta vb.) bölgenin gelişmemişlik kıskacından kurtulmasına istenilen düzeyde katkı sağlayamamıştır. Yalnızca Türkiye'nin değil, dünyanın sayılı projelerinden olan GAP'ın başlaması bile, ailelerin yoksulluk batağında kaybolmalarını engelleyememiştir. GAP'a karşın her yüz yıl binlerce insan, binlerce aile yaşayabilmek için memleketlerinden ayrılarak, mevsimlik tarım işçiliği yapmak amacıyla göç etmektedir. Göç etmeyen, bölgede kalan insanlar ise devletin mali transferleri ve yardımları ile ayakta durmaya çalışmaktadır (Sevinç 2016). Suruç İlçesi kırsalında yaşayan ailelerden mevsimlik tarım işçiliğine gitmeyenler, kuru tarıma ya da hayvancılığa devam etmişler ya da tarım dışı alanlara yönelerek yaşamlarına devam etmişlerdir.

Az topraklı ve topraksızların Türkiye'nin diğer bölgelerine mevsimlik isçi olarak gitmeleri, orada gördükleri tarımsal yöntem ve yeniliklerin benimsenmesini de olumlu etkilemektedir. Ayrıca bu, toplumsal evrimleşmeye de katkı sağlamaktadır (Aktaş, 2005b). Sulama sonrası süreçte, mevsimlik tarım işçiliğinin olumlu etkilerinin olup olmadığı yeni bir çalışma ile araştırılıp, yorumlanabilir.

4.5. Tarımsal Üretim

4.5.1. Köy dışı tarımsal üretim

Üreticilerin %30.2'sinin kendi köyleri dışında tarımsal üretim yaptığı, %69.8'inin ise yapmadığı tespit edilmiştir (Çizelge 4.17). Bu durum, üreticinin ek iş yapma durumuyla karşılaştırıldığında, köy dışında daha önceleri tarımsal üretim yapmış olan 29 üreticinin %93.1'inin bir ek iş yaptığı görülmektedir.

Çizelge 4. 17. Ek iş yapma durumlarına göre köy dışı tarımsal üretim (%)

	Köy dışı üretim durumu		
	Yapıyor	**Yapmıyor**	**Toplam**
Ek iş yapmıyor	6.9	68.7	50.0
Ek iş yapıyor	93.1	31.3	50.0
Toplam	**100.0**	**100.0**	**100.0**

Ovada gerek üreticilerle, gerek kamu kuruluşlarına, gerekse özel işletmelerde yapılan sözlü görüşmelerde, yıllarca suyu bekleyen Suruç halkının, Harran ve Akçakale üreticisini pamukla tanıştıranlar oldukları dile getirilmiştir. Önceleri buralarda pamuk ekimini öğreten, çalışan Suruç halkı, zaman içerisinde yarıcılık yapmış, daha sonraları ise, bu bereketli toprakları satın almışlardır. Yine yapılan sözlü görüşmelerde Şanlıurfa Organize Sanayi Bölgesi'nde birçok girişimcinin Suruç'lu ve müteşebbis ruhun temsilcileri olduğunu belirtmişlerdir. İkbal (2009) kitabında konuyla ilgili şu tespiti yapmıştır: "O dönemlerde yöremizde pamukçuluk tek Suruç'ta yapılırdı, Suriye'den getirilen Hollanda su motorlarıyla yer altı kuyularından helezon dediğimiz mekanizma ile tarlalar sulanırdı. Suruçlar arazilerinin az olması ve suların çekilmesi ile Harran'dan Iğdır'a ve Kazakistan'dan Sudan'a kadar pamuk ekmeye gitmişlerdir. Yine, bu yörelerde çiftçiler yer altı kuyularını kendi sermayesi ile kazarak su çıkarmış ve ilgili tarlayı 5-7 yıl arasında işleyerek daha sonra tarla ve kuyuyu sahibine bedelsiz bırakarak "yap işlet devret modelini" 40 yıl önce uygulamışlardır. Suruç insanı, Suruç'un Şanlıurfa'nın batıya açılan kapısı olması ve daha önceki "sınır ticareti" deyiminden hareketle müteşebbis ve ticari konularda cesurdurlar."

4.5.2. Genel tarımsal sorunlar

Üreticilere göre en önemli sorunun ne olduğunu saptamak amacıyla beşli likert ölçeği kullanılmıştır. Üreticilerden her bir seçeneğin önem derecesini önemsizden (1), çok önemliye (5) kadar numaralaması istenmiştir (Çizelge 4.18).

Üreticiler, en önemli sorunu su yetersizliği olarak değerlendirmiştir. Bu, beklenen bir durumdur. Çünkü su, Suruç üreticisinin yıllardır en önemli sorununu oluşturmaktadır. İkinci sırada ise, tarım alet makine yetersizliği gelmektedir. Sulu tarımla beraber tarım alet makinelere gereksinim doğrudan artacaktır. Öncelikli tarımsal yatırımların incelendiği Çizelge 4.25'de üretici arazi yatırımından sonra tarım aletlerine yatırım yapacağını belirtmiştir. Bu nedenle iki çizelge birbiriyle örtüşmektedir. Üreticilerin üçüncü sorunu toprak yetersizliğidir. Ancak gelirlerinin artmasıyla arazi alacaklarını belirtmişlerdir. Bu duruma, bir sonraki bölümde yatırım

önceliği indeksinde de değinilmiştir (Çizelge 4.25). Burada, üreticinin en önemli gereksinimin su olduğu, suyun gelmesi durumunda üreticinin arazisi yetersiz olsa bile, kira ya da ortakçılık yoluyla tarımsal gelirini artırabileceği söylenebilir.

Çizelge 4. 18. En önemli sorunları öncelikli değerlendirme

Sorunlar*/ Önem dereceleri	Önemsiz	Az önemli	Orta önemli	Önemli	Çok önemli	Ortalama	Standart Sapma
Su Yetersizliği	4	0	3	1	88	4.76	0.867
Tarımsal Alet Makine Yetersizliği	13	10	14	18	41	3.67	1.456
Toprak Yetersizliği	20	8	7	15	46	3.61	1.625
Sermaye Yetersizliği	23	14	16	14	29	3.13	1.571
Bilgi Yetersizliği	32	16	16	16	16	2.67	1.499
Toplulaştırma	38	19	14	11	14	2.42	1.470
İşgücü	47	15	13	10	11	2.20	1.434
Pazarlama	53	12	9	7	15	2.16	1.531
Drenaj	42	24	17	2	11	2.13	1.316
İlaç Temini	45	23	17	8	6	2.03	1.235
Depo	49	20	13	4	10	2.02	1.330
Tohum Temini	45	26	12	10	3	1.96	1.142
Gübre Temini	49	22	12	8	5	1.94	1.204

*1: Önemsiz, 2:Az önemli, 3:Orta düzeyde önemli, 4:Önemli, 5:Çok önemli”

Ayrıca üreticiler, sermaye yetersizliğinin dördüncü sırada önemli bir sorun olduğunu belirtmiştir. Ülkenin tarımsal yapısı içerisinde önemli bir sorun olan sermaye yetersizliği, tarımın modernleşmesini de olumsuz etkilemektedir. Bunun ana nedenlerinden biri de, işletmelerin yeterli büyüklükte olmaması ve sermaye birikimi sağlayamamasıdır. Sermaye azlığı, işletmelerde gerekli yatırımların yapılmasını olumsuz etkilemektedir. Bunun da kalkınma sorununun bir parçası olduğu söylenebilir.

Beşinci öncelikli sorun ise, bilgi yetersizliğidir. Üretici her ne kadar yıllardır tarımsal üretim yapsa da, yeni ürünlerin üretiminde yeni bilgilere gereksinim duyacaktır. Burada da tarımsal yayım çalışmasının önemi ve niteliği ortaya çıkmaktadır. Üreticinin bunu sorun olarak görmesi ve son sıralarda görmemesi, üreticilerin yayım çalışmalarına katılacaklarının bir göstergesidir.

Toplulaştırma, altıncı sırada sorun olarak görülmektedir. Üreticilerin bir bölümü toplulaştırma çalışmalarından memnun olduğunu dile getirirken, diğer bir bölüm de memnun olmadığını belirtmiştir.

Yedinci sırada sorun olarak görülen konu ise, işgücüdür. Üretici, sulamayla birlikte işgücü gereksiniminin de artacağının bilincedir. Özellikle pamuk bitkisi ovada yaygınlaşırsa işgücü talebi de artacak, dolayısıyla ovadaki istihdam olanakları artacaktır. İleriki yıllarda üreticilerin makineli hasata geçmesi beklenmektedir. Ancak yine de işgücüne gereksinim her zaman olacaktır. İşgücünü aile içerisinden sağlayamayan işletmelerin talebi daha da fazla olacaktır. Özellikle kentsel alanlarda aile düzeni kuran üreticiler, iş zamanı da ailesini köye getirmekte zorlanabilir. Ayrıca mevsimlik tarım işçiliğine başka ilçelere ya da illere giden aileler için ovaya su gelmesi olumlu bir durum olarak görülebilir.

Sekizinci önem derecesinde ise, pazarlama sorunu bulunmaktadır. Üreticiler pazarlamayı büyük bir sorun olarak görmemektedir. Bunun en büyük nedeninin, Suruç'luların ilçede ya da ilde, hatta başka illerde ticaretle uğraşmasından kaynaklandığı ileri sürülebilir. Dokuzuncu sırada ise drenaj sorunu yer almaktadır. Anketlerin uygulama aşamasında ovaya su verilmediğinden üretici, drenajın çok önemli olmadığını düşünmektedir. Çünkü proje, basınçlı sulama tekniklerini öngördüğünden üreticiler, taban suyu sorunu ile karşılaşılmayacağını düşünmektedirler. Ancak sulamanın daha ilk yıllarında (2017) yaşanan taban suyu sorunu, drenajın önemini ortaya koymaktadır (Bkz. EK-3). Bu durum, projenin adının olumsuz anılmasına da neden olmuştur. Diğer sorunlar ise sırasıyla, ilaç temini, depolama, tohum temini ve gübre teminidir. Üretici bunları sorun olarak görmemekte, bireysel olarak çözebileceğini düşünmektedir.

Gökçe ve ark. (2010) tarafından yapılan araştırmada da, hane reislerinin tarımsal üretimde karşılaştıkları en önemli sorun olarak en yüksek oranda "sulamayı" dile getirmişlerdir. Diğer sorunlar ise, toprak yetersizliği, gübreleme-ilaçlama, bilgi eksikliği ve tarımsal araç-gereç eksikliğidir.

Bu tür sorunlar, durum çözümlemesi yapıldıktan sonra kurumların eşgüdümü ve nitelikli, katılımcılığı öngören tarımsal yayım çalışmaları ile çözülebilecektir.

Ayrıca üreticilere göre köydeki en önemli sorunun ne olduğunu saptamak amacıyla beşli likert ölçeği kullanılarak önem derecelerini belirtmeleri, her bir seçeneği en önemsizden (1), çok önemliye (5) kadar numaralaması istenmiştir. Çizelgeye göre köydeki en önemli sorunlar sırasıyla (ortalamaya göre); sulama suyu, içme suyu, sağlık ocağı, danışman/yayımcı, yol, okul, cami, drenaj olarak belirtilmiştir. İlk sıraları su sorunu oluştururken, dördüncü sırada köyde bir tarım danışmanının bulunmamasını sorun olarak görülmektedir. Yine drenaj ise, en son sırada yer almaktadır (Çizelge 4.19).

Çizelge 4. 19. Köydeki sorunları önceliklerine göre değerlendirme

Sorunlar*/ Önem dereceleri	Önemsiz	Az önemli	Orta önemli	Önemli	Çok önemli	Ortalama	Standart Sapma
Sulama Suyu	6	2	2	2	84	4.63	1.078
İçme Suyu	6	2	10	13	65	4.34	1.150
Sağlık Ocağı	25	9	8	11	43	3.40	1.707
Danışman/Yayımcı	23	5	24	17	27	3.21	1.514
Yol	25	13	19	11	28	3.04	1.576
Okul	46	15	7	6	22	2.41	1.652
Cami	49	19	12	8	8	2.03	1.318
Drenaj	55	20	8	2	11	1.90	1.334

*1: Önemsiz, 2: Az önemli, 3:Orta derecede önemli, 4:Önemli, 5:Çok önemli

4.5.3. Tarımsal ürün deseni ve beklenen değişim

Ovada pamuğun ana ürün olarak ekileceği, hem anket sonuçlarına hem de yapılan sözlü görüşmelere dayanarak söylenebilir. Suruç üreticisinin pamuk tarımını biliyor olması, bu konuda ana etken olabilecektir. Alan araştırmasında üreticilere ovaya su verilmesi sonrası pamuk ekip ekmeyecekleri sorusu yöneltilmiştir. Üreticilerin %80.2'si su geldikten sonra pamuk ekimi yapacaklarını, %19.8'i ise pamuk ekimi yapmayacaklarını belirtmiştir. Üreticilerin pamuk ekme konusundaki tutumlarının belirleyici değişkeni sahip olunan arazi varlığıdır. Pamuk ekme yönünde

davranış sergileyen üreticilerin ortalama arazi varlığı 105.42 dekar olup, ekmeyecek olan üreticilerin arazi varlığı ise 32.05 dekardır (Çizelge 4.20).

Çizelge 4. 20. Ovaya su verilmesi sonrası pamuk ekme durumu ve ortalama arazi varlığı

Pamuk ekme durumu	Kişi sayısı	%	Ortalama arazi (dekar)
Ekecek	77	80.2	105.42
Ekmeyecek	19	19.8	32.05
Toplam	**96**	**100.0**	**90.90**

Su gelme sonrası pamuk ekme durumuna göre farklı çıkan arazi varlığı ortalamalarının istatistiki açıdan anlamlığını ölçmek amacıyla "Tek Yönlü Anova" testi uygulanmıştır. Test sonucunda %5 anlamlılık önem seviyesinde ovaya su verilmesi sonrasında pamuk ekme tutumuna göre hesaplanan ortalama arazi varlıklarının farklılığı, istatistiki açıdan anlamlı çıkmıştır ($p<0.05$). Bu durum, üreticilerin ortalama arazi varlıklarının ovaya su verilmesi sonrasında pamuk ekme tutumları üzerinde belirleyici olduğunu göstermektedir (Çizelge 4.21). Arazisi büyük olan üreticilerin pamuk ekme olasılığının daha yüksek olduğu söylenebilir.

Çizelge 4. 21. Pamuk ekimi yapma durumuna göre üreticilerin ortalama arazi varlığının farklılığı

	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	82021.310	6.528	.012
Within Groups	12564.209		
Total			

KKA (2011)'e göre ovada sulu tarıma geçilmesiyle tarla ürünleri içinde %4'lük bir paya sahip olan pamuk alanlarının ortalama olarak %50'ye çıkması beklenmektedir. Ayrıca Harran'da oluşan ürün yoğunluğu artışı %35 dolayındadır. Suruç İlçesi'nde de buna benzer oranlarda potansiyel bir artış olacağı düşünülmektedir.

Öcal Kara ve ark. (2015) Harran Ovası'nda pamuk tarımı yapan üreticilerin %93'ünün destekleme olmazsa pamuk üretmeyeceklerini tespit etmişlerdir. Üreticilerin maliyetlerin yüksek oluşu nedeniyle yalnızca desteklemenin kendilerine kaldığını, bu nedenle pamuk ekim alanını arttırılabileceğini belirtmişlerdir. Pamuk

fiyatlarının yıldan yıla yüksek miktarlarda değişim göstermesi üreticileri hem olumlu, hem de olumsuz yönde etkilemektedir. Üreticilerin % 7'sinin pamuk fiyatları yüksek olursa destekleme olmadan da pamuk üreteceklerini tespit etmişlerdir.

Diyarbakır ve Şanlıurfa illerinde pamuk üretim potansiyeli dikkate alındığında üretim miktarının hala yeterli olmadığı, üretim miktarının artmasına yönelik yasal, ekonomik ve teknik çalışmaların yapılması ve yeniden düzenlenmesi gerekmektedir (Başbağ ve ark, 2011).

Üreticilerin su gelmesi durumunda ekmeyi planladıkları tarımsal ürünler önem sırasına göre Çizelge 4.22'de verilmiştir. Öncelikli olarak belirttiği ürüne 1, an az öncelik verdiği ürüne 6 değeri vermek koşuluyla derecelendirme yapılmıştır. Ürün ekmeyi planlamayan ve faaliyetlerine hayvancılık yaparak devam etmek isteyen 7 üretici indeks dışında bırakılmıştır. Üreticiler, ovaya su geldiğinde öncelikli olarak "pamuk" ekmeyi planladıklarını belirtmiştir. Pamuk; hem açık uçlu soruya verilen cevapta, hem de indekse dayalı derecelendirmede ilk sırada yer almaktadır. Destekleme ödemeleri pamuğa daha fazla olduğu için, pamuk daha fazla ekilmek istenmektedir. Bu da su tüketiminin daha fazla olmasına neden olacak, ovaya verilen suyun kullanıcılara ulaşmasında sıkıntılar yaratabilecektir. İndekse dayalı derecelendirmede, ikinci sırada ekilmesi planlanan ürün mısırdır.

Çizelge 4. 22. Sulama sonrası öncelikli ekilecek ürün

Sulama sonrası ekilecek ürün	1. Tercih	2. Tercih	3. Tercih	4. Tercih	5. Tercih	6. Tercih	İndeks	Derece
Pamuk	40	23	9	9	7	1	190	1
Mısır	8	45	28	5	3		217	2
Sebze/meyve	24	5	11	38	9	2	276	3
Buğday/arpa	11	9	32	21	3	13	302	4
Diğer bitkiler	2	3	9	12	54	9	407	5
Sera	4	4		4	13	64	477	6

Üreticilerin geçmiş yıllarda meyve bahçeleri ve nar ürettiği bilinen bir gerçektir. Sulu tarıma geçişle nar üretiminde artış olacağı, meyveciliğin tekrar gelişmesi beklenebilir. Suruç'ta sulama öncesi tarla ürünleri tarımı yaygındır. Bir endüstri bitkisi olan pamuk için, su hariç, ovada yeterli bilgi birikimi ve deneyim

mevcuttur. Çünkü ovada su kaynakları azalmadan önce birçok ürünün tarımı yapılmıştır. Bu nedenle Suruç Ovası'nın Fırat Nehri ile buluşmasını halk, büyük bir özlemle beklemektedir. İkbal (2001) çalışmasında, suyun bolluğu ile ilçedeki sebze meyve açısından yaşanan bereketli yılları detaylı biçimde anlatmaktadır. Tüm çalışmaların bitmesiyle birlikte ilçede ekonomik hayatın canlanması, bölgenin ve ülkenin gıda gereksinimine ilçenin katkıda bulunması beklenmektedir.

Çizelge 4.23'de ise, üreticilere su gelmesi durumunda ikinci ürün olarak ekmeyi planladıkları tarımsal ürünlerin neler olduğu sorusu açık uçlu olarak sorulmuş ve bu ürünleri önem sırasına göre belirtmeleri istenmiştir. Verilen cevaplar dört başlık altında toplanmıştır.

Üreticiler tek ürün olarak genellikle pamuk tarımını düşünmektedir. Ancak ikinci ürün ekecekleri yıllarda ise öncelikli olarak buğday mısır ekebileceklerini dile getirmişlerdir. Ovada sebzecilik ve mısırın da ikinci sıralarda görülebileceği tahmin edilmektedir. Öncelik olarak üçüncü sırada ise pamuk-sebze/meyve tarımı görülmektedir. Pamuk ve buğdayın ekim zamanlarının birbiriyle uymaması pamuğun ikinci ürün olmasına çoğu zaman olanak tanımamaktadır. Ancak geç ekilen yeni çeşitler, buğdaydan sonra pamuk tarımını da olanaklı kılmaktadır. Ancak pamuğun ikinci ürün olarak ekilmesi, bilim çevrelerince çok fazla önerilmemekte, pamuğun lif kalitesinde düşüşe neden olduğu düşünülmektedir.

Çizelge 4. 23. İkinci ürün önceliği

İkinci ürün ekim	1. Tercih	2. Tercih	3. Tercih	4. Tercih	İndeks	Derece
Buğday – mısır	47	18	6	2	109	1
Sebze/meyve – mısır	14	25	18	16	182	2
Pamuk – Sebze/meyve	3	15	34	21	219	3
Buğday – pamuk	9	15	15	34	220	4

Bu konuyla ilgili yapılan üretim tekniği ile ilgili çalışmalarda şu bulgular elde edilmiştir. Ekimin gecikmesiyle taraklanmanın daha erken olduğu, çiçeklenmenin ise geciktiği; bitki boyu, odun ve meyve dalı sayılarının azaldığı; bunun da verimin azalmasına neden olduğu saptanmıştır. İkinci ürün pamuk üretiminde hasada yakın zamanda iklim koşullarının olumsuz seyretmesi koza açımını engellemekte ve

verimin düşmesine neden olmaktadır. Bu nedenle ekimin Haziranın ilk yarısında yapılması gerektiği ve buğday hasadından sonra zaman kaybetmemek için anıza ekim sistemlerinin uygulanmasının yararlı olduğu ileri sürülmüştür (Baran, 2013). Pamukta ikinci ürün tarımı, sonbaharda erken dönemde oluşan yağışlara bağlı olduğu ve bu nedenle erkenci pamuk çeşitleri tercih edilmelidir. Ayrıca, arpa ve mercimek gibi erken hasada gelebilen bitkilerle ikinci ürün pamuk yetiştiriciliği ile ilgili çalışmalar yürütülmelidir (Çopur ve Yuka, 2016).

4.6. Ekonomik Bulgular

4.6.1. Kredi

Tarımsal yayım, tarımsal gelişmenin önemli bir unsurudur. Ancak yayım tek başına düşünüldüğünde zayıf bir araçtır. Fakat fiyat desteği, girdi temini, kredi gibi unsurlarla kombine edildiğinde etkisinin artacağı söylenebilir (Contado,1997; Çukur, 2007). Günümüzde birçok banka tarımsal kredi kullanımını üreticinin hizmetine sunmuştur. Bu bağlamda sulama sonrası süreçte üreticilere kredi kullanma konusunda düşünceleri sorulmuştur. Buna göre, üreticilerden %34.4'ü kredi kullanmaya istekli iken, %41.7'si kredi kullanmaya isteksiz olup %24.0'ı ise henüz bu konuda bir kararı olmadığını belirtmiştir. Yaş gruplarına göre kredi kullanım isteği arasında ki-kare testi yapılmış ve test sonucu istatistiksel olarak önemsiz bulunmuştur ($p>0.05$). Üreticilerden 20-44 yaş grubunda yer alanların kredi kullanmaya daha istekli olduğu (%40.9), buna karşın yaşı 44 üzerinde olan üreticilerin kredi kullanmaya karşı daha isteksiz olduğu (%42.3) tespit edilmiştir.

Çizelge 4. 24. Yaş gruplarına göre kredi kullanma durumu (%)

Yaş Grupları	Kredi Kullanma Durumu				
	Kullanacak	Kullanmayacak	Kararsız	Toplam	Ki-Kare (P Değeri
20-44	40.9	40.9	18.2	**100.0**	**2.151**
45 ve +	28.8	42.3	28.8	**100.0**	**(0.341)**
Toplam	**34.4**	**41.7**	**24.0**	**100.0**	

*Anlamlılık düzeyi % 5 (0.05)

Günümüzde kredi hizmetinden, arazisi küçük olanlar daha az yararlanabilmektedir. Çünkü arazisi fazla olanlar, daha fazla risk alma davranışında bulunabilip, işletmesini geliştirebilmektedir. Bankalar, kredi kullanımı karşılığında üreticiden arazi teminatı istemekte ve kredi miktarına göre bu teminat da artmaktadır. Kısaca, başvuru sırasında banka, arazi büyüklüğünden çok üreticinin geliri ile ilgilenmektedir. Örneğin, küçük bir alanda fazla gelir getiren bir ürünün ekiliyor olması (antepfıstığı vb.) bazen daha anlamlı olabilmektedir. Geray (1968), çalışmasında benzer bir görüş belirmiştir. Örgütlenmiş piyasadaki tarım kredilerinin çiftçiye dağılışının, toprak dağılışındaki adaletsizliğe paralel bir biçimde, topraksız ya da az topraklı çiftçi aleyhine olduğunu, krediye en çok muhtaç olanların Ziraat Bankası kaynaklarından hiç ölçüsünde yararlanabildiğini, tacirlerin bankadan aldıkları kredileri köylüye çok fahiş faizlerle dağıttığını tespit etmiştir. Diğer yandan, çiftçinin aldığı krediyi amacına uygun biçimde kullanmadığı, tüketime harcadığı anlaşılmaktadır. Kredi sistemi, küçük çiftçiyi güçlendirici nitelik kazanmadıkça, toplum kalkınması çalışmalarında başarı sağlama olanağı çok büyük ölçüde daralmaktadır.

Önemli olan kullanılan bu kredilerin tarımsal yatırımlara dönüşmesi, bölgenin kalkınmasına katkı sağlamasıdır. Gökçe ve ark. (2010) tarafından GAP Bölgesi'nde yapılan araştırmada da, bölgede kredi kullanma alışkanlığının çok az ve kredi kullananların birinci derece gelişmiş illerde görece ağırlıkta olduğu görülmektedir. Ayrıca daha üretim değil, tüketim amaçlı (konut, ihtiyaç, araba kredisi gibi) kullanılan kredilerin oranlarının yüksek olduğu, başka bir deyişle üretime değil tüketime yönelik kredi kullanma alışkanlığının yaygın olduğu görülmektedir. Kredi kullanma alışkanlığının eskiye göre bugün fazla değişmediği, yalnızca kredilerin çeşitlendiği söylenebilir.

4.6.2. Tarımsal yatırım

Üreticilere su geldikten sonra nasıl bir tarımsal yatırım yapacakları sorusu, açık uçlu olarak sorulmuş ve bu ürünleri önem sırasına göre belirtmeleri istenmiştir. Verilen yanıtlar dört başlık altında toplanmıştır. Öncelikli olarak belirtilen yatırıma 1, az öncelik verdiği ürüne 4 değeri vermek koşuluyla derecelendirme yapılmıştır.

Çizelge 4. 25. Tarımsal yatırım önceliği

Yatırım önceliği	1. Tercih	2. Tercih	3. Tercih	4. Tercih	İndeks	Derece
Arazi	44	22	25	5	183	1
Tarım alet ve makineleri	25	46	22	3	195	2
Sulama yatırımı	12	24	46	14	254	3
Ticaret / iş kurma	15	4	3	74	328	4

Alınan yanıtların tercih dağılımı ve indeks sıralaması Çizelge 4.25'de verilmiştir. Üreticiler, ovaya su gelmesi durumunda öncelikli olarak "arazi" almayı planladıklarını belirtmiştir. Arazi; hem açık uçlu soruya verilen yanıtlarda, hem de indekse dayalı derecelendirmede ilk sırada yer almaktadır. İndekse dayalı derecelendirmede, ikinci sırada ise tarım alet ve makineleri, üçüncü sırada sulama yatırımları ve son olarak tarımsal ticaret yapacaklarını ya da iş kuracaklarını (tarıma dayalı sanayi vb) belirtmişlerdir.

Üreticiler sulama sonrası gelirlerini artıracaklarını düşündüklerinden arazi miktarını çoğaltarak daha çok kazanç sağlayacaklarını düşünmektedirler. Sulu tarımla beraber tarım alet makinelere gereksinim doğrudan artacağından, arazi yatırımından sonra tarım aletlerinin ikinci sırada derecelendirilmesi beklenen bir durumdur. Ancak ilk yıllarda "ortak makine kullanımı" görülebilir. Üreticinin tarımsal alet makine sermayesini yenilemesi ilk yıllarda gerçekleşmeyebilir.

Üçüncü sırada belirtilen sulama yatırımlarını ise, üretici fazla sorun olarak görmemektedir. Çünkü devletin %50 hibe desteği ile basınçlı sulama yatırımlarını desteklemesi, tarımsal işletmesi için son derece olumlu bir durumdur. Son olarak, ticaret ya da tarımsal iş kurmanın (örneğin tarıma dayalı sanayi işletmesi) önceliklerde son sırada yer alması da beklenebilir. Çünkü bu tür büyük yatırımlar, kısa vadede hemen gerçekleşemeyeceğinden öncelik sıralamasında en sonda kalmıştır. Bu tür yatırım riskini alabilen üreticilerin ise, daha önceden tarımsal üretim dışında başka bir işte de çalışan bireyler oldukları söylenebilir.

Sonuç olarak, sulu tarım salt üreticinin gelirinde artış yaratmakla kalmayıp, ilçedeki ekonomik yaşamı da canlandırabilecektir. Ancak sulama, bir yandan üreticilerin gelirlerini arttırırken, bir yandan da az topraklı ya da topraksız halk ile

toplumun farklı kesimleri arasındaki gelir dağılımını olumsuz yönde etkileyip, toplumsal-ekonomik farklılıkları da beraberinde getirebilecektir. Ancak kalkınma sürecine tüm grupların dahil edilmesiyle ve "insan odaklı" bir kalkınma anlayışı doğrultusunda gelir farklılıklarının da azaltılabileceği düşünülmektedir. Ne yazık ki, Türkiye'de ekonomik gelişme alanında önemli mesafeler alınmasına ve çeşitli bölgesel gelişme politikaları uygulanmasına karşın, bölgeler arasındaki toplumsal-ekonomik gelişmişlik farklılıkları günümüzde de sorun olmaya devam etmektedir. DPT tarafından yapılan ilçelerin gelişmişlik düzeyleri araştırmasına göre Şanlıurfa İlçeleri'nin sıralamaları çok gerilerde kalmıştır. Örneğin, 1990'lı yıllarda Harran Ovası'nın sulanmaya başlamasının, üreticinin, ilçenin ve bölgenin kalkınmasına ekonomik olarak katkısı olmuştur ancak toplumsal ekonomik olarak gelişme gösterememiştir. Harran'nın 874 ilçe arasında 857. Akçakale'nin 814. sırada olması oldukça ilgi çekidir.

4.6.3. Aileye yatırım

Üreticilere su geldikten sonra ailesine nasıl bir yatırım yapacakları sorusu, açık uçlu olarak sorulmuş ve bunları önem sırasına göre belirtmeleri istenmiştir. Verilen yanıtlar beş başlık altında toplanmıştır. Öncelikli olarak belirtilen yatırıma 1, az öncelik verdiği yatırıma 5 değeri vermek koşuluyla derecelendirme yapılmıştır. Alınan yanıtların tercih dağılımı ve indeks sıralaması Çizelge 4.26'da verilmiştir.

Çizelge 4. 26. Aileye yatırım önceliği

Aile yatırım	1. Tercih	2. Tercih	3. Tercih	4. Tercih	5. Tercih	İndeks	Derece
İş kurma	46	28	4	6	12	198	1
Ev	23	26	37	6	4	230	2
Çocuklar (eğitim,evlilik)	25	22	3	23	23	285	3
Araba	0	20	35	39	2	311	4
Eşya	2	0	17	22	55	416	5

Aileye yatırımda, birinci önceliği aile için iş kurma alırken, ikinci önceliği ev almaktadır. Çocukların geleceği için düşünceler ise üçüncü tercihtir. Araba ve eşya değişimi ise son sıradadır.

4.7. Sulama Projesine İlişkin Görüşler

4.7.1. Beklenen değişimler

Suruç üreticisi, sulu tarıma yabancı değildir. Yıllarca Çukurova'da, Harran'da ve başka birçok il ve ilçede sulu tarımla uğraştıklarından suyu heyecanla beklemişlerdir. Bu nedenle toplum sulu tarımın ekonomik ve sosyal yaşamında yapacağı değişimin farkındadır. Bu bağlamda üreticilere sulama sonrası beklenen değişimle ilgili (Çizelge 4.27) 10 soru yöneltilmiş ve değişim ölçütlerini "artacak", "azalacak" ve "değişmeyecek" biçiminde yanıtlamaları istenmiştir.

Sulama sonrası üreticilerin genel düşüncesi; "Suruç'taki ölü hayat canlanır, Suruç huzur bulur". "En çok değişim sosyal ve ekonomik yaşamda olur." biçimindedir. Üreticiler ovadaki en büyük değişimin gelirde, tarımsal üretimde ürün çeşidinde, iş olanaklarında ve köye dönüşte olumlu yönde artış olacağını beklemektedirler. Bazı sorular için, şimdi belirsiz olduğunu tahmin edemediklerini zamanın göstereceğini dile getirmişlerdir.

Çizelge 4. 27. Sulamanın başlaması ile öngörülen olası değişimler (%)

Beklentiler/ Öngörüler	Yanıtlar			
	Artacak	Azalacak/ Olmaz	Değişmeyecek	Bilmiyorum
Köyde gelirin değişimi	95.8	0.0	1.0	3.1
İş olanaklarının değişimi	88.5	2.1	2.1	7.3
Tarımsal üretimin değişimi	87.5	0.0	2.1	10.4
Ürün çeşidinin değişimi	90.6	2.1	0.0	7.3
Sorunların değişimi	21.9	39.6	27.1	11.5
Köyde yaşayanlara ilişkinin değişimi	37.5	4.2	46.9	11.5
Köye dönüşün değişimi	70.8	2.1	0.0	27.1
Su kavgalarının değişimi	18.8	47.9	24.0	9.4
Ailenin yaşam koşullarının değişimi	21.9	39.6	27.1	11.5
Taban suyunun değişimi	53.1	0.0	31.3	15.6
Toplam	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**

Gelir: Üreticilere göre, ovadaki en büyük değişim gelirde olacaktır (%95.8). Gelir artarsa mevsimlik işçiliğe gidilmeyeceğini düşünmektedirler. Ek olarak tarımsal girdi fiyatlarının çok yüksek olması durumunda gelirin artmayabileceğini de

belirtmişlerdir. Ayrıca, gelir dağılımının adaletsiz biçimde bozulacağını, "yoksul değişmez, zengin daha zengin olur", "para parayı çeker" görüşleriyle açıklamışlardır. Sonuç olarak, yaşam düzeyinin yükselmesi, sosyal adaleti de beraberinde getiremeyebilir.

İstihdam: Üreticiler, sulu tarımla birlikte, tarımsal üretimde çalışan sayısı artacağını, ticaretin ve sanayinin de canlanacağını düşünmektedirler (%85).

Tarımsal üretim- ürün çeşidi: Üreticiler, tarımsal üretimde olumlu yönde büyük değişim yaşanacağını (%87.5), ürün çeşidinin artacağını (%90.6) dile getirmişlerdir. Pamuk, mısır, sebzecilik, meyvecilik, şeker pancarı, yağ bitkileri, seracılık vb. daha birçok ürünün Suruç'u, hatta Şanlıurfa'yı kalkındıracağını düşünmektedir. "30 dönüm arazimle köyü beslerim" gibi bir düşünce, Suruç'un ne kadar uzun yıllardır suyu özlemle beklediğini açıkça ortaya koymaktadır. Fıstık tarımı yapanlar için ise, suyun gelmesi çok önemi değildir.

Sorunlar: Üreticilerin %21.9'u sorunların artacağını düşünürken, %39.6'sı sorunların da azalacağını, %27.1'i ise değişmeyeceğini düşünmektedir. Olumlu düşünen üreticiler, suyun gelmesinin her sorunun çözümü olduğunu düşünmektedir. Örneğin, refah seviyesi yükseldikçe sorunların azalacağını, kimsenin köyünü bırakıp şehir dışına gitmek zorunda kalmayacağını dile getirmişlerdir. Olumsuz düşünenler ise, oldukça önemli sorunları da beraberinde getireceği görüşündedir ve bazı olumsuz görüşlerini şöyle sıralamışlardır: "Sorunlar bitmez, tapu sorunları başlar", "toprak paylaşımı sorunu çıkar, tarla kavgaları, kan davaları başlar", "ağalık, aşiretçilik tekrardan başlar, feodal yapı güçlenebilir", "Sulama Birliği başkanı güçlü biri olur ve daha da güçlenir" biçimindedir. En ilgi çekicisi ise "bir kanalda su akar, bir kanalda kan" ifadesidir.

İlişkiler: %46.9'u köydeki ilişkilerin değişmeyeceğini düşünürken, %37.5 ise, ilişkilerin artacağını düşünmektedir. Çünkü tarımsal açıdan yardımlaşmaların başlayacağını dile getirmişlerdir. Bazı görüşler ise, "Herkes kendi işinin patronu olacak, kimse kimseye karışmaz" biçimindedir.

Köye Dönüş/Tersine Göç: Üreticilerin önemli bir bölümü (%70.8) köye dönüşlerin artacağını düşünmektedir. Ancak köye dönüş yapacaklar için şu görüşleri dile getirmişlerdir: "Yeterli arazisi olanlar köye dönüş yaparlar", "zenginler, iş kuranlar asla dönmez", "ortakçılık yoluyla dönüşler de olur ya da iş olduğu zamanlar gelirler", "mevsimlik işçilik biter köye dönüşler olur", "çok az dönüş olur, çünkü şehirde yaşayanların yaşam koşulları iyi", "düzen kuran gelmez, ihtiyacı olan gelir", "dönmeyecek olanlar, araziler değerlendikten sonra satmayı bekliyorlar" biçiminde birçok görüş bildirmişlerdir.

GAP Bölgesi'nde yapılan bir çalışmada (Akış ve Akkuş, 2007), 1995 yılından itibaren, Atatürk Barajı'ndan sulamanın başlaması ile beraber, önceleri Türkiye'nin diğer bölgelerine çalışmaya giden insanların geriye dönmeye başlamış olmasına karşın, bu "tersine göç"ün nüfusun artış hızını etkiyecek kadar yüksek olmadığı vurgulamıştır. Ancak, göç hareketinin etkilerinin kısa sürelerde görülmeyeceğini vurgulayarak, bölge dışına göç eden insanların göç ettikleri yerlerde ekonomik faaliyetlerini sürdürdüğü gibi buralardan genellikle geriye dönmek istemeyeceklerini belirtmiştir. Tersine göç olgusunun az da olsa başlamış olmasının, GAP'ın çekici özelliklerinden kaynaklandığı çıkarımına ulaşmıştır.

Suruç Ovası için de üreticiler, benzer söylemle düzen kuranların dönmeyeceklerini düşünmektedirler. Bu durum, sulama sonrası araştırılması gereken ilgi çekici konulardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Su kavgaları: Üreticilerin %47.9'u basınçlı sulama sistemleri kullanılacağından dolayı su kavgalarının olmayacağını düşünmektedirler. %18.8'i ise olabileceğini, %24'ü değişmeyeceğini görüşünü bildirmiştir. "aşiret yapısından etkilenenler olabilir", "kalabalığın olduğu yerde kavga olmaması imkansız", "gelir artarsa herkes kendi işine bakar, kavga olmaz", "Suruç üreticisi aydındır, kavga olmaz" görüşleri hem olumlu, hem de olumsuz düşünceleri yansıtmaktadır.

Taban suyu: %53.1 taban suyunun artacağını düşünürken, %31.3 değişmeyeceğini dile getirmiştir. Görüş bildirmeyenler ise kararsız olduğunu zamanın göstereceğini düşünmektedir.

Bu çalışmada, Suruç Ovası'nın sulama öncesi yapısını ortaya koymak amaçlanmıştır. Ovaya ilk aşamada kısman de olsa DSİ tarafından 11 Mayıs 2015 tarihinden itibaren su verilmeye başlanmıştır. Alan araştırması su verilmeden önce tamamlandığından sulama sonrası durum analizi yapılmamıştır. Ancak Suruç'ta 2017 yılının eylül ayında taban suyu yükselmesi, bu çalışmada değinilmesi gereken önemli konulardan birdir. Bu durum, Suruç Uludüz Mahallesi halkını tarımsal, sosyal ve ekonomik açıdan zor durumda bırakmıştır (Bkz. Ek-4). Drenaj kanalları yapılmadan suyun verilmiş olması, ova halkını ileriki günlerde zor durumda bırakabilecektir. Basınçlı sulamayı öngören ve buna göre planlanmıştır. Ancak ovada ne yazık ki salma sulama teknikleri de kullanılmıştır. Bu nedenle de taban suyunun yükselmesi kaçınılmaz olmuştur. Devletin sulama yatırımlarına verdiği %50 hibe desteği bile, modern basınçlı yöntemlerin kullanılmasında fazla etkili olmamıştır.

Suruç sulama projesi, "Suruç Tüneli" nedeniyle devlete oldukça maliyeti olan bir yatırım olmuştur. Gelinen nokta ise, hem ekonomik anlamda kamuyu, toplumsal-ekonomik açıdan ise Suruç halkını zor durumda bırakmıştır.

4.7.2. Suruç sulama projesini değerlendirme

Zamanında tamamlanmayan projelerin gerek ekonomik anlamda gerekse psikolojik anlamda zarara yol açtığı gözlenmiş bir durumdur. Olası krizler- 2001 ekonomik krizi gibi- yöresel sorunlar-terör, eğitim vb. olumsuz etkenler, projenin tamamlanma süresini uzatmakta, bu da ülke ekonomisine büyük zarar vermektedir (Sepetçioğlu ve ark., 2010). Türkiye'de özellikle etüt aşamasında üreticilerle gerekli yakınlaşma ve ilişki kurularak üreticilerin istek, talep ve katkılarının alınmaması nedeniyle etütler sağlıklı yapılamamaktadır. Bu durum; planlama, proje, inşaat ve işletme aşamalarında hata ve eksiklerin doğmasına yol açmakta ve sulamadan beklenen faydanın elde edilememesine neden olabilmektedir (Çevikbaş, 1995). Suruç

sulama projesinin de tamamlanması uzun yıllar aldığından, üreticiler tarafından farklı bakış açılarıyla yorumlanmasına neden olmuştur.

Suruç üreticisi "Sizce su neden geç geldi?" sorusuna (%55.2) politik nedenleri, bürokrasiyi ve Suruç'un sahipsiz olduğunu neden olarak göstermişlerdir. Ankete katılanların %34.4 ise, soruya yanıt vermek istememiştir. Üreticilerin %10.4'ü ise, devletin ekonomik nedenlerle geç bitirdiği görüşündedir (Çizelge 4.28). Üreticiler bireysel görüşmeler sırasında, suyun önce Harran Ovası'na verilmesini ağır dille eleştirip, bunun etnik kimlikten kaynaklandığını düşünmektedirler. Ayrıca politikacıların bu konuyla hiç ilgilenmediklerini, ilçeyi sahipsiz bıraktıklarını vurgulamışlardır. Etnik kimlik, hassas bir konu olduğundan araştırma kapsamında incelenmemiştir.

Çizelge 4. 28. Ovaya suyun geç gelmesini değerlendirme

Yanıtlar	Sayı	%
Politik nedenler, bürokrasi, Suruç sahipsiz	53	55.2
Bilmiyorum, yanıt yok	33	34.4
Ekonomik nedenlerden çok geç bitti	10	10.4
Toplam	**96**	**100.0**

Projenin geç bitmesinde siyasi istikrarsızların, bürokratik işlemlerin, ülkenin ekonomik durumu gibi daha birçok etkenin rol oynadığı söylenebilir.

4.7.3. Suruç ve Harran Ovası karşılaştırma

Suruç Ovası Sulama Projesi, Harran Ovası sulamalarında görülen sorunların ışığında hayata geçirilecek bir proje olduğu için bu sorunların görülmesi olasılığı daha az olacaktır. Özellikle, salma sulama yöntemleri yerine basınçlı sulama yöntemlerinin kullanımının öngörülmesi Suruç Ovası için son derece olumlu bir durumdur. Bu nedenle üreticilerin yarısı projeyi olumlu değerlendirmiş, %39.6'sı ise, bir şey söylemek için erken olduğunu dile getirmişlerdir. Olumsuz değerlendirenler ise (%10.4), döşenen altyapı hizmetlerinin iyi olmadığını, taşeron firmadan kaynaklanan sorunlar olduğunu, su fiyatlarının Harran sulamasına göre çok yüksek olduğunu, yine Harran Ovası'na verilen suyun miktar olarak daha fazla olduğunu, sulama birliklerini belirli güçlerin yöneteceğinden şikayetçi olduklarını dile

getirmişleridir (Çizelge 4.29). Projenin Harran Ovası sulama projesinden ayrımı, basınçlı sulama tekniklerini öngörmesidir. Bu nedenle, verilen suyun hem miktar olarak az, hem de fiyatının yüksek olması beklenmektedir. Sulama yatırımlarını devletin %50 hibe desteği ile desteklediği düşünüldüğünde, üreticinin sulama yatırım masrafı daha az olacaktır. Ayrıca, su tasarruflu yöntemler kullanıldığından üreticinin tarımsal üretim sürecindeki sulama masrafı da düşebilecektir. Bu açıdan bakıldığında uzun dönemde üreticinin karlı olduğu söylenebilir.

Çizelge 4. 29. Harran ovası sulama projesi ile Suruç ovası sulama projesi arasındaki fark

Yanıtlar	Sayı	%
Olumlu	48	50.0
Bir şey söylemek için erken	38	39.6
Olumsuz	10	10.4
Toplam	**96**	**100.0**

Yüzyıllardır geleneksel olarak, doğa koşullarına dayalı tarımsal üretim yapan ve ona uygun bir yaşayış tarzı geliştiren bölge insanı, modern teknolojiye dayalı sulu tarım (kontrol edilebilir koşullarda) yapmaya doğru bir dönüşüm yaşamaktadır. Bu dönüşüm/değişimin, salt üretim tekniği ile sınırlı kalmayacağı, aynı zamanda yaşam tarzını da etkileyeceği bir gerçektir (Ökten ve Çeken, 2008).

Suruç Ovası Sulama Projesi, mevcut sulamalarda görülen sorunların ışığında hayata geçirilecek bir proje olduğu için bu sorunların görülmesi olasılığı daha az olacaktır. Özellikle sulama metodu olarak klasik-yüzeysel-salma sulama metotları yerine basınçlı sulama metotlarının seçilmesi sürecin doğru değerlendirildiğini göstermektedir. Sulamadan dönen suların ülke sınırları içerisinde değerlendirilmesi göz ardı edilmemesi gereken bir durumdur. Dikkat edilmesi gereken en önemli konulardan birisi, projenin kısa sürede hayata geçirilmesi zorunluluğudur. Bölgenin sosyo-ekonomik yapısı da göz önüne alındığında bu durum daha büyük önem arz etmektedir. Şanlıurfa-Harran Ovası ürün deseninin kuru tarımdan sulu tarıma geçiş sürecinde, sulu tarımla birlikte özellikle pamuk ekiminin arttığı bu artıştan dolayı diğer ürünlerin desen içerisindeki oranının azaldığı görülmüştür. Master planda öngörülen pamuk ekimi oranı %45 iken, gerçekleşen pamuk ekimi oranı %83 olmuştur. Bu durum su tüketiminin ve ürün çeşitliliğinin planlananın dışına

çıkmasına ve toprak kalitesinin bozulmasına neden olmuştur. Suruç Ovası ve Harran Ovası'nın aynı şehirde, komşu ovalar olmaları ve benzer tarım alışkanlıklarına sahip olmaları aynı sorunların yaşanması olasılığını arttırmaktadır. Bu nedenle çiftçi eğitimlerine önem verilmeli, tarım desteklemeleri yeniden gözden geçirilmelidir (Sepetçioğlu ve ark., 2010). 1995 yılında sulama yapıları, Harran Ovası üreticilerinin ekonomik ve toplumsal katılımı olmadan karşılıksız olarak kullanımına sunulmuştur. Bu tesislerin yapımında özellikle sulama tesislerinden en fazla yarar sağlayacak olan büyük toprak sahibi aşiret seçkinlerinin finansal katkısı hiç olmamıştır. Hükümetler bu etkeni hiç dikkate almamışlar ve anılan bu güç odakları hazıra konmuşlardır. Bu biçimi ile sulama teknolojisinin toplumdaki dinamiklerin gelişme ve emeğinin bir ürünü olmadığı söylenebilir. Bu nedenle de vahşi (salma) sulama büyük yoğunlukla varlığını sürdürmektedir (Aktaş ve ark. 2010).

4.8. Tarımsal Yayım ve Bilgi Kaynakları

GAP Bölgesi'nde tarım sektörüne hizmet sağlayan birçok kurum ve kuruluş vardır (Çizelge 4.30).

Çizelge 4. 30. GAP Bölgesi'nde tarım sektörüne hizmet sağlayan kurum ve kuruluşlar

Kurumun Adı	Görevi	Bulunduğu İl
GTHB İl İlçe Müdürlükleri	Eğitim-Yayım	Bölge illeri
GAP BKİ Başkanlığı	Eşgüdüm-Eğitim-Yayım	Şanlıurfa
Güneydoğu Tarımsal Araştırma Ens.	Araştırma	Diyarbakır
Güneydoğu Tarımsal Müc. Araş. Ens.	Araştırma	Diyarbakır
Antepfıstığı Araştırma Enstitüsü	Araştırma	Gaziantep
Toprak ve Su Kay. Araştırma Ens.	Araştırma	Şanlıurfa
Tarım Kredi Kooperatifi Bölge Müd.	Kredi temini	Gaziantep
Güneydoğu Tarım Satış Koop. Birliği	Kredi ve ürün desteği	Gaziantep
ÇUKOBİRLİK	Kredi temini ve desteği	Bölge illeri
Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri	Kredi temini ve destek	Bölge illeri
Üretici Birlikleri	Ürün desteği	Bölge illeri
Islah Amaçlı Yetiştirici Birlikleri	Girdi temini	Bölge illeri
Sulama Kooperatifleri	Sulama yönetimi	Bölge illeri
Su ürünleri kooperatifi	Girdi ve ürün desteği	Bölge illeri
Önder Çiftçi Dernekeleri	Bilgi Desteği	Şanlıurfa
Ziraat Odaları	Eğitim-Yayım-Danışmanlık	Bölge illeri
DSİ	Yatırım-Sulama	Şanlıurfa,Diyarbakır
GTHB	Arazi toplulaştırma	Şanlıurfa
Ziraat Fakülteleri	Eğitim ve Araştırma	Şanlıurfa,Diyarbakır
Veteriner Fakülteleri	Eğitim ve Araştırma	Şanlıurfa,Diyarbakır

Kaynak: Karlı ve ark. (2010)

Tarım sektörünü ilgilendiren birçok kurumun olması, bir takım sorunları da beraberinde getirmektedir. En büyük sorunlardan birisi, kurumlar arası eşgüdüm sorunudur. Ayrıca, tarımsal politikaların sürekli değişiyor olması da tarımın gelişmesini engellemektedir.

4.8.1. Danışmanlık şirketine üyelik

Türkiye'de kamu yayımın tarımsal danışmanlık biçimine dönüşmesinde ilk adım 2004 yılında başlayan Köy Merkezli Tarımsal Üretime Destek Projesi'dir (KÖYMER).

KÖYMER, şimdiye değin yapılmış yayım çalışmalarından farklı üç özellik taşımaktadır: Birincisi, danışmanların üreticiler ile beraber yaşaması, orada görevlerini yerine getirmesidir. Ayrıca, bayan danışmanlar köy ortamında yaşayarak, çalışarak tarımsal yayım alanında bir ilk gerçekleşmiştir. İkincisi, yayım hizmeti alan üreticilerin göreli de olsa, danışmanın ücretine bir katkının öngörülmesi ve yayım hizmetinin özelleştirilmesinde ilk adım olmasıdır. Üçüncüsü ise, işsiz olan ziraat mühendisleri ve veteriner hekimlere istihdam yaratmasıdır. Proje, yayım çalışmalarının göreli de olsa eksiklerinin giderilmesinde önemli bir rol üstenmiştir. Bu açıdan bakıldığında olumlu görünmekte, ancak uygulama aşamasından önce gerekli altyapı eksikliklerinin giderilmemesi, ilk yıllarda başarısını gösterememesine neden olmuştur. Ayrıca, tarım danışmanlarının üreticiler ile birlikte özdeş toplumsal-kültürel ortamda yaşamaları, üreticilerin sorunlarını iletmede ve çözüm bulmadaki sıkıntılarını büyük ölçüde ortadan kaldırmıştır. Böylelikle üreticilerin kırsal alanda tarımsal bilgi kaynakları arasına yeni bir kaynak eklenmiştir (Kara ve ark., 2009). KÖYMER/TARGEL gibi uygulamalar, kamu yayımı yanında özel yayımın geliştirilmesine yönelik girişimler olarak değerlendirilebilir. Ancak daha sonra 2007 yılında KÖYMER'in TARGEL'e dönüştürülmesi, bu girişimin de GTHB'na bağlı bir yapının dönüşmesine yol açmıştır (Özçatalbaş ve ark, 2010). Bu projede çalışan danışmanlar, ilerleyen yılarda sözleşmeli kadroya alınarak GTHB İl ve İlçe Müdürlükleri'nde istihdam edilmiştir. Katılımcı yöntemle başlayan ücret uygulaması

böylelikle sona ermiştir. Proje, başlangıçta kamu yayımı yanında özel yayımın geliştirilmesine yönelik girişimlerin gelişmesine ortam hazırlamak gibi bir özellik taşırken, yine kamuya bağlı bir yapıya dönüşmüştür.

Üreticilerin arazilerinin çoğu 50 da'ın altında olduğundan danışmanlık şirketlerine üye değillerdir (Çizelge 4.31).

Çizelge 4. 31. Danışmanlık şirketine üyelik (%)

Arazi Büyüklüğü	**Üye** (8.3)	**Üye Değil** (91.7)	**Toplam (100)**
Arazi yok	0.0	8.0	7.3
0-50	37.5	47.7	46.9
51-100	12.5	19.3	18.8
101-200	37.5	15.9	17.7
201-300	12.5	3.4	4.2
301-500	0.0	5.7	5.2
Toplam	**100.0**	**100.0**	**100.0**

Bu nedenle, üreticilerin %8.3'ü bir danışmanlık şirketine üye iken, %91.7'si üye değildir. Bu durum arazi büyüklükleri ile karşılaştırıldığında, 50 da' dan fazla araziye sahip olanların danışmanlık şirketine üye olduğu görülmektedir. Ancak, yeterli arazisi olup da bu şirketlere üye olmayan üreticilerin sayısı oldukça fazladır. Tarımsal Yayım ve Danışmanlık Hizmetlerine Destekleme Ödemesi Yapılması Hakkında Yayınlana Tebliğ'e göre, üreticinin tarımsal yayım ve danışmanlık desteğinden yararlanması için bazı şartları sağlaması gerekmektedir. Bunlardan bazıları, örtü altında en az üç dekar alanda, bağ-bahçede en az on dekar alanda, tarla tarımında; kuruda en az yüz dekar veya yarısından fazlası kuru olmak kaydıyla kuru ve sulu toplam en az yüz dekar, suluda en az elli dekar alanda üretim yapmaktır.

Üreticilerin %5.2'si bu şirketilerden memnun iken, %3.1'i ise yalnızca kağıt üzerinde var olduklarını ancak çalışmalarının olmadığını belirtmiştir (Çizelge 4.32). Tarımsal Yayım Bilimdalı'nın ve tarımsal yayım çalışmalarının yeni önem kazandığı son yıllarda ne yazık ki ülke şartlarına uygun bir tarımsal yayım politikası henüz geliştirilememiştir. Sürekli uygulama değişikliğine gidilmektedir. Danışmanlık şirketleri üzerinden yapılan tarımsal yayım bazı bölgelerde kağıt üstünde kalmış, bazı

aksamalar yaşanmıştır. Üretici örgütleri ise, yayım konusunda yetersiz kalmakta, sadece bir güç olarak varlıklarını devam ettirmektedir.

Çizelge 4. 32. Danışmanlık şirketinden memnun olma durumu

Yanıtlar	Sayı	%
Evet	5	5.2
Hayır	3	3.1
Üye değil	88	91.7
Toplam	**96**	**100,0**

Kamu yayımında ise, son yıllarda ziraat mühendisleri için kamuda istihdam yaratılmasına karşın, mühendislerin çoğuna il/ilçe müdürlüklerinde "Çiftçi Kayıt Sistemi" işlemlerinde görevler verilmiştir. Bu nedenle mühendisler, üretici/tarla ziyareti yapma fırsatını pek fazla bulamamışlardır. Sonuç olarak, üreticiye ulaşması gereken yayım hizmeti yetersiz kalmaktadır (Öcal Kara ve ark, 2015). Şimdilerde ise, üretici örgütleri üzerinden yine danışmanlık hizmetleri devam etmektedir.

4.8.2. İletişim araçlarından yararlanma

Üreticilerin gazete, radyo, televizyon ve internet gibi kitle iletişim araçlarından yararlanması, kendi sosyal ortamının dışında bulunması ve daha kozmopolit olması, tarımsal faaliyetlerde daha çok modern bilgi kaynaklarını kullanımı durumuna bir gösterge olarak kabul edilebilir (Boz ve ark., 2004). Radyo ve televizyon; tarımsal yayımı desteklemekte ve tamamlamaktadır, yayıma olan talebi arttırmakta, değişime karşı olumlu tutum ve ilgi yaratmakta, bireyleri yeniliklerden haberdar etmektedir. Tarımsal yeniliklerin kırsal kesimde yayılması sürecinde radyo ve televizyon yeniliklerden haberdar olma aşamasında etkili olmakta, bundan sonraki karar verme ve uygulama aşamalarında etkisi giderek azalmakta ve yerini kişisel iletişim kanallarına bırakmaktadır (Rogers,1983; Yılmaz ve ark., 2009).

Çalışmada ankete katılan ova üreticilerinin kitle iletişim araçlarından yararlanma durumu araştırılmış, Çizelge 4.33'de verilmiştir. Tarımsal konularda televizyondan yararlanma durumu incelendiğinde, üreticilerin %31.3'ünün hiç

tarımsal program izlemediği, %68.8'inin ise izlediği saptanmıştır. Üreticiler, yeterli deneyime sahip olduklarını ve başka il ve ilçelerde tarımsal üretim yaptıklarından dolayı tarımı bildiklerini sözlü görüşmelerde belirtmişlerdir.

Çizelge 4. 33. Kitle iletişim araçlarından yararlanma durumu (%)

Kitle iletişim araçlarından yararlanma	Yanıtlar	Yaş Grupları			
		20-44	45 ve +	Toplam	Ki-Kare (P değeri)
Tarımsal Tv, Video, radyo İzleme Durumu	İzlemiyor	36.4	26.9	31.3	0.989
	İzliyor	63.6	73.1	68.8	(0.220)
Brosur/ Dergi Okuma Durumu	Okumuyor	45.5	50.0	47.9	0.197
	Okuyor	54.5	50.0	52.1	(0.406)
Toplam		**100.0**	**100.0**	**100.0**	

*Anlamlılık düzeyi % 5 (0.05)

Yaş gruplarına göre oransal dağılım incelendiğinde yaşı 20-44 arasında olan üreticilerin TV izleme oranı %63.6 olup buna karşın 45 ve üzeri yaştakilerin izleme oranı ise, % 73.1'dir ve genç yaş grubuna göre tarımsal programlardan daha fazla yararlandığı söylenebilir. Yaş gruplarına göre tarımsal program izleme arasında ki-kare testi yapılmış ve test sonucu istatistiksel olarak önemsiz bulunmuştur ($p>0.05$).

Broşür, dergi vb. yazılı iletişim araçlarından yararlanma durumu incelendiğinde, %47.9'unun hiç yararlanmadığı, %52.1'inin ise yararlandığı görülmektedir. Bu çizelgeye göre üreticilerin, yazılı/basılı iletişim araçlarından yararlanma durumunun düşük olduğu, 45 ve üzeri yaştaki üreticilerin, 20-44 yaş aralığındaki gruba göre iletişim araçlarına karşı daha ilgili olduğu söylenebilir. Sonuç olarak, üreticiler kuru tarım yaptıklarından dolayı geleneksel ürünler yetiştirmektedir. Bu nedenle kitlesel iletişim araçlarına fazla ihtiyaç duymamaktadır. Ancak sulamayla birlikte yeni ürünlerin tarımının ovada başlamasıyla hem kitle iletişim araçlarına hem de danışmanlara gereksinim duyulması beklenebilir.

Yalçın ve Boz (2007) tarafından Antalya İli Kumluca İlçesi'nde yapılan bir araştırmada, üreticilerin %63.0'ünün kitle iletişim araçlarını orta düzeyde kullandıkları; %29.0'unun neredeyse hiç radyo dinlemeyip %11.0'inin her gün

dinlediği;%3.0'ünün neredeyse hiç televizyon izlemeyip %71.0'inin her gün izlediği ve %33.0'ünün hiç gazete okumayıp %17.0'sinin her gün okuduğu saptanmıştır.

Bir ulusun beslenmesinin ve özellikle sağlıklı beslenmesinin güvencesi, tarımsal üretimden geçmektedir. Bunun için tarımsal üretimin yapıldığı doğal koşullar korunup sürdürülebilir olmalıdır. Bu işlevlerin gerçekleştirilmesi, ancak tarımsal üreticilerle dolaysız ilişkide bulunan tarımsal yayım örgüt çalışması ile olanaklıdır. Diğer araçlar örneğin bilimsel araştırma sonuçları, televizyon, radyo gibi görsel, işitsel ve gazete, dergi gibi yazılı araçlar, ancak tarımsal yayım eyleminin bir bütünleyicisidir (Aktaş, 2005c). Kitlesel yayım yöntemi, aynı anda pek çok sayıdaki bireye ulaşarak bilgi aktarmayı amaçlamaktadır ve bu yöntemde, tek yönlü bir bilgi akışı vardır. Ancak diğer yayım yöntemleri ile birlikte kullanıldığında istenilen amaca ulaşılabileceği söylenebilir.

4.8.3. Yenilikçilik

Araştırmada üreticilerin kendilerini yenilikçi bulma özelliklerine değinildiğinden, öncelikle yenilik, yenilikçi gibi kavramların tanımlarına aşağıda kısaca yer verilmiştir.

Yenilik kavramı, göreli bir kavram olup birçok bilimdalında kullanılmakta ve bu konuda çeşitli araştırmalar yapılmaktadır. Tarımsal alanın dışında sosyoloji, eğitim, pazarlama, işletme vb. alanlarda da güncel ve araştırılan bir konudur.

Yenilik, bir fikir, Van Den Ban ve Hawkins, (1988)' e göre, "metot ya da nesnenin birey tarafından yeni olduğunun kabul edilmesidir". Başka bir tanımlamaya göre ise, bir kişi tarafından bir nesne, bir uygulama ya da bir fikrin yeni olarak fark edilmesi, yeni olduğunun algılanmasıdır. Eğer fikir, nesne ya da metot kişiye yeni görünüyorsa o bir yeniliktir. Bir fikrin yeni olması basitçe yeni bilgi olmasını gerektirmez. Bir yeniliğin bir kişi tarafından belirli bir zaman boyutunda yeni olduğu bilinmeli, yararlı olup olmadığının henüz farkında olmamalı, benimsenmiş ya da red etmiş olmamalıdır. Yenilik göreceli bir kavram olup, bir toplumda yenilik olarak

algılanan bir fikir, bir başka toplumda çoktan benimsenmiş olabilir (Taluğ ve Tatlıdil, 1993, Demiryürek,web).

"Yenilikçi" sözcüğü ise, Türkçe sözlükte; "her yeniliğe kolayca uyabilen, alışabilen, yenilikten yana olan" olarak tanımlanmıştır (Püsküllüoğlu, 2000). Yenilikçiler "öncü" bireyler olarak da adlandırılabilirler.

Literatürde yenilikçilik kavramını açıklamak üzere iki farklı görüş bulunmaktadır (Kavak ve ark, 2016). Rogers ve Shoemaker (1971: 27)'e ait olan yeniliğin yayılması teorisinde, yenilikçilik bireylerin ait olduğu sosyal sistem içindeki insanlara kıyasla yeniliği ilk benimseme derecesi olarak ifade edilmektedir. Buradaki yenilik, bireyler tarafından yeni olarak algılanan bir fikir, uygulama ya da bir nesne olabilmektedir. Bu yaklaşıma göre yenilikçilik, bireyin satın alma ve tüketim davranışı olarak değerlendirilmekte ve gerçekleştirilmiş yenilikçilik olarak adlandırılmaktadır Gerçekleştirilmiş yenilikçilik göreli benimseme zamanı ile ölçülen bir davranıştır (Foxall, 1984). Yenilikçilik ile ilgili ikinci görüşe göre, bir kişinin yeni fikirlere açık olma derecesi ve diğer bireylerin tecrübelerine bağlı kalmaksızın bu yeni fikirleri benimseme kararı vermesi yenilikçilik olarak değerlendirilmektedir. Bu bakış açısı ile yenilikçilik bir kişilik özelliği olarak değerlendirilmekte ve kişinin şahsi özelliklerine dayandırılmaktadır. Bu yenilikçilik türü doğuştan yenilikçilik olarak ifade edilmektedir (Midgley ve Dowling, 1978).

"Yenilikçiler", kişisel özelliklerinden dolayı bir yeniliği daha kolay ve çabuk benimsemektedirler. Araştırmalar yenilikçilerin, öğrenim durumu yüksek, ekonomik durumu iyi, büyük arazi sahibi, yerel ve ulusal iletişim kaynaklarıyla iyi ilişkileri olan, girişken, meraklı, atak ve maceracı özelliklere sahip olduklarını göstermektedir (Aktaş, 2005c).

Araştırmada üreticilere *"Yenilikleri kolay benimser misiniz? Kendinizi yenilikçi olarak görüyor musunuz? Yanıtınız evetse, hangi açıdan örnek verebilir misiniz?"* biçiminde değerlendirme sorusu yöneltilmiştir. Buna göre, (Çizelge 4.34)'de üreticilerin kendilerini yenilikçi görme durumları eğitim düzeyleri ve yaşları ile

birlikte incelenmiştir. Üreticilerin %81.3'ü kendini yenilikçi olarak görmektedir. Bu durum arazi büyüklüğü ile karşılaştırıldığında, arazisi 150 dekarın üzerinde olanların tamamı kendisini yenilikçi olarak nitelendirmiştir.

Çizelge 4. 34. Arazi büyüklüğüne göre yenilikçi olma durumu (%)

	Arazi Büyüklüğü			
Yenilikçi olma durumu	**<50**	**50-149**	**=>150**	**Toplam**
Yenilikçi	77.8	74.2	100.0	81.3
Yenilikçi değil	22.2	25.8	0.0	18.8
Toplam	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**

2000 yılına kadar, Şanlıurfa'da hiç bilinmeyen kimyon tarımı, 2002 yılına kadar sürekli artmıştır. Suruç'ta Aktaş ve ark. (2005a) tarafından yapılan bir araştırmada, kimyon tarımı yeniliklerin benimsenmesi ve yayılması süreci olarak incelenmiştir. Şanlıurfa'da kimyon tarımı, Suruç'ta ilk olarak bir köyde tarımına başlanmış ve bitkinin bölgeye uygun olması nedeniyle bütün ovaya yayılmıştır. Üretimini bilmedikleri ve hatta hiç görmedikleri tüm bölge halkı ilginç bir biçimde kısa zamanda benimsemiştir. Ovayı kimyon bitkisiyle ilk tanıştıran kişi Hışmam Çevik'tir ve çevre köylere de kimyon tarımı konusunda yardımcı olmuştur. Hışmam Çevik, 2005 yılında köyünde ziyaret edilip, kimyon tarımının Suruç'a nasıl yayıldığı konusunda bilgiler alınmıştır. Hışmam Çevik, 1960 yılında Suruç İlçesi'nin Yıldız köyünde doğmuş, çocukluğu yoksullukla geçtiği için ilkokulu bile okuyamamıştır. Babası Suriye ve Türkiye arasında ticaretle uğraştığı için, gençliğinde babasının mesleğini yapar. Hışmam, okuryazar değildir. Suriye'deki akrabalarını ziyarete gittiğinde kimyon tarımını görmüş ve kimyon ekmeye karar vermiştir. Suriye'den kimyon tohumunu getirir. Tohumun yetersiz olduğunu anlayınca Ankara'dan tohum alır. 60 da arazisinin tamamında tarımını bilmediği kimyon bitkisini yetiştirmiştir. Fazla gelir elde etmesiyle, hem kendi köyü hem de komşu köyler ovada kimyon tarımını devam ettirmişlerdir. Ancak, Suruç halkının hiç görmediği bu bitkinin tarımının yayılmasında yayımcıların herhangi etkisi olmamıştır. Hatta bu sürece, hazırlıksız yakalanmışlardır. Bu durum literatürdeki yeniliklerin benimsenmesi ve yayılması kuramından oldukça farklı bir süreçtir. Bu yenilik tamamen iç dinamiklerle gerçekleşmiştir. Ancak Hışmam'ın başlattığı bu yenilik, aynı zamanda ekonomik olarak sonunu da getirir. Çünkü ilk yıl fazla gelir elde ettiğini gören Hışmam, arazi

kiralayarak ikinci yıl 850 da kimyon eker. Fakat bakımı, zararlı kontrolü (yabancı ot ve karınca) zor olduğundan birçok sorun ortaya çıkmıştır. İki yıl gibi kısa zamanda tüm ovaya yayıldığından ürün arzında aşırı bir artış olmuş ve fiyatlarda düşüşe neden olmuştur. Kimyon üreticileri, ürünü ucuza satmak durumunda kalmışlardır.

Yukarıdaki araştırmada ilgi çekici özellik, yeniliklerin benimsenmesi sürecinin çok hızlı olması ve yenilikçi bireyin okuma yazmasının olmaması, gelir durumunun düşük olması, bir tarımsal örgüte üyeliğinin olamamasıdır. Ayrıca Suruç üreticisinin bilgi alma kaynakları arasında kamu kurumlarından çok çevresi daha çok rol oynamıştır. Ayrıca yenilikçi oldukları ve yenilikleri hızlı benimsedikleri sonucu da çıkarılabilir.

Yapılan bu araştırmada ise üreticiler, kendilerini ve ova üreticilerini yenilikçi olarak görmektedir. Bu durum yayım çalışmalarının olumlu yönde etkileyebilir. Nitelikli bir yayım çalışmasıyla sunulan bir yenilik, üreticide olumlu yönde bir davranış değişikliğine neden olup, yeniliklerin benimsenmesi ve yayılması sürecini hızlandırabilir. Sulama sonrası bu durum detaylı olarak incelenebilir.

4.8.4. Bilgi alma kaynakları

Kırsal toplumlarda bilgi, insanlar ve hatta farklı toplumlar arasında bile farklılıklar arz etmektedir. Bunun nedeni, insanların farklı amaçlara, ilgi alanlarına, kabullere, inançlara sahip olmaları ve her birinin kaynaklara ve enformasyona ulaşım yöntem ve seviyesinin farklılık göstermesidir. Kırsal toplumlarda bilgi üretimi ve iletimi, o toplumun kendine özgü sosyal ve agro-ekolojik durum ve şartlarına göre değişmektedir. Kırsal toplumlarda bilgi ve güç arasında sıkı bir bağ bulunmaktadır (Warburton and Martin, 1999; Özer, 2007).

Araştırmada üreticilerin bilgi alma kaynakları incelenmiş ve bu kaynakları önem sırasına göre belirtmeleri istenmiştir. Verilen yanıtlar beş başlık altında toplanmıştır. Öncelikli olarak belirtilen yatırıma 1, az öncelik verdiği ürüne 5 değeri vermek koşuluyla derecelendirme yapılmıştır. Alınan yanıtların tercih dağılımı ve indeks sıralaması Çizelge 4.35'de verilmiştir. Öncelik sırasına göre, birinci sırada

ilaç satıcıları, ikinci sırada yayımcı, üçüncü sırada üreticinin çevresini oluşturan komşu, akraba ve arkadaşları, dördüncü sırada danışmanlık şirketleri yer almaktadır. Son tercihte kendi sorununu kendi çözer biçimindedir.

Üreticilerin, bilgi alma kaynakları arasında tarımsal ilaç satıcıları önemli yer tutmaktadır. Tarımsal Yayım zincirinin özellikle bitki koruma dalında önemli bir halkası durumundaki tarımsal ilaç satıcıları, tarımsal üreticilere bilgi vermelerinden dolayı Tarımsal Yayım'ın kapsamına girmektedir. Üreticiler çoğu zaman ilaç satıcılarının önerilerinden yararlanmakta ve onlara güvenmektedir. Daha kurumsal çalışan bayiler, birden fazla ziraat mühendisi çalıştırdığından, bu mühendisler arazi kontrollerine çıkmaktadır. Ancak işletmeler, bu süreçte bilgilendirmeden çok, kendi ilacını satma amacını gütmektedir. Bu nedenle üretici, çoğu zaman gereğinden fazla kimyasal girdi kullanmak durumunda kalmaktadır.

Çizelge 4. 35. Üreticinin tarımsal sorununu danışma önceliği

Sorununu kime danışır	1. Tercih	2. Tercih	3. Tercih	4. Tercih	5. Tercih	İndeks	Derece
İlaç satıcıları	21	43	25	5	2	212	1
Kamu yayımcıları	43	12	17	21	3	217	2
Komşu-akraba	9	27	24	34	2	281	3
Danışmanlık şirketi	9	12	25	34	16	324	4
Kendi çözer	14	2	5	2	73	406	5

Öcal Kara ve ark. (2014) tarafından Şanlıurfa İli'nde yapılan araştırmada ilaç satıcılarının tamamında ziraat mühendisi çalıştığı, ancak mühendislerinin genellikle yerinde bulunmadığı, ilaç satışının tarım eğitimi almamış kişilerce yapıldığı vurgulanmaktadır. Çalışmada görüşülen üreticilerin %39,58'inin lise mezunu olduğu saptanmıştır. Akın ve ark. (2017) tarafından yapılan bir çalışma da, üreticilerin sebze üretiminde bilgi kaynaklarını sırasıyla, ziraat fakültesi, tarım müdürlükleri, ilaç bayileri, özel tarım danışmanları ve kendi bilgileri oluşturmaktadır. Bilimsel yeterlik taşımayanların insan sağlığı ve çevre için tehlikeli kimyasal ilaçlar satmaları büyük sorunlar yaratmaktadır. Bölgede de, ilaç satıcılarının çoğu, meslek dışı kişilerden oluşmaktadır. Üreticinin tarımsal bilinç düzeyinin yükselmesi ilaç satıcılarının amaçlarından biri değildir. Oysa ki, Tarımsal Yayım'da asıl amaç, üreticinin kendi

sorunu kendisinin çözebileceği ortamı yaratabilmektir. Ancak, kamu yayımı da bu konuda yetersiz kalmaktadır.

Üreticilerin kamu yayımını ikinci sırada tercih etmesi oldukça düşündürücüdür. İl ve ilçelerde kimi zaman yoğun bir biçimde ÇKS işlemlerinde çalışan yayımcılar, üretici ile sık aralıklara iletişim kuramadıklarından üreticilerin güvenini kazanmakta zorlanmaktadırlar. Örgüt ve üretici sisteminin birbiriyle örtüşmemesi, tarımsal yayım sorunlarını da beraberinde getirmektedir. Görüşmelerde özellikle az topraklı üreticiler bu konudaki şikayetlerini daha çok dillendirmişlerdir.

Öcal Kara ve ark. (2015) tarafından Harran Ovası'nda pamuk tarımı yapan üreticilerle yapılan çalışmada üreticilere, köyünüze GTHB İl/İlçe müdürlüğünden ziraat mühendisi geliyor mu sorusu yöneltildiğinde, üreticilerin %67 gibi büyük bir oranı hayır yanıtını vermiştir. Üreticiler bu durumda çok şikayetçi olmakla birlikte, mühendislerin genellikle İl/İlçe müdürlüklerinde çalıştıklarını dile getirmişlerdir. Karlı ve ark (2010) tarafından yapılan araştırmada, GAP Bölgesi'nde yayım çalışmalarının yürütülmesinde en aktif aktörün il ve ilçe tarım müdürlükleri olduğu vurgulanmış, diğer kurumların çalışmalarında yayımın öncelikli hedef olmadığı ve yeterli işgöreni de olmadığı dile getirilmiştir. Çalışmada sorun analizi yapılmıştır. Buna göre, bölgede yayım çalışmalarının etkisinin düşüklüğünün temel sorundur. Bunun ana nedenleri üreticilerle yeterince görüşülememesi, yayım-araç yöntemlerinin, programların kullanım yetersizliği, eşgüdümün yetersiz olması belirlenmiştir. Yayım çalışmalarının etkisinin düşük olması sonucunda da önerilerin benimsenmemesi, motivasyonsuzluk, gelirin düşmesine ve sisteme olan güvenin azalmasına yol açmaktadır. Tüm sorunlar iç içe geçmiş olduğundan birbirini etkilemektedir.

Kızılaslan (2009) tarafından Tokat İli'nde yapılan bir araştırmada, tarımsal bilgi ve yeniliklerin öğrenilme kaynağının %96,67'sini yayımcılar, %81,67'sini yakın çevresi oluşturmaktadır (Soruya birden fazla yanıt verilmiştir). Bu yüksek oran, üreticilerin yayım elemanlarını yörede bilgi konusunda otorite olarak kabul ettiklerini ve onlara güven duyduklarını göstermektedir. Bu durum olumlu olarak

değerlendirildiğinde, ilde yapılan yayım çalışmalarının başarısını artırabileceği söylenebilinir.

Kuramsal temelde de değinildiği gibi davranış, birey ve onun tarafından algılanan çevrenin karşılıklı etkileşimin bir işlevidir. Bu iki öğe dinamik bir sistem oluşturmaktadır. Bu iki öğe birbirini karşılıklı etkiler, güçlendirir, zayıflatır, karşılıklı olarak birbirini değiştirebilir. Bu nedenle üreticinin kişiliği de, kendi çevresi içerisindeki toplumsallaşmayla biçimlenmektedir. Bir sorunu algılamasını çevresindeki toplumsal- kültürel özellikler de belirlemektedir. Bu nedenle çevre, üreticinin güvendiği bilgi kaynakları arasındadır. Her ne kadar çizelgede önem sıralamasında üçüncü sırada görülse de, birey çevresinden önemli biçimde etkilenmektedir. 2000'li yıllarda Suruç'ta kimyon tarımının iç dinamiklerle hızlı bir biçimde yayılması örneği bu durumu açıklar niteliktedir.

4.8.5. Tuzlanma bilgisi

Harran Ovası'nın bazı bölgelerinde, teknik nedenler ve hatalı sulama sonucunda tuzlanma sorunu yaşandığı geniş çevrelerce bilinmektedir. Araştırmada da bu konuya da yer verilmiş, tuzlanma konusunda yapılan araştırmalar aşağıda sunulmuştur.

Tuzlanma, bitki kökünün büyüdüğü derinlikte, bitki gelişmesine zarar verecek miktardaki tuz birikimine denilmektedir. Tuzlu topraklar için halk arasında çorak toprak ifadesi de kullanılmaktadır. Çorak toprak bitkiye zarar veren verimi düşüren sorunlu toprak anlamındadır. Bitkiye ihtiyacından fazla su verildiğinde arazinin taban suyu yükselmekte ve toprakta tuzlanma başlamaktadır. Taban suyu yüksek arazilerde yüksek buharlaşma nedeniyle toprak yüzeyinde tuz miktarı artmakta ve üründe azalma meydana gelmektedir (Çullu, 2011).

Tuzlanma binlerce yıldan beri var olan bir tarımsal sorundur ve doğal olarak o toprakta bulunan fazla tuzla ya da sonradan meydana gelebilir. Sorun olan, verimli tarım arazilerinde sonradan ortaya çıkan ve verimi etkileyen tuzlanmadır.

Salma sulama tekniğiyle, sulama yapıldığı zaman tarım arazilerinde gereğinden fazla suyla birlikte toprağa tuz ilave edilir. Bunun yerine tarım ürününün su isteği de göz önüne alınarak "yağmurlama" ya da "damlama" sulama tekniği tercih edilip, toprağa giren su dolayısıyla tuz miktarı azaltılabilir. Sulama suları ile beraber, tarım arazilerinin sulanması süresince de toprağa tuz eklenmektedir. Bu da, topraktaki toplam tuz miktarını arttırır. Bu tuzlar, zamanla toprağın tuzlulaşmasına neden olacaktır. Bu durum, birçok üretici tarafından yeterince bilinmemektedir. Toprağın tuzlanmasında, sulamada kullanılan suların bazılarının tuzlu olması tuzluluğun artmasına etken olan en önemli sebeplerden bir başkasıdır. Bir başka söyleyişle, yeterince kaliteli olmayan sulama suları toprağın tuzlanmasına neden olur. "Kurak ve yarı kurak iklim koşullarında gerek bitkilerden olan terleme gerekse toprak yüzeyinden meydana gelen buharlaşma miktarının yüksek oluşu, toprak rutubetindeki tuz konsantrasyonunun artmasına ve dolayısıyla da toprağın tuzlanmasına neden olmaktadır (Akış ve ark 2005; Sepetçioğlu ve ark, 2010).

Araştırmada tuzlanma sorununun Suruç'ta da görülme durumunun üreticiler tarafından değerlendirilmesi istenmiştir. Bu değerlendirme Çizelge 4.36'da oransal olarak görülmektedir. Üreticilerin %59.4'ü tuzlanma ile ilgili bilgi sahibiyken, %40.6'sı bilgi sahibi değildir. Üniversite mezunu olanların tamamı tuzlanma ile ilgili bilgi sahibiyken, lise mezunlarının %87'si tuzlanma ile ilgili bilgi sahibidir. Okur yazar, ilkokul ve ortaokul eğitim seviyelerinde olan üreticilerin yarısına yakını, okur yazar olmayanların ise %66.7'si tuzlanma ile ilgili bilgi sahibidirler.

Çizelge 4. 36. Tuzlanma bilgisinin öğrenim durumuna göre karşılaştırılması (%)

Eğitim seviyesi	Bilgisi var	Bilgisi yok	Toplam
Okur yazar değil	66.7	33.3	100.0
Okur yazar	50.0	50.0	100.0
İlkokul	48.8	51.2	100.0
Ortaokul	47.1	52.9	100.0
Lise	87.0	13.0	100.0
Üniversite	100.0	0.0	100.0
Toplam	**59.4**	**40.6**	**100.0**

Üreticilerin ikamet eğitim durumlarına göre tuzlanma bilinci farklılığının istatistiki açıdan anlamlığını ölçmek amacıyla Kruskal Wallis analizi yapılmıştır.

Bağımsız değişken olan "Eğitim seviyesi" dikkate alınarak yapılan istatistiki anlamda farklılık analiz sonucuna göre; %5 önem seviyesinde ($p<0.05$) eğitim seviyesine göre üreticilerin tuzlanma bilinçleri farklıdır ve bu durum istatistiki açıdan anlamlıdır sonucu çıkmıştır. Yine test sonucunda göre bu farklılığın lise ve üniversite eğitim seviyesi düzeyinde olan üreticilerden kaynaklandığı, bu eğitim sevilerine sahip olan üreticilerin tuzlanma ile ilgili bilinç düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Çizelge 4.37).

Çizelge 4. 37. Eğitim durumuna göre tuzlanma bilinci farklılığının istatistiki anlamlılığı

	Gruplar	N	Sıra ortalaması	Ki kare[a, b]	p
Eğitim seviyesi	Okuryazar değil	3	45.00	11.904	0.036
	Okuryazar	10	53.00		
	İlkokul	41	53.59		
	Ortaokul	17	41.41		
	Lise	23	35.26		
	Üniversite	2	29.0		

a. Kruskal Wallis Testi
b. Gruplama değişkeni: Eğitim seviyesi

Öcal Kara ve ark. (2015) tarafından Harran Ovası'nda pamuk tarımı yapan üreticilerle yapılan çalışmada üreticilere, köyünüze GTHB İl/İlçe müdürlüğünden ziraat mühendisi geliyor mu sorusu yöneltildiğinde, üreticilerin %67 gibi büyük bir oranı hayır yanıtını vermiştir. Üreticiler bu durumda çok şikayetçi olmakla birlikte, mühendislerin genellikle İl/İlçe müdürlüklerinde çalıştıklarını dile getirmişlerdir. Yine aynı araştırmada, sulama davranışını ölçmek amacıyla sorulan pamuğa genel olarak ortalama kaç kez su verildiğidir. Üreticilerin %67,46'sı 6-8 kez verirken, %15,87'si 9-11 arasında sulama yapmaktadır. Sulamanın ilk başladığı yıllarda su bir üretim sezonunda 12-13 kez verilirken, şimdi 5-8 arası verilmektedir. Bunun en büyük nedeni, sulama sayısı konusunda bilinç düzeyi artmıştır. Ancak miktar olarak aynı durumdan söz etmek mümkün değildir.

Harran Ovası'nda yapılan bir araştırmaya göre (Akış ve ark 2005), Harran Ovası ve yakın çevresindeki tuzlanma sorununun nedenleri; iklim koşulları (yarı kurak iklim), taban suyunun yüksek olması, toprak özellikleri, yanlış ve aşırı sulama, sulamadan artan fazla suların tahliye edilememesi, topoğrafik yapı, arazi kullanımı biçiminde sıralanmıştır. Bu benzer özellikler Suruç Ovası'nda da görülmektedir.

Her iki ovada da yağışın düşük olduğu aylarda sıcaklık ve buharlaşma yüksek seviyelerde olmaktadır. Tarım alışkanlıkları bakımından da değerlendirilirse, birbirine komşu iki ovada da sulu tarımdan önce kuru tarım yapılmakta ve aynı ürünler yetiştirilmektedir. İki ovada da kuyulardan elde edilen sular kullanılarak kısmi olarak sulu tarıma geçilmiş, organize bir geçiş olmadığı için bilinçli bir sulu tarım alışkanlığı görülmemektedir. Her iki ovada da sulama suyu Atatürk Barajı'ndan alınmaktadır. Dolayısıyla Şanlıurfa- Suruç Ovası'nda tuzlanma tehdidi altında yer almaktadır. Bu durum göz önünde bulundurularak; sulama randımanı, sulu tarım eğitimi, bitki deseni ve tuzlanmanın periyodik olarak değerlendirilmesi ve bu mekanizmayı organik bir sürece dönüştürmek tuzlanmanın kontrolünü mümkün kılacaktır (Sepetçioğlu ve ark, 2010).

Sulama tesislerinin üreticilere sunulması büyük maliyetli ve uzun vadeli bir yatırımdır. Sulama tesislerinden suyun alınıp, sulama amaçlı kullanılması sürecinde üreticiler, çok kıt olan sulama suyunu hiç tükenmeyecek gibi gereğinden fazla kullanmakta ve bunun sonucunda toprak tuzlanmaktadır (Aktaş, 2010). Harran Ovası'nda yaşanan aşırı ve bilinçsiz sulamadan ötürü oluşabilecek tuzlanma riski Suruç İlçesi'nde de bulunmaktadır (KKA., 2011). Gerekli önlemlerin alınması ile bu durum ile karşılaşma olasılığı da ortadan kalkabilecektir.

4.8.6. Yayım çalışması önceliği

Bilindiği gibi son yıllarda tarımsal yayım özelleştirilmesi sürecine girmiş, bunun sonucunda özel danışmanlık şirketleri oluşturulmuştur. Üreticilerden "Tarımsal yayımı sizce kim yapmalı?" sorusuna verdikleri yanıtları önem sırasına göre belirtmeleri istenmiştir. Yanıtlar dört başlık altında toplanıp, her üreticinin önem sırasına göre verdiği cevaplar, yayım çalışması önceliğinde en önemli seçeneğine bir, en az önemli seçeneğe dört vermek koşulu ile değerlendirmeye alınmıştır. Alınan yanıtların tercih dağılımı ve indeks sıralaması Çizelge 4.38'de verilmiştir. Üreticiler öncelikli olarak yayım çalışmasını kamunun yürütmesi gerektiğini düşünürken, üretici örgütleri ve özel danışmanlık daha sonraki tercihleri olmuştur.

Çizelge 4. 38. Üreticilerin yayım çalışması önceliği

Yayım çalışması önceliği	1. Tercih	2. Tercih	3. Tercih	4. Tercih	İndeks	Derece
Kamu	55	17	24	0	161	1
Üretici örgütleri	20	45	31	0	203	2
Özel şirketler	19	34	41	2	218	3
Gerek yok	2	0	0	94	378	4

Bu önceliklere göre üreticilerin kamu yayım çalışmasına daha çok güvendiği çıkarımına ulaşılabilir. Üretici, kamunun bu hizmeti bir çıkar gözetmeden, diğer bir söylemle kar amacı gütmeden yaptığının bilincindedir. Bölgede kurulan özel danışmanlık şirketlerinin başarısız çalışmaları, hatta kağıt üzerinde varlıkları üreticiler için olumsuz bir bakış açısına neden olmuştur. Bu şirketlerin arasında ilaç satıcıları da değerlendirilirse, onların da öncelikli amacı kar olduğundan üreticilerin sorunlarına çözüm oldukları söylenemeyebilinir. Yayım çalışmasına gerek yok tercihi ise, en son sıralamadadır. Çünkü üretici, varolan kuru koşullarda geleneksel tarım yaptığından yayım çalışmasına belki de fazla gereksinim duymamaktadır. Ancak gelecekte sulu tarımla ilgili sorunlar (hastalık, zararlı vb.) artacağından yayım çalışmasına da gereksinim duyabilecektir.

Dengesiz ve adaletsiz bir toprak dağılımı yüzünden toplum kalkınması çalışmaları aksamaktadır. Ürünün, verimin ve gelirin arttırılması amacıyla köylüye benimsetilmek istenen yeni yöntem ve teknikleri kabul edip uygulamada topraksız, yancı, kiracı, ya da ortakçı durumundaki köylü büyük bir yarar görmemektedir. Çünkü, bunların uygulanmasından doğacak ürün ve gelir artışı, kendisine değil, toprağın sahibine gidecektir. Aynı nedenle, toprak sahibi olmayan çiftçi, üzerinde çalıştığı toprağın iyileştirilmesi, verimin arttırılması için gerekli tesislere para yatırmak istememektedir (Geray, 1968). Günümüz koşullarında da bu etki bölgede varlığını sürdürmektedir. Yapılacak yayım çalışmalarında, bu durumun da göz önünde bulundurulması gerekmekte, yayım çalışmasının götürüleceği kitle ön çalışmalar yapılarak iyi belirlenmelidir.

4.8.7. GAP TEYAP (GAP Tarımsal Eğitim ve Yayım Projesi)

"GAP-BKİ bölgenin tarımsal potansiyelinin bölgesel düzeyde etkili biçimde kullanımını sağlamak üzere bölgesel kalkınmaya ve ülke ekonomisine en büyük katkıyı sağlamaya yönelik çalışmalarını insan odaklı bir anlayışla sürdürmektedir. Bölgede konuyla ilgili yaşanan sorunlara çözüm oluşturabilmek, bölge potansiyellerini etkin kullanmak suretiyle tarımsal gelişmeyi sağlamak ve sürdürülebilir kılmak adına, 2011 yılında Kalkınma Bakanlığı'na bağlı GAP BKİ koordinasyonunda GAP Tarımsal Eğitim ve Yayım Projesi (GAP-TEYAP) uygulamaya konulmuştur. Projede eğitimler, teorik ve uygulamalı verilmiştir. Teorik eğitimler saha uygulamaları, yurt içi ve yurt dışı teknik geziler ve fuar ziyaretleri ile pekiştirilmiştir. Proje kapsamında GAP Bölgesindeki diğer kurum ve kuruluşlarla yoğun bir işbirliği yapılmış ve GAP-TEYAP ekibi tarafından teknik destek verilmiştir" (GAP TEYAP , 2013).

GAP-TEYAP'ın misyonu; tarımsal yayımın resmi sahibi olan kurum ve kuruluşlarla eşgüdüm ile bölge üreticilerinin kapasitelerini artırmaya katkı sağlamak olmuştur. Diğer bir söylemle, bölgede sulamaya açılmış ve açılacak alanlarda acil ihtiyaç duyulan eğitim ve yayım ihtiyacının karşılanması amacıyla kendi kendine yardım prensibi ile çalışacak bir sistemin oluşumu için üretici örgütlerini aktive etmek olmuştur (GAP TEYAP , 2013).

Bu bağlamda üreticilere, GAP TEYAP adında bir proje olduğunu, bu projenin üreticilere özellikle sulama öncesinde eğitimler verdiğini, çeşitli yayım çalışmaları yaptıkları dile getirilmiş, bu çalışmalara katılıp katılmama durumları sorulmuştur ve yanıtlar çizelge 4.39'da verilmiştir.

Çizelge 4. 39. GAP TEYAP Projesi'nden yararlanma durumu kır-kent karşılaştırması (%)

Yanıtlar	Kırsal	Kent	Toplam
Duydu	10.9	4.9	8.3
Duymadı	89.1	95.1	91.7
Toplam	**100.0**	**100.0**	**100.0**

Üreticilerin %91.7'si projeden yararlanmadıklarını dile getirirken %8.3'ü ise, eğitim çalışmalarına katıldıklarını dile getirmiştir. GAP TEYAP'ın çalışmalarına katılan üreticiler, daha çok kırsal alanda yaşamaktadır(Çizelge 4.44). GAP TEYAP proje ekibi geniş bir alana eğitim yayım çalışması götürmektedir. Bu ekip, Suruç'ta da çok fazla çalışmalar yürütmüştür. Ancak görüşülen üreticiler, bu çalışmalara katılanlar arasından seçilmediğinden oranın düşük çıkması beklenen bir durumdur.

GAP TEYAP'ın bölge üreticisi ve teknik personelin birçok konuda gelişmesinde katkısı büyüktür. Örneğin yurtiçi ve yurt dışı geziler düzenleyip, teorik ve uygulamalı eğitimlerle örnek çalışmalar yapmışlardır. Projenin bütçesinin de bu etkinlikleri karşılayacak kapasitede olması en büyük avantajlardan biri olarak görülebilir. Kamu yayımının çok geniş bir alana hizmet veriyor olması, yıllarca ikinci plana atılması, bu tür etkinliklere ayrılan bütçenin sınırlı olması, çalışanların gerek nicel, gerekse nitel olarak yetersiz olması, eşgüdüm sorunu vb. birçok nedenle ülkenin tarımsal sorunlarına çözüm bulunamamıştır. GAP TEYAP Projesi'nin en önemli özelliği sadece bölgeye özel olarak hazırlanması ve katılımcı yaklaşımlar kullanılmasıdır. Bu projenin asıl amaçlarından üretici örgütlerinin kapasitelerini geliştirmek olmuştur. Yayım çalışmasının üretici örgütleri üzerinden yapılması için ise yeni bir model oluşturulup, uygulanmaya konuluştur. Bu proje bittikten sonra, "GAP-TEYAP Çiftçi Örgütleri Merkezli Çoğulcu Yayım Modeli" olarak çalışmalar benzer ekiple devam etmiştir.

4.8.8. Sulama eğitimine katılım

Üreticilerin sulama eğitimlerine katılma durumları incelendiğinde (Çizelge 4.40), %16.7'sinin köylerinde yapılan sulama eğitimine katıldığı, %83.3'ü ise katılmadığı görülmektedir. Kırsalda yaşayan üreticilerin bu eğitime katılma durumları (%21.8), kentte yaşayanlara (%9.8) göre daha fazladır. Bu eğitimler, GAP TEYAP Projesi kapsamında ya da GTHB İlçe Müdürlüğü tarafından verilmiştir. Üreticilere bu tür eğitimlere gereksinimi olup olmadığı incelendiğinde, %93.8'i evet yanıtını vermiştir. Bu da ovada üreticilerin bu tür eğitimlere açık olduğunu açıkça göstermektedir.

Çizelge 4. 40. Üreticilerin sulama eğitimine katılma durumu (%)

	Yanıtlar	Kırsal	Kent	Sayı	Toplam
Köyde sulama eğitimi yapılma durumu	Evet	21.8	9.8	16	16.7
	Hayır	78.2	90.2	80	83.3
Sulama eğitimi yapılması halinde katılma durumu	Evet	94.5	92.7	90	93.8
	Hayır	3.6	7.3	5	5.2
	Kararsız	1.8	0.0	1	1.0
Toplam		**100.0**	**100.0**	**96**	**100.0**

Sivük (2010), tarafından Konya ili Ereğli İlçesi'nde faaliyet gösteren İvriz Sağ Sahil Sulama Birliği üyelerinin su kullanım davranışlarını belirlemek amacıyla 169 üretici yapılan bir çalışmada da %82,8 gibi yüksek bir oran sulama ile ilgili herhangi bir kurs ya da eğitime katılmadığını belirtmiştir.

Demir ve ark. (2014) tarafından Erzurum Daphan Ovası'nda yapılan araştırmada, mevcut durumda sulama için gerekli altyapı ve teknik şartların varolmasına karşın, sulama oranlarının düşük düzeyde kaldığı vurgulanmıştır. Projede, fiziki yatırımlar yapılmaya devam edilirken, çiftçinin sulama bilincinin artırılmasına yönelik herhangi bir program uygulanmamıştır. Yatırım sonrası yapılması gereken sosyo–ekonomik ve politik yönlendirmeler hayata geçirilmemiş, adeta çiftçi kendi haline bırakılmıştır. Benzer durumun Suruç Ovası'nda görülmemesi ve etkili sulamanın gerçekleştirilmesi için gerekli önlemlerin alınması gerekmektedir.

Sulama tek başına önemli bir üretim arttırıcı etken olmasına karşın, tarımda kendiliğinden bir yapısal değişiklik yaratması beklenilmemelidir. Sulama, ancak toprak denetiminden örgütlenmeye kadar geniş bir alanda alınacak önlemlerle öngörülen yapısal değişikliği gerçekleştirebilir. Sulu tarımla birlikte hedeflenen yapısal dönüşüm, bitki deseninin değişmesi, stratejik ürünlerin ekimine ayrılan alanların genişlemesi, ikinci ürünün yaygınlaştırılması ve uygun ekim nöbetinin yere ve koşullara göre saptanıp uygulanmasıyla olanaklıdır. Sulama, üretim arttırıcı bir girdi olmakla birlikte, aşırı denetimsiz ve bilinçsiz kullanılması durumunda olumsuz sonuçlar yaratabilecek bir etkendir. Sulamanın amacına uygun olarak yapılabilmesi için ilgili kamu kuruluşlarının yol göstericiliğiyle sulama örgütlenmeleri oluşturulması önemlidir. Başta teknoloji olmak üzere tarımsal etkinliklerin

yürütülmesinde üreticiler arasında dayanışma ve işbirliğini gerçekleştirecek gönüllü birliklerin kurulması özendirilmelidir. Bu birlikler ürün türünden ekim nöbetine kadar üreticiye yol gösterecek kamusal danışma birimleriyle desteklenmelidir. (KKA., 2011).

4.8.9. Tarımsal yayım sorunları

Tarımsal Yayım, çok önemli olmasına karşın, Türkiye'de Tarımsal Yayım'ın önemi yeteri kadar algılanamamış ve bir takım sorunları da ortaya çıkarmıştır. Sürekli değişen politikalar ve uygulamalar nedeniyle Tarımsal Yayım Anabilimdalı'da hak ettiği yeri bulamamıştır.

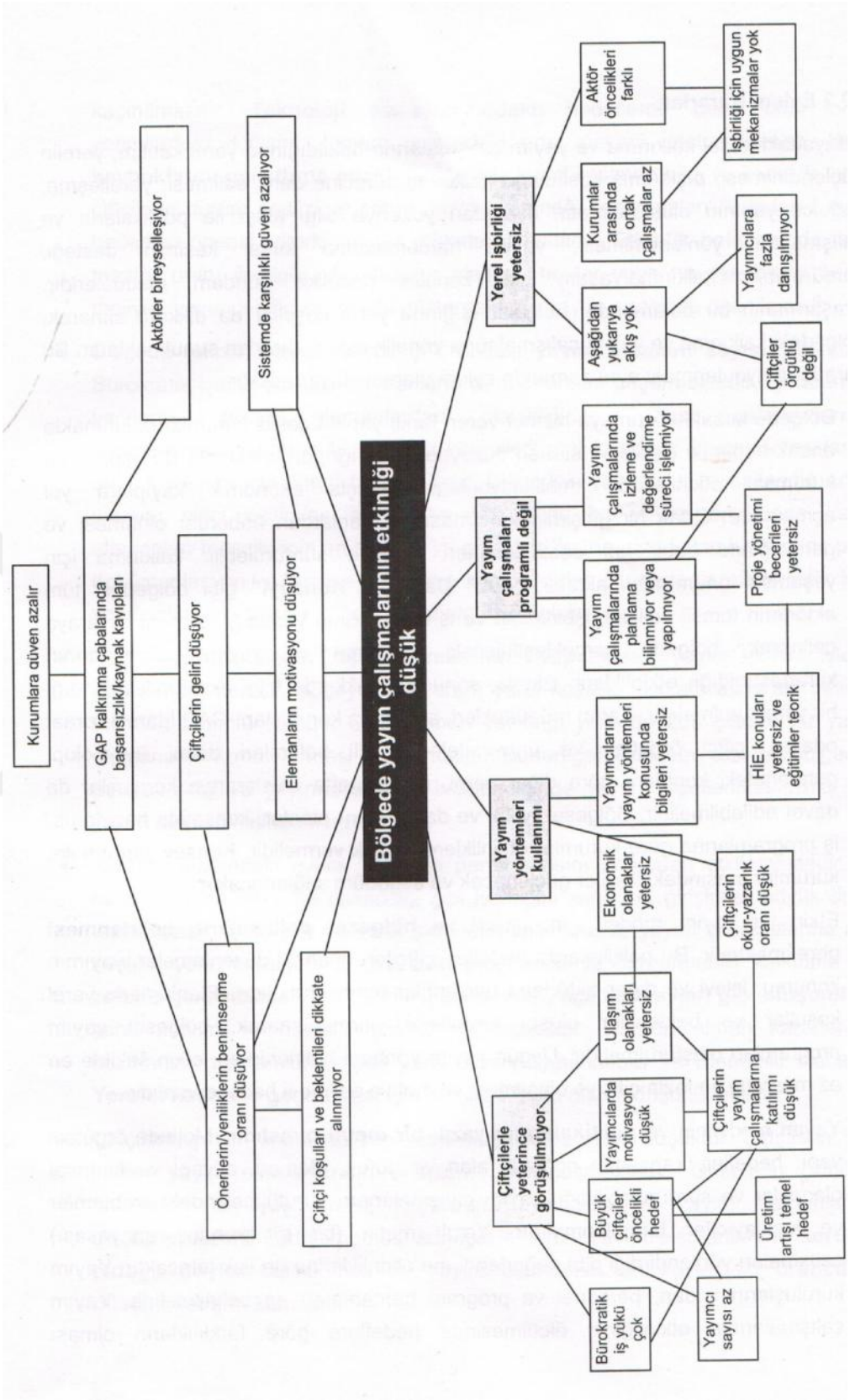
Tarımın en önemli işlevinin canlılar için beslenme kaynağı olması ve insan tarafından ve insan için yapılıyor olması ve bu nedenle de birçok anabilimdalını ilgilendiriyor olması tarımsal yayımın önemini açıkça ortaya koymaktadır. Bu hizmet insana sunulmakta ve tarımsal yayım çalışmasının odağında da insan vardır. Bu nedenle yayım çalışması, mekanik bilgi aktarma biçiminde yürütülmemeli, üretici ve yayımcı eşdeğer görülerek, katılımcı, üreticiye seçenekler sunarak ve sonuçlarını göstererek, aklını kullanabileceği bir ortam yaratılarak sunulmalıdır.

Tarımsal yayım çalışmasında ana amaçlardan biri, ilk olarak üreticinin varolan sorununu kendi kendine yardım felesefesinde çözme ortamını yaratma, daha sonra diğer çalışmalara başlamaktır. Böylelikle üreticinin güveni de kazanılabilinir. Ancak tüm bunların gönüllülük ve katılımcılık ilkeleri ışığında gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Geray (1968)'ın toplum kalkınması ile ilgili önerileri, tarımsal yayım çalışmasında olması gereken özelliklerle birebir örtüşmektedir. "Toplum kalkınması, topluluğun başını ağrıtan, üzüntü çektiren ihtiyaçları, sorunları ele almakla işe başlar. Fakat bu, topluluğun henüz duymadığı bir takım sorunları, ihtiyaçları su yüzeyine çıkartıp topluluğa duyurmasına engel değildir. Böylece, topluluğun belli projeler çevresinde birleşmesi, başarıya ulaşması kolaylaşır. Zorlamaya gidilmeksizin halk katılışlarını sağlamak mümkün olur. Devletin desteğini kendi güçleriyle birleştirmenin olumlu sonuçlarını gören topluluğun kendine güveni artar. Başarı,

başarının mayası olur. Topluluk öteki sorunlarını da ele alabilecek düzeye girer.” Bu nitelikte planlanan yayım çalışmalarıyla insan kaynağının geliştirilmesi, iç dinamiklerin harekete geçirilmesi ile, kırsal alanın hem ekonomik, hem de toplumsal kalkınma sürecine bir katkı sağlanabilinir.

Tarımsal yayım, Türkiye’de çok fazla biçim değiştirdiğinden ülke ya da bölge koşullarına uygun tarımsal yayım modelleri bulunmamaktadır. Bu nedenle de birçok sorunu yapısında barındırmaktadır. Sistemlerarası tarımsal yayım modelinde değinildiği gibi örgüt ve üretici sistemi birbirinden kopuktur. Sorunlar, genellikle bölgeler arası biraz farklılık gösterse de, ülke genelinde yaşanılan sorunlar genellikle benzerdir. Karlı ve ark. (2010) tarafından GAP Bölgesi’nde yapılan bir araştırmada, bölge için bir sorun analizi yapılmıştır (Şekil 4.1)

Tarımsal yayım çalışmalarının etkisinin düşük olmasının en önemli nedenlerinden birisi, tarımsal üreticilerin ya da yayımcıların su yönetimi ile ilgili plan ve programlara katılmasının öngörülmemesidir. Suyu en çok tüketen tarım sektöründe, sulama yönetiminin üreticilerin katılımıyla yapılmasının önemi açıkça görülmektedir. Ovaya su, büyük bir yatırım sonucunda ulaşmıştır. Sulama tesisleri, üreticilerin hizmetine onların ne ekonomik, ne de sosyal katılımı olmadan karşılıksız olarak sunulmuştur. Bu nedenle, üreticilerin kamu malından en iyi biçimde yararlanması, ona sahip çıkması için gerekli ortamın oluşması gerekmektedir. Sulama sürecinde, ova üreticisi yalnız bırakılmamalı, katılımcı yaklaşımlarla bilgisine, deneyimine çalışmaların her aşamasında başvurulmalıdır. Kalkınma ve gelişme sürecine üretici dahil edilerek bütünleşme sağlanabilir. Üreticinin, sulama birliklerinden su talebi dışında, başka taleplerini de dile getirmesi, katılımcı yönetim yaklaşımı ile mümkün olabilir. Benzer bir görüş Atsan, (1998) tarafından da önerilmiştir: Kırsal kalkınma projelerinin inceleme ve planlama aşamalarında hedef kitle temsilcilerinin ve görevlilerin katılımını sağlamak gerekir. Böylece projenin görevlilerce etkin bir şekilde uygulanması ve hedef kitle tarafından gönüllü olarak benimsenmesi sağlanabilir.

Şekil 4. 1. Yayım çalışmalarının etkisi düşük "sorun analizi"
Kaynak: (Karlı ve ark. 2010) "GAP Eğitim-Yayım Projesi Fizibilite Raporu"

Aktaş (2017), katılımcılıkla ilgili öncelikle toplumun bütünleştirilmesinin gerçekleştirilme gerektiğini düşünmektedir. Bu konuda şu açıklamaları yapmıştır: Tarihsel bir olgu olan halk-biliminsanı kopukluğu, halkın bilimsel etkinliklere katılımını sağlayan bilimsel projelerle önlenemez mi? Bunun Ortadoğu İslam tarihinde örneği bulunmaktadır. Batı rönesansından yüzyıllar önce Abbasi Devleti, 754-861 yılları döneminde geniş halk yığınlarını bilimsel, felsefi etkinliği içine çekerek halk-aydın karşıtlığını görece aşarak İslam Rönesansı'nı başlattığını tüm dünya bilmektedir. Bu bağlamda, Orhan Burian'ın 1953 yılında yayınlanan "Köylüyü Aydınlatma yazısında, "Biz sizlere şunları öğretmeye geldik diyerek halka gitmeyiniz; onları türlü yollardan ikna ediniz ki, kendileri,"Gelin de bize şunu öğretin desinler"ya da Muhsin Ertuğrul'un: "Tiyatroyu, halkın düzeyine indirmeyi değil, halkı tiyatronun düzeyine yükseltmek gerekir." felsefi yaklaşımları ilimsel projelere örnek olamaz mı?".

Özkaya, (2015)' ise, daha farklı bir görüş ileri sürmektedir: "Üniversitelerde şöyle bir kültür var. Bilim teknoloji sadece üniveristelerde, şirketlerde, ar-ge'lerde üretilir. Bunun dışında asla bir şey olmaz. Örneğin; çiftçileri bu sürece dahil etmeyelim. Onlar bir şeyden anlamazlar. Bilim ve teknoloji üretilir, sonra çiftçilere verilir, onlar da uygular. Üretimde ortaya çıkan bu süreç, kapitalist sistemin işine geliyor. Çünkü kar maksimizasyonu yapmak için, böyle bir hegemonya sistemini kullanmak zorunda. Buna katedral yapılı bilim deniyor. Bu karşı pazar sistemi, katılımcı araştırma, katılımcı bitki ıslahı, Linux modellerinde olduğu gibi katılımcı teknoloji üretme alanları da var." Söz edilen bu bakış açısı, kırsal toplumu bilimden giderek uzaklaştırmakta, üretici toplumunu dışlamaktadır.

Katılımcı araştırma ve katılımcı ıslah, bilim insanlarının üreticilerle el ele neler başarabildiğinin güzel örneklerini vermektedir. Örneğin Filipinler merkezli Masipag kuruluşunun web sayfasında bulunan "Food Security and Farmer Empowerment" adlı eserde katılımcı ıslah ile elde edilen başarılar ortaya konulmuştur. Üretici ve bilim insanlarının beraber geliştirdiği çeltik çeşitlerini ekolojik yöntemlerle yetiştiren üreticilerin dekara verimleri ile endüstriyel tarım yapanların (konvansiyonel tarım) verimleri arasında istatistiksel yönden farklar önemsiz bulunmuştur (Özkaya, 2014).

Bu nedenle, tüm çalışmaların toplumsal boyutu düşünülmeli, birbiriyle örtüşen biçimde yürütülmelidir. Bölgedeki su kaynaklarının ekonomik olarak ve ileri teknoloji araçları ile kullanımıyla refahta bir artış olacağı beklenebilir. Böylelikle bölgede ekonomik büyüme ve dolayısıyla toplumsal kalkınmada beklenebilir. Ancak bu, altyapı sorunlarının giderilmesi, toplumsal sorunların çözümlenmesi, çevre ve insan odaklı, üretici gereksinmelerine bölge koşullarına uygun katılımcı tarımsal politikalar üretilmesiyle olanaklıdır. Tüm bunların katılımcı modellerle ele alınması, yerelden merkeze doğru katılımcı toplumsal örgütlenmelerle desteklenmesi gerekmektedir. Böylelikle bölgede dönüşüm beklenebilir.

Sonuç olarak, tarım işletmelerin etkili yönetilmesinde insan etkeninin çok önemli bir payı vardır. Bunda bireyin tutum ve davranışlarının, bilgi kaynaklarının, içinde bulunduğu toplumsal yapının, bireysel özelliklerin, tarımsal kuruluş ve örgütlerin, destek ve teşviklerin, tarım politikalarının ve işletme sermayesi gibi daha birçok etkenin rolü bulunmaktadır. Aynı zamanda bilinçli üreticinin, ülkenin sağlıklı gıdaya kavuşmasında önemi büyüktür. Çünkü dünyada hızla değişen olumsuz iklim şartları, çevre kirliliği gibi birçok neden tüketicilerin tercihlerini değiştirmiştir. İnsan odaklı yayım çalışmalarıyla bu sorunların giderilebilineceği beklenmektedir.

4.9. Örgütlenme Durumu

Tarımsal üretimde verimi arttırmanın, kaliteli ürün elde etmenin ve kır toplumunun yaşam koşullarını yükseltmenin yollarından biri, üreticilerin örgütlenmesidir. Böylelikle hem üretici, hem de tüketicinin çıkarları korunabilir. Gelişmiş ülkelere bakıldığında, tarımın gelişip sanayileştiği ve üreticilerin de örgütlendiği görülür. Çünkü tarım politikalarını oluşturmak, uygulama koşullarını belirlemek ve böylece politik mekanizmaları etkileyebilmek, pazarda etkili olabilmek, modern üretim yöntemlerini kullanıp verimliliği arttırarak kırsal alanların kalkınmasını gerçekleştirmek, ancak örgütsel güçle olmaktadır (Gülçubuk ve Özer, 2007). Böylelikle kırsal alanda ekonomik ve sosyal değişimlerin daha hızlı ve sağlıklı olarak gerçekleşmesi örgütlenme ile mümkün olabilecektir.

Üreticilerin varolan koşullardaki örgütlenme durumu ile yenilikçilik ilişkisi Çizelge 4.41'de verilmiştir. Anket çalışmasına katılan üreticilerin %33.3'ü kooperatif ortağı olup, kooperatif ortağı olanların %93.7'si kendisini yenilikçi olarak tanımlamaktadır. Kooperatif ortağı olmayanlarda bu oran biraz düşmektedir. Kooperatif ortağı olmayan 64 üreticinin %73.4'ü kendisini yenilikçi olarak tanımlamaktadır. Ki kare test sonucuna göre, kooperatif ortağı olma durumuna göre yenilikçi olma durumu istatistiki açıdan anlamlıdır ($p<0.05$).

Çizelge 4. 41. Üreticilerin kooperatif ortaklığı ve yenilikçi olma ilişkisi (%)

Kooperatif ortaklığı	Yenilikçi	Yenilikçi değil	Toplam	Ki-kare (P değeri)
Ortak	93.7	6.3	100.0	5.545
Ortak değil	73.4	26.6	100.0	(0.014)
Toplam	**80.2**	**19.8**	**100.0**	

Günümüzde hem gelişmiş, hem de gelişmekte olan ülkeler açısından önemli olan bir başka konu, bireyleri **"kendi kendine yardıma"** yöneltmektir. Bu konu özellikle gelişmekte olan ülkelerde kamu hizmetlerinin yeterli olmaması nedeniyle daha fazla önem taşır. Kooperatifler, genellikle **üçüncü sektör** olarak adlandırılmakta ya da en azından devletin ve özel sektörün aksayan yönlerini düzeltmek amacıyla yeni bir sentez oluşturan kooperatif hareketi tekrar gündeme gelmektedir. Böylelikle kendi kendine yardım, yönetime ve sorumluluğa eşit bir biçimde katılma niteliklerini yapısında toplayan kooperatifler güncelleşmektedir. Kooperatifin iki özelliği vardır. Biri bir işletme olması, diğeri ise bir bireyler topluluğu olmasıdır. Kendi başlarına rekabete dayanamayan ve ekonomik sorunlarını çözemeyen ekonomik birimler, kendi kendilerine yardım için bir araya gelmişlerdir (Sına ve Soyer, 1998). Yapılan bu girişim, gönüllü birleşmedir. Ancak ne yazık ki özellikle Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde bu özellikle oluşmuş üretici örgütleri yok denecek azdır. Bölge ile ilgili yapılan çalışmaların çoğunluğunda, devletin örgütlenmeyi özendirici girişimde, teşvikte bulunması önerilir. Çünkü bölgede kendi kendine yardım amacıyla bir örgütlenme ortamının oluştuğu görülememektedir. Bölgedeki aşiret yapısının da örgütlenme ortamının kendiliğinden oluşumunu olumsuz olarak etkilediği söylenebilir.

Karlı ve Çelik (2003) tarafından, GAP alanındaki tarım kooperatifleri ve diğer üretici örgütlerinin bölge kalkınmasındaki etkisini araştırmak amacıyla yapılan araştırmada da Tarım Bakanlığı'nın öncelikli görevlerinden birisinin de örgütlenme bilinci yaratarak üretici örgütlenmelerini teşvik etmek olduğunu belirterek, kooperatif ortağı olmanın getireceği ayrıcalıkları ve devletin kooperatiflere desteklerini üreticilere iyi anlatıldığı takdirde, üreticilerin kooperatif kurmak ve onu yaşatmak için çalışacağı görüşünü ileri sürmüştür. Böylece tabandan gelen istekle kurulan kooperatiflerin başarılı olma şansları yüksek olduğunu, ancak uygulamada devletin bu konudaki çalışmalarının yetersiz olduğunu vurgulayarak, örgütlenme için ayrılan bütçenin artırılması ve kooperatifçiliği özendirecek ve üreticilerde örgüt bilinci oluşturabilecek dengeli ve tutarlı politikaların oluşturulması halinde kooperatifçilik hareketi ivme kazanabilir önerisini ileri sürmüştür.

Üreticilerin varolan koşullardaki örgütlenme durumu ile sulama sonrası tahmin çizelge 4.42'de mülkiyet durumu ile karşılaştırılarak verilmiştir. Buna göre üreticilerin örgütlenme düzeyinin düşük olduğu görülmektedir (%33.3). Bunun ana nedeni olarak üreticiler kuru tarım yaptıklarından dolayı herhangi bir kooperatife üye olmadıklarını dile getirmişlerdir. Arazisi mülk olanların %38.5'i bir kooperatife üyedir. Bu durumun sulama sonrası değişeceği varsayılarak üreticilere "sulama sonrası üye olmayı düşündüğünüz bir kooperatif ya da birlik var mı?" biçiminde bir soru yöneltilmiş, bu soruya verilen yanıtlar yine çizelge 4.42'de gösterilmiştir.

Çizelge 4. 42. Üreticilerin örgütlenme durumu (%)

	Yanıtlar	Mülkiyet Durumu				
		Mülk	**Kira**	**Ortak**	**Arazi Yok**	**Toplam**
Sulama öncesi	Üye	38.5	33.3	0.0	0.0	33.3
	Üye değil	61.5	66.7	100.0	100.0	66.7
Sulama sonrası	Evet	43.6	33.3	40.0	0.0	39.6
	Hayır	2.6	16.7	20.0	0.0	4.2
	Kararsız	53.8	50.0	40.0	0.0	56.3
Toplam		**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**

Üreticilerin %39.6'sı evet yanıtını verirken %56.3' ü de kararsız olduğunu dile getirmiştir. "Evet" yanıtını veren üreticilerin çoğu sulama birliği kurulursa ona üye olacağını dile getirmiştir. Başka bir kooperatif kurma ya da ortak olma düşünceleri henüz yoktur. Bunun ana nedenlerinden birinin, Şanlıurfa'da şimdiye kadar birçok

başarısız kooperatife rastlanılması olduğu söylenebilir. Bu durumun Suruç üreticilerini de olumsuz etkilediği ileri sürülebilir.

Örgütlenme konusunda yapılan çeşitli araştırmalar vardır. Bazılarında şu görüşler ileri sürülmüştür. Sevinç (2018), tarafından kooperatif ortaklarıyla yapılan bir çalışmada da, kooperatif ortaklarına çeşitli eğitimlerin verilmiş olmasına karşın, üyelerde örgüt bilincinin ve sorumluluğunun bir türlü geliştirilemediği belirlenmiş, ortakların bu bireysel davranış biçiminin kooperatiflerin ve faaliyetlerinin varlıklarını olumsuz etkilediği, sonuçta ciddi maddi ve sosyal zararlar ortaya çıkardığı vurgulanmıştır. Yine aynı çalışmada feodal yapı ile ilgili şöyle bir çıkarıma ulaşılmıştır. "Şanlıurfa'nın kırsal alanlarının da içinde bulunduğu birçok sosyolojik çalışmada yüz yıllar geçmiş olmasına rağmen yarı feodal yapının hala toplumsal yapının ve düzenin oluşması üzerinde etkili olduğunu göstermektedir. Bu durum toplumsal yaşam düzenin oluşması ve korunmasında hukuk kurallarının değil, dini kurallar ve aşiret sisteminin doğurduğu adetlerin ve töre kurallarının baskısını beraberinde getirmektedir. Araştırma alanındaki bireylerin toplumsal ilişkilerinde örf, adet, töre, aşiret, cemaat ve feodal yapı kuralları oldukça etkilidir. Bu kuralların etkisi toplumsal yaşamın ve sosyal ilişkilerin her aşamasında görülmektedir. Bu kurallar bireylerin hem birincil gruplar içerisinde, hem de ikincil gruplar içerisindeki ilişki ve davranışlarını belirlemektedir. Bu kuralların etkisi ile beraber, özellikle kırsalda yaşayan bireylerde; liderlere karşı (aşiret, cemaat, tarikat vb.) sorgusuz itaat ve biat kültürü oldukça gelişmiştir. Birçok kooperatif ortağının; eşi, köyün ve ailenin ileri gelenlerinin talimatıyla, hangi amaçla kurulmuş olduğunu bilmedikleri ve borçlandıkları kooperatiflere ortak olmaları bu durumun ispatı niteliğindedir."

Gökçe (2010)' göre, bölge insanının bilgi eksikliği ve ilgisizliği ile birleşince, ekonomik ve toplumsal amaçlı örgütlenme düşük bir düzeyde kalmıştır; kooperatif, sendika ve dernek gibi sivil toplum örgütleri hem sayı hem üye sayısı yönündün Türkiye ortalamasının da çok gerisinde bulunmaktadır.

Tarımın tarım dışı sektörlerle bütünleşmesinde, gelişmesinde, yeni politikaların oluşmasında örgütlenmenin önemi giderek artmaktadır. Ancak bu durumun bölgede

iç dinamiklerle oluşması varolan koşullarda zor olabilmektedir. Bu nedenle örgütlenmeyi özendirici insancıl yaklaşımlara gereksinim duyulduğu ileri sürülebilir. Örgütlenmenin temelini oluşturan dayanışma kavramı, toplumumuzda binlerce yıldır varolmasına karşın, günümüzde bireysel hareket daha ağır basmaktadır.

Şanlıurfa'da üretici örgütlerinden en etkin olan örgütlerden birisi de sulama birlikleridir. Sulama alanlarının artmasıyla birlikte, 2004 yılı itibarı ile, kamu tarafından sulamaya açılan yaklaşık 138.729 ha'lık alanda 21 adet sulama birliği kurulmuştur (Benek, 2006).

Sulu tarımla birlikte artacak gelirin üreticiye yarar sağlaması için örgütlenme önkoşuldur. Ürünün tüketiciye gelinceye kadar birçok aracının elinde dolaşması, hem üreticiyi hem de tüketiciyi olumsuz etkilemektedir. Aracılar azalmadığı sürece, gelir artışından üreticiden çok tüketicilerin yararlanacağı ileri sürülebilir. Sulama sonrası bölgede yapılacak araştırmalarda örgütlenme ortamının oluşması konusu derinlemesine araştırılıp, ova üreticilerinin girişimci kimliklerinin örgütlenme açısından değerlendirilmesi yeni bir araştırma konusunu oluşturabilir.

5. SONUÇLAR ve ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar

Büyük bir sulama yatırımının Suruç Ovası'na yapılması, ovada tarımsal ve ekonomik değişimin yanında, yeni bir toplumsal yapılanma sürecine ve yeni davranış biçimlerine neden olabilecektir. Bu bağlamda araştırmada bir değerlendirme çalışması yapılmış, sonuçlar bu bölümde sunulmuştur.

5.1.1. Sulama öncesi durum

Araştırma alanında üreticiler, ağırlıklı olarak tarımsal üretimden elde edilen gelire bağlı olarak yaşamlarını sürdürmektedir. Ancak, su sıkıntısı nedeniyle tarımdan elde edilen gelirin düşük olması, çocukların eğitimi vb nedenler, üreticilerin tarımsal üretim dışında çalışmasına neden olmuştur. Tarımsal üretimin dışında geliri olan üreticilerin sayısı %50'dir. Ovada yapılan sözlü görüşmelerde, yıllarca suyu bekleyen Suruç halkının, Harran ve Akçakale üreticisini pamukla tanıştıranlar oldukları belirtilmiştir.

Yer altı suları, yenilenebilir bir kaynaktır ancak tükenebilir bir kaynak özelliği de gösterebilmektedir. Suruç'ta da benzer duruma rastlanılmıştır. Ovada üreticilere göre, en önemli sorun su yetersizliğidir. İkinci sırada ise, tarım alet makine yetersizliği gelmektedir. Sulu tarımla beraber tarım alet makinelere gereksinimin doğrudan artacağı beklenmektedir. Üreticilerin üçüncü sorunu toprak yetersizliğidir. Burada, üreticinin en önemli gereksinimin su olduğu, suyun gelmesi durumunda üreticinin arazisi yetersiz olsa bile, kira ya da ortakçılık yoluyla tarımsal gelirini artırabileceği söylenebilir. Ayrıca üretici sermaye yetersizliğini de dördüncü sırada belirtmiştir. Beşinci öncelik ise bilgi yetersizliğidir. Üretici her ne kadar yıllardır tarımsal üretim yapsa da yeni ürünlerin tarımında bilgi gereksinimi büyük olasılıkla olacaktır. Burada da tarımsal yayım çalışmasının önemi ve niteliği ortaya çıkmaktadır. Üreticinin bunu sorun olarak görmesi ve son sıralarda görmemesi

olumlu bir durumdur. Diğer sorunlar sırasıyla, toplulaştırma, işgücü, pazarlama, drenaj, ilaç temini, depolama, tohum temini ve gübre teminidir.

Ovada pamuğun ana ürün olarak ekileceği, gerek anket sonuçlarına, gerekse yapılan sözlü görüşmelere dayanarak söylenebilir. Suruç üreticisinin pamuk tarımını biliyor olması, bu konuda ana etken olabilecektir. Üreticilerin %80.2'si su geldikten sonra pamuk ekimi yapacaklarını, %19.8'i ise pamuk ekimi yapmayacaklarını belirtmiştir. Üreticilerin pamuk ekimi konusundaki tutumlarının belirleyici değişkeni sahip olunan arazi varlığıdır. Destekleme ödemeleri pamuğa daha fazla olduğu için, pamuk daha fazla ekilmek istenmektedir. Bu da su tüketiminin daha fazla olmasına neden olacak, ovaya verilen suyun kullanıcılara ulaşmasında sıkıntılar yaratabilecektir. İkinci sırada ekilmesi planlanan ürün mısırdır. Üçüncü sırada ise, sebze ve meyve gelmektedir.

Üreticilerin yatırım önceliği, birinci sırada arazi, ikinci sırada ise tarım alet ve makineleri, üçüncü sırada sulama yatırımları ve son olarak tarımsal ticaret yapacaklarını ya da iş kuracaklarını (tarıma dayalı sanayi vb) belirtmişlerdir. Ancak ilk yıllarda "ortak makine kullanımı" görülebilir. Üreticinin tarımsal alet makine sermayesini yenilemesi ilk yıllarda gerçekleşmeyebilir. Aileye yapılacak yatırımlar ise, iş kurma, ev satın alma ve çocukların geleceğine yönelik (eğitim, evlendirme gibi) yatırımlardır. Üreticilerden %34.4'ü kredi kullanmaya istekli iken, %41.7'si kredi kullanmaya isteksiz olup %24.0'ı ise henüz bu konuda bir kararı olmadığını belirtmiştir. İş kurmayı, ya da arazisi satın almayı düşünenler daha fazla kredi kullanma eğilimindedir.

Üreticiler ovadaki en büyük değişimin gelirde (%95.8), tarımsal üretimde, ürün çeşidinde, iş olanaklarında ve köye dönüşte olacağını beklemektedirler. Gelir artarsa mevsimlik işçiliğe gidilmeyeceğini düşünmektedirler. Ek olarak tarımsal girdi fiyatlarının çok yüksek olması durumunda gelirin artmayabileceğini de belirtmişlerdir. Ayrıca, üreticiler sulu tarımla birlikte, tarımsal üretimde çalışan sayısının artacağını, yıllardır cansız olan ticaretin ve sanayinin de canlanacağını, tarımsal üretimde olumlu yönde büyük değişim yaşanacağını, ürün çeşidinin

artacağını belirtmişlerdir. Ayrıca, pamuk, mısır, sebzecilik, meyvecilik, şeker pancarı, yağ bitkileri, seracılık vb. birçok ürünün üretileceğini ifade etmişlerdir.

Üreticilerin % 21.9'u suyun gelmesi ile sorunların artacağını düşünürken, %39.6'sı sorunların da azalacağını, %27.1'i ise değişmeyeceğini düşünmektedir. Olumlu düşünen üreticiler, suyun gelmesinin her sorunun çözümü olduğunu düşünmektedir. Olumsuz düşünenler ise, huzurun bozulmasından, feodal yapının güçlenmesinden endişe etmektedir. Üreticilerin önemli bir bölümü (%70.8) köye dönüşlerin artacağını düşünmektedir. Suruç Ovası Sulama Projesi, Harran Ovası sulamalarında görülen sorunların ışığında hayata geçirilecek bir proje olduğu için bu sorunların görülmesi olasılığı daha az olacaktır. Özellikle, salma sulama yöntemleri yerine basınçlı sulama yöntemlerinin kullanımının öngörülmesi Suruç Ovası için son derece olumlu bir durumdur. Bu nedenle üreticilerin yarısı projeyi olumlu değerlendirmiştir. Olumsuz değerlendirenler ise, döşenen altyapı hizmetlerinin iyi olmadığını, taşeron firmadan kaynaklanan sorunlar olduğunu, su fiyatlarının Harran sulamasına göre çok yüksek olduğunu, yine Harran Ovası'na verilen suyun miktar olarak daha fazla olduğunu, su dağıtımını belirli güçlerin elinde olmasından şikayetçi olduklarını belirtmişleridir.

Proje, basınçlı sulama tekniklerini öngördüğünden verilen suyun hem miktar olarak az, hem de fiyatının yüksek olması beklenmektedir. Anacak sulama yatırımlarını devletin %50 hibe desteği ile desteklediği düşünüldüğünde, üreticinin sulama yatırım masrafı daha az olacaktır. Yatırımın yanında, su tasarruflu yöntemler kullanıldığından üreticinin tarımsal üretim sürecindeki sulama masrafı da düşebilecektir. Bu açıdan bakıldığında uzun dönemde üreticinin karlı olduğu söylenebilir.

Suruç üreticisi, suyun geç gelmesini politik nedenlere (%55.2) ve bürokrasiye bağlamaktadır. Üreticiler, suyun önce Harran Ovası'na verilmesini ağır dille eleştirip, bunun etnik kimlikten kaynaklandığını düşünmektedirler (etnik kimlik, hassas bir konu olduğundan araştırma kapsamında incelenmemiştir). Ayrıca politikacıların hiç bu konuyla ilgilenmediklerini, ilçeyi sahipsiz bıraktıklarını

vurgulamışlardır. Bu bağlamda, öngörülen zamanda tamamlanmayan projelerin, gerek ekonomik, gerekse psikolojik açıdan sorunlara neden olduğu söylenebilir.

Çalışmada üreticiler, bir aşirete bağlı olduklarını ancak ilişkilerinin olmadığını vurgulamışlar, aldıkları kararlara aşiret ileri gelenlerinin karışmadığını belirtmişlerdir. Aşiretle bir ilişkisi olan üreticilerin oranı, %38.5 dir. İlişkilerinin olmadığını belirtenlerin oranı ise, %31.3'dür. Ayrıca üreticilerin aşirete karşı bir yükümlülüğünün olmadığı söylenebilir (%68.8) ve aşiret, tarımsal üretimi etkilemektedir. Bu da bireylerin karar almada özgür olduğunu, aşirete karşı bir sorumluluğunun olmadığını göstermektedir. İlçede yapılan sözlü görüşmelerde, Suruç'ta feodal ekonomik ilişkilerin son derece zayıf olduğu saptanmıştır. İlçede ekonomik yapı 1960'lı yılardan sonra şekil değiştirmiştir. 1960'lı yıllara kadar feodal ilişkilerin ağırlıklı olduğu ilçede, 1960'lardan sonra göçle başlayan süreç, feodaliteye dayalı ilişkileri derinden sarsmıştır. Aşiret yaşamının geleneksel yapısının Suruç'ta çözülmeye başladığı, bu bağlamda Suruç'un toplumsal değişime açık olduğu çıkarımına ulaşılabilir.

Suruç Ovası'nda kuru koşullarda tarım yapıldığından kadınlara tarımsal üretimde fazla ihtiyaç duyulmamaktadır. Kadınlar daha çok hayvancılık faaliyetlerinde çalışmaktadır. Kadınların tarımsal üretime katılımı % 30.2'dir.

Birçok köyde yer altı suyunun giderek azalması kırsal halkın ilçe ya da il merkezine zorunlu olarak göçe itmiştir. Üreticilerin %57.3'ü köyde oturduklarını, %30.2'si ilçede ve %12.5'i ise Şanlıurfa'da oturduğunu dile getirmişlerdir. Köyde oturmayanlar gerekçe olarak su kaynaklarının olmayışını ve eğitim olanaklarının yetersiz oluşunu göstermiştir. İlçe ve il merkezinde kendilerine bir düzen kurmuşlardır. Ayrıca, yöre halkı geçimlerini sağlayabilmek amacıyla yaz aylarında aileleri ile birlikte çevre il ve ilçelere gitmektedirler. Mevsimlik işçi olarak genellikle Bozova, Harran, Akçakale, Viranşehir, Mardin-Kızıltepe İlçeleri ile ülkenin değişik illerine göç edilmektedir. Yapılan sözlü görüşmelerde yer altı sularının azalmaya başlamasından sonra mevsimlik tarım işçiliğine gidenlerin önemli ölçüde arttığı dile getirilmiştir. Geçmiş yıllarda mevsimlik işçiliğin daha fazla olduğunu, daha sonraları

başka alanlara da yönelme, ekonomik durumu iyileştirme ya da kente göçten dolayı mevsimlik işçiliğe gidenler de azalmıştır. Az topraklı ve topraksızların Türkiye'nin diğer bölgelerine mevsimlik isçi olarak gitmeleri, orada gördükleri tarımsal yöntem ve yeniliklerin benimsenmesini de olumlu etkilemektedir. Ayrıca bu durum, toplumsal evrimleşmeye de katkı sağlayabilmektedir.

Üreticilerin %79.2'si Suruç halkını girişimci olarak tanımlamıştır. Suyun olmaması nedeniyle farklı yerlerde, farklı işlerde çalışmak zorunda kalmaları çevrede onların girişimci olarak görülmesine neden olmuştur.

Ovada üreticilerin örgütlenme düzeyinin düşük olduğu görülmektedir (%33.3). Bunun ana nedeni olarak kuru tarım yaptıklarından dolayı herhangi bir kooperatife üye olmadıkları söylenebilir. Ayrıca, üreticilerin %39.6'sı sulamadan sonra bir kooperatife üye olmayı düşünürken, %56.3' ü de kararsız olduğunu belirtmiştir. Bir kooperatif kurma ya da ortak olma düşünceleri henüz yoktur. Bunun ana nedenlerinden birinin, Şanlıurfa'da şimdiye kadar birçok başarısız kooperatife rastlanılması olduğu söylenebilir. Bu durumun Suruç üreticilerini de olumsuz etkilediği ileri sürülebilir.

Doğu ve Güneydoğu üzerinde yürütülen araştırmalar, özellikle 1961'de DPT'nin kurulması ile ağırlık kazanmıştır. DPT'nin bünyesinde bir yabancı uzman olarak incelemeler yürüten Frederick W. Frey, dokuz bölgeli Türkiye sınıflandırılmasına dayanarak, 1962'de 458 köyde yaşamını sürdüren 6 000'den fazla ve yaşları 14'ün üstünde olan köylüleri bir taramaya tabi tutmuştur. Bu inceleme, bugün bölgeler arası çalışmaların en sistematik olanıdır. Yine Frey'in raporuna göre, Türkiye genelinde Doğu ve Güneydoğu Bölgesi karşılaştırıldığında beş temel unsur vardır ve bunlar yörenin kapalı cemaatçi yapısını açıklar. Bunlar sırasıyla; yoksulluk, kırsal alanların dış dünya ile bağlantılarının kısmen kesilmesi ve yalnızlık içine itilmiş olmaları, hareketsizlik, okur -yazar oranının azlığı, tevekküle dayalı kaderci bir dünya görüşünün yaygınlık kazanmasıdır (Frey, 1966; Türkdoğan, 2013, 2016). Bu benzer durum, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yıllarca görülen özelliklerdir. Gökçe (2007) ve Türkdoğan'ın (2009) bölge ile ilgili yapmış oldukları çalışmaları bu

durumu destekler niteliktedir. Ancak bu araştırmanın sonuçlarına göre, Frey'in sunduğu özelliklerin Suruç'ta görülmediği çıkarımına ulaşılabilir. Suruç üreticisinin, iletişime açık, yenilikçi ve girişimci özelliklere sahip olduğu araştırma sonuçlarına ve gözlemlere dayanarak söylenebilir. Bu özellikler, yayım programları hazırlanırken göz önünde bulundurulmalıdır.

Konum işlevsel yaklaşıma ilişkin olarak bireyin toplumsal-kültürel çevresi bölgeden bölgeye ayrım gösterebilir. Bundan dolayı buradaki durum analizi, başka bir bölgede farklı olabilir, özdeş sonucu vermeyebilir. Çünkü o bölgedeki var olan etkenlerin ve üreticinin konumdaki özgül koşulları farklı olabilir. Örneğin özdeş bir etken, farklı konumlarda farklı ağırlıkta ve değişik yönde etkileyici olabilir. Bunun için belirli bir toplumsal ortamda yaşayan ve davranışı araştırılan üreticilerin davranış değişimine etkili olabilecek etkenlerin özenle çözümlenmesi gerekir. Kuşkusuz gerçeğe yakın nitelikler saptanmak istenirse, toplumsal çevrenin bireyin özellikleriyle etkileşimi de farklı olacağından bu niteliklerin basmakalıp değil araştırma alanında yeniden belirlenmesi kaçınılmazdır.

5.1.2. Tarımsal yayım

Üreticilerin işledikleri arazilerin çoğu 50 da'ın altında olduğundan danışmanlık şirketlerine üye değillerdir. Ova üreticileri, kitle iletişim araçlarından yararlanmamaktadır. Üreticiler deneyimli olduklarından ve başka il ve ilçelerde tarımsal üretim yaptıklarından tarımı bildiklerini belirtmişlerdir. Mevcut koşullarda kuru tarım yaptıklarından dolayı geleneksel ürünler yetiştirmektedir. Sulamayla birlikte yeni ürünlerin tarımının ovada başlamasıyla hem kitle iletişim araçlarına hem de danışmanlara gereksinim duyulabilir. Üreticilerin %81.3'ü kendini yenilikçi olarak görmektedir. Bu özellik, ovada ilerleyen zamanlarda birçok yeniliğin görülmesine neden olabilecektir. Bu nedenle sürecin izlenmesi gerekmektedir.

Üreticinin bilgi kaynakları arasında öncelik sırasına göre, birinci sırada ilaç satıcıları, ikinci sırada kamu yayımı, üçüncü sırada üreticinin çevresini oluşturan komşu, akraba ve arkadaşlar, dördüncü sırada danışmanlık şirketleri yer almaktadır.

Son tercih ise, kendi sorununu kendi çözer biçimindedir. Üreticilerin, bilgi alma kaynakları arasında tarımsal ilaç satıcıları önemli yer tutmaktadır. Tarımsal Yayım zincirinin özellikle bitki koruma dalında önemli bir halkası durumundaki tarımsal ilaç satıcıları, tarımsal üreticilere bilgi vermelerinden dolayı Tarımsal Yayım'ın kapsamına girmektedir. Ancak işletmeler, bu süreçte tarımsal yayımdan çok, kendi ilacını satma amacını gütmektedir. Bu nedenle üretici, çoğu zaman gereğinden fazla kimyasal girdi kullanmak durumunda kalmaktadır. Üreticinin tarımsal bilinç düzeyinin yükselmesi ilaç satıcılarının çalışma amaçlarından biri değildir. Oysa ki tarımsal yayımda asıl amaç, üreticinin kendi sorunu kendisinin çözebileceği ortamı yaratabilmektir. Kamu yayımı da ne yazık ki bu konuda yetersiz kalmaktadır.

Üreticilerin %59.4'ü tuzlanma ile ilgili bilgi sahibiyken, %40.6'sı bilgi sahibi değildir. Üniversite mezunu olanların tamamı tuzlanma ile ilgili bilgi sahibiyken, lise mezunlarının %87'si tuzlanma ile ilgili bilgi sahibidir. Okur yazar, ilkokul ve ortaokul eğitim seviyelerinde olan üreticilerin yarısına yakını, okur yazar olmayanların ise %66.7'si tuzlanma ile ilgili bilgi sahibidirler. Harran Ovası'nda yaşanan aşırı ve bilinçsiz sulamadan ötürü oluşabilecek tuzlanma riski Suruç İlçesi'nde de bulunmaktadır. Gerekli önlemlerin alınması ile bu durum ile karşılaşma olasılığı da ortadan kalkabilecektir.

Üreticiler öncelikli olarak yayım çalışmasını kamunun yürütmesi gerektiğini düşünürken, üretici örgütleri ve özel danışmanlık daha sonraki tercihleri olmuştur. Bu önceliklere göre üreticilerin kamu yayım çalışmasına daha çok güvendiği çıkarımına ulaşılabilir. Üretici, kamunun bu hizmeti bir çıkar gözetmeden, diğer bir söylemle kar amacı gütmeden yaptığının bilincindedir. Bölgede kurulan özel danışmanlık şirketlerinin başarısız çalışmaları, hatta kağıt üzerinde varlıkları üreticiler için olumsuz bir bakış açısına neden olmuştur. Üretici, varolan kuru koşullarda geleneksel tarım yaptığından yayım çalışmasına fazla gereksinim duymamaktadır. Ancak gelecekte sorunlar artacağından yayım çalışmasına da gereksinim artabilecektir.

Üreticilerin %91.7'si GAP TEYAP projelerinden yararlandıklarını dile getirirken %8.3'ü ise, eğitim çalışmalarına katıldıklarını dile getirmiştir. GAP TEYAP'ın çalışmalarına katılan üreticiler, daha çok kırsal alanda yaşamaktadır. GAP TEYAP proje ekibi geniş bir alana eğitim yayım çalışması götürmektedir. Suruç'ta da çok fazla çalışmalar yürütmüşlerdir. Ancak görüşülen üreticiler, bu çalışmalara katılanlar arasından seçilmediğinden oranın düşük çıkması beklenen bir durumdur. Üreticilerin %16.7'sinin köylerinde yapılan sulama eğitimine katıldığı, %83.3'ünün ise katılmadığı saptanmıştır. Kırsalda yaşayan üreticilerin bu eğitime katılma durumları (%21.8), kentte yaşayanlara (%9.8) göre daha fazladır. Bu eğitimler, GAP TEYAP Projesi kapsamında ya da GTHB İlçe Müdürlüğü tarafından verilmiştir.

Kuramsal temelde de değinildiği gibi davranış, birey ve onun tarafından algılanan çevrenin karşılıklı etkileşimin bir işlevidir. Bu iki öğe dinamik bir sistem oluşturmaktadır. Bu iki öğe birbirini karşılıklı etkiler, güçlendirir, zayıflatır, karşılıklı olarak birbirini değiştirebilir. Bu nedenle üreticinin kişiliği de, kendi çevresi içerisindeki toplumsallaşmayla biçimlenmektedir. Bir sorunu algılamasını çevresindeki toplumsal-kültürel özellikler de belirlemektedir. Bu nedenle çevre, üreticinin güvendiği bilgi kaynakları arasındadır ve birey çevresinden önemli biçimde etkilenmektedir. 2000'li yıllarda Suruç'ta kimyon tarımının iç dinamiklerle hızlı bir biçimde yayılması örneği bu durumu açıklar niteliktedir.

Tarımsal Yayım, çok önemli olmasına karşın, Türkiye'de Tarımsal Yayım'ın önemi yeteri kadar algılanamamıştır ve dolayısıyla, bir takım sorunları da ortaya çıkarmaktadır. Sürekli değişen politikalar ve uygulamalar nedeniyle tarımsal yayım da hak ettiği yeri bulamamıştır. Tarımsal yayım, Türkiye'de çok fazla biçim değiştirdiğinden ülke ya da bölge koşullarına uygun bir tarımsal yayım modeli ne yazık ki yoktur. Bu nedenle de birçok sorunu yapısında barındırmaktadır. Tarımsal Yayım Modeli'nde değinildiği gibi örgüt ve üretici sistemi birbirinden kopuktur. Sorunlar, genellikle bölgeler arası biraz farklılık gösterse de, ülke genelinde yaşanılan sorunlar genellikle benzerdir. Sonuç olarak, tarım işletmelerin etkili yönetilmesin de insan etkeninin çok önemli bir payı vardır. Bunda bireyin tutum ve

davranışlarının, bilgi kaynaklarının, içinde bulunduğu toplumsal yapının, bireysel özelliklerin, tarımsal kuruluş ve örgütlerin, destek ve teşviklerin, tarım politikalarının ve işletme sermayesi gibi daha birçok etkenin rolü bulunmaktadır. Aynı zamanda bilinçli üreticinin, ülkenin sağlıklı gıdaya kavuşmasında önemi büyüktür. Çünkü dünyada hızla değişen olumsuz iklim şartları, çevre kirliliği gibi birçok neden tüketicilerin tercihlerini değiştirmiştir. İnsan odaklı yayım çalışmalarıyla bu sorunların giderilebileceği beklenmektedir.

5.2. Öneriler

Sulu tarım yalnızca üreticinin gelirinde artış yaratmakla kalmayıp, ilçedeki ekonomik yaşamı da canlandırabilecektir. Ancak sulama, bir yandan üreticilerin gelirlerini arttırırken, bir yandan da az topraklı ya da topraksız halk ile toplumun farklı kesimleri arasındaki gelir dağılımını olumsuz yönde etkileyip, toplumsal-ekonomik farklılıkları da beraberinde getirebilecektir. Ancak kalkınma sürecine tüm grupların dahil edilmesiyle ve "insan odaklı" bir kalkınma anlayışı doğrultusunda gelir farklılıklarının da azaltılabileceği düşünülmektedir. Türkiye'de ekonomik gelişme alanında önemli mesafeler alınmasına ve çeşitli bölgesel gelişme politikaları uygulanmasına karşın, bölgeler arasındaki toplumsal-ekonomik gelişmişlik farklılıkları günümüzde de sorun olmaya devam etmektedir. DPT tarafından yapılan ilçelerin gelişmişlik düzeyleri araştırmasına göre Şanlıurfa İlçeleri'nin sıralamaları çok gerilerde kalmıştır. Örneğin, 1990'lı yıllarda Harran Ovası'nın sulanmaya başlamasının, üreticinin, ilçenin ve bölgenin kalkınmasına ekonomik olarak katkısı olmuştur ancak toplumsal ekonomik olarak gelişme gösterememiştir. 874 ilçe arasında Harran'ın 857. Akçakale'nin 814. sırada olması oldukça ilgi çekidir. Bu nedenle, sulama projeleri hazırlanırken çok boyutlu bir bütün olarak ele alınmalı, ekonomik ve fiziksel planlamanın yanında, kültürel ve çevresel faktöler de sürece dahil edilmelidir. Böylelikle sulamanın bölgesel kalkınma ve gelişme çabalarına etkisi olabilir.

Ovada sulamanın başlamasıyla göreli de olsa hemen hemen her alanda bir değişim gerçekleşebilecektir. Bu değişimlerin tarımsal, ekonomik, toplumsal,

kültürel, çevresel ve örgütsel alanlara olacağı beklenebilir. En çok ekonomik yaşamda beklenen değişim, toplumsal ve kültürel alanda da bir değişime neden olabilecektir. Ancak tüm bunlar Tarımsal Yayım bilimdalının kapsamını aşmaktadır. Çünkü tek boyutla açıklanabilecek bir süreç değildir. Kısaca sulama, ovada yeni bir toplumsal değişim süreci başlatabileceğinden sulama sonrası yapılacak tüm çalışmalarda disiplinlerarası arası çalışma gereği ortaya çıkmaktadır.

5.2.1. Yönetsel, kurumsal ve politik öneriler

Türkiye'de, su yönetimiyle birçok kuruluş ilgilenmekte ve bu nedenle de eşgüdüm sorunu bulunmaktadır. Çünkü görev alanlarında benzerlikler bulunmakta, bu durum eşgüdüm sorununa neden olmakta ve çalışmalarda sorunlar yaşanmasına sebep olabilmektedir. Bu nedenle, su kaynağının bir bütün olması gerçeği benimsenerek, tüm kurumlar arasında eşgüdüm sorunu çözülmeye çalışılmalıdır. Su yönetimi ile ilgili yasalar, bütün sorumluluğu devlete yüklediğinden katılımcılıktan uzaktır. Bu nedenle suyu tüketenlerin hiçbir rolü ve sorumluluğunun olmadığı söylenebilir.

Örgütlenmenin temelini oluşturan dayanışma kavramı, toplumumuzda binlerce yıldır var olmasına karşın, toplumdaki değer ölçüleri ve davranış kuralları, hızla değişen teknoloji ve tüketim süreci bireyin çıkarlarını ön plana çıkardığından, kırsal alanda örgütlenme ortamı iç dinamiklerle oluşamamaktadır. Tarımın diğer sektörlerle bütünleşmesinde, gelişmesinde, yeni politikaların oluşmasında örgütlenmenin önemi giderek artmaktadır. Ancak bu durumun bölgede iç dinamiklerle oluşması var olan koşullarda zor olabilmektedir. Bu nedenle örgütlenmeyi özendirici insancıl yaklaşımlara gereksinim duyulduğu ileri sürülebilir.

Sulama projeleri suyun verileceği alanda ani ve büyük değişikliklere neden olabilmektedir. Bu nedenle projelerden beklenen gelir artışının sağlanabilmesi için, bu alanlarda üreticiler başta olmak üzere tüm kurum ve kuruluşların bu ani değişimler sonucu oluşan yeni koşullara hazır olması gerekmektedir. Suruç Sulama Projesi, kısıtlı sulama tekniklerinin kullanımını öngördüğünden, Türkiye'de

uygulanacak diğer projeler için de örnek oluşturabilir. Bu nedenle, ovadaki mevcut sorunların giderilmesi gerekmektedir. Suyun verildiği ilk yılda taban suyunun yükselmesi, projeyi olumsuz etkilemiştir. Drenaj sorunu çözülmeli, kırsal altyapı çalışmaları tamamlanmalıdır. Yeni hazırlanacak projelerde açık kanal ve kanalet yapıları yerine borulu sistemler yapılmalı, basınçlı sistemler tercih edilmelidir. Bu tekniklerinin kullanımı özendirilmeli, ödüllendirilmelidir. Açık kanal sistemi de büyük bir sorun oluşturmaktadır. Üreticiler, açık kanallardan diledikleri zaman su çekebilmekte, bu durum da su dağıtımında adaletsizliğe neden olmaktadır. Ceza uygulamaları yeniden düzenlenmelidir. Ceza, kişiye değil, parsele göre olmalıdır. Çünkü kiraya verilmesi durumunda kişi yine aynı durumu yapabilir. Ayrıca, evsel ve sanayi atık sularından ve drenaj sularından yararlanma bir alternatif olarak görülebilir.

Sulama birliklerinde son yıllarda yaşanan sorunlar, birliklerinin devri konusunu gündeme getirmiş ancak konu tam olarak açıklık kazanmamıştır. Bu nedenle Suruç Ovası sulaması için bir birlik kurulmamıştır. Suyun dağıtımı, bakım ve onarımı DSİ tarafından ihale yolu ile bir şirkete devredilmiş, kontrolü ve planlaması ise, DSİ'ce yapılmaktadır. Sulama suyunun adil dağıtılması, sulama sistemlerinin bakım ve onarım işlerinin zamanında yapılması için şirket, ilgili kurumlar tarafından gereği gibi denetlenmelidir. Çalışan insan kaynağı, nicel olarak artırılmalı, nitel olarak geliştirilmelidir. Üretici sorunları saptanıp, kararlarda katılımcı yöntemler kullanılarak bölgedeki iç dinamikler harekete geçirilebilir.

Su ücreti, üreticilerin ödeme gücünü aşmamalıdır. Aksi durumda sulu tarımdan uzaklaşılması bile söz konusu olabilecektir. Yüksek ve düşük fiyat belirlemenin toplumsal refahı ve kullanım miktarını etkilediği bilinmektedir. Su fiyatının yüksek belirlenmesi, suyun aşırı kullanımının önüne geçebilmekte olup, diğer taraftan ürün desenine dayalı tarımsal üretim yapısını bozabilmektedir. Su fiyatının çok düşük belirlenmesi ise, aşırı kullanımı teşvik edecek ve suyun daha verimli alanlarda kullanılma ihtimalini zayıflatacaktır. Bu durum üreticiyi yanlış yönlendirebilecek, üretici uzun vadede toprakta oluşabilecek bozulmadan olumsuz olarak etkilenebilecektir (Aydoğdu ve ark., 2014). Sulama sonrası yapılan bireysel

görüşmelerde, ödenen su ücreti Harran Ovası sulamasına göre fazla olduğundan üreticiler tarafından proje olumsuz değerlendirilmektedir. İki ova arasında böyle bir ücret farkının olması beklenen bir durumdur. Çünkü Harran Ovası cazibe yöntemlerle sulanmakta, Suruç Ovası ise basınçlı sulama teknikleri ile sulanmaktadır. Bu kadar büyük bir sulama projesi, üreticinin hizmetine karşılıksız olarak sunulmuştur. Ayrıca basınçlı sulama yatırımlarının desteklenmesi, üretici için olumlu bir durumdur. Ancak, basınçlı sulama sistemlerine verilen desteklemelerden yararlanacaklarda sulama eğitim sertifikası şartı aranması sulamanın başarısını artırabilir.

Bölge özellikleri göz önünde bulundurularak sulu tarıma uygun ekonomik değeri yüksek alternatif ürünler belirlenerek ve bu ürünlere ek destekler verilebilir. Ürün çeşitliliğini artıracak uygulamalara yer verilmelidir. Ayrıca, kuraklığa, tuza dayanıklı ürünler araştırılmalı ve denenmelidir. Üretim planlaması yapılması da önkoşul olmalıdır. Böylelikle arz ve talep dengesi de korunabilir. Tüm destekleme araçları, kapsamlı alan araştırmaları sonucunda oluşturmalı ve hangi aracın hangi ürün için uygun olduğu belirlenmelidir. Politikalar, iklim değişikliği, piyasa koşulları (arz-talep dengesi) gibi durumlar göz önünde bulundurularak her yıla göre yeniden düzenlenebilir. Toprak ve su kaynakları yönetimi, tek bir bakanlık altında örgütlenmeli, yalnızca su yönetimi ile ilgili özel birimler oluşturulmalı, planlama, izleme ve değerlendirme bu birim tarafından gerçekleştirilmelidir. Gerek kamu, gerekse kamu dışı yayım örgütleri arasındaki eşgüdüm sorunu giderilmeli, yayım çalışmalarının planlanmasında ortak projeler uygulanmalıdır. İlgili kurum ve kuruluşlar arası eşgüdümü sağlayacak bir birimin kurulması önerilebilir. GAP Bölgesi'nde bu birimin GAP BKİ Başkanlığı'nda olması önerilebilir.

Güneş enerjisi, rüzgar ve biyoenerji gibi yenilenebilir enerji sistemlerinin tarımsal sulamada desteklerinin artırılması ve su hasadının bölgede uygulanma olanaklarının araştırılması önerilebilir. Su yasası oluşturularak, yasadaki boşluk kapatılmalıdır. Görev ve yetkiler, net biçimde belirlenmelidir.

Türkiye'de tarımsal yayım çalışmalarının etkisinin düşük olmasının en önemli nedenlerinden birisi, tarımsal üreticilerin ya da yayımcıların su yönetimi ile ilgili plan ve programlara katılmasının öngörülmemesidir. Suyun en çok tüketildiği sektör tarım sektörü olduğundan, sulama yönetiminin üreticilerin katılımı ile yapılmasının gerekliliği üzerinde durulmalıdır. Ovaya su, büyük bir yatırım sonucunda ulaşmıştır. Sulama tesisleri, üreticilere onların ekonomik ve sosyal katılımı olmadan karşılıksız biçimde sunulmuştur. Bu nedenle, üreticilerin kamu malından en iyi biçimde yararlanması, ona sahip çıkması için gerekli ortamın oluşması gerekmektedir. Sulama sürecinde, ova üreticisi yalnız bırakılmamalı, katılımcı yaklaşımlarla bilgisine, deneyimine çalışmaların her aşamasında başvurulmalıdır. Kalkınma ve gelişme sürecine üretici dahil edilerek bütünleşme sağlanabilir. Üreticinin, su dağıtıcılarından su talebi dışında, başka taleplerini de dile getirmesi, katılımcı yönetim yaklaşımı ile mümkün olabilir.

Bu nedenle, tüm çalışmaların toplumsal boyutu düşünülmeli, birbiriyle örtüşen biçimde yürütülmelidir. Bölgedeki su kaynaklarının ekonomik olarak ve ileri teknoloji araçları ile kullanımıyla refahta bir artış olacağı beklenebilir. Böylelikle bölgede ekonomik büyüme ve dolayısıyla toplumsal kalkınmada beklenebilir. Ancak bu, altyapı sorunlarının giderilmesi, toplumsal sorunların çözümlenmesi, çevre ve insan odaklı, üretici gereksinmelerine bölge koşullarına uygun katılımcı tarımsal politikalar üretilmesiyle olanaklıdır. Tüm bunların katılımcı modellerle ele alınması, yerelden merkeze doğru katılımcı toplumsal örgütlenmelerle desteklenmesi gerekmektedir. Böylelikle bölgede toplumsal dönüşüm beklenebilir.

Sulama personelinin ve yayımcıların HİE'i, hem sulama hizmetlerinin üreticiye ulaşmasında, hem de yayımcıların çalışmalarının başarısını artırmada son derece önemlidir. Sulama birlikleri yöneticileri ve çalışanlarının da HİE'e katılması ortamı yaratılabilir. Bu eğitimler, ilgili kurum kuruluş ve üniversitelerle eşgüdümlü yürütülebilinir. Bu eğitimlerde ön koşul mekanik bilgi aktarmadan çok, insan kaynağını geliştirme olmalıdır.

5.2.2. Çevreye ilişkin öneriler

İklim değişikliğinin neden olduğu etkilerden en fazla etkilenecek olan sektör tarım sektörüdür. İklim değişikliğinin üstesinden gelebilmek ve gelecek kuşaklar için; tüm konularda yapılacak yayım çalışmaları, cinsiyet dengeli ve bir keze özgü değil düzenli olarak, "mekanik bilgi aktarma" biçiminde değil, katılımcı, demokratik koşullarda bireyi güdüleyerek gerçekleştirilmelidir. İklim değişimi sorunu ile savaşmada en etkili ve ekonomik araç enerji ile su tasarrufu olup, verimliliğinin artırılmasıdır. Hem kentsel, hem de kırsal alanda farkındalık yaratılmalı, yapılacak çalışmalar artırılmalıdır. Özel sektöründe bu konuda sosyal sorumluluk projeleri yürütmesi önerilebilir. Ayrıca, çocuklarda ve gençlerde çevre bilinci oluşturmak, kaynakların verimli kullanılması konusunda farkındalık yaratmak için MEB'na bazı görevler düşmektedir. Ülkenin geleceği olan çocuklara, daha doğrusu onları yetiştiren kadınlara konuyla ilgili çalışmalar yapılıp, gerekli ortamın yaratılması gerekmektedir. Hazırlanacak tüm projelerde amaç, suyun toplum ve çevre yararına kullanılması olmalıdır. Bu amaca ulaşmak için mevcut doğal kaynakları daha akıllıca kullanabilecek çözümler bulunmalı ve doğaya zararı olmayan çalışmalar yürütülmelidir. Böylelikle çevre bilinci artırılmaya çalışılmalıdır. Kırsal alanda evsel atık suların değerlendirilmesi projeleri ile, su kaynakları değerlendirilebilir. Bunun dışında kırsal alanda çevre koruma özendirilerek, yarışmalar düzenlenebilir ve ödüllendirme sağlanabilir.

Üreticilere, atıkların doğada yok olma süreleri hakkında bilgi verilmeli, köylerin belirli yerlerine bu konuda bilgi veren, dikkat çekici afişler asılmalıdır. Bunun yanı sıra en temiz işletme yarışması düzenlenerek atıklarını doğaya bırakmayan üreticiler ödüllendirilebilir (İkikat Tümer, 2017). Ziraat fakülteleri yeni sorumluluklar alarak, iklim değişikliği farkındalığını arttırmak için müfredatına yeni dersler eklemeli ve tüm kamu kurumları, sivil toplum örgütleri ile işbirliği içinde olmalıdır. Sulama suyuyla taşınan kimyasallar, gübreler ve pestisitler de önemli ölçüde kirlilik sorunu oluşturabilmektedir. Bu sorun, üreticilerin tarımsal girdileri bilinçli biçimde kullanmaları sağlanarak büyük ölçüde azaltılabilir. Kuşkusuz bu da, yayım çalışmasının niteliği ile ilgilidir. Ancak özel yayım çalışmalarında bu konu,

göz ardı edilebilecektir. Bu nedenle kamu yayımının kapsamında olması önerilebilinir. Bu önlemlerin alınmasında, hükümete, politika hazırlayıcılara, GTHB'na önemli görevler düşmekte ve sektörün iklim değişikliğinin etkilerinden minimum düzeyde etkilenebilmesi için de hızla harekete geçilmesi, çalışmalarını yeniden düzenlemesi, katılımcı projeler yürütmesi gerekmektedir. Su kıtlığı gerekli önlemler alınmazsa, gelecek yıllarda olumsuz olarak bütün sektörleri ve toplumsal yaşamı etkileyebilecektir. Sulamaya açılacak alanların çoğunluğunu GAP Bölgesi'nde olduğundan, sulanacak yeni alanlarda yaşanan sorunlar ve öngörülen gelir artışlarının sağlanabilmesi için sorunun bölge için ne kadar önemli olduğu anlaşılmaktadır.

5.2.3. Toplumsal-kültürel yapı ve tarımsal yayıma ilişkin öneriler

Tarımda su yönetiminde hem teknik, hem de sosyo-kültürel açıdan birçok sorunlar bulunmaktadır. Teknik sorunlar, gerekli önlemlerle ve iyileştirme çalışmalarıyla düzeltilebilir. Ancak, sulama yönetiminin başarısının suyun akılcı kullanımı ile doğru orantılı olduğu söylenebilir. Çünkü su en çok tarımda kullanılmaktadır ve kullanımı üreticidedir. Ayrıca tüm ülkenin beslenme gereksinimi, tarımsal üreticiler tarafından karşılanmaktadır. Ancak, gerek su yönetimi, gerekse diğer konularda üretici bilgiye ulaşmada sorunlar yaşamaktadır. Suyun etkili kullanımı da, etkili tarımsal yayım çalışması ile olanaklıdır. Çünkü bu hizmet insana sunulmaktadır ve tarımsal yayım çalışmasının da odağında insan vardır. Ancak üreticinin davranış biçimini değiştirmek, sanıldığı kadar kolay değildir. Bu nedenle yayım çalışması, mekanik bilgi aktarma biçiminde yürütülmemeli, üretici ve yayımcı eşdeğer görülerek, katılımcı, üreticiye seçenekler sunarak ve sonuçlarını göstererek, aklını kullanabileceği bir ortam yaratılarak sunulmalıdır. Böylelikle yayım çalışmalarının sürdürülebilirliği sağlanmalıdır.

Feodal yapının süregeldiği bölgede, kırsal alanda öğrenim düzeyi düşüktür ve birçok çalışmada bunun *"bilinçsiz tarım"* yapılmasına neden olduğu ileri sürülmektedir. Deneklerin öğrenim durumunun düşüklüğü de bu davranışı olumsuz etkilemektedir. Bu deneklerin davranışlarını ilgisizlik olarak tanımlamak doğru

olmayabilir. Çünkü bu bir neden değil sonuçtur. Bu nokta, yayım çalışmaları kapsamına alınmalı ve gereken özen gösterilmelidir (Aktaş ve ark. 2004). Burada değerlendirilmesi gereken yayım çalışmalarının niteliğidir. Üreticinin öğrenim düzeyinin düşüklüğü, güdüleme ve görsel iletişim araçları ile yayım çalışması gerçekleştirilerek kapatılmaya çalışılabilinir. Oysa katılımcığın olmaması, üreticinin öğrenim düzeyinin düşüklüğünden bile daha önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sulama yönetimi ve su kullanımı konusunda yapılacak yayım çalışmaları, cinsiyet dengeli, bir keze özgü değil, belirli aralıklara düzenli olarak gerçekleştirilmelidir. Yayım çalışması, "mekanik bilgi aktarma" biçiminde değil, katılımcı, demokratik koşullarda güdüleyerek gerçekleştirilmelidir. Bu durumda yayımcıların hem nicel, hem de nitel olarak yeterli olması gerektiği söylenebilir. Böylelikle, "çok su, çok ürün" anlayışı silinebilir.

Sulamanın bir yandan üreticilerin gelirlerini arttırırken, bir yandan da topraklı ve topraksız halk ile toplumun farklı kesimleri arasındaki gelir dağılımını olumsuz yönde etkilememesi ve sosyo-ekonomik düzey farklılıklarını azaltması için topraksızların, kadınların, gençlerin, göçerlerin, kent ve kır yoksullarının kalkınma sürecine dâhil edilmesini sağlayacak düzenlemeler gerekmektedir (KKA, 2011).

Araştırma bulgularına ve yapılan sözlü görüşmelere göre aşiret düzeninin Suruç'ta etkisinin fazla olmadığı, feodal ilişkilerin çözülmeye başladığı bu nedenle de Harran Ovası'ndan farklı bir toplumsal yapısının olduğu söylenebilir. Ova üreticileri bir çok konuda kendine güvenmekte, kendilerini yenilikçi ve girişimci olarak değerlendirmektedir. Risk almanın ovada geleneksel bir davranış olduğunu düşünmektedir. Bu da yayım çalışmasında istenilen bir durumdur. Çünkü birey, yeniliklere açıktır. Her ne kadar birey, yeniliklerin benimsenmesinde içinde bulunduğu çevresinden etkilense de (kimyon tarımı örneğinde olduğu gibi), üreticiye götürülen katılımcı, insan odaklı nitelikli yayım çalışmalarının bölgede başarı şansının daha yüksek olabileceği düşünülmektedir.

Kadınlar, dünya nüfusunun yaklaşık yarısını oluşturmakta ve su temini, kirliliği ve kullanımı konusunda erkeklere göre daha fazla zahmet çekmektedir. Bu nedenle, hem tarımsal, hem de tarım dışı su yönetiminde kadınların bugünkünden daha fazla katılıma sahip olmaları gerekmektedir (Öcal Kara ve ark., 2011). İklim değişikliği etkilerinin en aza indirilmesi farkındalık oluşturulması açısından kadınların bilinçlenmesi önemli bir yere sahiptir. Türkiye'de tarımsal yayım çalışması geleneksel toplumsal yapı nedeniyle başlangıçtan beri erkeğe odaklı olarak yürütülmektedir. Bundan dolayı tarımsal üretici denince akla gelen hemen erkektir. Oysa, onu yaşama bağlayan, düzenli ve üretici kılan kadındır. Evinde düzeni, olmayan üreticinin, tarımsal üretimde başarılı olması oldukça zordur (Öcal Kara ve ark., 2011). Bu anlayışın değişimi, politik karar vericilerin ve yöneticilerin kadına bakış açısının değişimi ile olanaklıdır. Kadınların öğrenim düzeyinin düşüklüğü, görsel iletişim araçları ile uygulamalı yayım çalışması gerçekleştirilerek kapatılabilir. Bu da yayım çalışmalarının niteliği ile orantılıdır. Ayrıca yayım çalışmalarına ayrılan bütçe genişletilerek üretici gezi programları yapılabilir. Yayım personeli, çok sık aralıklarla yayım çalışması yapma konusunda güdülenmelidir. Özellikle köylerde görevli yayımcılar, üreticiyle daha sıkı iletişim kurabilir. Böylece sık aralıklarla gördüğü yayımcıya üreticinin güveni artacak, önerilerini daha çabuk benimseyebilecektir. Aynı durum özel danışmanlar için de söz konusudur. Yayım çalışmaları yalnızca kar amaçlı yapılmamalı, toplumu ve çevreyi ilgilendiren her konu ele alınmalıdır.

Tarımsal yayım çalışmasında ana amaçlardan biri, ilk olarak üreticinin var olan sorununu kendi kendine yardım felsefesinde çözme ortamını yaratma, daha sonra diğer çalışmalara başlamaktır. Böylelikle üreticinin güveni de kazanılabilinir. Ancak tüm bunların gönüllülük ve katılımcılık ilkeleri ışığında gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Geray (1968)'ın toplum kalkınması ile ilgili önerileri, tarımsal yayım çalışmasında olması gereken özelliklerle birebir örtüşmektedir: Toplum kalkınması, topluluğun başını ağrıtan, üzüntü çektiren ihtiyaçları, sorunları ele almakla işe başlar. Fakat bu, topluluğun henüz duymadığı bir takım sorunları, ihtiyaçları su yüzeyine çıkartıp topluluğa duyurmasına engel değildir. Böylece, topluluğun belli projeler çevresinde birleşmesi, başarıya ulaşması kolaylaşır. Zorlamaya gidilmeksizin halk

katılışlarını sağlamak mümkün olur. Devletin desteğini kendi güçleriyle birleştirmenin olumlu sonuçlarını gören topluluğun kendine güveni artar. Başarı, başarının mayası olur. Topluluk öteki sorunlarını da ele alabilecek düzeye girer. Topluluklarda kalkınmaya elverişli bir ortam yaratmak, kalkınmayı engelleyici durumları değiştirmek, kalkınma için gerekli bilgi ve beceriyi halka kazandırmak, toplum kalkınmasının eğitsel yönüne girer. Her türlü eğitsel yollardan, halkta, önderlerde ve kamu personelinde istenilen yönde davranış ve düşünce değişikliği yaratmak gereği vardır. Çalışmaların zorlanmaya değil, halkın inandırılmasına bağlı olması da, bu denli eğitsel çalışmalar yapılmasını gerektirmektedir. Bu nitelikte planlanan yayım çalışmalarıyla insan kaynağının geliştirilmesi, iç dinamiklerin harekete geçirilmesi ile, kırsal alanın hem ekonomik, hem de toplumsal kalkınma sürecine bir katkı sağlanabilinir.

Eşitlikçi bir toplum, pasif biçimde toplumdan "çıktı" bekleyen bireyler yerine, her biri toplumsal kumaşın örgüsüne birer ilmek ekleyerek katkıda bulunan bireylerden oluşur. Eşitlikçi bir toplum, kişilerin davranış özgürlüklerini teminat altına alan toplumsal özgürlükler temelinde yükselebilir (Robert, 2015). Bu nedenle kalkınma ve gelişme çabalarında insan öğesinin güçlendirilmesi, demokratikleşme, katılımcılık ve eşitsizliklerin giderilmesi ana konudur. Tarımın en önemli işlevinin canlılar için beslenme kaynağı olması ve insan tarafından ve insan için yapılıyor olması ve bu nedenle de birçok anabilimdalını ilgilendiriyor olması tarımsal yayımın önemini açıkça ortaya koymaktadır. Çünkü bu hizmet insana sunulmaktadır ve tarımsal yayım çalışmasının da odağında insan vardır. Bu nedenle yayım çalışması, mekanik bilgi aktarma biçiminde yürütülmemeli, üretici ve yayımcı eşdeğer görülerek, katılımcı, üreticiye seçenekler sunarak ve sonuçlarını göstererek, aklını kullanabileceği bir ortam yaratılarak sunulmalıdır.

Bilgi teknolojilerinin günlük yaşamdaki yeri, toplumsal yaşamın her alanında bilgiye başvurma, bilgilenme açısından son derece anlamlıdır. Özellikle internet ve cep telefonu, toplumsal hayatın vazgeçilmez bir aracı olmuştur. Bu nedenle bireyin bilgiye ulaşması kolaylaşmıştır.

Sosyal ağların popülaritesinin artması ve her türlü iletişimin bu ağlar üzerinden gerçekleştirilmeye başlanması, yeni bir toplumsallaşma (sosyalleşme) süreci olarak görülürken eğitim için de fırsatlar sunmaktadır. Bireyler, geleneksel iletişim biçimlerini adeta terk ederek sosyal ağlar üzerinden iletişim kurmaya başlamıştır. Bu ortamlarda iletişim anlık olarak gerçekleşmekte ve her türlü biçimdeki bilgiye yer ve zamandan bağımsız olarak ulaşma olanağına sahip olan bireyin iletişim süreci küresel bir boyut kazanmaktadır. Bu sayede insanlar coğrafi engelleri aşarak; dünyanın farklı noktalarındaki insanlarla iletişim kurabilmektedir. Bu durum insanları bir dünya vatandaşı haline getirmekte, bireylerin çevreleriyle ve dünyayla kurdukları iletişim, teknolojiyle aracılanmış bir iletişim biçimine dönüşmektedir. Yaşanan bu gelişmelerle birlikte; alışkanlıklar, düşünceler, duygular da değişerek sanal yaşam, sanal davranış ve sanal kültür olarak adlandırılan kavramlar ortaya çıkmıştır. (Karagülle ve Çaycı, 2014; Uça Güneş, 2016). Bu bilgi kaynaklarının hem kentsel, hem de kırsal alanda kullanımı giderek yaygınlaşmış, üreticinin bilgi kaynakları arasına arama motorları/sosyal ağlar da eklemlenmiştir. Önceleri eline bir tarla zararlısı ya da hastalıklı bir bitki parçası alıp kamu yayımcılarına ya da ilaç satıcılarına başvuran üreticiler, şimdilerde arama motoru ve sosyal ağlar aracılığı ile birçok bilgiye ulaşabilmektedir. Hatta sosyal ağlarda bazı gruplara görsel bir içerik gönderip soru soran üreticilere de rastlanılmaktadır. Bu durumun, giderek de yayılabileceği söylenebilir. Bunun üreticiye daha olumlu yansıması için bilgi teknolojilerinin yayım çalışmalarına eklemlenmesi önerilebilir. Böylelikle üretici için yeni bilgiye ulaşma ve böylelikle bu bilgileri öğrenme ortamı oluşturulabilir. Sosyal ağların tarım için bir “yenilik” olduğu da söylenebilir.

Her ne kadar yüz yüze yayım çalışmasının sağladığı etki kadar olmasa da, “uzaktan öğrenme” de çalışmalarda bir araç olarak kullanılabilir. Ancak bu durum üretici ile örgüt sisteminin birbirinden daha da uzaklaşmasına neden olabileceğinden her zaman kullanılması uygun olmayabilir. Çünkü üretici kendi yaşadığı toplumdan etkilenmekte ve davranışını buna göre biçimlendirmektedir. Bu durum da, yayım çalışmasının başarısını dolaylı olarak etkilemektedir. Bireyin yaşadığı koşulları bilmeden, davranışını gözlemlemeden yapılan çalışmalar mekanik bilgi aktarmadan

farksızdır. Bu nedenle uzaktan öğrenmenin yüz yüze iletişimin dışında yan bir çalışma aracı olarak kullanılması önerilebilir.

Örneğin sulamaya yeni açılacak bölgelerde üreticilerin, suyun sınırlı ve ikame edilemeyen bir doğal kaynak olduğunun bilinciyle hareket etmesi için hangi bilgi kaynağının nerede ve nasıl kullanılması gerektiğini planlamak tarımsal yayım çalışması kapsamında ve üreticinin sorumluluğundadır. Bu konuda gerekli çalışmaların yapılması önerilebilir.

Dünya koşulları değiştikçe, ülkelerde tarımını geliştirmek için yeni modeller arayışına girmektedir ve olması gereken ana koşul ülkelerin uygulayacakları yayım sistemlerini kendi koşul ve şartlarına hatta bölgelere göre belirlemesidir. Tarımsal yayım için bir öneri, **çoğulcu yayım** modelidir. Türkiye'de uygulanabilirliği çözümlenerek ülkeye uyarlanabilir. Bu model, AB'de Macaristan, Almanya ve Estonya gibi bazı ülkelerde uygulanmaktadır.

Çoğulcu tarımsal yayım sistemi, yayım çalışmalarında kamu yayımının yanında diğer paydaşların da (üretici organizasyonları, sivil toplum kuruluşları, özel tarımsal danışmanlık şirketleri vb.) aktif rol aldığı bir sistem olarak tanımlanabilir. Ülkelerin çoğulcu tarımsal yayım sistemini benimsemeleri esasen bir neden değil sonuçtur. Değişen şartlar ülkelerin tarımsal yayım sistemlerinde bazı değişikliklere yol açmıştır. Çoğulcu tarımsal yayım sisteminde iki önemli konu söz konusudur. Bunlardan ilki yayım hizmetini sunan kuruluşlar, diğeri ise yayımın finansmanıdır. Bugün tüm ülkelerde kamu ve kamu dışı kurum- kuruluşlar tarafından yönetilen ve yönlendirilen bir yayım sistemi bulunmaktadır. Tarım Bakanlığı, Ziraat Odaları, kooperatifler, yetiştirici birlikleri, tarımsal danışmanlık şirketleri veya serbest tarım danışmanları, sivil toplum kuruluşları, tarıma girdi sağlayan ve/veya tarımsal ürünleri pazarlayan firmalar, üniversiteler ve medya yayım hizmeti sunan kuruluşlar arasında sayılabilir (Çukur ve Karaturhan, 2011). Çoğulcu tarımsal yayım sisteminde, çok sayıda paydaş görev aldığından sistemin başarılı bir şekilde işlemesi zorlaşabilmektedir. Bu nedenle, her birinin üstüne düşen görevi yerine getirmesi önkoşuldur. Bu da görevlerini bilen katılımcıların başarılı bir eşgüdüm süreciyle

olanaklıdır. Üreticilerin bu sürece eklemlenmesi ve ücret ödemesi, alacağı hizmeti de önemsemesine neden olabilir.

Bölgeye özgü bir proje olan GAP TEYAP'ın bölge üreticisi ve teknik personelin birçok konuda gelişmesinde katkısı büyüktür. Örneğin yurtiçi ve yurt dışı geziler düzenleyip, teorik ve uygulamalı eğitimlerle örnek çalışmalar yapmışlardır. Projenin bütçesinin de bu etkinlikleri karşılayacak kapasitede olması en büyük avantajlardan biri olarak görülebilir. Kamu yayımının çok geniş bir alana hizmet veriyor olması, yıllarca ikinci plana atılması, bu tür etkinliklere ayrılan bütçenin sınırlı olması, çalışanların gerek nicel, gerekse nitel olarak yetersiz olması, eşgüdüm sorunu vb. birçok nedenle ülkenin tarımsal sorunlarına çözüm bulunamamıştır. GAP TEYAP Projesi'nin en önemli özelliği sadece bölgeye özel olarak hazırlanması ve katılımcı yaklaşımlar kullanılmasıdır. Bu projenin asıl amaçlarından birisi de, üretici örgütlerinin kapasitelerini geliştirmek olmuştur. Yayım çalışmasının üretici örgütleri üzerinden yapılması için ise yeni bir model oluşturulup, uygulanmaya konulmuştur. Bu proje bittikten sonra, "GAP-TEYAP Çiftçi Örgütleri Merkezli Çoğulcu Yayım Modeli" olarak çalışmalar benzer ekiple devam etmiştir. Benzer projelerin bölgede uygulanması, bölgesel kalkınma ve gelişme için anlamlı olarak görülmektedir.

5.2.4. Eşgüdüm önerisi

Türkiye'de ekonomik alanda önemli düzeyde mesafeler alınmasına, çeşitli bölgesel kalkınma politikaları yürütülmesine karşın, bölgeler arasındaki toplumsal ekonomik gelişmişlik farklılıkları günümüzde de sorun oluşturmaya devam etmektedir. Türkiye'deki tüm ilçelerinin gelişmişlik sıralamasını belirlemek için DPT, (2004) tarafından yapılan araştırmada; demografik, istihdam, eğitim, sağlık, sanayi, tarım, mali ve diğer refah göstergeleri kullanılmıştır. Bu sıralamada, GAP Bölgesi ilçeleri, merkez ilçeler hariç genellikle son sıralarda yer almaktadır. 1990'lı yıllarda Harran Ovası'nın sulanmaya başlaması, üreticinin, ilçenin ve bölgenin kalkınmasına ekonomik olarak katkısı olmuştur ancak toplumsal ekonomik olarak gelişme gösterememiştir. 874 ilçe arasında Harran'ın 857. Akçakale'nin 814. sırada olması oldukça ilgi çekidir.

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde devletin ekonomide müdahaleci yaklaşımları dolayısıyla, ekonomik gelişme ve kalkınmaya yönelik uygulanan; düşük faiz ve hibeli destekler, bürokratik destekler (vergi, sigorta, harç indirimleri veya muafiyetleri) bölgenin gelişmemişlik kıskacından kurtulmasına istenilen düzeyde katkı sağlayamamıştır. Öyle ki sadece Türkiye'nin değil, dünyanın sayılı projelerinden olan GAP'ın bölgede uygulanmaya başlaması bile bölgede yaşayan ailelerin yoksulluk batağında kaybolmalarını engelleyememiştir. GAP'a rağmen her yıl binlerce aile yaşayabilmek için memleketlerinden ayrılarak, mevsimlik tarım işçiliği yapmak amacıyla göç etmektedir. Göç etmeyen, bölgede kalan insanlar ise devletin mali transferleri ve yardımları ile ayakta durmaya çalışmaktadır (Sevinç, 2016).

Yapılan alan araştırmasında bölge ile ilgili yapılan sınırlı sayıda literatüre rastlanılmıştır. Özellikle toplumsal konularda yapılan çalışmaların az olması, yapılacak projelerin de başarısını etkileyebilmektedir. Doğu ve Güneydoğu'da yapılan çok boyutlu gerek bölgesel, gerekse kırsal kalkınma, gerekse sulama projelerinde karşılaşılabilecek sorunların analizi, ancak yüksek düzeyde akademik kuruluşların, kurumların ve örgütlerin işbirliği ile gerçekleşebilecektir. Eşgüdümün önemi işte bu noktada ortaya çıkmaktadır. Bölgede yapılan toplumsal çalışmaların salt nicel olarak değil, nitelik olarak da artması, hazırlanacak her yeni proje için öncü nitelikte bir ışık olabilecektir.

Türkdoğan (2016), kitabında şöyle bir benzer öneri sunmaktadır: Bölgede insan-toprak ilişkilerini kapsayan anketler, monografiler, özellikle gözleme dayalı uzun vadeli araştırmalar yürütülmesi gerekir. GAP öncesi ve sonrası bölgede yürütülen anketvari sathi yorumlar, hiçbir zaman bölgenin sosyo-kültürel envanterini ortaya koyamaz. C.C. Zimmerman Amerikan toplumunun sosyal yapısını incelerken kırkbin köyün taramasını yürütmüştür. Ancak, bu derin tahlillerden sonradır ki Amerikan köy sosyolojisi gerçekleşmiştir. Bölgede yapılacak araştırmalar bütüncül ve derinliğine tahlillere dayanmadığı sürece yapılacak sonuçlara itibar etmek mümkün değildir. Türkdoğan'ın bu görüşleri ülkedeki durumu özetler niteliktedir.

Nitelikli toplumsal araştırmaların artması, toplumun geleceği, varlığı açısından son derece anlamlıdır. Aktaş (2017) çalışmasında şu önemli noktalara değinmiştir. Batılı özellikle ABD'li toplumbilimciler, ülke politikacılarına, yalnızca kendi toplumlarının iç sorunlarını araştırmayı aşarak dış siyasette yararlanmaları için toplumbilim araştırmalarını desteklemelerini önermektedir. Bu bağlamda Arnold Green yarım yüzyıl önce şunları yazmıştır: "Birleşik devletler, dünya yüzündeki tüm devlet ve uluslarla daha yakın ekonomik, siyasal ve askeri bağlantılar kuracaksa, o zaman bizlerin, bu ülkeler ve uluslar hakkında bugünkünden daha çok bilgiye sahip olmamız gerekmektedir. Bunların kültürleri nelerdir? Bu ülkelerde birleşik devletlere ve teknolojik gelişmeye karşı yaygın ve egemen tutumlar nelerdir? Hangi inançları, hangi önyargıları bu ulusları bizim egemenlik alanımıza sokmakta işe yarayabilir ve yapılmadan önce, hangilerinin ayaklanması, hangilerinin kabul edilmesi gerekmektedir. Bugünkü toplumsal sınıf yapıları nedir, önderlik odak noktaları toplumun nerelerindedir? Eşsöylemle bir ülkeyi yönetmek ya da egemenliğiniz altına almak istiyorsanız, öncelikle o ülkenin toplumsal yapısını iyi incelemek gerek". Bu nedenle, tüm bilim insanlarının toplum çıkarlarının korunması bilinciyle ortak hareket etmesi, nitelikli çalışmalara önem vermesi gerekmektedir. Türkiye'de özellikle köy toplumbilim araştırmaları sayıca oldukça azdır. Kırsal sorunların araştırılıp çözümlenmesi, hem bölgesel kalkınma ve gelişme açısından, hem de ülke açısından son derece önemlidir.

Bölgede halkın ve kurumların genel algısı, üniversitenin halktan kopuk olduğu, çalışmalarının halka/üreticiye tanıtımının sınırlı olduğu biçimindedir. Bu olumsuz izlenimi değiştirmek hem teorik, hem uygulamaya yönelik bölgeye uygun alan araştırmaların yürütülmesi için tüm kamu, özel ve sivil toplum örgütlerinin katılımı ile üniversite merkezli bir birim oluşturulabilir. Bu birimde hem akademik araştırmalar, hem de uygulamaya yönelik katılımcı çalışmalarla bölgeye özgü sorunlar saptanıp daha kolay çözüm önerileri geliştirilebilir.

Birçok bilim dalının beraber çalışması nedeniyle araştırmalar disiplinlerarası (interdisipliner) biçimde yürütüleceğinden nitelikli araştırmalarla bölgenin kalkınması beklenebilir. Örneğin "arazi toplulaştırma" birçok köyde sorunlu olarak

yürütülmekte, çoğunlukla kavgalara neden olmaktadır. Oysaki eşgüdümlü çalışmalarla ve konu uzmanlarıyla bu sorunlar en aza indirilebilir. Böylelikle salt tarımsal sorunlara yönelik değil, bölgenin kalkınması adına birçok soruna değinilebilir. Geray (1968)'a göre, Toplum kalkınmasında, tek yönlü bir çaba söz konusu değildir. İhtiyaçların tümünü ele alacak bir yaklaşım içinde, hizmetlerin topluluklara götürülmesi, onların türlü yönlerden etkilenmesi toplum kalkınmasını ayırt eden özelliklerdendir. Eğitim, sağlık, tarım, veterinerlik ve benzeri hizmetlerden yalnızca biriyle toplumda beklenen değişimi ve kalkınmayı sağlamaya çalışmak, toplum kalkınmasına aykırı bir anlayıştır.

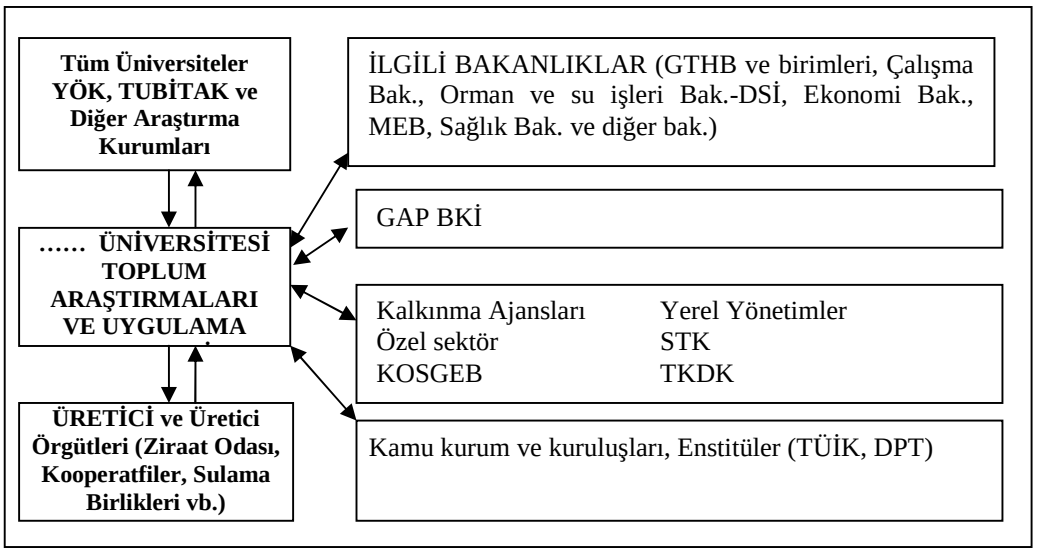
Merkezde, özellikle halkın gereksinmesine yönelik ve katılımcılık ilkesini temel alan araştırmalar ön planda tutulmalıdır. Bölgede yapılan sosyal araştırmalar, genellikle anket tekniğine dayalı olarak yürütüldüğünden, çoğu zaman bireyden doğru yanıtı alabilmek zorlaşmaktadır. Çünkü ilk defa gördüğü araştırmacıya güvenmemekte, doğru yanıt verirse başına iş alacağını düşünmekte ve bu nedenle soruları geçiştirmektedir. Benzer durum tarımsal yayım çalışması için de geçerlidir. Üretici ilk defa ya da bir iki defa gördüğü yayımcıya/danışmana güvenmemekte onun önerilerini önemsememektedir. Karşılıklı "güven ortamı", sıklıkla yapılan derinlemesine görüşme, katılımcı gözlem tekniği ve odak grup görüşmeleri ile arttırılabilir.

Bu temelde araştırılması gereken ana konular şunlar olabilir: Toplumsal, kültürel konular (sosyolojik ve antropolojik araştırmalar, toprak-insan ilişkileri, gelenekler, köy sosyolojisi araştırmaları ve köy monografileri, etnik farklılaşmalar, kırsal kalkınma, toplumsal değişim, göç ve kentleşme, toplumsal cinsiyet, çocuklar ve gençler, aşiret, yoksulluk vb.), tarımsal konular ve çevre (tüm tarımsal bilimdalları, tarım ekonomisi ve tarımsal planlama, tarımsal örgütlenme, tarımsal yayım, yeniliklerin benimsenmesi ve yayılması, doğal kaynakların bilinçli kullanımı, arazi toplulaştırması, bölgeye uygun tarım politikaları ve teşvikler, tarımsal yayım ve danışmanlık, tarımsal pazarlama vb.), ekonomi ve kalkınmaya ilişkin konular (Bölgelerarası gelişmişlik düzeylerinin azaltılmasına yönelik çalışmalar, istihdam,

tarıma dayalı sanayi, kırsal turizm vb.) ve diğer konular (eğitim, istatistik, şehir bölge planlama, sağlık, iletişim vb.) olabilir.

Ayrıca, nitelikli araştırmaların artmasıyla bölge üniversitelerinin Türkiye ve dünya üniversiteleri arasındaki sıralaması da değişebilecektir. Bu durum, ancak yan amaç olabilir. Ana amaç uygulamalı araştırmalar yaparak, bölgenin yapısını çözümlemek ve bölgenin kalkınmasına yardımcı olmaktır. Bu merkezde, başta tarım olmak üzere tüm sektörlere yer verilmeli, bölge için yeni politikalar ve modeller oluşturulabilinmelidir.

Diğer bir konu ise, öğrencilerin kendilerini bu merkezde geliştirmesi için uygulama imkanı sunabilmektir. Böylelikle mezuniyet sonrasında merkezde çalışma olanağı da bulabilecektir. Günümüzde öğrenciler, uygun yer bulamadıklarında stajlarını kendilerine katkı sağlamayacak yerlerde yapmaktadır. Tüm kurumların katılımı ile uygun bütçelerin bulunması ile nitelikli araştırmaların yürütülmesi gerçekleşebilir. Ayrıca öğrenciler, toplumsal sorunların birçok alanında sosyal sorumluluk projeleri de yürütebileceklerdir. Bu bilincin ve deneyimin öğrencilerde genç yaşta oluşması, onlara ileriki yaşamlarında olumlu bir adım olabilecektir. Merkeze bağlı amaca hizmet eden öğrenci kulüplerinin oluşturulması, merkezin sosyal etkinlerinin artmasına ve tanıtımına da neden olacaktır.

Şekil 5. 1. Üniversite toplum araştırmaları ve uygulama merkezi modeli

Temel yönetim anlayışı; tepeden aşağı değil, yerel tüm aktörlerin de katılımıyla çift yönlü düzenlenmelidir. Böylelikle, kalkınma sürecinde temel politika olarak başta insan kaynağı olmak üzere, tüm dinamiklerin harekete geçirilmesinin önemi de ortaya çıkmaktadır. Merkez, eşit haklar ve görevler çerçevesinde çalışmalar yapan demokratik bir yaklaşıma sahip olmalıdır. Ayrıca siyasi müdahalelere de kapalı olmalı, bilimsel çalışmalar üreten ve uygulayan bir özellik taşımalıdır.

Bu merkezde yerelde çalışacak tarım danışmanları da yetiştirilip istihdam da yaratılabilir. Çünkü kırsal alan sorunları, köyün içine girmeye çalışan, kırsalın sorunları ile bir bütün olmayı amaçlayan, tarım, teknik, toplumsal, sağlık vb. konularda köylüye önder olabilen yayımcılar/danışmanlar sayesinde çözülebilir. Bu nedenle, KÖYMER projesi, tüm altyapı hazırlıkları sağlandıktan sonra tekrar gündeme getirilip, uygulanma ortamı hazırlanabilir. Merkezin eğitim etkinlikleri, mekanik bilgi aktarma yerine insan kaynağını geliştirme amaçlı olmalıdır. Soruna ve gereksinmelere yönelik çalışmalar planlanmalıdır.

Kamu, özel ve gönüllü sektör kuruluşlarından oluşan yerel kurumların belirli stratejiler ve politikalar doğrultusunda organize olabildiği ve ortak hareket ettiği kentler, diğerleri ile olan rekabette daha çok öne çıkmaktadır. Bu nedenle; kamu, özel ve gönüllü sektörlerin işbirliği ve ortaklık modelleri çerçevesinde organize olabildiği yörelerin yerel ekonomik gelişme sürecini hızlandıracaklarını öngörebilir (DPT, 2004). Türkiye'de gelirin yanında nüfus, girişimcilik, istihdam, fiziki ve toplumsal alt yapı, insan kaynakları, kadının konumu, öğrenim düzeyi, çevre kalitesi, sağlık hizmetlerine erişim, vb. gibi gelişmişlik göstergesi konularında bölgeler arasında önemli ölçüde farklılıklar bulunmaktadır. "İnsan odaklı" bir kalkınma anlayışı doğrultusunda azgelişmiş il ve ilçelerin temel sorunları göz önünde bulundurularak yeni politikalar ile bölgesel kalkınma sağlanabilir.

Son olarak, sulama tek başına önemli bir üretim arttırıcı etken olmasına karşın, tarımda kendiliğinden bir yapısal değişiklik yaratması beklenilmemelidir. Sulama, ancak toprak denetiminden örgütlenmeye kadar geniş bir alanda alınacak önlemlerle öngörülen yapısal değişikliği gerçekleştirebilir. Sulu tarımla birlikte hedeflenen yapısal dönüşüm, bitki deseninin değişmesi, stratejik ürünlerin ekimine ayrılan

alanların genişlemesi, ikinci ürünün yaygınlaştırılması ve uygun ekim nöbetinin yere ve koşullara göre saptanıp uygulanmasıyla olanaklıdır. Sulama, üretim arttırıcı bir girdi olmakla birlikte, aşırı denetimsiz ve bilinçsiz kullanılması durumunda olumsuz sonuçlar yaratabilecek bir etkendir (KKA, 2011). Sulamanın amacına uygun olarak yapılabilmesi için ilgili kamu kuruluşlarının eşgüdümle çalışması, tarımsal yayım çalışmalarının bölgenin tüm özellikleri göz önünde bulundurularak planlanması gerekmektedir. Üretim artışının yanında toplumun kültürel, sosyal ve ekonomik refahının artması için sulama projelerinin hazırlanmasından uygulamasına kadar tüm aşamalarında sosyal yapıyı dikkate alması gerekmektedir. Böylelikle istenilen amaçlara daha etkili biçimde ulaşılabileceği söylenebilir.

KAYNAKLAR

AKIN, S., PİRİNÇ, V., GÖKOVA, S., KARA, A., 2017. Sebze Üreticilerinin Tarımsal Yayım Çalışmalarından Faydalanma Düzeyleri ve Karşılaştıkları Sorunlar: Diyarbakır Örneği. Iğdır Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi, 7(1): 329-336.

AKIŞ, A., KAYA, B, SEFEROV, R. ve BAŞKAN, H.O., 2005. Harran Ovası ve Çevresindeki Tarım Arazilerinde Tuzluluk Problemi ve Bu Probleminin İklim Özellikleriyle İlişkisi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,14: 21-38.

AKIŞ, A. ve AKKUŞ, A., 2007. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin GAP Şanlıurfa'daki Göçe Etkisi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 10: 507-543.

AKTAŞ, Y., 2002. Tarımsal Yayım'ın Felsefesi. Harran Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 6 (1-2): 75-86.

AKTAŞ, Y., 2004. Tarımsal Yayım Sürecinde Davranış ve Değişimi. Tarım Ekonomisi Dergisi, 9(1-2): 19-27.

AKTAŞ, Y. IŞGIN, T., ÖCAL KARA, F., KARADUMAN, T., 2005a. An Analysis of the Adoption and Diffusion of Cumin Growing in Sanliurfa and its Contribution to the Theory and Practice. 17th. Europian Seminar on Extension Education, İzmir, Turkey. p. 343-349.

AKTAŞ, Y., 2005b. Şanlıurfa'da Aşiret Düzeni ve Tarımsal Yeniliklerin Benimsenmesi. Tarım Ekonomisi Dergisi, 11(1):33-40.

AKTAŞ, Y., 2005c. Tarımsal Yayım ve Haberleşme'ye Giriş. Dilara Yayınevi, Trabzon, 283s.

AKTAŞ, Y., ÖCAL KARA, F., 2007. Aşiret Bağlantısında Harran Ovası'nda Aşırı Sulama Davranış Nedenlerinin Tarımsal Yayım Açısından Çözümlenmesi. Harran Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Komisyon Başkanlığı Destekli Araştırma Projesi, Şanlıurfa.

AKTAŞ, Y., ÖCAL KARA, F., 2007. Harran Ovası Sulama Projesi'nde Aşırı Sulamanın Sosyo-Kültürel Nedenleri. Küresel İklim Değişimi ve Su Sorunlarının Çözümünde Ormanlar. 13-14 Aralık, İstanbul, s.223-228.

AKTAŞ, Y., ÖCAL KARA, F., DEMİRDÖĞEN, A., 2010. Aşırı Sulamanın Toplumsal Ekinsel Nedenlerinin Çözümlenmesi-Harran Ovası Örneği. Türkiye IX. Tarım Ekonomisi Kongresi, Şanlıurfa, s.612-621.

AKTAŞ, Y., 2013. Bir Bakışta Toplumbilim. Paradigma Akademi Yayınları, Ankara, 227s.

AKTAŞ, Y., 2017. Toplumbilimin ABC'si. Hiperyayın, İstanbul, 693s.

ALBRECHT, H., 1969. Innovationsprozesse in der Landwirtschaft. SSIP. Saarbrücken, 362s.

ANONİM, 1927. Urfa Vilayet Salnamesi. İlhami-Fevzi Matbaası, İstanbul, 138s.

ANONİM, 2000. GAP-Suruç Projesi Ana Done Toplanması ve Planlama ve Mühendislik Hizmetleri. Planlama Raporu. DSİ Genel Müdürlüğü XV. Bölge Müdürlüğü, Ankara, 152s.

ANTALYALI, Ö.L., 2014. SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri. Şeref KALAYCI (Ed.), Varyans Analizi (Anova-Manova), Asil Yayın Dağıtım, Ankara, 426s.

ASAN, Ü., ÖZKAN, Y, SAĞLAM, S., 2007. Küresel İklim Değişiminin Tanımı ve Karasal Ekosistemler Üzerindeki Olası Etkileri. Küresel İklim Değişimi ve Su Sorunlarının Çözümünde Ormanlar Sempozyumu, 13- 14 Aralık, İstanbul.

ATABEY, E., 2018. Suyun Hikayesi. Asi Kitap, İstanbul, 615s.

ATSAN, T., 1998. Erzurum Kırsal Kalkınma Projesinin Tarımsal Yayımda Program Planlama İlkeleri Açısından Değerlendirilmesi. Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 29 (1): 32-42.

AYDIN, B., 2006. Trakya Bölgesi'nde Sulama Yatırımlarına Çiftçi Katılımı ve Bunu Etkileyen Bazı Sosyo Ekonomik Faktörler. Trakya Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Tekirdağ, 79s.

AYDOĞDU, M.H., 2012. Şanlıurfa-Harran Ovasında Tarımda Su İşletmeciliği ve Fiyatlandırılması, Sorunlar ve Çözüm Önerileri. Harran Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Şanlıurfa, 236s.

AYDOĞDU, M.H., Karlı, B., Yenigün, K., Mancı, A.R., Aydoğdu, M., 2014. Harran Ovasındaki Sulama Birliklerinin Yapısal Sorunları ve Çözüm Önerileri- Gap Bölgesi, Türkiye. The Journal Of Academic Social Science Studies. 28: 179-196.

BARAN, F.O., 2013. İkinci Ürün Koşullarında Farklı Ekim Zamanlarının Pamuğun (*Gossypium hirsutum* L.) Agronomik ve Teknolojik Özellikleri Üzerine Etkisi. Adnan Menderes Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Aydın, 67s.

BARLOW, M., 2016. Su Hakkı. Yeşil Politika Kitaplığı, Yeni İnsan Yayınevi, 351s.

BAŞBAĞ, S., EKINCI, R., AKINCI, C., AKIN, S, ÖCAL KARA, F., TONÇER, Ö., 2011. Diyarbakır ve Şanlıurfa İllerinde Pamuk Sektörü Envanterinin Hazırlanması Projesi. Karacadağ Kalkınma Ajansı Yayını, Diyarbakır, 50s.

BAŞTÜRK, R., 2011. Bütün Yönleriyle SPSS Örnekli Nonparametrik İstatistiksel Yöntemler. Anı Yayıncılık, Ankara, 252s.

BENEK, S., 2006. Şanlıurfa İlinin Tarımsal Yapısı, Sorunları ve Çözüm Önerileri. Coğrafi Bilimler Dergisi, 4 (1): 67-91.

BENEK, S., ŞAHİNALP, M.S., ELMASTAŞ, N., 2008. Şanlıurfa İlinde Sulama Tesislerinin Arazi Kullanımı Bakımından Yarattığı Sorunlar. V. Ulusal Coğrafya Sempozyumu, 16-17 Ekim, Ankara.

BEREKATOĞLU, K., BAHÇECİ İ., 2005. Harran Ovasında Drenaj Kanal Sularının Sulamada Kullanılma Olanakları. Harran Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 9(3):43-52.

BOZ, İ., AKBAY, C., ORHAN, E., CANDEMİR, S., 2004. Çiftçilerin Tarımsal Faaliyetlerde Kullandıkları Bilgi Kaynaklarının Belirlenmesi ve Tarımsal Yayım Açısından Değerlendirilmesi. Türkiye VI. Tarım Ekonomisi Kongresi, 16-18 Eylül,Tokat.

BÜYÜKCANGAZ, H., 2003. Sulama Projelerinin Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) ve Bursa- Mustafakemalpaşa Sulama Projesi Örneği. KSÜ Fen ve Müh. Dergisi, 6 (2): 108-116.

BÜYÜKÖZTÜRK, Ş., 2017. Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı. Pegem Akademi, Ankara, 213s.

CEYLAN, C., ve GÜLÇUBUK, B., 1995. Etkin Sulamada İnsan Unsuru. Tarımda Su Yönetimi ve Çiftçi Katilimi Sempozyumu, Ankara, 284-292s.

CONTADO, T. E., 1997, Formulating Extension Policy, Improving Agricultural Extension A Reference Manual, FAO, Rome, 107-114 p.

CRİSTOVAO, A., 1999, Rural Extension in Portugal, on the Threshold of the New Century, Proceedings of the 14th ESEE, Cracow, Poland, 209-217 p.

ÇAKMAK, B., UCAR, Y., AKUZUM, T., 2007. Water Resources Management, Problems and Solutions For Turkey. International Congress on River Basin Management. 22-24 March, Antalya, DSİ&WWC, Vol:2, p.867-880.

ÇAKMAK, B., YILDIRIM, M. ve AKUZUM, T., 2008. Türkiye'de Tarımsal Sulama Yönetimi, Sorunlar ve Çözüm Önerileri. TMMOB 2. Su Politikaları Kongresi, Ankara, 215-224s.

ÇEVİKBAŞ, R., 1995. Türkiye'de Sulama Yatırımları ve İşletilmesi. Tarımda Su Yönetimi ve Çiftçi Katılımı Sempozyumu, Ankara, 175-193s.

ÇOPUR, O., ve YUKA, A., 2016. Buğday Sonrası İkinci Ürün Olarak Yetiştirilen Pamuk (*Gossypium hirsutum* L.) Çeşitlerinde Verim ve Verim Unsurlarının Belirlenmesi. Yüzüncü Yıl Üni. Tarım Bilimleri Dergisi. 26(2): 245-253.

ÇUKUR, T., 2007. Türkiye'de Uygulanan Tarımsal Yayım Politikaları ve AB'ne Uyum Açısından Öneriler Üzerine Bir Araştırma. Ege Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, İzmir, 275s.

ÇUKUR, T. ve KARATURHAN, B., 2011. Çoğulcu Tarımsal Yayım Sistemi ve Türkiye Açısından Bir Değerlendirme. Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 48 (2): 151-158.

ÇULLU, M.A., 2011. Toprak Tuzlulaşması. GAP BKİ Başkanlığı Yayını, Şanlıurfa

DAVRAN, M., 2005. Gender Roles of Rural Women in Small District of Adana Province. Pakistan Journal of Social Science, 3(1):56-61.

DELLAL, İ., 2012. Türkiye'de İklim Değişikliğinin Tarım ve Gıda Güvencesine Etkileri. Türkiye'nin İklim Değişikliği II. Ulusal Bildiriminin Hazırlanması Projesi Yayını, Ankara.

DEMİRYÜREK, K., Tarımsal Yayım ve Danışmanlık Sözlüğü. https://www.researchgate.net/publication/270271340_Tarimsal_Yayim_ve_Danismanlik_Sozlugu. Erişim tarihi: 01.07.2018

DOĞANAY, F., 1994. Güneydoğu Anadolu Projesinin Uygulanmasından Önce Harran Ovasında Sosyal ve Kültürel Değişme. Dünya'da Ve Türkiye'de Güncel Sosyolojik Gelişmeler, Sosyoloji Derneği, Ankara, 732s.

DOĞANTÜRK, İ. H., 2014. Yeraltı Suyunun Azalmasına Bağlı Olarak Suruç İlçesi (Şanlıurfa) Tarımsal Yapısında Meydana Gelen Değişikliklerin İncelenmesi. Turkish Studies, 9 (11): 193-205.

DOĞANTÜRK, İ.H., 2015. Suruç (Şanlıurfa) İlçesi Tarım Coğrafyası. Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya, 82s.

DOUGHERTY, T.C. ve HALL. A. W., 1995. Environmental İmpact Assesment Of İrrigation and Drainage Projects. FAO Irrigation and Drainage Paper No.53, 70s.

DPT, 2004. İlçelerin Gelişmiş Düzeylerinin Araştırması. DPT Yayın No:2671, Ankara, 245s.

DSİ, 2016. DSİGM 2016 Yılı Faaliyet Raporu, Ankara.

DURMUŞ, B., YURTKURU, E.S. ve ÇİNKO, M., 2011. Sosyal Bilimlerde SPSS İle Veri Analizi. Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 215s.

EREM KAYA, T. ve ATSAN, T., 2008. Küresel Isınmanın Tarım Üzerine Etkileri. Türkiye 8. Tarım Ekonomisi Kongresi, 25-27 Haziran, Bursa,155-163s.

EREN YALÇIN, G. ve ÖCAL KARA, F., 2014. Küresel İklim Değişikliğinin Türkiye de Tarımsal Üretime Etkileri ve Çözüm Önerileri. Türkiye XI. Tarım Ekonomisi Kongresi, 3-5 Eylül, Samsun, 195- 199s.

ERTÜRK, S., 2014. Suruç Su Tünelindeki Geoteknik Çalışmalar. Harran Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Şanlıurfa.

FİGUEİRA, E. ET AL., 1991, Rural Extension in Algarve, Southern Portugal: An Evaluation Case Study, Proceedings of the 10th ESEE,Vila Real, Portugal, 255-265 pp.

GAP BKİ., 2015. http://www.gap.gov.tr/dosya_ekleri/istatistikler/SANLIURFA.pdf. Şanlıurfa il profili

GAP BKİ., 2017. Güneydoğu Anadolu Projesi Son Durum. http://yayin.gap.gov.tr/pdf-view/web/index.php?Dosya=13a66a26b5

GAP TEYAP, 2013. GAP Tarımsal Eğitim ve Yayım Projesi, GAP İçin El Ele Proje Final Raporu, Şanlıurfa

GERAY, C., 1968, Toplum Kalkınmasının Ekonomik ve Sosyal Yönleri. Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi. (19):155-166.

GÖKÇE, B., 2007. Türkiye'nin Toplumsal Yapısı ve Toplumsal Kurumlar. Savaş Yayınevi, Ankara, 344s.

GÖKÇE, B., KASAPOĞLU, A., ÇABUK KAYA, N., GÜLER, Z. 2010. Bölgesel Kalkınmanın Can Suyu: GAP- Karşılaştırmalı Sosyal ve Ekonomik Yapı Araştırması. GAP BKİ ve Sosyoloji Derneği Yayını, Ankara, 419s.

GÖKOĞLU, A., 2008. Geçmişten Günümüze Suruç. İstanbul Suruç Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği.

GUANGZHI, F., 2002. Participatory Irrigation Management in China. InternationalNetwork on Participatory Irrigation Management, (12):1-27.

GÜLÇUBUK, B. ve ÖZER, D., 2007. Toplum Temelli Kırsal Kalkınma İlkeleri Açısından GAP Bölgesi'nde Tarımda/Kırsal Alanda Örgütlenme. GAP V. Tarım Kongresi, 17-19 Ekim, Şanlıurfa, s.253-259

GÜVERCİN, Ö., BOZ, İ., 2003. Üreticilerin Sulu Tarım Konusundaki Deneyimleri ve Sulama Birliklerine Bakışı: Düziçi İlçesi Örneği. KSÜ Fen ve Mühendislik Dergisi 6(2), Kahramanmaraş

HABLEMİTOĞLU, Ş., 2001. Kırsal Alanda Kadın İşgücü Değeri İle Kadınlar: Bir Toplumsal Cinsiyet Analizi Örneği, TZOB Yayınları,96s.

İKBAL, A. 2001. Yaşadığım bir Suruç Vardı. Elif Matbaası, Şanlıurfa, 94s.

İKBAL, A.2009. Mazideki Suruç. Kent Işıkları Yayınevi, İstanbul, 192s.

İKİKAT TÜMER, E. 2017. Kahramanmaraş İlinde Su Kirliliğinin Çiftçiler Üzerine Etkileri. Atatürk Üniversitesi Ziraat Fak. Dergisi, 48 (1): 25-31.

KANBER, R., ÇULLU, M.A., KENDIRLI, B., ANTEPLI, S. ve YILMAZ, N., 2005. Sulama, Drenaj ve Tuzluluk. Türkiye Ziraat Mühendisliği VI. Teknik Kongresi Bildirileri, Milli Kütüphane, Ankara, s.213-251

KARA, U. K., AKTAŞ, Y., ÖCAL KARA, F., 2009. Köy Merkezli Tarımsal Üretime Destek Projesi'nin Tarımsal Yayım Açısından Değerlendirilmesi: Şanlıurfa İli Örneği. Tarım Ekonomisi Dergisi, 15 (4): 25-34.

KARAGÜLLE, A.E. ve ÇAYCI, B., 2014. Ağ Toplumunda Sosyalleşme ve Yabancılaşma. The Turkish Online Journal Of Design, Art and Communication. 4(1):1-9.

KARAKAŞ, M., 2007. Su Hukuku Bağlamında Su Kaynaklarının Yönetimi, Kurumsal Ve Hukuksal Yapı. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 215s.

KARAMAN, S. ve GÖKALP, Z., 2010. Küresel Isınma ve İklim Değişikliğinin Su Kaynakları Üzerine Etkileri. Tarım Bilimleri Araştırma Dergisi 3(1): 59-66.

KARLI, B. ve ÇELİK, Y., 2003. GAP Alanındaki Tarım Kooperatifleri ve Diğer Çiftçi Örgütlerinin Bölge Kalkınmasındaki Etkisi. TEPGE Yayınları Yayın No: 97, Ankara, 116s.

KARLI, B., BİLGİÇ, A. , BOYACI, M., ATSAN, T., EREN, G., ÖCAL KARA, F., AKIN KURT, S., 2010. GAP Eylem Planı Eğitim - Yayım Ve İzleme Programı İle GAP Tarımsal Yayım Ve Danışmanlık Projesi Kapsamında Hazırlanan "GAP Eğitim-Yayım Projesi Fizibilite Raporu". T.C. Başbakanlık GAP BKİ Bşk. Şanlıurfa.

KAVAK, B., TANER, N., KAZANCI, Ş., 2016. Yeniliği Benimseyen Kategorilerinin Yenilikçi Davranış Güdüleri Açısından Farklılıkları: Akıllı Telefon Kullanıcıları Üzerinde Bir İnceleme. Pazarlama Teorisi ve Uygulamaları Dergisi, 2 (2):91-121.

KIRMIZITAŞ, H., 2003. Hatalı Sondaj Çalışmaları Sonucu Yok Olan Akiferlere Örnek: Suruç Ovası. DSİ teknik bülteni sayı:98, http://www2.dsi.gov.tr/kutuphane/dsi_teknik_bulten/98/index.html#/26/zoomed

KKA, 2011. Suruç Ovası Pompaj Sulama Projesi- Projenin Muhtemel Etkileri. Karacadağ Kalkınma Ajansı Şanlıurfa Yatırım Destek Ofisi, Şanlıurfa

KKA, 2018. Karacadağ Kalkınma Ajansı. http://www.investsanliurfa.com/sanliurfa-sayfaIn.asp?SayfaInId=6

KOÇAK, M. ve ZAYIF, Y.A., 2005. Yüzey ve Basınçlı Sulama Sistemlerinin Karşılaştırılması ve İşletme Hizmetleri Yönünden Değerlendirilmesi. II.Ulusal Sulama Sistemleri Sempozyumu 9-11 Kasım, Ankara, s.193-207.

MERT, M., 2016. SPSS STATA Yatay Kesit Veri Analizi Bilgisayar Uygulamaları. Detay Yayıncılık, Ankara, 320s.

MULUK, Ç.B., KURT, B., TURAK, A., TÜRKER, A., ÇALIŞKAN M.A., BALKIZ, Ö., GÜMRÜKÇÜ, S., SARIGÜL, G., ZEYDANLI, U., 2013. Türkiye'de Suyun Durumu ve Su Yönetiminde Yeni Yaklaşımlar: Çevresel Perspektif. İş Dünyası ve Sürdürülebilir Kalkınma Derneği - Doğa Koruma Merkezi

MUSLU, A.V. 2015. Dünya'da ve Türkiye'de Suyun Fiyatlandırılması. Uzmanlık Tezi, Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Ankara.

ÖCAL KARA, F. ve AKTAŞ, Y., 2007. Şanlıurfa İli'nde Kadınların Tarımsal Yayım Çalışmasından Yararlanmasına Etki Eden Olumsuz Etkenler. Tarım Ekonomisi Dergisi 13 (2): 71-83.

ÖCAL KARA, F. AKTAŞ, Y. IŞGIN, T.,AKIN, S., 2011. Tarımsal Su Kullanımında İnsan Öğesi. 2. Toprak Ve Su Kaynakları Kongresi, Kasım, Kızılcahamam, s.719-727

ÖCAL KARA, F., ISGIN, T., SUBAŞI, H., 2015. Harran Ovasında Pamuk Tarımı ve Tarımsal Yayım. 28 Nisan-1 Mayıs, GAP VII. Tarım Kongresi, Şanlıurfa, s.98-106.

ÖCAL KARA, F., AKTAŞ, Y. BİNİCİ, T., 2016a. Sulamaya Açılan Yeni Bir Alan: Suruç Ovası Sulama Projesi ve Mevcut Durum. The Journal of Academic Social Science Studies, 48 (2):355-368.

ÖCAL KARA, F., EREN YALÇIN, G., IŞGIN, T., ÖZEL, R., 2016b. İklim Değişikliğinde Kadının Rolü ve Tarımsal Yayım. XII. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi, Isparta s.

ÖCAL KARA, F., EREN YALÇIN, G., ISGIN, T., ÖZEL, R., AKIN, S., AKBAŞ, H., ESER, B., 2014. Şanlıurfa İli'nde Tarımsal İlaç Bayilerinin Çalışmaları ve Tarımsal Yayım İlişkisi. Türkiye XI.Tarım Ekonomisi Kongresi, Samsun, 3-5 Eylül s.1638-1642.

ÖĞÜT, T. ve EKİCİ, M.S., 2011. Cumhuriyet Dönemine Geçiş Aşamasında Urfa'nın İktisadi Ve Sosyal Yapısı. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 10(38): 175-192.

ÖKTEN Ş., 2000. Şanlıurfa-Harran Ovalarında Sulamaya Açılan Köylerde Meydana Gelen Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Değişmeler. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 182s.

ÖKTEN, Ş., 2004. Türkiye'nin Gelişme/Kalkınma Çabalarının Sosyolojik Açıdan İncelenmesi: GAP Projesi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara, 253s.

ÖKTEN, Ş., 2006. GAP Bölgesi'nin Sosyo-Kültürel ve Yapısal Özelliklerinin Aile Yapısına Etkileri. Aile ve Toplum, 3 (9):23-34.

ÖKTEN, Ş., ve ÇEKEN, H., 2008. GAP Projesi'nin Türkiye'nin Kırsal Kalkınma Politikaları İçindeki Yeri ve Önemi. Tarım Ekonomisi Dergisi, 14 (1):13-22.

ÖZÇATALBAŞ, O., 1994. GAP Bölgesinde Tarımsal Yayımın Analizi ve Etkin Bir Yayım Çalışması İçin Gerekli Koşulların Saptanması Üzerine Bir Araştırma. Ç.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Adana, 261s.

ÖZAÇATALBAŞ, O., BOSTAN BUDAK, D., BOZ, İ., KARATURHAN, B., 2010. Türkiye'de Tarım Danışmanlığı Sisteminin Geliştirilmesine Yönelik Önlemler. TMMOB, Ziraat Mühendisleri Odası VII. Teknik Kongresi, Bildiriler Kitabı, Cilt: 2, s.1197-1208.

ÖZÇELİK, A., TANRIVERMİŞ, H., GÜNDOĞMUŞ, E., TURAN, A., 1999. Türkiye'de Sulama İşletmeciliğinin Geliştirilmesi Yönünden Şebekelerin Birlik Ve Kooperatiflere Devri İle Su Fiyatlandırma Yöntemlerinin İyileştirilmesi Olanakları. Tarımsal Ekonomi Araş.Ens., Ankara

ÖZER, D., 2007. Yeniden Yerleşimin Hayvancılık Yerel Bilgi Sistemine Etkisi Üzerine Bir Araştırma. Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara, 139s.

ÖZGÜLER, M., ÖZEKİCİ, B., KANTAR DAVRAN, M., 2008. Suyun Sürdürülebilir Yönetiminde Kadınların Etkinliğinin Artırılması: Türkiye Örneği, Sulama-Tuzlanma Konferansı. 12-13 Haziran, Şanlıurfa, s.241-254.

ÖZKAYA, T., 2014. Sürdürülebilir Tarım ve Çiftçi Hakları Açısından Türkiye'de Tohumluk Sorunu. XI. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi 3-5 Eylül, Samsun, s. 720-727.

ÖZKAYA, T., 2015. Başka Bir Teknoloji Mümkün. Yeni İnsan Yayınevi, İstanbul, 192s.

ÖZLÜ, H., 2006. Su Kullanımı ve Yönetiminde Katılımcı Yaklaşım. Tmmob Su Politikaları Kongresi, Ankara

ROBERT, J., 2003. Suyun ekonomi-politiği. Çev. M. Duran. Ütopya Yayınevi, Ankara, 170s.
ROBERT, J., 2015. Başka Bir Teknoloji Mümkün. Yeni İnsan Yayıneevi, Ed. Tayfun Özkaya, İstanbul, s.119-128.
ROGERS, E.M., 1983. Diffusion of Innovations (3th ed.), New York: The Free Press.
SAĞANDA, F., 2005. GAP Bölgesi'nde Kültürel Yapı ve Kadın Profili. Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Diyarbakır.
SECKLER, D., 1996. The New Era of Water Resources Management: From "Dry" to "Wet" Water Savings.IIMI Research Report, Sri Lanka, 1-17p.,
SENCER, M., 1993. Toplumsal Değişme Eğilimleri. TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası Yayını, Ankara.
SEPETÇİOĞLU, M.Y, YENİGÜN, K., GERGER, R, GÜLAĞACI, R., 2010. Şanlıurfa Suruç Ovası Sulama Projesi. Journal of New World Sciences Academy 5(4) : 713-731.
SEVİNÇ, R., 2017. Adana İlinde Mevsimlik Tarım İşçiliğinin Sosyo-Ekonomik Yapısı ve Geleceği. Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Ens. Yayınları., Ankara, 182s.
SEVİNÇ, G., 2018. Süt Sığırcılığı Desteği Alan Kooperatif İşletmelerinin Örgütlenmeye ve Kırsal Kalkınmaya Etkisi:Şanlıurfa İli Kasdep Örneği. Harran Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 280s.
SHARMA, V.P., GAJJA, B.L., SHAH, D., 1995. Managing Land and Water Resources for Sustainable Agricultural Development, Artha-Vijnana, 37 (1): 46-65.
SHİKLOMANOV, A.I. 1998. World Water Resources "A New Appraisal and Assessment for the 21st Century". Unesco Publications, Paris, 37p.
SINA, Z ve SOYER, S., 1998. Sosyolojik Açıdan Kooperatifçilik Teorisinin Niteliğine İlişkin Düşünceler. Amme İdaresi Dergisi, 31(3):103-117.
SİVÜK, H., 2010. İvriz Sağ Sahil Sulama Birliği Üyelerinin Su Kullanım Davranışları Üzerine Bir Araştırma. Ankara Üni., Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara, 186s.
SÖNMEZ, M., 2012. Kızıltepe İlçesi'nde Bitki Ürün Deseninde Meydana Gelen Değişimler ve Olası Olumsuz Sonuçları. Coğrafi Bilimler Dergisi, 39-62.
ŞAHİNALP, S., 2012. Yok Olmaya Yüz Tutmuş Bir Kırsal Mesken Tipi veya Kültürel Miras: Suruç Kümbet Evleri. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Gaziantep, 11(3):881 -916.
ŞİMŞEK, M., AKTAŞ, Y., BÜYÜKHATİPOĞLU, U., ARSLAN, S. 2008. Sulama Birlikleri ve Harran Ovası'nda Potansiyel Güçleri. Sulama-Tuzlanma Konferansı, Şanlıurfa.
TALUĞ, C., ve TATLIDİL, H., 1993. Tarımsal Yayım ve Haberleşme. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayın No: 141, Ankara.
TATLIDİL, H., 1989. Yağmurlama Sulama Teknolojisinin Yayılması ve Benimsenmesi Üzerine Bir Araştırma, A.Ü.Z.F. Yayınları: 1157, Bilimsel Araştırma ve İncelemeler: 639, Ankara.
THATTE C. D., 2002. Water and Food Security-How the poor will get their food. Water Resources Management: Crosscutting Issues, p.3-34.
TURAN, T., EREN, Z., 2008. Türkiye'de Su Kaynakları ve Su Politikası. TMMOB II. Su Politikaları Kongresi. Ankara, s.25-31.

TÜİK, 2014. Seçilmiş Göstergelerle Şanlıurfa 2013. Türkiye İstatistik Kurumu Yayınları, ISBN 978-975-19-6181-5, Ankara, 186s.

TUİK, 2018. http://www.tuik.gov.tr

TÜRKDOĞAN, O., 2009. Doğu ve Güneydoğu Sorunları ve Çözüm Yolları. IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 390s.

TÜRKDOĞAN, O., 2016. Türkdoğan, 2016. Türk Toplum Sistemi ve Yapısal Sorunları. Çizgi Kitabevi, Konya, 815s.

UÇA GÜNEŞ, E. P. 2016. Toplumsal Değişim, Teknoloji ve Eğitim İlişkisinde Sosyal Ağların Yeri. Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi, 2 (2):191-206.

PÜSKÜLLÜOĞLU, A., 2000. Arkadaş Türkçe Sözlük.

YALÇIN, M., BOZ, İ., 2007. Kumluca İlçesinde Seralarda Üreticilerin Kullandıkları Bilgi Kaynakları. Bahçe, 36 (1-2): 1–10

YAMANE, T., 2010. Temel Örnekleme Yöntemleri. Literatür Yayıncılık, İstanbul, 509s.

YAMANOĞLU, G.Ç., 2006. Türkiye'de Küresel Isınmaya Yol Açan Sera Gazı Emisyonlarındaki Artış ile Mücadelede İktisadi Araçların Rolü. Ankara Üniversitesi, Fen bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 139 s.

YAŞAR, B., SEÇER, A., KANTAR DAVRAN, M., 2008. Tarımsal Su Kullanımı ve Yönetiminde Ekonomik, Sosyal ve Çevresel Sürdürülebilirlik. TMMOB 2. Su Politikaları Kongresi, Ankara, S.205-214.

YAZICIOĞLU, Y., ve ERDOĞAN, S., 2014. SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Detay Yayıncılık, Ankara, 440s.

YENMEZ, N., 2005. Ova Topraklarının Tuzlanmasına Yeni Bir Örnek: Harran Ovası. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 8 (14):199-236.

YERCAN, M., 2001. Sulama Yönetimine Çiftçilerin Katılımı Açısından Sulama Birliği Çiftçi İlişkileri Üzerine Bir Araştırma. TZOB, Ankara.

YILDIZ, D., VE ÖZBAY, Ö., 2011. Şu Fırat'ın Suyu. Truva Yayınları İstanbul. 139s. http://www.gapteyap.org/wp-content/uploads/2014/06/Sulama-Calistay-Raporu.pdf

YILMAZ, H., DEMİRCAN, V., GÜL, M., 2009. Üreticilerin Kimyasal Gübre Kullanımında Bilgi Kaynaklarının Belirlenmesi ve Tarımsal Yayım Açısından Değerlendirilmesi. Süleyman Demirel Üniversitesi, Ziraat Fakültesi Dergisi, 4(1):31-44.

QAZİ,A.R. ve IQBAL, M., 1991. The Relationship Between Personel Characteristics and Adoption of Recommended Farm Practices. Journal of Rural Development and Administration, 23(1):126-129.

WARBURTON, H. and MARTİN, A., 1999. Local People's Knowledge in Natural Resources Research. Socio-Economic Methodologies for Natural Resources Research. Chatham, UK, Natural Resources Institute, 113p.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Fatma ÖCAL KARA
Uyruğu : Türkiye Cumhuriyeti
Doğum Yeri ve Tarihi : Adana- 30.11.1979
Telefon : 414 318 37 52 GSM: 505 297 99 38
E-posta : focal@harran.edu.tr
Adres : Harran Üni. Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü- Şanlıurfa

EĞİTİM

Derece	Adı, İlçe, İl	Bitirme Yılı
Lise	:Şehit Temel Cingöz Lisesi, Çukurova, Adana	1996
Üniversite	:Çukurova Üni. Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Böl. Adana	2001
Y.Lisans	:Harran Üni. Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Böl. Şanlıurfa	2005
Doktora	:Harran Üni. Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Böl. Şanlıurfa	2018

İŞ DENEYİMLERİ

Yıl	Kurum	Görevi
2000-2002	Coca Cola Türkiye- Adana Bölge Müdürlüğü	Coca-Cola Elçileri
2002-2002	Türkcell Adana Bölge Müdürlüğü	Evrak Kontol
2002-Devam	Harran Üni. Ziraat Fak. Tarım Eko.Böl. Şanlıurfa	Arş .Gör

UZMANLIK ALANI

Tarımsal Yayım ve Haberleşme, Kırsal Kalkınma, Kır Sosyolojisi

YABANCI DİL

İngilizce

YAYINLAR

SCI

Aktaş, Y., Hoffmann, V., Yilmaz, G., **Öcal Kara F. 2005** Beratung zum umweltschonenden Weizenanbau in Südostanatolien. Berichte über Landwirtschaft. Zeitschrift für Agrarpolitik und Landwirtschaft. 2005, Berlin, S.: 294-317

Akın, S., Altan, M.,K.,**Kara, F.,Ö.,** Atsan, T., 2015. The Potential of Rural Tourism in Turkey: The Case Study of Çayönü.Pak.J.Agri.Sci., Vol.52(3), 853-859. ISSN0552-9034

Işgın,T., **Öcal Kara, F.** 2015."Impacts of The Harran Plain Irrigations on the Well-being of Local Cotton Farmers Operating in the Sanliurfa Province of Turkey: Income Distribution Revisited" Journal of Agricultural Sciences. SCI-E 2015-21-4. Ankara

Uluslararası hakemli dergilerde yayınlanan makaleler

Akın, S., Kara, A., **Öcal Kara, F.,** Kurt, Ç. 2013. "Leader Female Farmers Profıles In Turkey" Regional And Business Studies. Vol 5 No 1-2, s:19-26

Ulusal hakemli dergilerde yayınlanan makaleler

Öcal Kara, F., Aktaş, Y. 2007. Şanlıurfa İli'nde Kadınların Tarımsal Yayım Çalışmasından Yararlanmasına Etki Eden Olumsuz Etkenler. Tarım Ekonomisi Dergisi 13 (2): 71-83, İzmir.

Kara, U. K., Aktaş, Y., **Öcal Kara, F.** 2009**.** Köy Merkezli Tarımsal Üretime Destek Projesi'nin (Köy-Mer) Tarımsal Yayım Açısından Değerlendirilmesi: Şanlıurfa İli Örneği. Tarım Ekonomisi Dergisi 15 (4): 25-34, İzmir.

Aktaş, Y. **Öcal Kara, F.**, Demirdöğen, A. 2010. Tarımsal Yayım'a Yeni Bir Yaklaşım: İnsancıl Tarımsal Yayım. Tarım Ekonomisi Dergisi 16 (2) : 45-57, İzmir.

Eren Yalçın, G., Yazıcı, E., **Öcal Kara, F.** 2015. Gıda Güvencesini Tehdit eden Etmenler ve Çözüm Önerileri. Nevşehir Bilim ve Teknoloji Dergisi

Eren Yalçın, G., **Öcal Kara, F.** 2016. Kırsal Göç Ve Tarımsal Üretime Etkileri. Harran Tarım Ve Gıda Bilimleri Dergisi 20(2): 154-158

Öcal Kara, F. Aktaş, Y. Binici, T. 2016 Sulamaya Açılan Yeni Bir Alan: Suruç Ovası Sulama Projesi ve Mevcut Durum. *The Journal of Academic Social Science Studies, Number:48, Summer II/2016, S. 355-368*

Uluslararası bildiriler

Aktaş Y., **Öcal. F.,** Polat, T. Evaluation Of The Rural Developmental Eroison control Project Of Akçay Village. ESEE 2003, 16. European Seminar on Extension Education. September 2-8 2003, Eger, Hungary.

Aktaş, Y. Işgın, T., **Öcal Kara, F.**, Karaduman, T. 2005. An Analysis of the Adoption and Diffusion of Cumin Growing in Sanliurfa and its Contribution to the Theory and Practice. 17th. Europian Seminar on Extension Education August 30-September 3, İzmir, Turkey. pp.: 343-349

Aktas Y, Olgun,A., Demirdöğen, A., **Öcal Kara,F.** 2011. Analyzıng Socıo-Cultural Causes Of Excessıve Irrıgatıon In Trıbal Socıetıes And Extensıon Needs: A Case Study Of Harran Plaın, Şanlıurfa. 20th European Semınar On Extensıon Educatıon. 30th August – 3rd September 2011 in Finland.

Öcal Kara, F. 2016. Determınatıon Of Harran Unıversıty Agriculture Faculty Students' Awareness Of Clımate Change In Şanlıurfa, Turkey. 7.th International Symposium-Agrosym2016, S.782, Jahorina/ Bosnia and Herzegovina,

Eren Yalçın, G. **Öcal Kara, F.**, İpekçioğlu, Ş. 2016. Global Clımate Change And Water Use In Agrıculture. 7.th International Symposium-Agrosym2016, S.919, Jahorina/ Bosnia and Herzegovina,

Eren Yalçın, G., İpekçioğlu, Ş., **Öcal Kara, F., 2017.** The Effects Of Global Climate Change on Agricultural Products And Farmer Awareness. 2nd Internatıonal Balkan Agrıculture Congress. Tekirdağ,

Öcal Kara, F., Sevinç, G., Palabıçak, M.A., Binici, T, Sevinç, M.R. 2018. Clımate Change Perceptıon Of Harran Unıversıty Students. 1st Internatıonal Gap Agrıculture And Lıvestock Congress. 25-27 Nisan, Sunulu Bildiri, Şanlıurfa

Öcal Kara, F., Sevinç, M.R. Sevinç, G., Palabıçak, M.A., 2018. Investıgatıon Of The Factors Affectıng Work Satısfactıon And Effıcıency Of Agrıcultural Engıneers Workıng İn Publıc Organızatıons: Case Of Şanlıurfa Provınce. 1st Internatıonal Gap Agrıculture And Lıvestock Congress. 25-27 Nisan, Sunulu Bildiri, Şanlıurfa

Öcal Kara, F., Sevinç, M.R. Palabıçak, M.A., Özel, R., Işgın, T., Sevinç, G., 2018. Agricultural Extension Activities Of Publicly Working Agricultural Engineers In The Province Of Şanlıurfa. 1st Internatıonal Gap Agrıculture And Lıvestock Congress. 25-27 Nisan, Poster Bildiri, Şanlıurfa

Ulusal bildiriler

Aktaş, Y. **Öcal, F.** 2003. Tarımsal Yeniliklerin Benimsenmesi Çalışmalarının Çözümleme Denemesi, III. GAP Kongresi , 2-3 Ekim, s: 119-124, Şanlıurfa

Aktaş, Y., **Öcal Kara, F.,** Yılmaz, G., Kubaş, A. 2004. Şanlıurfa'da Buğday Tarımının Tarımsal Yayım Açısından Çözümlenmesi. Türkiye VI. Tarım Ekonomisi Kongresi. 16-18 Eylül, S. 649-655, Tokat

Öcal Kara, F., Aktaş, Y, Işgın, T. 2004. Şanlıurfa İli'nde Tarımsal Yayım Hizmetlerinde Kadının Yeri. Türkiye VI. Tarım Ekonomisi Kongresi. 16-18 Eylül, S. 635-641, Tokat

Aktaş, Y., Yılmaz, G., **Öcal Kara, F.** 2005. Tarımsal Yayım Açısından Şanlıurfa'da Global Örgütlenme Modeli. IV. GAP Kongresi , 21-23 Eylül, Şanlıurfa S.: 419-426

Aktaş, Y., **Öcal Kara, F.** 2007. Şanlıurfa Harran Ovası Sulama Projesi'nde Aşırı Sulamanın Sosyo-kültürel Nedenleri. Küresel İklim Değişimi ve Su Sorunlarının Çözümünde Ormanlar. 13-14 Aralık, s:223-228, İstanbul

Aktaş, Y., **Öcal Kara, F.** Demirdöğen, A. 2010. Tarımsal Yayım'a Yeni Bir Yaklaşım: İnsancıl Tarımsal Yayım. Türkiye IX.Tarım Ekonomisi Kongresi Sunulu Bildiri, 22-24 Eylül, Şanlıurfa

Aktaş, Y., **Öcal Kara, F.** Demirdöğen, A. 2010. Aşırı Sulamanın Toplumsal-Ekinsel Nedenlerinin Çözümlenmesi - Harran Ovası Örneği- Türkiye IX.Tarım Ekonomisi Kongresi Sunulu Bildiri, 22-24 Eylül, Şanlıurfa

Öcal Kara, F. Aktaş, Y. Işgın, T.,Akın, S. 2011. Tarımsal Su Kullanımında İnsan Öğesi. 2. Toprak Ve Su Kaynakları Kongresi, Kasım 2011, Kızılcahamam

Işgın, T., **Öcal Kara, F.,** Özel, R., Binici, T., Çopur, O., Subaşı, 2012. H. Çiftçi Kayıt Usulü Veri Toplama Tekniğini Kullanarak Harran Ovası Sulu Pamuk Tarım İşletmelerinde Etkinlik Analizi Projesi'ne Üreticilerin Bakışı. 10. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi 5 – 7 Eylül 2012 Konya.

Akın, S., **Öcal Kara, F.** 2012. Bahşılar Köyü Kooperatif Algısı Ve Pazarlama Davranışları. 10. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi 5 – 7 Eylül 2012 Konya.

Öcal Kara, F., Eren Yalçın, G., Isgın, T., Özel, R., Akın, S., Akbaş, H., Eser, B. 2014.Şanlıurfa İli'nde Tarımsal İlaç Bayilerinin Çalışmaları ve Tarımsal Yayım İlişkisi. Türkiye XI.Tarım Ekonomisi Kongresi, 3-5 Eylül 2014. S. 1638-1642, Samsun

Isgın, T., Özel, R., Subaşı, H., **Öcal Kara, F.** 2014. Çiftçi Kayıt Usulü Bilgi Sistemine Dayalı Veri Toplama Tekniğini Kullanarak Pamuk İşletmelerinde Etkinlik Analizi (Harran Ovası Örneği) Türkiye XI.Tarım Ekonomisi Kongresi, 3-5 Eylül 2014, S.1093-1104, Samsun

Eren Yalçın, G., **Öcal Kara, F.** 2014. Küresel İklim Değişikliğinin Türkiye'de Tarımsal Üretime Etkileri ve Çözüm Önerileri. Türkiye XI.Tarım Ekonomisi Kongresi, 3-5 Eylül 2014, S.195-199 , Samsun

Akın, S., Kara, A., Pirinç, V., **Öcal Kara, F.** 2014. Organik Tarım Üreticilerinin Teknik - Ekonomik Sorunları, Bilgi Kaynakları Ve Organik Tarım Üretici Birliğinin Etkisi (Ilgın Köyü Örneği) Türkiye XI.Tarım Ekonomisi Kongresi, 3-5 Eylül 2014, S.1622-1627, Samsun

Akın, S., Kara, A., Pirinç, V., **Kara, F.,Ö**., Kaya, H.,D., Kavak, E., 2014." Tarımsal Yeniliklerin Yayılmasında Etkili Olan Faktörler; Sason Çilek Yetiştiricileri Örneği", Ulusal Aile Çiftçiliği Sempozyumu, 30-31 Ekim, Ankara.

Öcal Kara, F., Isgın, T., Subaşı, H. 2015. Harran Ovasında Pamuk Tarımı ve Tarımsal Yayım. 28 Nisan-1 Mayıs 2015.GAP VII. Tarım Kongresi S.98-106, Sunulu Bildiri, Şanlıurfa

Eren Yalçın, G., Yalçın, M., **Öcal Kara, F.** 2015. Mevsimlik Tarım İşçilerinin Çalışma Alanlarında Yaşadıkları Sorunların Tespit Edilmesi ve Çözüm Önerileri. 28 Nisan-1 Mayıs 2015.GAP VII. Tarım Kongresi S.472-477, Poster Bildiri, Şanlıurfa

Öcal Kara, F., Eren Yalçın, G. Akın, S. 2015. Tarımsal Üretimde Kadın. 2. İç Anadolu Bölgesi Tarım ve Gıda Kongresi. 28-30 Nisan 2015, S. 109, Sunulu Bildiri, Nevşehir.

Eren Yalçın, G., Yazıcı, E., **Öcal Kara, F.** 2015.Gıda Güvencesini Tehdit eden Etmenler ve Çözüm Önerileri. 2. İç Anadolu Bölgesi Tarım ve Gıda Kongresi. 28-30 Nisan 2015, S. 178. Poster Bildiri, Nevşehir.

Eren Yalçın, G., **Öcal Kara, F.** 2015.Kırsal Göç ve Tarımsal Üretime Etkileri. 2. İç Anadolu Bölgesi Tarım ve Gıda Kongresi. 28-30 Nisan 2015, S. 682. Poster Bildiri, Nevşehir.

Öcal Kara, F., Eren Yalçın, G., Isgın, T., Özel,R., 2016. İklim Değişikliğinde Kadının Rolü Ve Tarımsal Yayım. XII. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi, Isparta

Isgın, T., Bilgiç, A., Özel,R., **Öcal Kara, F., 2016.** Harran Ovası'nda Pamuk Üretiminde Girdi-Çıktı İlişkisinin Stokastik Sınır Üretim Fonksiyon Modelleriyle Belirlenerek Üretimin Teknik Etkinliğine Tesir Eden Faktörlerin Kesirli Regresyon Modelleri Yardımıyla Saptanması. XII. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi, S. 373-382, Isparta

Eren Yalçın, G., Yazıcı, E., **Öcal Kara, F.,** İpekçioğlu, Ş., Yalçın, M. 2016. Tarımda İş Kazaları ve Hastalıkları. XII. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi, S. 2049-2056, Isparta

Eren Yalçın, G., **Öcal Kara, F.,** İpekçioğlu, Ş., Yazıcı, E., 2016. Hatalı Tarımsal Uygulamaların Toprak ve Su Kirliliği Üzerine Etkileri ve Çözüm Önerileri. XII. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi, 2235-2240, Isparta

Kitapta Makale

Akın, S, **Öcal Kara, F.,** 2013. "Çüngüş İlçesi Bağcılığı ve Üzüm Üreticilerinin Örgütlenmeye Bakış Açıları" Diyarbakır Yerüstü Kaynakları I,Tarım ve hayvancılık, Dicle Üniversitesi Yayınları, Cilt:I, s: 26-37, Diyarbakır.

Projeler

1.Yüksek Lisans Tez Projesi: Öcal Kara, F. 2005. Şanlıurfa İli'nde Kadınların Tarımsal Yayım Hizmetlerinden Yararlanma Durumu ve Buna Etki Eden Etmenler Üzerine Bir Araştırma" 2005. Harran Üni. Fen Bilimleri Ens. Danışman: Prof. Dr. Yaşar AKTAŞ

2.Doktora Tez Projesi: Öcal Kara, F. "Üreticilerin Sulama Bilgisi ve Davranışlarının Saptanmasına İlişkin Karşılaştırmalı Durum Çözümlemesi- Suruç ve Harran Ovası Örneğinde-" Harran Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı- Danışman: Prof. Dr. Yaşar AKTAŞ-Prof. Dr. Turan BİNİCİ

3.Tarımsal Yayım Açısından Buğday Tarımı Ve Çevre İlişkileri, 2003. Şanlıurfa (HÜBAK Destekli) Yardımcı Araştırıcı. Yürütücü: Prof. Dr. Yaşar AKTAŞ

4.Harran Ovası'nda Sulamanın Doğurduğu Sosyo Kültürel Ve Çevresel Değişimlerin Tarımsal Yayım Açısından Çözümlenmesi, 2004-2007. Şanlıurfa (HÜBAK Destekli.) Yardımcı Araştırıcı. Yürütücü: Prof. Dr. Yaşar AKTAŞ

5.Karlı, B., Bilgiç, A., Boyacı, M., Atsan, T., Eren, G., **Öcal Kara F.,** Akın, S. 2010. GAP Eylem Planı Eğitim –Yayım Ve İzleme Programı İle GAP Programı İle GAP Tarımsal Yayım Ve Danışmanlık Projesi Kapsamında Hazırlanan "GAĞ Eğitim-Yayım Projesi Fizibilite Raporu. 2010 (GAP BKİ Destekli)

6.Başbağ, S., Ekinci, R., Akıncı, C., Akın, S, **Öcal Kara, F.,** Tonçer, Ö. 2011."Diyarbakır Ve Şanlıurfa İllerinde Pamuk Sektörü Envanterinin Hazırlanması Projesi". DPT Genel Koordinasyonu Altında Karacadağ Kalkınma Ajansı Tarafından Destekli, Yürütücü: Dicle Üni. Ziraat Fak Dekanlığı Koordinatör: Doç. Dr. Sema BAŞBAĞ

7.Işgın, T, **Öcal Kara, F.,** Subaşı, H., Özel, R., Bilgiç, A., Binici, T., Çopur, O., (2011-2013) Çiftçi Kayıt Usulü Bilgi Sistemine Ve Ankete Teşvik Prim Uygulamasına Dayalı Veri Toplama Tekniğini Kullanarak Harran Ovası Sulu Şartlarında Faaliyet Gösteren Pamuk Tarım İşletmelerinde Etkinlik Analizi." Yürütücü: Yrd.Doç.Dr. Tamer IŞGIN TÜBİTAK 110K374 Nolu Proje

İdari Görevler

Harran Üniversitesi Rektörlüğü Stratejik Plan Komisyonu (2009-2013)
Tarımsal Yayım ve Danışmanlık İl Teknik Komitesi (2011-2012)

Bilimsel Kuruluşlara Üyelikler

Türkiye Tarım Ekonomisi Derneği

Organize Edilen Sempozyum, Kongre, Panel

Kongre Sekretaryası: Türkiye 9. Tarım Ekonomisi Kongresi - 22-24 Eylül 2010, Şanlıurfa
Yardımcı Üye: Makarnalık Buğday ve Mamülleri Konferansı - 17-18 Mayıs 2010, Şanlıurfa
Düzenleme Kurulu üyesi: GAP IV. Tarım Kongresi - 09-12 Mayıs 2011, Şanlıurfa

Diğer Etkinlikler

Sabancı Üniversitesi Mor Sertifika Programı "Birleşmiş Milletler Kadınların ve Kız Çocuklarının İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi Ortak Programı" (03-04 Temmuz 2008)- İstanbul. "Şanlıurfa İli'nde Kadınların Tarımsal Üretime Katılımı ve Onlara Götürülen Tarımsal Yayım Hizmetleri" başlıklı sunu ile katılım.

Çalıştaylar

- GAP Tarımsal Yayım ve Danışmanlık I. Çalıştayı (11-12.01.2010) -Şanlıurfa
- GAP Tarımsal Yayım ve Danışmanlık II. Çalıştayı (11-12.03.2010)- Antalya

- Bölgesel Kırsal Alanda Kadın Çalıştayı (23-25 Kasım 2010) Mardin-Midyat
- Kırsal Sorunlar ve Tarım Politikası Çalıştayı (12 Mart 2011)- Ankara
- GAP Bölgesel Yayım ve Danışmanlık Model Çalıştayı. (03-05 Ekim 2012)- Gaziantep
- Sulama Yatırımları Etki Değerlendirme Projesi Çalıştayı (27-28 Ekim 2017)- Şanlıurfa

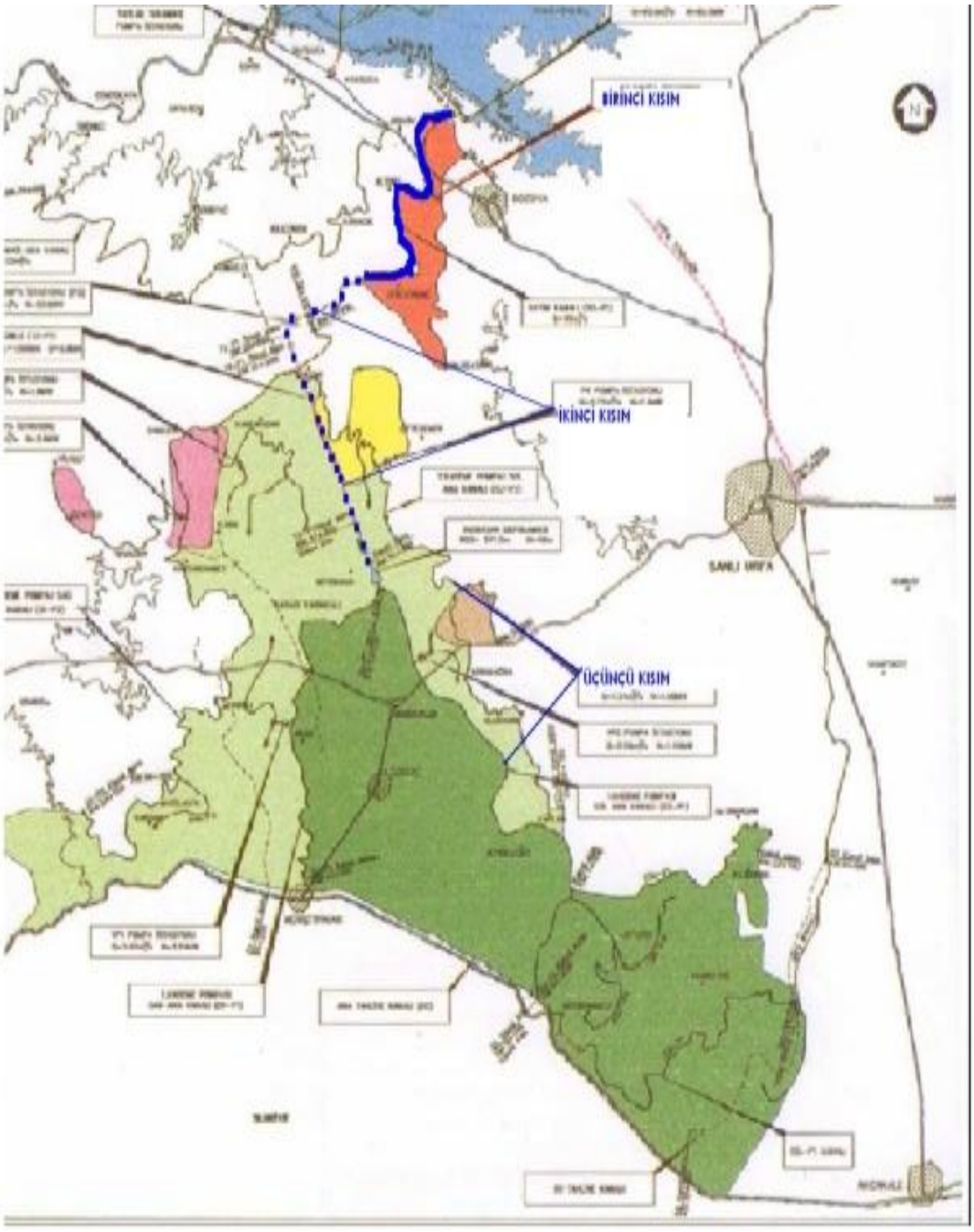
Eğitimler

- Avrupa Birliği Kursu 08 Ekim- 5 Kasım 2004. Şanlıurfa.(Kondrad Adenauer Vakfı- Ankara Üniversitesi Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi- Harran Üni.
- Women's Leadersip & Democracy- 10.03. 2005- Şanlıurfa- Kent State Üni.- Harran Üni.(Director: Linda Robertson, Rachel Anderson, Dilek ÖZER)
- Tarımsal Yayım ve Danışmanlık Eğitimi (GAP TEYAP). 21-25 Kasım 2011- Gaziantep
- "Tailor Made Training Programme for the Turkish Ministry of Development, South Eastern Project Regional Development Administration on Rural Extension" (Tarımsal Yayım Modelleri Eğitimi)- 17-22 Haziran 2012- Hollanda (Wageningen)
- Tubitak Proje Hazırlama eğitimi, Antalya
- SPSS Kursu. Harran Üniversitesi Sürekli eğitim Merkezi. 2016, Şanlıurfa

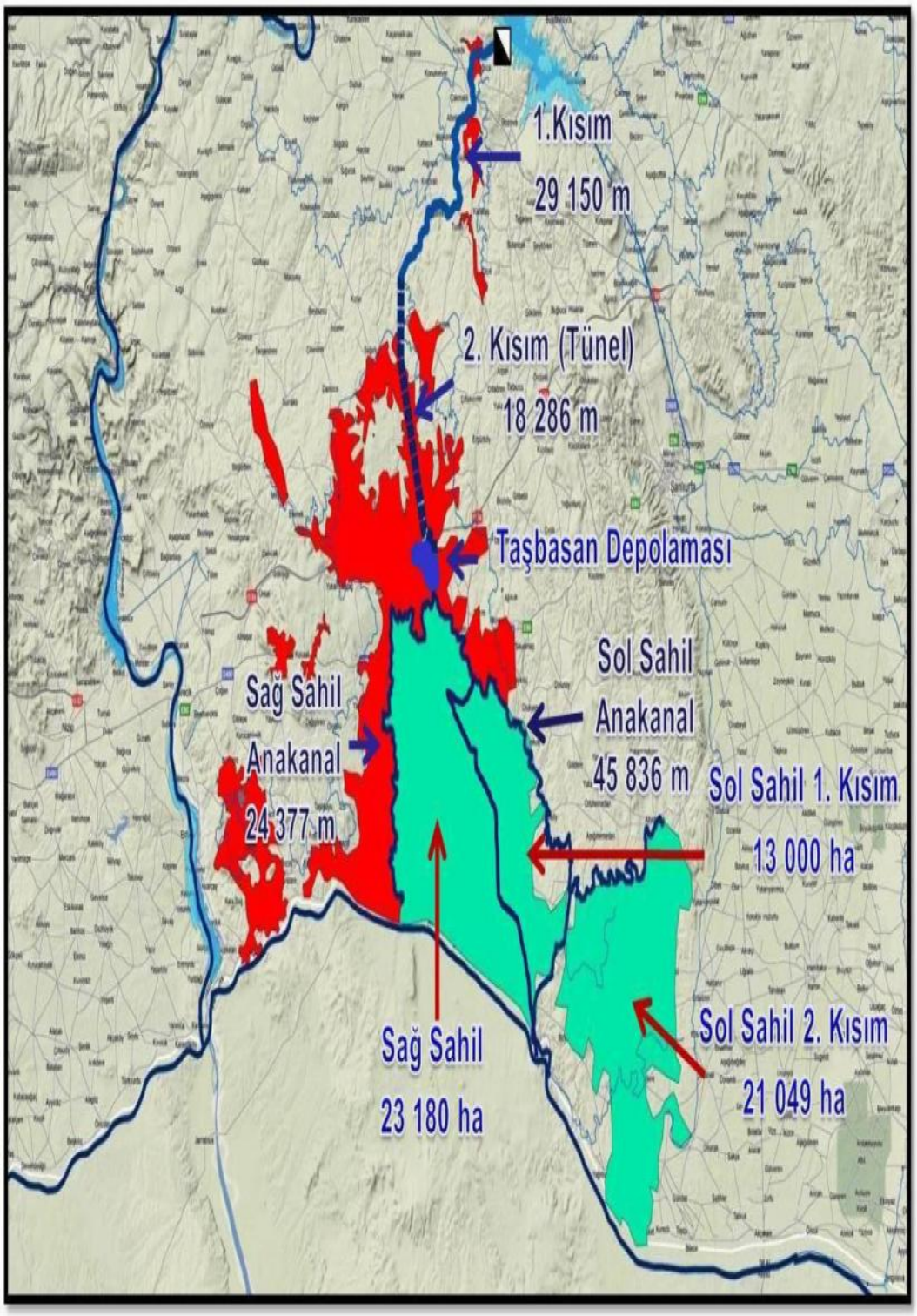
EKLER

EK 1: Haritalar

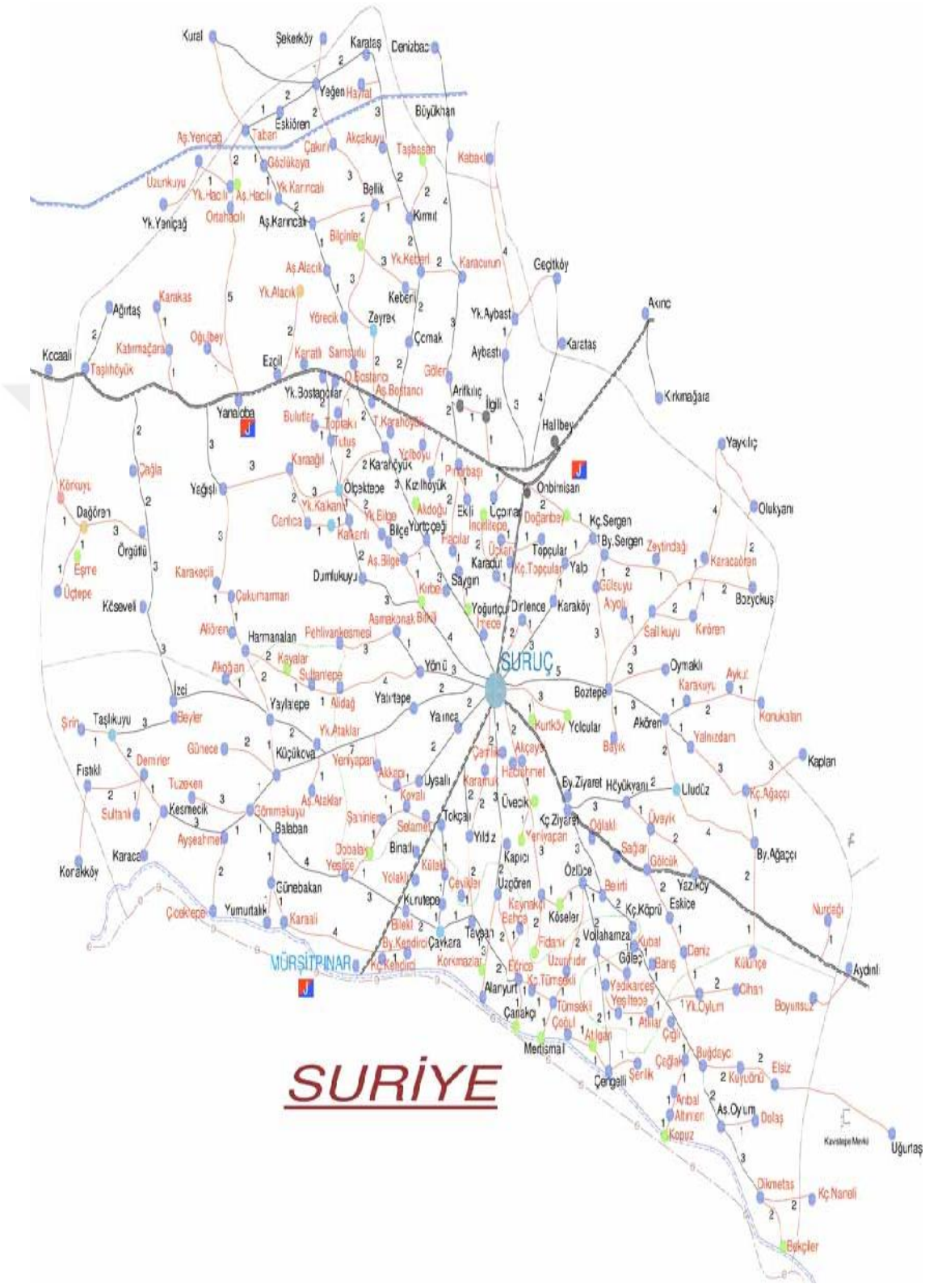
Harita 1: Suruç Sulama Projesi Haritası-1

Harita 2: Suruç Sulama Projesi Haritası-2

Harita 3: Suruç Köy Haritası

EK 2: Suruç Tüneli İnşaatından Görüntüler

EK 3: Gazete Haberleri

Suruç'ta taban suyu yükseldi, yolları su bastı. (Hürriyet Gazetesi Haberi. 05.09.2017)

SURUÇ (Şanlıurfa), (DHA) - ŞANLIURFA'nın Suruç İlçesi'nde, taban suyunun yükselmesi nedeniyle birçok bölgeyi su bastı. Taban suyunun yükselmesi, bölge sakinlerini tedirgin etti. Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) Eylem Planı'nda yer alan dünyanın en uzun 5'inci tüneli olan Suruç Ovası Pompaj Sulama Projesi kapsamında su verilmeye başlamasıyla birlikte bölgedeki bazı yerleşim kesimlerinde taban suyu yükselmeye başladı. Suruç'un birçok kırsal mahallesinde yaşanan taban suyunun yükselmesi, tedirginliğe neden oldu. Taban suyunun yükselmesi ile evleri tehdit altında olduğunu söyleyen mahalle sakinleri, yetkililerin bir an önce önlem almasını istedi. Taban suyunun yükselmesi nedeniyle sokak ve caddelerin sıcak ahvada, su altında kaldığı görüldü.

Kaynak: http://www.hurriyet.com.tr/suructa-taban-suyu-yukseldi-yollari-su-basti-40569714

Taban suyu yükseldi Suruç Venedik'e döndü (Cumhuriyet Gazetesi Haberi. 08.09.2017)

Şanlıurfa'nın Suruç İlçesi'nde, taban suyu yükselmesi nedeniyle cadde ve sokaklar Venedik'e benzedi. Tedirginliğe yol açan taban suyundan korunmak isteyen vatandaşlar, evlerini girişlerine kum torbasıyla barikat yapıyor. Yaklaşık 6 bin nüfusun yaşadığı Aligör Mahallesinde taban suyunun yükselmesi, tedirginliğe neden oldu.

Mahalle sakinleri, yetkililerin bir an önce önlem almasını istedi. Taban suyunun yükselmesi nedeniyle evlerinin yıkılmakla karşı karşıya kaldığını ifade eden Sabri Çelik, "Barajdan bölgeye su verilmeye başlamasıyla birlikte yıllardır susuz olan mahallemizde taban suyu aniden yükselmeye başladı. Drenaj kanalları yapılmadığından dolayı mahalle bataklık halindedir. Bu suyun yükselmesi nedeniyle salgın hastalıklarda ortaya çıkmaya başladı. Vatandaş evini terk etmek zorunda kalıyor. Ekinlerimiz sular altında, hayvanlarımızı otlatmaya götürüp getiremiyoruz" dedi.

Kaynak:
http://www.cumhuriyet.com.tr/foto/foto_galeri/819440/1/Taban_suyu_yukseldi_Suruc_Venedik_e_dondu.html

Suruç'taki taban suyu tedirginliği (ensonhaber.com. 04.10.2017)

Güneydoğu Anadolu Projesi Eylem Planı'nda yer alan dünyanın en uzun 5'nci tüneli olan Suruç Ovası Pompaj Sulama Projesi kapsamında su verilmeye başlamasıyla birlikte bölgedeki bazı yerleşim kesimlerinde taban suyu yükselmeye başladı. Suruç'un 70 haneli ve 250 kişinin yaşadığı Uludüz Mahallesi'nde taban suyunun yükselmesi, tedirginliğe neden oldu. aban suyunun yükselmesi ile evlerinin tehdit altında olduğunu söyleyen mahalle sakinlerinden Casım Övür, bir an önce önlem alınmasını istedi. Taban suyunun yükselmesi nedeniyle evlerinin yıkılmakla karşı karşıya kaldığını ifade eden Mehmet Kıratlı, ***"Barajdan bölgeye su verilmeye başlamasıyla birlikte yıllardır susuz olan mahallemizde taban suyu aniden yükselmeye başladı. Ancak bu su şimdilerde bizleri perişan etti. Komşular birbirine gidemez oldu. Drenaj kanalları yapılmadığından dolayı mahalle bataklık halinde. Ekinlerimiz sular altında, hayvanlarımızı otlatmaya götürüp getiremiyoruz."*** dedi. Suruç'un Aligör Mahallesi'nde yaşanan taban suyunun yükselmesi nedeniyle zor günler geçiren vatandaşlar da sorunun bir an önce çözülmesini istedi.

Kaynak: http://www.ensonhaber.com/suructaki-taban-suyu-tedirginligi.html

EK 4: Okuma Parçaları

SURUÇ'UN SU SORUNU

Suruç kazasının 1960 yıllarında her tarafı yemyeşil küçük bir kaza olup o günü şartlarından herkesin kendi imkanları ile kazdığı suyun bazı yerlerde yarım metre bazı yerlerde bir metrede çıkıyor olması o günlerde insanlara kolaylık sağlıyordu. Bazı köylerde Sebzecilik ekiminin yanında yeni yeni pamuk ekimi denemeleri başlamıştı.

Bu pamukla ilk tanışıklık benimde 1966 pamuk ekmeye başlama tarihimdir. O zamanın Şartlarında tek pistonlu kollu veya iple çalışan motorlarla pamuk sulamasına başladık. Bunun İçin o zaman kol gücü ile işleyen kuyu kazma çalışmaları ile ortalama 9 metre derinlikte kazdığım su kuyusu ile 3 .inçlik borular kullanarak 24 dönüm pamuk ekimi yaptık.Bu şartlarda başlanan pamuk ekimi suyun bol olmasından dolayı bu 3 inçlik sı ile bir kişi tek başına sulama yapmaz kadar bol bir su varlığı vardı.

Ovada pamuk ekimi ile insanların ekonomik durumu eskiye nazaran hızla düzelmeye başlamış insanlar yeni iş imkanlarına kavuşmuştu. Örneğin tarlası olmayan şahıslar bile bu tarımsal değişmeden büyük faydalar görmeler başlamış.çapa sulama ortaklık gibi uğraşalar bulmuştu.Böylece insanların mevsimlik işçi olarak diğer illere gitmesine gerek kalmamış kendi memleketlerinde bulunmanın rahatlığı içinde idiler.Bu maalesef bizlerin bilinçsiz su kullanımı ve doğal olarak barajların yapımı ile değişen yer altı su kaynaklarının değişmesi mevsimlerin doğasının değişmesi ile yeterli yağışların alınmasından dolayı yer altı sularının hızla tükenmesin sebep oldular.Buda her sene daha da derine çekilen yer altı sularının çıkarılması için daha derin kuyu ihtiyacı doğurmuş buna paralel dizel motorlar ihtiyacı karşılamaz olduğundan elektrik motorlarına başvurulmuş ve bundan dolayı masraflar katlanarak artmıştı.Buda fazla sürmeyip koca Suruç ovasında pamuk ekimine son noktanın konmasına sebep oldu.Ve bunun acı sonucu olarak Suruçlu ekmek parası için Cizre'den .İstanbul'a kadar geniş bir coğrafya göçmek durumunda kaldı.Böylece insanlar kışın Suruç'ta baharın ilk günleri ile ekmek kavgası için suruç'u nerdeyse harabeye çeviren göçüne başlamak durumunda bırakıyor.Hattaki yazın Suruç'ta insan bulmak imkansız gibi bir şey

Bu şartlar altında insanların ekonomik durumu günbe gün kötüleşmekte alım gücü sadece hayatta kalmak adına bir iki kuruştan öteye gidememektedir.

Bu olumsuzluklara karşı düşüncesi bile insanı heyecanlandıran koca bir projenin yanı başımızda olmasına rağmen yıllardır anlamlandırılmayan sebeplerden dolayı şimdiye kadar herhangi bir faydasını göremediğimiz Atatürk barajı nispet yaparcasına harana tüm bereketini taşımaktadır. Bu bölge insanına eşit olarak dağıtılmalı ve neredeyse açlık sınırına yaklaşmış Suruçlunun da derdine bir an önce derman olmalıdır.Zira sulu tarımı ilk uygulayan ve bu konuda haklı bir tecrübe edinen Suruçluda kendi evinde oturup kendi tarlasını yeşilliğini görmek ister.Yıllardır süren göçebe yaşantı insanları psikolojik olarak etkilemekte oradan oraya göçen ailelerin çocukları eğitimlerini tamamlayamamakta.Bu dramın tek dermanı var oda deli Fırat tın suyunun bir an önce Suruç ovası ile buluşmasıdır.

Mehmet BÜLBÜL (EMEKLİ ÇUKOBİRLİK MÜD.)

Kaynak: Geçmişten Günümüze Suruç. T.C. Suruç Kaymakamlığı Yazı İşleri Müdürlüğü Yayını 2003

SURUÇ'U AĞLATAN SU

1947 yılı baharında Suruç'u ilk defa görmüş, hayran kalmıştım. O tarihlerde 9 yaşında bir çocuktum. Suruç'un bahçesinde tadına doyulmaz bir devran sürmüş, güzel günler geçirmiştim. Yaz'ın okullar tatil olunca zapt'edilmez bir arzu ile yine Suruç'a koşmuş bir de derelerinde, pınarlarında Suruç'un tadını çıkarmıştım. O tarihlerde Suruç'umuzun "Su diye bir problemi yoktu. Kuytular ağzına kadar dolu.; küpten su içer gibi taş'la maşrapa ile kuyudan su alır içerdik. Evlerin avlusunda bile kaysı, nar, şeftali, dut ağaçları vardı. Güllerin arasında bülbüller öterdi. Yeşillikler içerisindeki bahçe ve bostanlar bir sebze membaı, karpuz kavun yatağı idi. O tarihlerde birkaç komşumuzu" Suruç'un domatesleri sulu u ve bereketlidir." diye "Salça" çıkarmak için aradaki akrabalarının yanına geldiklerini görmüştüm. Bu bolluk, bereket yıllarca devam etti. Suruç'un altında bir tatlı su deryası varmış ki, Pompalar, tulumbalar yıllarca su çekti. Ovayı yeşile gark 'ettiler… Fakat her şeyin bir sonu olduğu gibi nihayet Suruç 'un suyunu da bitirdik. İlkokulda pek akıl erdiremediğimiz "Orta Asya da deniz kurumu sanı" çocuklarımız gelip Suruç'ta ders olarak öğrensinler.. O tatlı suyun derya denizi nasıl kurudu, ovalar nasıl viraneye döndü, halk nasıl göç ediyor, her yönüyle bir ders ve ibretlik durum. Büyük- Küçük gelsinler, Suruç'ta öğrensinler..Ders'in bir yönü de bugünle ilgili. Suruç'u diriltmek için Devletimiz bir proje hazırlamış;" GAP Kapsamında Suruç'u Baziki 'yi sulama projesi her şeyi tamamlamış, bitmiş, formalite diye bir şey kalmamış. Ama iş tatbikata gelince rafa konulmuş "Para yok" denmiş. Yıllardır ve halen de yok… Siz" Yüzde yüz kazançlı çıkacağınız bir yatırım para yok " der misiniz? Ne yapıp o parayı bulur, ovaya suyu getirir, ondan sonra elde edeceğiniz gelirle, diğer ihtiyaçlara; Doğuya Güneydoğuya koşarız. Devletimiz bunu düşünmekten aciz değil elbette. Yokları var etmek zorundayız."Suruç'u sulama projesi" bir an önce hayata geçirilmelidir.
Kaynak: Geçmişten Günümüze Suruç. T.C. Suruç Kaymakamlığı Yayını 2003

Mehmet H.ÖCAL
21/NİSAN/2004/ÇARŞAMBA

"Suruç ahalisinin cesareti dillere destandır. Bu cesaret nerden geliyordu. Doğrusu bunu kendi kendime hep düşündüm. Varını yoğunu ortaya koyan bu insanlar kadar. Cesaretli insan az bulunur bence . Bir çok Suruç'lu piyasanın koşullarını çok iyi biliyor. Bazen büyük bir risk alsa bile koşulları zorlayarak sonuca ulaşan Suruçlular az değildir. Evet onlar hem büyük oynuyor, hem de büyük kazanıyor. Tabi ki kaybettiği zaman bunun sonucuna katlanıyor. Fakat bilgi ve tecrübenin bir çok engeli aştığı mukadderdir.Evet Suruç halkının cesaretinden bahsettim. Gerçekten yatırımda acayip cesaretleri var. Ben çocukluk yıllarımda babamla veya büyüklerimle köylere giderdim. Özellikle düğünlerde halka halka olmuş insanlar görürdüm. Bunların ne yaptığını sorduğumda kumar oynadıklarını söylerlerdi. Kumar toplumun hayrına değildi, haramdı. Ama orada bir şey vardı. Bir tarlayı bir zarla verebilme cesareti. Dünyadaki kumarcıların tümü bir bakıma cesurdur. Ama bu cesaret yanlış yerer yönlendirilmiştir. Suruçta kumar bir sektör haline gelmişti.Bilahare sınır kapısından kaçakçılık olayları başladı. Bununla birlikte kumar geriliyor, kaçakçılık gelişiyordu. Suruç Urfa'nın kaçakçılık merkezi haline gelmişti. Jeepler dolusu eşyalar Suriye'den getirilip gizli satılıyordu. Tabi kaçakçılık işlerinde hayatlarını, ayaklarını veya bedeninin herhangi bir parçasını kaybedenlerin haddi hesabı yoktu. Bununla birlikte yılarca bu işi yapmaya devam ettiler. Mahkeme dosyalarında Suruç halkının ne kadar kaçakçılık olayına karıştığı resmi rakamlarla bellidir. Evet Suruç halkının cesareti gerçekten küçümsenemez.Bilahare çıkarılan kaçakçılık kanunuyla Suruçlular rahatladı. Bu gün artık kimse kaçakçılık yapmıyor. Herkes daha başka yollardan meşru para kazanmayı yeğliyor.Gecenin karanlığında mayın tarlasından süzüle süzüle Suriye'ye gideceksin, orada yüklerle gene mayın tarlasından geçip geriye döneceksin. Birkaç kuruş kazanmak için hayatlarını tehlikeye atanların orta koyduğu cesaret elbette küçümsenemez. Gerçi o zaman kaçakçılık denilen şey eroin, esrar, silahlar değildi. Buradan Suriye'ye koyun, sığır gibi hayvanlar götürülür, orada satıldıktan sonra, giyecek ve özellikle çay getirilirdi. Kaçakçılık uzun yıllar devam etti. Ta ki rahmetli Turgut Özal'ın bir rahatlama getirdiği ana kadar.Kaçakçılık kanalıyla hayli zengin olanlar vardı. Ama bunlar bu paraları batakhanelerde yemediler. Kumar yavaş yavaş, Suruçtan kalkarken herkes işine gücüne dönmeye başladı. Yukarıda arz ettiğim gibi sağda_solda, zevki_ü sefaya para batıran Suruçlu çok azdır. Onların kafasında yatırım vardır. Bundandır ki şimdi bir çoğunun büyük işi var. Koca koca fabrikaların sahipleri olmuş, yanlarında bir çok işçi çalıştırıyorlar."

Kaynak: İkbal, A. (2001). Yaşadığım bir Suruç Vardı. Elif Matbaası, (S.61-62) Şanlıurfa

EK 5: Anket Formu

"Suruç Ve Harran Ovası Üreticilerinin Sulama Bilgisi ve Davranışlarının Tarımsal Yayım Açısından Karşılaştırmalı Durum Çözümlemesi"

ÜRETİCİ GÖRÜŞME FORMU

Sayın Üretici,
Harran Üniversitesi Ziraat Fakültesi'nde Araştırma Görevlisi olarak görev yapmaktayım. Doktora tez çalışmamın anketlerini yapmak için köyünüzde bulunmaktayım. Aldığım bilgiler yalnızca tez çalışmamda kullanılacaktır. Bu nedenle vereceğiniz bilgilerin doğruluğu çalışmamın kalitesi açısından büyük önem taşımaktadır. Bu konuda yardımcı olmanızı diler, ilginize şimdiden teşekkür ederim. Arş .Gör. Fatma ÖCAL KARA

A. ANKET BİLGİLERİ

1. İlçe:	**2. Köyün Adı:**	**5. Tarih:**
3. Deneğin Adı:	**4. Telefonu:**	**6. Anketör:**

B. DENEĞİ VE AİLESİNİ TANITICI BİLGİLER

Kişisel Özellikler	**1.Cinsiyeti** **2.Yaşı**	( ) Kadın ( ) Erkek ( ) 18-25 ( ) 26-30 ( ) 31-40 ( ) 41-50 ( ) 55-65 ( ) 66 ve +	**3.Öğrenim durumu**	( ) Okur-yazar değil ( ) Okur yazar ( ) İlkokul ( ) Ortaokul ( ) Lise ( ) Y.okul/Üniversite
Aile yapısı	**4.Medeni durumu** **5.Çocuk Sayısı** **6.Evdeki birey sayısı**	( ) Evli ( ) Bekar ( ) Dul …… ……	**7. Eş sayısı:** **8. Resmi nikah** **9. Aile sayısı**	( ) Var ( ) Yok ( ) Bekar
İşletme ve gelir Durumu	**10. Yapılan ek iş** **11. Geliriniz yeterli mi?** **12. Arazi durumu** **13. Kimin üzerine** **14. Alet ek. varlığı**	…… ( ) Evet ( ) Hayır ( ) Mülk ( ) Kiracı ( ) Ortakçı/Yarıcı ( ) Yok …… Traktör Biçerdöver Kültüvatör Römork Kamyon Çapa mak. Pulluk Patos Mibzer Su motoru	**15. Ailede kaç kişi çalışıyor?** **16. Arazi miktarı (da)** **17. Köyde 1 da arazi değeri:** **18. Hayvan sayısı**	…… …… …… Sulu …….Kuru…….. ( )Yok Şimdi:…… Sulama sonrası:…… İnek: Boğa: Keçi: Arı kovanı: Dana: Koyun: Tavuk:

C. TOPLUMSAL-EKİNSEL ÖZELLİKLERE İLİŞKİN SORULAR

1. Ailenizle nerede ikamet ediyorsunuz? ( ) Köyde ( ) Suruç'ta ( ) Şanlıurfa'da ( ) Diğer……
2.Köyde oturmuyorsa nedeni: …… ……

3. Ailenizde hangi dil konuşulmaktadır? ( ) Türkçe ( ) Kürtçe ( ) Arapça
4. Ailenizde kadınlar aktif olarak tarımsal üretimde çalışıyor mu? ( ) Evet ( ) Hayır
Yanıt evetse hangi işlerde çalışmaktadır? .....

5a. Bir aşirete mensup musunuz? ( ) Evet ( ) Hayır
5b. Sakıncası yoksa adını öğrenebilir miyiz? ……
5c. Aşiret ile ilişkileriniz nasıldır? ( ) Çok iyi ( ) İyi ( ) Orta ( ) Kötü
5d. Aşirete karşı ne tür yükümlülükleriniz bulunmaktadır?
……

5e. .Aşiret ilişkileri, tarımsal üretiminizi nasıl etkilemektedir?
( ) Etkilemez
( ) Etkiler (Bize hangi ürünleri ekeceğimiz konusunda tavsiye verilir?
( ) Diğer

6. Ailenizde, geçmiş yıllarda kaçakçılık yapanlar var mıydı? ( )Evet ( ) Hayır
Varsa kimler: ……

7. Mevsimlik işçi olarak şehir içi ya da dışına giden var mı? ( )Evet ( ) Hayır

8. Sizce sulamanın devreye girmesi köyde ve ilçede beklenen olası değişimler neler olabilir?

Öngörüler	Seçenekler	Nedeni
Köyde herkesin geliri nasıl değişecek?	1. Artacak 2. Azalacak 3. Değişmez	
Köyde/ilçede gelir dağılımı?	1.Artacak(Zengin daha zengin olacak mı?) 2. Değişmez	
İş imkanı ?	1. Artacak 2. Azalacak 3. Değişmez	
Taban suyu ?	1. Yükselecek 2. Değişmez	
Tarımsal üretim nasıl değişecek?	1. Artacak 2. Azalacak 3. Değişmez	
Ürün çeşidi nasıl değişecek?	1. Artacak 2. Azalacak 3. Değişmez	
Sorunlar bitecek mi?	1. Artacak 2. Azalacak 3. Değişmez	
Köyde yaşayanlara ilişkiniz nasıl değişecek?	1. Artacak 2. Azalacak 3. Değişmez	
Köye dönüş nasıl değişecek?	1. Artacak 2. Azalacak 3. Değişmez	
Su kavgaları?	1. Artacak 2. Azalacak 3. Değişmez	
Ailenizin yaşam koşulları	1. Artacak 2. Azalacak 3. Değişmez	

9. Bu yukarıda sorulan sorular içinde sizce en büyük değişim hangisinde olabilir?
……
……

D. TARIMSAL VE ÇEVRESEL ÖZELLİKLERE İLİŞKİN SORULAR

1. Hangi bitkisel ürünlerin tarımını yapıyorsunuz?
( ) Buğday ( ) Arpa ( ) Mısır ( ) Pamuk ( ) Mercimek ( ) Kimyon
( ) Sebze ( ) Bağ-Bahçe

2. Su geldikten sonra hangi ürünleri ekmeyi düşünüyorsunuz?
……..
……..

3. İkinci ürün ekmeyi planlıyor musunuz? ( )Evet( ) Hayır
3.a. Evetse, Nasıl bir ekim nöbeti düşünüyorsunuz?
……..
……

4.a Köyünüzün ya da ilçenizin dışında hiç tarımsal üretim yaptınız mı? ( )Evet ( ) Hayır
4b.Evetse nerelerde? .....
……
4c. Hangi ürünler? .....
……

5. İçme ve sulama suyunu nasıl sağlıyorsunuz? .....
6. Toprağın tuzlanması konusunda bilginiz var mı? ( )Evet ( ) Hayır

6a. Yanıtınız evet ise, açıklar mısınız?
……

6b.Yanıtınız evet ise, nereden duydunuz?
( ) Ziraat müh. ( ) Komşulardan ( ) Akrabalardan( ) Televizyon-radyo ( ) Gözüyle gördü

7. Harran Ovası'ndaki tuzlanması konusunda ne düşünüyorsunuz? Sizce aynısı Suruç'ta olabilir mi?
……
……

8. Harran Ovası sulama projesi ile Suruç Ovası sulama projesi arasındaki fark sizce nedir? Olumlu ve olumsuz yönlerini anlatır mısınız?
……
……

9. Suruç Ovası'na suyun geç gelmesi konusunda ne düşünüyorsunuz?
……
……

10. Bu yatırımlar için kredi kullanmayı düşünüyor musunuz? ( )Evet ( ) Hayır

11. Tarımda karşılaştığınız en önemli sorunlar nelerdir? A. İlk sütuna önem derecesine göre, 1'den 12'ye kadar numara veriniz. B.İkinci olarak her bir seçeneğin önem derecesini önemsizden (1), çok önemliye (5) kadar numaralayınız. (1. Önemsiz, 2. Az önemli, 3. Orta düzeyde önemli, 4. Önemli, 5. Çok önemli)

A.Önem sırası	**B.Talepler**	**Sizin için önemi**				
		Hiç				**Çok**
		1	**2**	**3**	**4**	**5**
	Su yetersizliği					
	Toprak yetersizliği					
	Tarımsal alet, araç-gereç yetersizliği					
	Gübre temini					
	Tohum temini					
	İlaç temini					
	Para yetersizliği					
	Depolama					
	Bilgi yetersizliği					
	Pazarlama (satış) sorunu					
	İşgücü					
	Drenaj					
	Diğer…….....					

12. Köyünüzde aşağıdakilerden hangisinin öncelikli olarak bulunmasını istersiniz?
Önem sırasına göre sıralayınız.(Talepleri, öncelik sırasına göre 1, 2, 3, 4, gibi numara vererek ve önem düzeyini ilgili yere x işareti koyarak belirtiniz.)

Önem sırası	Talepler	Sizin için önemi				
		Hiç				Çok
		1	2	3	4	5
	İçme suyu					
	Sulama suyu					
	Yol					
	Sağlık ocağı					
	Okul					
	Cami					
	Tarım danışmanı					
	Drenaj					
	Diğer					

13. Araziniz sulanmaya başladıktan sonra, ne tür tarımsal yatırımlar yapmayı düşünüyorsunuz?
( ) Arazi ( ) Tarım alet mak. ( ) Sulama yatırımı
( ) Diğer ……..

14. Araziniz sulanmaya başladıktan sonra, aileniz için nasıl yatırımlar yapmayı düşünüyorsunuz?
( ) Ev ( ) Araba ( ) Beyaz eşya ( ) Çocukların eğitimi ( ) İş kurmak ( ) Diğer ……..,……..….

15. Sizce sulu tarımda pamuğa ortalama kaç kez su verilmelidir?

E. TARIMSAL YAYIM ÇALIŞMASINA İLİŞKİN SORULAR

1.Köyünüzde bakanlık tarafından istihdam edilen bir tarım danışmanınız var mı? ( )Evet ( ) Hayır
2.Sizce köyünüzde sürekli ikamet eden bir danışmana ihtiyaç var mı? ( )Evet ( ) Hayır
Neden:
……..
……
……

3. Özel çalışan bir tarım danışmanınız var mı? ( )Evet ( ) Hayır

4. Tarımla ilgili bir sorunla karşılaştığınızda ilk kime danışırsınız?
( )Tarım İl ya da ilçe ziraat mühendislerine ( ) İlaç bayi mühendislerine
( ) Danışmanlık şirketlerine ( ) Komşu- akraba ( )Hiç kimseye danışmam

5. Sizce yayım çalışmaları kimler tarafından yürütülmeli

Önem sırası	Seçenekler
	Tarım Bakanlığı'na bağlı ziraat mühendisleri
	Özel danışmanlık şirketleri
	Çiftçi örgütleri (Ziraat Odası, Sulama Birlikleri ya da diğer)
	Yayım çalışmasına gerek yok.

6. Sulu tarım konusunda köyünüzde bir eğitim/yayım çalışması yapıldı mı? ( )Evet ( ) Hayır
Ne zaman: ……..
……
Kim tarafından: ……

7. Bu tür yayım çalışmaları yapılırsa katılmayı düşünüyor musunuz? ( )Evet ( ) Hayır

8. Bildiğiniz gibi, yeni danışmanlık şirketleri oluşturuldu ve destekleme veriliyor. Ne düşünüyorsunuz?
……
……
……

9. Bir danışmanlık şirketine üye misiniz? ( )Evet ( ) Hayır
Yanıt evetse size ne tür yararları oluyor? ……
……

10 a. Şu an bir kooperatife üye misiniz? ( )Evet ( ) Hayır
10b. Yanıt evetse hangilerine üyesiniz? ……
11c. Yanıt evetse size ne tür yararları oluyor? ……
……

11. Sulamadan sonra üye olmayı düşündüğünüz bir kooperatif var mı?
……

12. Yenilikleri kolay benimser misiniz? Kendinizi yenilikçi olarak görüyor musunuz?
( )Evet( ) Hayır
Evetse, hangi açıdan örnek verebilir misiniz?
……
……
……
……

13. Suruç Ovası üreticisini girişimci olarak nitelendiriyorlar. Bu konuda ne düşünüyorsunuz? Sizce sebepleri nelerdir?
……
……

14. Suruç Sulama Proje hakkında olumlu ya da olumsuz görüşleriniz nelerdir? Lütfen belirtir misiniz?
……
……
……

15. Bilinçli sulama yapacağınızı düşünüyor musunuz? ( )Evet ( ) Hayır
16. Televizyon ya da radyodan tarımsal programları ne sıklıkla izlersiniz?
( ) Hiç ( ) Ara sıra ( ) Her zaman ( ) Diğer
17. Tarımla ilgili gazete, dergi , broşür, bültenleri ne sıklıkla okursunuz?
( ) Hiç ( ) Ara sıra ( ) Her zaman ( ) Diğer
18. GAP TEYAP adında bir proje duydunuz mu? ( )Evet ( ) Hayır

18. Son olarak eklemek istediğiniz sözleriniz var mı?
……
……
……
Bize zaman ayırdığınız ve verdiğiniz bilgiler için çok teşekkür ederim.

Anketör Gözlemleri
1. Deneği anket uygulamasına bakışını nasıl değerlendiriyorsunuz? a) Çok İlgili b) İlgili c) İlgisiz
2. Anket sorularına verilen yanıtları nasıl değerlendiriyorsunuz? a) Doğru olduğuna inanıyorum b) Doğru olmayabilir
3. Aşağıdaki özelliklerin hangileri denek için söylenebilir? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)
a) Girişimci b) Yenilikçi c) Çevreye duyarlı d)Tarımsal konularda bilgili

NOTLAR
……
……